

**DEPARTAMENT DE FILOLOGIA CATALANA
UNIVERSITAT DE BARCELONA**

Programa de doctorat:
Variació i llenguatge
Bienni 1991-1993

Tesi doctoral

**LA SEMÀNTICA VERBAL DEL CATALÀ:
LA REPRESENTACIÓ DELS ESDEVENIMENTS**

Per optar al títol de Doctor en Filologia Catalana

Doctoranda:
Núria Alturo Monné

Directores de la tesi:
Dra. M. Teresa Cabré Castellví
Dra. M. Teresa Turell Julià

Tutor:
Dr. Emili Boix Fuster

Per al Manel, la Maite, l'Enric i tota
una colla de filòlegs i autònoms
solidaris

AGRAÏMENTS

Hi ha molta gent a qui dec que aquesta tesi hagi arribat a ser escrita. En primer lloc, vull manifestar el meu agraïment a les meves directores, la Dra. M. Teresa Cabré i Castellví i la Dra. M. Teresa Turell i Julià, per tots els consells, crítiques i estímuls, i pel temps que m'han dedicat, des dels primers esborranys de la tesi fins al treball final. Especialment, vull fer constar el meu agraïment a la Dra. Turell per tot el que m'ha ensenyat, humanament i professionalment, des que la vaig conèixer ara fa deu anys.

Vull agrair també als professors i companys del Departament de Filologia Catalana el seu suport i l'atenció amb què han atès les meves consultes. Sobretot, vull agrair la paciència d'aquells amb qui he col·laborat en la recerca o en la docència, i que per aquesta raó han patit més de prop els meus neguits de doctoranda: el Dr. Joaquim Viaplana, el Dr. Lluís Payrató, el Dr. Emili Boix, la Dra. Lúdia Pons, la Dra. M. Rosa Lloret, el Dr. F. Xavier Vila i Josep Besa, així com Mar Massanell, Anna Oller i M. Pilar Perea.

Diverses persones han llegit treballs meus anteriors a la tesi, sobre temes relacionats amb l'aspecte i el temps, i m'han fet comentaris enriquidors que m'han ajudat a madurar les idees que són exposades en aquest treball: Enric Vallduví (que també ha llegit el capítol 5 i ha estat víctima pacient de consultes telefòniques), Manel Pérez Saldanya, Carmen Silva-Corvalán, Emili Boix, Lluís Payrató, Amadeu Viana, Helena Calsamiglia, Nigel Vincent, M. José Serrano, Josep Besa i els companys d'*Oralment*. A tots els agraeixo els seus comentaris, encara que no sempre els he sabut aprofitar prou bé.

ÍNDIX

1. Introducció	13
1.1. Presentació	13
1.2. Perspectiva	15
1.3. Objectius i organització dels continguts del treball	21
2. La construcció del discurs	27
2.1. Les situacions i els esdeveniments	27
2.1.1. Les situacions	27
2.1.2. Els esdeveniments	31
2.2. La naturalesa conceptual de les situacions i els esdeveniments	36
2.2.1. Dues nocions conceptuals	36
2.2.2. La conceptualització del <i>context</i>	37
2.2.3. Les descripcions no contextuais de les situacions i els esdeveniments	42
2.3. Cognició, text i context	44
2.3.1. La interacció de la cognició i el context	44
2.3.2. El mode textual	46
2.3.3. El paper del context	49
2.4. La construcció del discurs	51
2.4.1. El sistema lingüístic, el sistema conceptual i el context	51
2.4.2. El discurs	55
2.4.3. La representació dels esdeveniments	58

3. Els esdeveniments	61
3.1. Introducció	61
3.2. Les tipologies d'esdeveniments	63
3.2.1. L'herència aristotèlica	63
3.2.2. Vendler (1957): estats, activitats, realitzacions i assoliments	66
3.2.3. Kenny (1963): estats, activitats i actuacions	69
3.2.4. Mourelatos (1978): estats, processos i esdeveniments	73
3.2.5. Dowty (1979): estats, activitats, canvis d'estat simples, canvis d'estat complexos	77
3.2.6. Carlson (1981): momentani, estatiu, assoliment, dinàmic, realització i activitat	80
3.2.7. Moens (1987): estat, procés, procés culminat, punt i culminació	84
3.2.8. Verkuyl (1989): estats, processos i esdeveniments	87
3.2.9. Smith (1991): estats, activitats, realitzacions, semelfactius i assoliments	90
3.2.10. Pustejovsky (1991): estats, processos i transicions	95
3.2.11. Jackendoff (1991): estats, processos, realitzacions, assoliments, incoatius, esdeveniments puntuals i duratius	99
3.2.12. Tipologies	106
3.3. Els paràmetres de conceptualització dels esdeveniments	107
3.3.1. L'estructura fàstica dels esdeveniments	109
3.3.2. La idea de canvi i la dinamicitat	113
3.3.3. La dinamicitat i la duració	117
3.3.4. El canvi d'estat i la idea de límit final	118
3.3.5. La idea de límits: telicitat i perfectivitat	120
3.3.6. Quantificació	124
3.3.7. Agentivitat i causativitat	127
3.3.8. Els paràmetres bàsics en la conceptualització dels esdeveniments: dimensionalitat i direccionalitat	128

4. La representació dels esdeveniments en l'oració	133
4.1. Introducció	133
4.2. Els esdeveniments i les categories temporals	134
4.2.1. L'expressió de la temporalitat	134
4.2.2. Els aspectes	138
4.2.2.1. Els aspectes perfectius i els imperfectius	142
4.2.2.2. Els aspectes direccionals	145
4.2.3. La localització temporal	152
4.2.3.1. Els paràmetres del temps	152
4.2.3.2. L'orientació	156
4.2.3.3. La distància temporal	159
4.2.3.4. L'eix pragmàtic d' <i>orientació</i>	161
4.2.4. Conclusió: aspectes, esdeveniments i localització temporal	164
4.3. Els temps verbals	167
4.3.1. El significat inherent dels temps simples	167
4.3.1.1. El present	167
4.3.1.2. El perfet i l'imperfet	170
4.3.2. El significat inherent dels temps compostos	172
4.3.2.1. El pretèrit indefinit	174
4.3.2.2. El pretèrit plusquamperfet i el pretèrit anterior	183
4.3.3. El significat inherent del present i els pretèrits d'indicatiu	190
4.4. La representació oracional dels esdeveniments	191
4.4.1. Els esdeveniments i l'estructura oracional	191
4.4.2. Predicats, arguments i adjunts	194
4.4.2.1. Els predicats verbals	194
4.4.2.2. Els arguments	196
4.4.2.3. Els adjunts	199
4.4.3. Els temps verbals i la representació dels esdeveniments	204
4.4.3.1. El present	205
4.4.3.2. El perfet	208

4.4.3.3. L'imperfet	209
4.4.3.4. El pretèrit indefinit	210
4.4.3.5. El pretèrit plusquamperfet	212
4.4.3.6. Conclusió	213
5. La representació textual dels esdeveniments	215
5.1. Introducció	215
5.2. El text	216
5.2.1. El concepte de text	216
5.2.2. Heterogeneïtat i estructura	223
5.3. Les situacions en el text	228
5.3.1. Unitat de significat	228
5.3.2. Presentació sintètica i presentació analítica	231
5.3.3. L'articulació informacional del text	240
5.3.3.1. La informació nova i la informació coneguda	242
5.3.3.2. Les estructures informacionals i la presentació de les situacions	245
5.3.3.3. La macroestructura semàntica de les situacions: la informació accessible	251
5.3.3.4. La progressió focal	258
5.3.4. La localització espaciotemporal de les situacions	260
5.4. La representació textual dels esdeveniments	263
5.4.1. La representació de la dimensionalitat	263
5.4.2. La representació de la direccionalitat	268
6. Recapitulació i conclusions	279
6.1. Introducció	279
6.2. Els esdeveniments	280
6.3. Dimensionalitat i direccionalitat	284

6.4. Esdeveniments, aspecte i localització temporal	288
6.5. Els esdeveniments i l'estructura oracional	290
6.6. Els temps verbals en la representació dels esdeveniments	292
6.7. La representació textual dels esdeveniments	293
6.8. Conclusió	296
7. Bibliografia	299

CAPÍTOL 1

INTRODUCCIÓ

1.1. Presentació

El tema d'aquest treball és la representació dels **esdeveniments** en el llenguatge. Per esdeveniment s'entén, en general, la mena de situació que descriu el verb conjuntament amb els arguments i el adjunts, encara que, com veurem en aquest treball, els esdeveniments es representen també en textos constituïts per grups d'oracions. Les classes bàsiques d'esdeveniments són, segurament, els **estats** i les **accions**, però les tipologies d'esdeveniments que s'han proposat són molt diverses i, com veurem més endavant, n'hi ha que identifiquen fins a set classes d'esdeveniments o més.

La idea de la qual parteix el treball és que els parlants reconeixem les situacions del món real com a exemplars de categories de situacions, o esdeveniments, i que el tipus d'esdeveniment amb què associem una situació determinada condiona la descripció que fem d'aquesta situació en el text (oral o escrit).

Aquesta idea és desenvolupada en dues línies de treball complementàries. La primera se centra en la contribució que fan els temps verbals a la representació oracional dels esdeveniments. La raó que motiva aquesta orientació és que, d'acord amb les teories sintàctiques actuals, la flexió de temps i aspecte domina els altres constituents de l'oració; aquest domini, al meu entendre, no és només

sinò que també és semàntic, de manera que, per exemple, la flexió aspectual perfectiva pot fer que un verb com *caminar*, que en un context no marcat descriuria una activitat dinàmica, però neutra pel que fa a la seva continuació o no continuació, es presenti com un esdeveniment que necessàriament té un punt final.

Com veurem, però, hi ha temps verbals que no incideixen en la representació textual dels esdeveniments, i en aquests casos són els constituents inferiors de l'oració (adjunts aspectuals, arguments i predicat verbal) els que s'encarreguen de mostrar els esdeveniments en el text. Per aquest motiu, el treball explica també la contribució d'aquests constituents a la representació dels esdeveniments, però sense cap pretensió de fer-ne una anàlisi aprofundida.

Dels temps verbals del català només són analitzats el present i els pretèrits (perfet, imperfet, indefinit, plusquamperfet, anterior) del mode indicatiu. El present, com a temps no marcat, i els pretèrits, com a temps marcats, ens permeten mostrar suficientment el paper dels temps verbals en la representació dels esdeveniments. Com és sabut, el sistema verbal de passat és generalment el més complet: llengües que no codifiquen la distinció aspectual perfectiu/imperfectiu en tots els temps, acostumen a tenir-la, almenys, en el passat –com passa en el català i en altres llengües romàniques. Analitzar el passat, doncs, facilita una caracterització bastant completa del paper dels temps verbals (especialment pel que fa a les distincions aspectuals) en la representació dels esdeveniments, i, al costat de l'anàlisi d'un temps no marcat com el present, pot servir de base per a l'estudi d'altres temps. Aquesta selecció implica, òbviament, una limitació, ja que deixa de banda el tema de la contribució de les distincions modals a l'expressió dels esdeveniments i no ens permet explicar problemes que se'n deriven, com el de la correlació temporal o

el de la interacció semàntica entre els verbs modals i les formes amb què es combinen (*poder venir, poder ser; haver de venir, haver de ser,...*).¹

La segona línia de treball se centra en la relació entre els esdeveniments i l'estructura informativa del text. La meua idea és que els textos es componen d'unitats informatives que presenten sintèticament (en oracions) i/o analíticament (en grups d'oracions) situacions que el parlant identifica amb un tipus determinat d'esdeveniment. De la mateixa manera que els constituents d'una oració estan determinats per la mena d'esdeveniment que s'hi descriu, també els grups d'oracions que presenten aspectes diferents d'un mateix esdeveniment estan condicionades per les característiques d'aquest esdeveniment. En aquest cas, però, el condicionament no afecta només els constituents de cada oració (predicat, flexió verbal, arguments, adjunts) sinó també la relació temporal entre les oracions, que reflecteix les característiques de l'esdeveniment global.

1.2. Perspectiva

El contrast entre **estats** i **accions** es pot identificar intuïtivament (Comrie 1976). Qualsevol parlant és capaç de reconèixer que *el Joan sap llegir* i *el Joan llegeix una novel·la* descriuen situacions² diferents: la primera, l'*existència* d'un **estat** de coneixement (la capacitat que té el

¹ Sobre el mode i la modalitat cal consultar el treball de Palmer (1986), així com l'estudi clàssic de Weinreich (1964). Pel que fa al català es poden consultar Espinal (1983, 1987), Pérez-Saldanya (1988) i Tió (1990), entre d'altres. Viana (1990), d'altra banda, fa una síntesi bibliogràfica molt útil sobre el problema de la correlació temporal.

² El terme **situació** és usat per Mourelatos (1978:423) per contenir les categories ontològiques **estats** i **ocurrències (accions)**. Comrie (1976) l'utilitza per referir-se als predicats verbals i els seus arguments. En general, aquest terme és usat tant per descriure classes de situacions (com **estats** i **accions**) com les ocasions reals en què succeeixen unes determinades classes de situacions (*el Joan llegeix una novel·la*). Vegeu el capítol 2.

Joan de llegir) que no necessita un input d'energia per mantenir-se; la segona, la *realització* d'una **acció** que es manté gràcies a un input d'energia (l'esforç que posa el Joan per dur a la pràctica la seva capacitat de llegir). És a dir, d'una manera intuïtiva, els parlants relacionem situacions com *el Joan sap llegir* amb la classe dels estats, i *el Joan llegeix una novel·la* amb la classe de les accions.

La capacitat que tenim d'establir aquesta relació no és un fet excepcional: la possibilitat de relacionar entitats amb una classe és una habilitat que els humans practiquem constantment, i que s'anomena **categorització**. La categorització és un procés cognitiu, lligat a la raó humana, a la percepció, a l'acció, i al llenguatge. Cada vegada que parlem d'una *classe* de coses (objectes, accions, esdeveniments, emocions, relacions espacials, relacions socials, entitats abstractes, etc.) estem categoritzant, quan parlem d'un *arbre* estem categoritzant, quan realitzen una acció com *passejar* estem fem una acció que correspon a una categoria particular d'activitat motora, quan produïm o entenem un enunciat estem utilitzant categories de sons, de paraules, d'oracions (Lakoff 1987).

Estats i accions són categories, classes de situacions que un parlant de qualsevol llengua és capaç d'identificar en oracions com *el Joan sap llegir* o *el Joan llegeix una novel·la*, o, més exactament, en les circumstàncies del món que aquestes oracions descriuen. L'estudi d'estats i accions, per tant, ha d'estar lligat necessàriament a l'estudi de la categorització. Ara bé, l'estudi de la categorització s'ha plantejat des de perspectives diferents, que responen a diferents maneres d'entendre el pensament i la relació entre el pensament i l'experiència.

En general, podem distingir dues línies principals en l'estudi de les categories: l'objectiva i la subjectiva.³ Lakoff (1987) anomena "realisme experimental" o "experimentalisme" la visió subjectiva del món, en oposició a la visió objectiva tradicional. Lakoff assenyala que l'home, des de qualsevol de les dues perspectives, s'ha fet sempre les mateixes preguntes sobre coses com la naturalesa de la raó i la manera com els humans donem sentit a la nostra experiència, però que les respostes que donen objectivistes i experimentalistes són diferents. Per als objectivistes la raó és abstracta i independent del cos, i per tant la relació entre la raó i l'experiència s'estableix a través de símbols abstractes que representen una realitat objectivament estructurada. En canvi, per als experimentalistes la raó té una base física, existeix gràcies al cos, de manera que l'experiència física (biològica i social) contribueix de manera més directa als processos pels quals els humans donem sentit a la nostra experiència.

Les versions més radicals de l'objectivisme en semàntica les trobem en la semàntica de models i en la lingüística matemàtica, però també són objectivistes models com el de la semàntica lèxica conceptual (Jackendoff 1983, 1990, entre d'altres), que descriuen de manera objectiva (a través de primitius semàntics, trets i regles) les estructures conceptuais que constitueixen la representació mental de l'experiència. La visió subjectivista o experimentalista del significat la defensa la lingüística cognitiva (Lakoff 1987, Langacker 1987, 1990, entre d'altres), per a la qual l'experiència de la realitat és un procés cognitiu complex, irreductible a primitius abstractes, trets o regles.

³ El contrast entre "objectiu" com a designació d'allò que és representat i no real, que no pertany al subjecte i "subjectiu" com a allò que depèn del subjecte existeix en filosofia des de d'una mica abans de Kant (Ferrater Mora 1976). La visió subjectiva de les categories és la que es basa en la capacitat cognitiva del subjecte.

En l'estudi de les categories, els objectivistes han tendit a descriure les propietats que comparteixen els membres d'una categoria, i han arribat a proposar categories ontològiques, és a dir, primitius semàntics que es poden combinar entre si per generar tots els conceptes (lèxics i proposicionals) possibles (Jackendoff 1983, 1990). La visió experimental de les categories, en canvi, rebutja la idea que una categoria es pot definir per les propietats que comparteixen els seus membres, i rebutja també l'existència de primitius semàntics. Des d'aquesta perspectiva, una descripció adequada de les categories ha de tenir en compte tot allò que intervé en la categorització: capacitats humanes com les neurofisiològiques, el moviment del cos, la capacitat de percebre, de formar imatges mentals, d'aprendre i recordar, d'organitzar les coses apreses o de comunicar-se amb els altres de manera eficaç (Lakoff 1987).

Una anàlisi de la categorització d'estats i accions des d'una perspectiva experimentalista implica recórrer a evidències empíriques de diversos camps d'estudi, a més de la lingüística –la psicologia, la neurologia, la sociologia, l'antropologia, i d'altres. Aquesta necessitat existeix també en els estudis objectius, però de manera no tan immediata. Mentre que els experimentalistes pretenen que una descripció de les categories ha de partir de l'observació de com diferents facultats cognitives intervenen en la construcció d'aquestes categories; els objectivistes parteixen d'hipòtesis apriorístiques basades en la intuïció o en un nombre reduït de dades lingüístiques, i utilitzen les evidències empíriques de diversos camps com a prova o refutació d'aquestes hipòtesis prèvies.

La perspectiva des de la qual defineixo estats i accions com a categories, en aquesta tesi, és fonamentalment objectiva. Hi ha dues

raons que m'han fet decidir per aquesta opció. La primera és que, d'acord amb la idea predominant en els estudis objectivistes, crec que estats i accions poden ser descrits com a primitius semàntics i, més enllà, crec que la representació en el discurs d'aquests primitius pot explicar la distinció entre diferents tipus d'oracions –més encara: de discursos– i la selecció de temps verbals. L'altra raó és purament pràctica: la necessitat en un estudi subjectivista (cognitiu) de partir d'evidència empírica (psicològica, neurològica, sociològica, etc.) ultrapassa llargament les meves possibilitats –un estudi dels esdeveniments des d'una perspectiva cognitiva hauria d'implicar el treball conjunt d'especialistes de diferents camps: com a mínim de la psicologia, la neurologia, la sociologia i la lingüística.

Cal dir, tanmateix, que objectivisme i subjectivisme no són excloents. El primer parteix d'una reflexió filosòfica, apriorística, sobre la naturalesa de la raó i la manera com l'home dóna sentit a la seva experiència. El segon vol arribar a entendre això mateix, però no a través d'una reducció teòrica, atomística, de l'experiència, sinó per la integració de l'experiència en el sistema conceptual. Les aportacions que es fan des de qualsevol de les dues perspectives es complementen i són rellevants perquè responen a un mateix propòsit. Algunes de les nocions que ha explotat la lingüística cognitiva, especialment la de **prototipus** (Rosch 1973, 1978) o la de **categoria de nivell bàsic** (Lakoff 1987) em semblen particularment interessants per tractar el problema de la categorització d'estats i accions. Tanmateix, com ja he dit, no és aquesta la perspectiva que he adoptat en aquest treball i per tant aquestes nocions no són integrades en la meva proposta. Només la noció de prototipus apareix de forma implícita en la caracterització del significat inherent dels temps verbals (v. 4.3).

Pel que fa a la perspectiva d'aquest treball, he de dir que l'objectivisme per què he optat se situa en la línia de la *semàntica informal* –una denominació que Binnick (1991) atribueix a autors com Bernard Comrie, per exemple, encara que aquest treball no és, com els de Comrie, un estudi de tipologia lingüística. Aquesta tesi es pot definir com un treball de semàntica informal perquè no s'ajusta als preceptes formals de la semàntica de models teòrics, ni als de la semàntica generativa, encara que aquests models, al costat d'altres propostes informals de la filosofia del llenguatge, han servit de font per a la que vol ser una caracterització integradora dels esdeveniments (v. 3). Des d'aquesta perspectiva, objectiva i informal, els esdeveniments són descrits, en aquest treball, com a categories de situacions, és a dir com a conceptualitzacions de l'experiència de situacions reals que condicionen la forma en què els parlants percebem, i descrivim, les situacions que ja coneixem i les situacions noves amb què ens anem trobant.

D'altra banda, el treball conté algunes incursions als àmbits de la sintaxi i de la pragmàtica, inevitables en tant que la representació dels esdeveniments no és purament lèxica (tot i que, com veurem, els primers autors a parlar d'esdeveniments ho fan només en relació amb els verbs), sinó que implica la relació entre els constituents de l'oració i entre les oracions que descriuen aspectes d'un mateix esdeveniment. De la sintaxi assumeixo, sense discussió, la idea que la flexió domina els altres constituents de l'oració (com ja he comentat més amunt), així com la hipòtesi que el predicat i els arguments (subjecte i objectes) es generen en el sintagma verbal. De la pragmàtica aprofito la distinció entre informació nova i informació coneguda, ja que té relació amb la forma en què el parlant combina en un text la presentació sintètica i l'analítica d'una mateixa situació.

1.3. Objectius i organització dels continguts del treball

Sabem moltes coses sobre l'expressió dels esdeveniments en l'oració i en el text. Els esdeveniments són un aspecte fonamental del llenguatge, ja que quan parlem no fem altra cosa que descriure les situacions en què es troben entitats animades, objectes i conceptes. No és estrany, doncs, que aquest tema hagi estat objecte de reflexió des dels filòsofs grecs (en el capítol 3 parlem d'Aristòtil) fins a la lingüística moderna. S'ha pensat molt i s'ha escrit molt sobre els esdeveniments, de manera que és difícil dir alguna cosa que no hagi estat comentada o insinuada abans. Les idees contingudes en aquest estudi s'han formulat de forma més o menys explícita en relació amb l'estudi de l'*aktionsart* (o mena d'acció verbal), de l'aspecte, del temps, o, pel que fa a la representació textual dels esdeveniments, en relació amb l'estructura informativa dels textos i la progressió temàtica.

El que ja s'ha dit sobre els esdeveniments, però, s'ha formulat en moments històrics diferents, i en el marc d'àmbits de treball i de tradicions teòriques diferents. Això ha provocat que la bibliografia que tracta els esdeveniments sigui molt diversa tant pel que fa a la formalització de les propostes com pel que fa al problema específic de què s'ocupa cada autor. Aquesta diversitat, com era previsible, ha generat confusions terminològiques (el concepte d'aspecte és, com veurem, especialment conflictiu) i ha dificultat la formulació d'una descripció integradora de la representació dels esdeveniments en el llenguatge.

La intenció d'aquest treball és fer aquest esforç integrador. Es tracta d'un esforç limitat, si voleu, perquè no he fet una revisió exhaustiva de tot el que s'ha dit sobre els esdeveniments en morfologia,

lexicologia, sintaxi, pragmàtica, semàntica, filosofia del llenguatge, lingüística cognitiva, lingüística computacional, anàlisi del discurs, etc., etc. des de l'època d'Aristòtil fins als nostres dies. L'esforç ha consistit a observar el problema dels esdeveniments des d'una perspectiva global, que emmarca aquest concepte en una visió del llenguatge que integra el sistema conceptual i el context, i en què els límits entre morfologia, sintaxi, semàntica i pragmàtica són operacionals però no essencials. A partir d'aquesta perspectiva, el treball que presento pretén explicar (a) què són els esdeveniments i (b) com es representen en el llenguatge.

Les argumentacions que conté aquest treball es basen, com acabem de veure, en allò que altres autors han dit sobre la naturalesa dels esdeveniments i sobre la forma com es representen en els constituents de l'oració i en l'estructura informativa del text. L'estudi no es basa en l'anàlisi sistemàtica d'un corpus de textos representatiu, encara que sempre que ha estat possible s'han utilitzat exemples reals. Només quan la claredat de l'exposició ho exigia ha calgut recórrer a exemples construïts. La major part d'exemples reals han estat extrets del Corpus de català contemporani de la Universitat de Barcelona (CUB)⁴ (Payrató et al. 1996), un corpus en procés d'elaboració que ha estat dissenyat per contenir mostres de varietats geogràfiques, socials i funcionals de la llengua catalana actual. Aquest corpus ha estat confeccionat en mòduls independents, de manera que cada mòdul aïlla diferents factors que incideixen en la variació lingüística –en el mòdul social, per exemple, només hi ha enregistraments de parlants de català central, i tots els textos són entrevistes semidirigides. En aquesta tesi només ha estat utilitzada una part del mòdul de varietats funcionals. Tots

⁴En els capítol següents, les sigles CUB indiquen que l'exemple que es cita procedeix d'aquest corpus.

els exemples del corpus que cito procedeixen de setze textos orals i escrits per ser dits de diferents registres, enregistrats a parlants de català central.⁵ En els exemples reals que no procedeixen d'aquest corpus, indico la font en una nota.

Els continguts de la tesi s'organitzen en dos capítols de definició dels esdeveniments (capítols 2 i 3), dos capítols en què s'explica com es representen els esdeveniments en l'oració (capítol 4) i en el text (capítol 5) i un capítol final de recapitulació i conclusions (capítol 6). La bibliografia conté només les referències dels treballs que es citen.

El capítol 2 és un capítol introductor que mostra el lloc que ocupen els esdeveniments en la visió del llenguatge de la qual parteix aquest treball. En aquest capítol, el concepte d'esdeveniment és definit com una categoria conceptual que condiciona, conjuntament amb la informació contextual, la construcció del discurs. Aquest capítol diferencia els esdeveniments (estats, accions, i d'altres) de les situacions que els representen (*ser(x,y)*, *coure(x,y)*) i mostra que aquests conceptes han estat descrits en la bibliografia per autors interessats en les relacions entre el llenguatge i el context i per autors que adopten una perspectiva ontològica. La definició dels esdeveniments que proposa el capítol següent es fonamenta en aquesta segona perspectiva.

El capítol 3 proposa una caracterització integradora dels esdeveniments. En aquest capítol es revisen les definicions dels esdeveniments que han fet autors procedents de diferents marcs teòrics,

⁵Aquests textos van ser recollits i analitzats en un seminari sobre variació funcional dirigit per Lluís Payrató (Payrató coord. 1994), i han constituït la base inicial d'un subcorpus de registres que encara s'està constituint. Els setze textos inicials es van recollir a partir d'una graella que combinava el camp (genèric o tècnic), el mode (espontani o preparat), el tenor (informatiu o interactiu) i el to (formal o informal). Posteriorment, el disseny d'aquest subcorpus ha estat modificat i s'han recollit mostres de textos orals realitzats en situacions comunicatives diferents (sermons, contes, conferències, etc.). A banda d'aquest subcorpus de registres, el mòdul de varietats funcionals del CUB conté mostres de conversa informal i de llenguatge dels mitjans de comunicació (publicitat i informatius orals).

des d'Aristòtil i les propostes més conegudes de la filosofia del llenguatge (Vendler 1957, Kenny 1963, Mourelatos 1978), fins a propostes de la semàntica formal –oracionals o discursives (Dowty 1979, Carlson 1981, Verkuyl 1989, Smith 1991)– i de la semàntica generativa (Jackendoff 1991, Pustejovsky 1991). La selecció dels autors ha estat motivada, en part, per la perspectiva objectiva que, com he explicat en l'apartat anterior, ha estat adoptada en aquest treball. Autors que segueixen la línia cognitiva, com Lakoff (1982, 1987) Langacker (1987, 1991), Haiman (1985), Talmy (1975, 1978, 1988) i d'altres, no han estat tinguts en compte. D'altra banda, els autors triats ho han estat o bé en funció de la difusió que ha tingut la seva proposta en la recerca lingüística (Vendler 1957 i, no tant, Kenny 1963 són les classificacions més citades), o bé en funció dels criteris que han tingut en compte a l'hora de proposar una tipologia d'esdeveniments. El que s'intenta és mostrar tipologies diferents (entre les que són revisades n'hi ha que defineixen tres tipus d'esdeveniments, i d'altres que arriben fins a set) per poder contrastar els criteris en què es basen i demostrar que, malgrat les diferències formals, tots els autors parlen dels mateixos conceptes. L'apartat 3.2 fa un repàs d'aquestes diferents propostes. El 3.3, sobre la base de les tipologies que recull l'apartat anterior, mostra que la major part de criteris que diferents autors han fet servir per classificar els esdeveniments (excepte la duració, l'agentivitat i la causativitat) es poden agrupar en dos paràmetres fonamentals: la dimensionalitat i la direccionalitat.

El capítol 4 tracta de la representació oracional dels esdeveniments. Aquest capítol mostra que els constituents de l'oració contribueixen a la representació dels esdeveniments en funció del valor aspectual que codifiquen i de la posició que ocupen en l'estructura sintàctica. El primer apartat (4.2) explica la relació entre els paràmetres

de definició dels esdeveniments, que han estat identificats en el capítol anterior, i les categories semàntiques que tradicionalment s'han relacionat amb l'expressió de la temporalitat en el llenguatge: l'*aktionsart* o mena d'acció verbal, l'aspecte i la localització temporal. L'apartat següent (4.3) proposa, en base a aquestes categories, una definició del significat inherent del present i els pretèrits (perfet, imperfet, indefinit, plusquamperfet, anterior) de mode indicatiu en català. Aquesta definició és la base de l'apartat 4.4, on es mostra que els temps verbals contribueixen a la representació dels esdeveniments només quan han gramaticalitzat la distinció aspectual perfectiu/imperfectiu o l'orientació anterior. El present, un temps no marcat que no ha gramaticalitzat aquests valors semàntics, no fa cap aportació a la representació dels esdeveniments, i en les oracions en què se selecciona un present són els arguments del verb i els adjunts els responsables d'aquesta representació.

El capítol 5 se centra en la representació textual dels esdeveniments. Després d'un primer apartat introductori, 5.2 defineix el text com un producte verbal heterogeni que es pot estudiar des d'una perspectiva funcional i no funcional, i situa el treball en una perspectiva no funcional, centrada en l'estudi de les unitats informatives del text. Tot seguit, 5.3 explica que les situacions són unitats de significat que es poden representar, en el text, sintèticament (en una oració) o analíticament (en un conjunt d'oracions que mostren diferents aspectes d'una mateixa situació). La relació entre la presentació sintètica i l'analítica és explicada a partir de la distinció entre informació focal (o informació nova) i no focal (o informació coneguda). Finalment, 5.4 mostra que les oracions que representen aspectes d'una mateixa situació

es construeixen i es relacionen temporalment en funció de les característiques de l'esdeveniment que representen.

El capítol 6 fa un recapitulació de tots els temes tractats amb la intenció de presentar sintèticament les aportacions i les mancances d'aquesta tesi. En aquest capítol s'inclouen les conclusions finals del treball.

CAPÍTOL 2

LA CONSTRUCCIÓ DEL DISCURS

2.1. Les situacions i els esdeveniments

2.1.1. Les situacions

La paraula *situació* denomina, en la parla quotidiana, la posició en què es troba un ésser qualsevol en relació a determinades circumstàncies (físiques, socials, personals, i d'altres). Per exemple, si en determinades circumstàncies l'Ignasi llegeix un llibre, les diferents posicions en què es troben l'Ignasi i un llibre constitueixen situacions diferents: (a) la situació de llegir un llibre en què es troba l'Ignasi i (b) la situació de ser llegit per l'Ignasi en què es troba un llibre.

El llenguatge ens permet descriure les diverses situacions (posicions) en què es poden trobar els éssers individuals. Qualsevol catalanoparlant podria descriure una situació com (a) amb, per exemple, l'oració *l'Ignasi llegeix un llibre*, i una situació com (b) amb l'oració *un llibre és llegit per l'Ignasi*. Però aquesta descripció no és la que trobem en el llenguatge real; normalment, els usuaris de la llengua no descrivim totes les posicions en què es troben en un moment determinat els éssers de què parlem. Si aquests éssers, com en l'exemple, estan relacionats, el que fem és descriure aquesta relació. Una oració com *l'Ignasi llegeix un llibre* és suficient per descriure les situacions (a) i (b), ja que mostra la relació que hi ha a (a) i a (b) entre l'Ignasi –que realitza l'acció de llegir un llibre– i un llibre –que és l'objecte de l'acció de l'Ignasi.

La descripció que fa el llenguatge real de les situacions (a) i (b) és la que pretenc analitzar aquí. En aquest treball, les situacions no són les posicions en què es troben éssers o entitats com l'Ignasi o un llibre en determinades circumstàncies. El que tracto aquí són les relacions¹ que existeixen en i entre els éssers en circumstàncies espaciotemporals concretes. És a dir, no m'interessa descriure les posicions en què es troben l'Ignasi i un llibre (a i b), sinó l'acció *llegir* que els relaciona. En aquest treball, la noció de situació inclou, com en la denominació popular, tots aquests elements: els éssers (l'Ignasi i un llibre) i els esdeveniments que els relacionen (com l'acció *llegir* o l'estat *conèixer*); però al contrari del que passa en la denominació popular, considero que el nucli de les situacions no són els éssers, sinó els esdeveniments.

Aquesta no és, evidentment, una idea nova. La trobem en les diverses teories lingüístiques sobre l'estructura dels predicats desenvolupades en el marc de la gramàtica generativa² i, des d'una perspectiva diferent, en alguns models semàntics i gramaticals influïts per estudis filosòfics sobre filosofia de la ment i teoria de l'acció.³ La notació més usada per representar les situacions prové, d'altra banda, de la lògica de predicats, en què el nucli de les situacions és anomenat **predicat** i ocupa una posició externa a les entitats que relaciona, els

¹ El terme **relació**, que utilitzo amb un sentit abstracte, teòric, té aquí un valor més semàntic (en la línia dels models conceptuals, com Langacker 1987) que gramatical (tal com és usat en la gramàtica relacional o en la gramàtica del cas, per exemple). Les relacions són funcions entre entitats; per exemple, *menjar* és una funció entre *l'Ignasi* i *la poma*.

² En models com la teoria de trets semàntics de Katz i Fodor (1963), la gramàtica del cas (Fillmore 1968), la teoria semàntica generativa (Lakoff 1971, McCawley 1973, 1979, Ross 1972), la teoria de la recció i el lligam (Chomsky 1981), la gramàtica lexicofuncional (Bresnan 1978, 1982) i la semàntica lèxica i conceptual (Jackendoff 1983, 1990, 1991, Levin 1985, Levin i Rappaport 1986, Levin i Pinker 1991, Pinker 1989, entre d'altres). O també en models que s'allunyen de la teoria generativa, com la gramàtica cognitiva o gramàtica de l'espai (Langacker 1981, 1982, 1987, 1990).

³ Com la teoria dels esdeveniments, desenvolupada a partir de les teories del filòsof Davidson (1967), o la teoria de la representació discursiva (Kamp 1981a, 1981b, Kamp i Rohrer 1983a, 1983b, Rohrer 1986). D'altra banda, cal destacar que les teories d'Aristòtil sobre l'ésser i sobre el moviment han influït decisivament la reflexió teòrica sobre les situacions; així com, en el nostre segle, els treballs dels filòsofs Vendler (1957) i Kenny (1963), entre d'altres.

arguments, que es presenten dins de parèntesis. Així, la situació que descriu l'oració *l'Ignasi llegeix un llibre* es pot representar de la manera següent:

(2.1) *llegir(l'Ignasi, un llibre)*⁴

Aquesta noció de situació és conceptual, no contextual.⁵ Les situacions de què parlo ho són independentment de les circumstàncies contextuais concretes (espai, temps, participants...) en què es realitzen o en què el parlant les descriu. Això permet, per exemple, que dues o més situacions diferents puguin produir-se en un mateix context. Per exemple, la situació *llegir(l'Ignasi, un llibre)* pot ser simultània amb una altra que afecta una sola d'aquestes entitats, com *respirar (l'Ignasi)*. O pot coincidir també amb una altra situació que relaciona *l'Ignasi* o *un llibre* amb un tercer ésser: com la relació *seure* que hi ha entre *l'Ignasi* i *la cadira* i que es produeix mentre *l'Ignasi llegeix un llibre*. Que el parlant decideixi descriure totes aquestes situacions o només algunes depèn de qüestions com la rellevància,⁶ que no es tenen en compte en aquest treball.

D'altra banda, encara que el context canviï, la situació codificada pel parlant és conceptualment la mateixa. Per exemple, la situació de

⁴ O *llegir(x,y)* si no indiquem explícitament quines són les entitats que relaciona *llegir*. En la gramàtica generativa, *x* i *y* són variables que representen les posicions argumentals que, en l'oració, ocuparan les entitats *l'Ignasi* i *un llibre*. En aquest treball no representen posicions, sinó entitats (objectes, conceptes o altres situacions).

⁵ Altres usos del terme **situació** són de base contextual. En la gramàtica sistèmica (Halliday 1961, 1964 i estudis posteriors) i en estudis d'antropologia i etnografia de la parla (Hymes 1962, 1964, Gumperz i Hymes 1972) una situació es defineix pel conjunt de factors socioculturals i circumstancials que constitueixen el marc del text (això inclou, per exemple, la localització espacial i temporal del text, els esdeveniments anteriors que el circumscriuen, el nombre i les característiques dels participants implicats, la relació entre els participants en aquesta situació particular, el tema sobre el qual es parla, i els gestos i accions que acompanyen el text).

⁶ Sperber i Wilson (1986).

llegir és igual encara que es produeixi a la vila de Mollerussa un vint-i-sis de desembre, o a Barcelona el sis de juliol, i encara que els referents de les entitats participants variïn (pot ser que a Mollerussa l'Ignasi llegeixi un llibre i que a Barcelona l'Ester llegeixi el diari). El context delimita les situacions, però no en canvia les característiques bàsiques. Així, per exemple, el context pot fer que la situació de llegir es presenti com una acció sense un principi ni un final definits (com a *l'Ignasi llegeix llibres*)⁷ o com una acció amb uns límits clars (com a *l'Ignasi llegeix un llibre*, on el principi i el final de l'acció són determinats pels límits de l'objecte *llibre*), o pot situar l'acció en un moment anterior al de l'enunciació (com a *l'Ignasi va llegir un llibre*), o pot afegir algun participant (com a *l'Ignasi llegeix un llibre amb lupa*), etc. Independentment de la manera com es presenti (per efecte del context), però, la situació de llegir manté unes característiques bàsiques: en primer lloc, té l'estructura argumental *llegir(x,y)* i, en segon lloc, representa una acció (i no un estat).

La noció de situació que desenvolupo en aquesta tesi té, doncs, un caràcter relacional i conceptual. Relacional en tant que condiona les relacions entre entitats significatives. Conceptual perquè assumeix la idea que aquestes relacions són determinades per les característiques bàsiques, independents del context, de les situacions. Així doncs, podem definir les **situacions** com a estructures conceptuais formades composicionalment per un element relacional (un predicat) i les entitats que relaciona (els arguments del predicat).

⁷ És a dir, sense indicació de la possibilitat que l'acció continuï o no continuï.

2.1.2. Els esdeveniments

En l'apartat anterior he dit que les situacions representen conceptualment accions i estats. Per tal de distingir les situacions de les nocions –accions i estats– que representen, em referiré globalment a aquestes amb el nom d'**esdeveniments**.⁸ Els esdeveniments són conceptes abstractes que els parlants usem, com les situacions, per organitzar mentalment la nostra experiència. En el sistema cognitiu, però, els esdeveniments se situen en un nivell superior, o anterior, o més bàsic que les situacions, ja que de la mateixa manera que les situacions (conceptuals) incideixen en la interacció dels parlants amb les situacions comunicatives, també la idea mental dels esdeveniments condiciona l'organització de les situacions.

Els apartats següents descriuen la naturalesa conceptual dels esdeveniments i la manera com els parlants, a partir d'aquestes nocions conceptuals i de la incidència del context, construïm el discurs. La distinció entre accions i estats constitueix l'eix central de la idea que desenvolupo en aquest estudi, i serà comentada detalladament més endavant. En aquest apartat en faig, només, una descripció introductòria.

La distinció entre accions i estats és un lloc comú de la bibliografia. La trobem des d'Aristòtil i ha estat investigada de manera sistemàtica per la filosofia, la psicologia i la lingüística modernes. En el marc de la filosofia i de la psicologia, ha estat estudiada en relació amb problemes com la naturalesa de les accions, l'organització mental de la informació, etc. En la lingüística, l'estudi d'accions i estats s'ha

⁸ És més freqüent trobar el terme **esdeveniment** en el sentit d'**acció**. Tanmateix, al costat de **situació** (que he preferit usar en un altre sentit), és l'únic mot simple que, en la bibliografia que he consultat, pot anomenar alhora accions i estats. Altres termes complexos serien igualment vàlids, com **categories de situacions**, per exemple.

desenvolupat sobretot en el marc de la recerca sobre l'aspecte o, en general, sobre l'expressió de la temporalitat en el llenguatge.

Tots els parlants podem identificar intuïtivament la diferència entre situacions estatives i situacions actives. Tots podríem estar d'acord, en principi, que una situació com *llegir(x,y)*, representada en l'oració (2.2), és activa, mentre que *conèixer(x,y)*, a (2.3), no ho és.

(2.2) *L'Ignasi llegeix un llibre*

(2.3) *L'Ignasi coneix l'Ester*

(2.2) descriu un procés, una activitat en la qual podem reconèixer diverses fases (quan l'Ignasi comença a llegir el llibre, quan n'ha llegit una mica, quan va pel mig, quan l'acaba, etc.) i la realització de la qual comporta un canvi des d'un estat inicial en què l'Ignasi no ha llegit el llibre fins un estat final en què sí l'ha llegit. L'oració (2.3) no descriu un procés ni implica cap canvi, sinó que mostra una relació estativa entre l'Ignasi i l'Ester, sense dir-nos com ha començat ni com acaba aquest estat.

Però la intuïció no és un criteri suficient per identificar accions i estats. Com remarquen Kamp i Reyle (1993), entre molts d'altres, en alguns casos resulta, com a mínim, difícil afirmar amb seguretat –només a partir de la intuïció– si una situació representa una acció o un estat, com en els exemples següents:

(2.4) *Em va agradar l'obra*

(2.5) *La Cristina dorm*

(2.6) *El Joan escriu*

(2.7) *La Marina menja*

(2.8) *La Loreto mira el Joan Carles*

(2.9) *La Núria escolta el Josep Maria*

L'oració (2.4) representa una situació que, en principi, podríem considerar estativa: *agradar(x,y)*, com a *l'obra m'agrada*. Però l'ús del perfet d'indicatiu per codificar el verb imposa un límit final en la situació i, per tant, provoca, en el receptor del missatge, la impressió que s'ha produït alguna mena de canvi –des d'un estat d'indiferència o expectació, anterior a la situació, fins un estat de satisfacció que segueix la visió de l'obra.

D'altra banda, (2.5) descriu una situació que Pérez-Saldanya (1994-1995:299) suggereix com a exemple d'estat, mentre que per a Bull (1960:44) és una situació del mateix tipus que *escriure*, en l'exemple (2.6), o *menjar* (2.7), que per a Pérez-Saldanya serien accions.⁹ Aquesta diferència podria explicar-se pel fet que, aparentment, per a Pérez-Saldanya la idea de canvi no està lligada necessàriament al concepte d'acció. Aquest autor, seguint Vendler (1957), opina que hi ha accions que impliquen un estat resultant (és a dir, que comporten un cert canvi respecte d'un estat inicial), com les realitzacions (*menjar-se una poma, escriure un conte, córrer mil metres, etc.*) o els assoliments (*trobar, adormir-se, adonar-se, etc.*); mentre que n'hi ha d'altres, com les activitats (*menjar, córrer, escriure, etc.*), que no l'impliquen.¹⁰ Bull

⁹ Concretament, una varietat d'acció que Vendler (1957) anomena **activitat**. Pérez-Saldanya segueix la proposta de Vendler, que és la tipologia de situacions més coneguda. Vendler (1957) proposa que els verbs, o els sintagmes verbals, seleccionen quatre tipus diferents d'esdeveniments: **estats** (*tenir, voler alguna cosa, agradar, odiar, etc.*), **activitats** (*córrer, caminar, empènyer alguna cosa, etc.*), **assoliments** (*reconèixer, adonar-se, perdre o trobar un objecte, etc.*) i **realitzacions** (*pintar un quadre, fer una cadira, escriure una novel·la, etc.*). Vendler no diu a quin tipus pertany *dormir*. Activitats, realitzacions i alguns assoliments poden ser considerats accions; els estats i alguns assoliments no.

Els quatre tipus d'esdeveniments proposats per Vendler es poden caracteritzar, segons Pérez-Saldanya, en termes de procés i resultat. Al capítol 3 veurem que altres autors no interpreten Vendler de la mateixa manera. De moment, però, em sembla suficient reproduir l'esquema que proposa Pérez-Saldanya (1994-1995:299), que em permet il·lustrar de manera ràpida els criteris en què es basa la classificació vendleriana:

a. realització: + procés, + resultat	c. assoliment: - procés, + resultat
b. activitat: + procés, - resultat	d. estat: - procés, - resultat

¹⁰ Els exemples són de Pérez-Saldanya (1994-1995:299).

(1960), d'altra banda, evita la distinció tradicional entre estats i accions i proposa que tots els esdeveniments (concepte que inclou estats i accions) són o bé cíclics –impliquen un límit final, una terminació més enllà de la qual no poden continuar– o bé no cíclics –no impliquen un final, encara que es poden aturar. D'acord amb aquesta distinció, les realitzacions i els assoliments de Vendler serien esdeveniments **cíclics**, mentre que les activitats i els estats serien **no cíclics**.

Una visió una mica diferent de les situacions la trobem en els exemples (2.8) i (2.9). Els verbs d'aquests exemples són descrits sovint com a verbs de percepció actius, en oposició als estatus *veure* i *sentir* (Landau i Gleitman 1985:181, per exemple). Però la propietat que permet contrastar *mirar* i *veure* o *escoltar* i *sentir* no és ni la idea de canvi ni l'existència d'un punt terminal en l'esdeveniment, sinó la idea d'intencionalitat (present a *mirar* i *escoltar* i absent de *veure* i *sentir*), que alguns autors han considerat un tret rellevant (però no fonamental) a l'hora de descriure accions i estats.¹¹

¹¹ Lee (1973) proposa quatre tipus de predicats diferents a partir dels trets **[±agent]** ([+agent] inclou la idea d'intencionalitat) i **[±estatiu]**: *state of affairs* ([-agent], [+estatiu]), *event* ([-agent], [-estatiu]), *activity* ([+agent], [-estatiu]), i un quart tipus que, segons Lee, no existeix i que tindria els trets [+agent] i [+estatiu]. A Dik (1978) la intencionalitat és al darrera de la noció de **control**; per a aquest autor, estats i processos (activitats) no tindrien aquest tret, mentre que posicions i accions sí que el tindrien. Dik (1978) proposa dos tipus de *situacions* i dos tipus d'*esdeveniments* a partir dels trets **[±controlat]** i **[±dinàmic]**: les situacions serien els *estats* ([-controlat], [-dinàmic]) i les *posicions* ([+controlat], [-dinàmic]); els esdeveniments inclourien *processos* ([-controlat], [+dinàmic]) i *accions* ([+controlat], [+dinàmic]). D'aquestes classificacions es desprèn que la propietat més important en la distinció entre estats i accions és, tant per a Dik com per a Lee, la dinamicitat o no estativitat, que és el tret que, a Dik (1978), distingeix les situacions (terme amb què Dik sembla estar denominant els estats, de tret [-dinàmic]) dels esdeveniments (és a dir, les accions, de tret [+dinàmic]); o que a Lee (1973) permet diferenciar, d'una banda, els estats (no dinàmics) i, d'altra banda, els esdeveniments i activitats (dinàmics). La intencionalitat seria en canvi un tret secundari, que ens permetria identificar subtipus d'accions i d'estats, però que no serviria per definir l'oposició bàsica. El paper secundari de la intencionalitat és una idea recurrent en la bibliografia. Per a Jackendoff (1983:179-180), per exemple, no és un tret que permeti diferenciar *estats* i *esdeveniments* (aquests es diferencien perquè els esdeveniments "passen", mentre que els estats no), però sí que permet identificar esdeveniments que són *accions* (com *run away*, *put the book on the table*) i esdeveniments que són *no accions* (com *hear about an accident*, *receive a letter*). D'altra banda, Lieber i Baayen (1996), en un treball recent, tenen en compte la noció d'intencionalitat (**[±volitional]**), però no la utilitzen per definir diferents tipus de situacions, mentre que sí fan servir la dinamicitat.

L'anàlisi dels exemples (2.4) a (2.9) mostra que la "intuïció" que determina el judici sobre la naturalesa activa o estativa de les situacions es basa en la percepció de determinades propietats, que no són necessàriament les mateixes per a tothom (no, almenys, per als estudiosos que han intentat descriure-les). Per a alguns, la distinció implica l'existència o no d'un cert tipus de canvi; per a d'altres, més que de canvi es tracta de la presència o no d'un punt terminal implícit; uns altres creuen que cal tenir en compte la idea de dinamicitat, independentment de la presència o no de canvi o punt terminal. D'altra banda, molts pensen també que cal tenir en compte altres trets, a més del canvi, la terminació, o la dinamicitat, com la intencionalitat o altres trets que no he comentat fins ara, com la presència o l'absència d'etapes internes en l'esquema temporal de la situació, el fet que aquestes etapes siguin iguals o diferents, la possibilitat que la situació presenti o no els límits inicial i/o final (i no només el final), el fet que les situacions es desenvolupin en un instant de temps o bé en un espai de temps, l'existència o no d'un procés previ a la terminació en les situacions actives, o altres nocions relacionades amb aquestes com la dimensionalitat (que té a veure amb la visió global o de l'estructura interna de les situacions) i la direccionalitat (el fet que una situació impliqui o no moviment en el temps).

Segons els trets que tenen en compte, autors diferents han proposat tipologies d'esdeveniments diverses. Vendler (1957), que combina dues propietats, proposa una tipologia de quatre tipus: estats, activitats, assoliments i realitzacions. Kenny (1963), que també en combina dues, proposa només tres tipus: estats, activitats i actuacions. Moens (1987) i Smith (1991) tenen en compte tres propietats diferents i proposen cinc classes d'esdeveniments diferents, que Moens (1987)

anomena estats, processos, processos culminats, punts i culminacions; i Smith (1991) estats, activitats, realitzacions, semelfactius i assoliments, respectivament. I encara hi ha propostes més àmplies, com les de Carlson (1981) i Jackendoff (1991), de sis i set tipus respectivament. Al capítol 3 faig una revisió d'aquestes i altres propostes.

2.2. La naturalesa conceptual de les situacions i dels esdeveniments

2.2.1. Dues nocions conceptuais

En l'apartat 2.1 he descrit les situacions com a nocions conceptuais. Les situacions són conceptualitzacions, o abstraccions, que ens serveixen per organitzar la nostra experiència de situacions comunicatives reals. També hem vist que les situacions representen esdeveniments (accions i estats), que són alhora conceptualitzacions de situacions com *llegir(x,y)*, *saber(x,y)*, etc.

Les situacions i els esdeveniments són, doncs, nocions de naturalesa conceptual. Però això no vol dir que el paper que juguen en l'organització mental de l'experiència (i, per tant, en el llenguatge) sigui el mateix. Les situacions defineixen relacions entre individus, models ideals de situacions comunicatives: per exemple, *llegir(x,y)* representa la relació que, en un context real, hi ha d'haver entre una entitat x que realitza l'acció de llegir i una altra entitat y que ha de ser descodificada (llegida) per x . La descripció que fem en la parla d'aquesta situació ideal depèn de les característiques de la situació comunicativa, per exemple:

(2.10) *L'Alba llegeix un llibre*

(2.11) *El telèpata llegeix la meva ment*

El paper dels esdeveniments és més genèric. No descriuen la relació entre les entitats que participen en les situacions, sinó que fan que aquestes situacions es presentin com a fets dinàmics (com a accions) o com a fets estàtics (com a estats), és a dir, les situen en una dimensió espaciotemporal en la qual van evolucionant o en la qual es mantenen inalterables. Com veurem més endavant, aquesta funció dels esdeveniments té implicacions no només per a l'estructura de les situacions, sinó també, en general, per a la construcció del discurs.

En la bibliografia que he consultat, els autors més interessats per la incidència del context extralingüístic en l'estructura del llenguatge s'interessen, sobretot, per les situacions, que descriuen com a idealitzacions de situacions comunicatives complexes del món real. En canvi, els autors menys preocupats pel paper del context extralingüístic en l'estructura del llenguatge tendeixen a definir les situacions com a classes d'esdeveniments, i no es plantegen investigar els esdeveniments com a entitats amb característiques específiques. Una revisió d'aquests estudis mostra, tot seguit, en quina mesura es diferencien de la definició de situacions i esdeveniments que proposo en aquest treball.

2.2.2. La conceptualització del *context*

Entre els autors més preocupats per explicar la relació entre el llenguatge i el context, les situacions, que no es distingeixen dels esdeveniments, són descrites des de dues perspectives: una de semàntica i una altra de conceptual. Entre les descripcions semàntiques destaca la

que proposa la Semàntica de Situacions de Barwise i Perry (1983). En aquest model, les situacions inclouen no només les relacions entre els individus, sinó també les localitzacions espaciotemporals d'aquestes relacions:

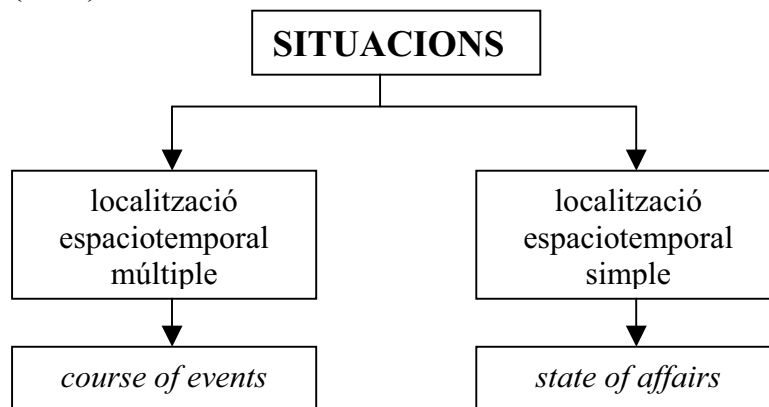
"Reality consists of *situations* –individuals having properties and standing in relations at various spatiotemporal locations" (Barwise i Perry 1983:7)

La distinció entre estats i accions es manté en aquest model, però no com una ontologia bàsica de situacions, sinó com una eina per a la formalització de la teoria: les accions (*courses of events*) són funcions entre localitzacions espaciotemporals (com *ahir*) i tipus de situacions (com *cantar Maria*) que es poden definir en diverses localitzacions; els estats (*states of affairs*) també són funcions entre localitzacions espaciotemporals i tipus de situacions, però només es poden definir en una localització. Aquesta distinció no es refereix a una propietat de les situacions (com passa en el models ontològics) sinó a la possibilitat de successió dels esdeveniments del món real: un *course of events* seria la suma de *cantar Maria* en la localització *l* i *aplaudir el públic* en la localització *l'*; mentre que cadascuna d'aquestes situacions seria, per separat (és a dir, en una única localització), un *state of affairs*.

La diferència principal entre aquests conceptes i les situacions que definim en aquest treball es troba en el paper que hi juga la localització espaciotemporal. Mentre que Barwise i Perry la inclouen en la definició de les situacions, en aquest treball proposem que les situacions es poden definir en un nivell conceptual independentment dels paràmetres d'espai i temps. La localització espaciotemporal intervindria en un nivell posterior de construcció del discurs per delimitar o modificar les

característiques bàsiques de les situacions. En aquest nivell seria, en tot cas, on podríem situar els *courses of events* (si la localització temporal és múltiple) i els *states of affairs* (quan la situació té una única localització espaciotemporal). L'esquema (2.12) il·lustra aquesta idea:

(2.12)

La teoria de situacions que proposen Barwise i Perry (1983) se centra en la relació entre el llenguatge i el món extern, però sense oblidar els aspectes conceptuals del llenguatge. El seu model d'esquemes mentals (*frames of mind* o *efficient cognitive properties*) no s'allunya, essencialment, dels estudis sobre l'estructura mental de les situacions que s'han desenvolupat en marcs teòrics tan diversos com la psicologia social, la psicologia cognitiva, la intel·ligència artificial, la lingüística, l'etnografia de la parla o la sociologia. Des de marcs teòrics diferents, aquests estudis intenten definir el que Tannen (1993) anomena *structures of expectations*, és a dir, l'expectativa que tenen els parlants sobre l'estructura de situacions del món real com un accident, una

discussió, la reacció davant d'un robatori, etc.¹² Les *structures of expectations* són abstraccions de la realitat, i per tant conceptualitzacions, però a diferència de les situacions que he descrit en l'apartat 2.1 no són representades per un predicat simple com *llegir(x,y)*, sinó que es componen d'un conjunt complex d'individus i relacions entre els individus. La idea bàsica, però, és la mateixa: les situacions constitueixen l'expectativa que tenim els parlants de relacions com *llegir*, en què esperem que una entitat significativa realitzi una acció de descodificació d'una altra entitat; les estructures d'expectacions són també allò que el parlant espera, inconscientment, sobre situacions com *llegir un llibre*, però en aquest cas l'expectativa és més complexa, i no només inclou els participants de la situació i la relació que hi ha entre ells, sinó també altres relacions específiques que formen part d'aquesta situació, com *agafar el llibre amb les mans*, *girar els fulls amb la mà*, etc.¹³

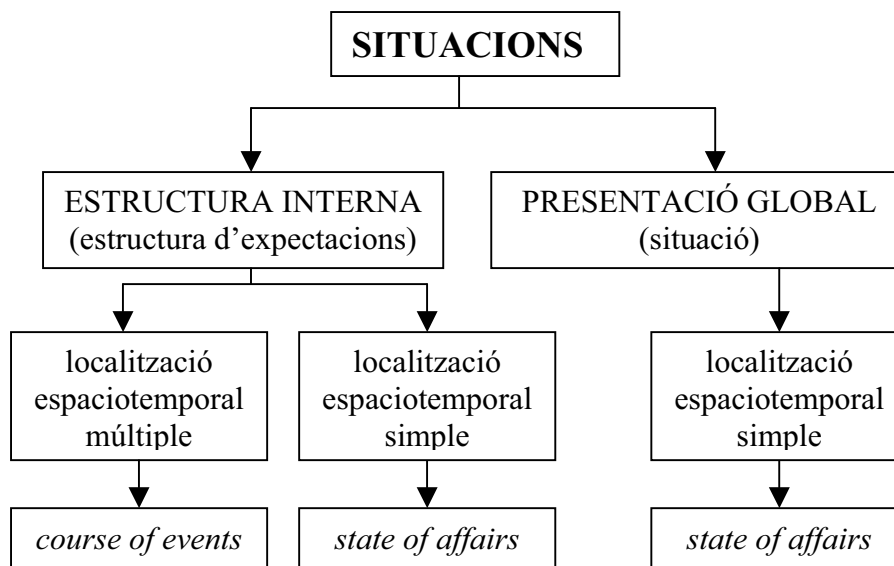
¹² Les estructures d'expectacions són anomenades de formes diverses en la bibliografia anglòfona, segons el marc teòric des del qual són estudiades. Tannen (1993) ha fet una revisió de diverses disciplines i ha relacionat amb les estructures d'expectacions conceptes com *schema* (Bartlett 1932, Chafe 1977a, 1977b, Rumelhart 1975), *script* (Schank i Abelson 1975, 1977) i *frame* (Fillmore 1975, Goffman 1974, Hymes 1974, Minsky 1975). Una altra noció que hi està relacionada és el concepte d'*idealized cognitive model (ICM)* (Lakoff 1987). Fauconnier (1984), d'altra banda, ha distingit implícitament els *ICM* i els *frames*, que tenen a veure amb l'estructura conceptual, dels *mental spaces* que constitueixen l'estructura referencial (Lakoff i Sweetser 1994). Aquests conceptes han estat descrits en àmbits tan diversos com la psicologia social, la psicologia cognitiva, la intel·ligència artificial, la lingüística, l'etnografia de la parla i la sociologia. Tannen (1993) aplica la noció de *frame* (que relaciona amb *script* i *schema*) a l'anàlisi del discurs. Els conceptes de model cognitiu idealitzat (*ICM*) i espai mental (*mental space*), així com les idees de Fillmore (1975) sobre *framing* (que provenen de la noció estructuralista de marc sintagmàtic i no, com en Goffman i Hymes, de la tradició antropològica i sociològica), han estat desenvolupats en el marc de la lingüística cognitiva (Dinsmore 1991, Lakoff 1987, entre d'altres).

Actualment, hi ha moltes teories sobre esquemes, especialment en la psicologia i la lingüística cognitives, però el concepte d'esquema no és nou. Segons De Vega (1984), el van desenvolupar els psicòlegs europeus (Piaget 1926, Bartlett 1932) per explicar el processos de pensament, comprensió i memòria. Uns anys més tard, els psicòlegs nord-americans que treballaven en el marc de la intel·ligència artificial van incorporar a les noves teories psicològiques el concepte d'esquema (Minsky 1975, Schank i Abelson 1977).

¹³ En els manuals de psicologia cognitiva els esquemes es defineixen com a entitats conceptuals complexes, compostes d'entitats més simples i que poden integrar esquemes més elementals:

Les *structures of expectations* es poden integrar en l'esquema (2.12), que modifiquem a (2.13), si pensem que les situacions es poden presentar de manera global (com a *llegir(x,y)*) o mostrant la seva estructura interna, constituïda per individus i relacions complexes entre aquests individus (com l'estructura de la situació *llegir un llibre*, que inclou relacions com *passar(el lector, pàgina)*, *agafar(el lector, el llibre)*, i altres).

(2.13)

"Los esquemas son entidades conceptuales complejas, compuestas de unidades más simples. Por ejemplo, el esquema de COMPRAR incluye una serie de personajes (COMPRADOR, VENDEDOR), de objetos (DINERO, MERCANCIA, ESTABLECIMIENTO), acciones (TRANSFERIR UNA PROPIEDAD O UN SERVICIO, PAGAR), y metas (OBTENER BENEFICIOS EL VENDEDOR, DISFRUTAR DE UNA PROPIEDAD O UN SERVICIO EL COMPRADOR).

(...)

El sistema de conocimiento humano puede caracterizarse como un conjunto de esquemas interconectados. Los esquemas integran esquemas más elementales, y constituyen a su vez esquemas de otros. Por ejemplo, PAGAR es un subesquema en relación a COMPRAR; y éste, a su vez, es un elemento del esquema más general IR AL SUPERMERCADO" (De Vega, 1984:389-390).

La presentació global de les situacions es fa en una única localització espaciotemporal, que necessàriament ha de ser compartida per les fases internes de la situació (encara que aquestes fases internes no es presentin). Però les diverses situacions que caracteritzen l'estructura interna d'una situació poden coincidir o no en una mateixa localització. Si no hi coincideixen, tenim una seqüència de situacions – allò que Barwise i Perry anomenen un *course of events*–; però si hi coincideixen tenim un conjunt no seqüencial de situacions o d'*states of affairs*.

2.2.3. Les descripcions *no contextuals* de les situacions i els esdeveniments

Pel que fa als autors que deixen en un segon pla la relació entre el llenguatge i el context, podem fer també una distinció entre les propostes semàntiques (extensionals i intensionals)¹⁴ i les conceptuals (o ontològiques).

En el marc dels estudis semàntics, la distinció clàssica entre extensió i intensió ha estat lligada a diferents concepcions de les situacions. Per a alguns autors (Ziff 1972, per exemple), les categories són de naturalesa extensional, i només els individus (els objectes, els éssers) poden ser descrits extensionalment, mentre que les situacions no ho poden ser. Aquesta idea es deriva, possiblement, d'una llarga tradició d'estudis lògics del llenguatge natural que s'ha centrat en l'anàlisi dels individus com a categories bàsiques, deixant de banda les situacions –tot

¹⁴ El terme **extensió** equival a **referència** (en el sentit de Frege 1892) d'una expressió lingüística. Representa la denotació del significat, en oposició a **intensió** (**sentit** per a Frege 1892), que en representa la connotació, és a dir, la dimensió conceptual.

i que alguns filòsofs com Russell (1921) o Whitehead (1919) ja havien suggerit (sense posar-ho en pràctica) la possibilitat d'analitzar-les com a entitats bàsiques.¹⁵ Altres autors (Davidson 1967, Kamp 1981a, 1981b, Lemmon 1967, Montague 1960, Reichenbach 1947, entre molts d'altres) estan d'acord, explícitament o implícita, amb la naturalesa extensional de les categories però, en contrast amb la tendència tradicional, incorporen les situacions en les seves formalitzacions teòriques. Recentment, d'altra banda, Bartsch (1995) ha proposat una anàlisi intensional de les situacions.

Altres autors com Jackendoff (1983, 1990), Lakoff (1987) o Langacker (1987) proposen models conceptuals del llenguatge en què significat (és a dir, semàntica) i concepte (és a dir, cognició o conceptualització) són una mateixa cosa¹⁶ i en què, per tant, la distinció entre extensió i intensió deixa de ser rellevant. Per a aquests autors, les situacions (o esdeveniments) són categories ontològiques, és a dir, conceptes primitius que no depenen directament de les situacions comunicatives reals que descrivim amb el llenguatge.

Les classificacions ontològiques de les situacions provenen de la concepció filosòfica tradicional de la categorització, en què les categories eren considerades com a entitats abstractes que es caracteritzaven per les propietats compartides pels membres de la categoria. Els primers treballs que, des de la filosofia, parlen de situacions, com els de Ryle (1949), Vendler (1957) i Kenny (1963), i revisions posteriors d'aquestes propostes, com Mourelatos (1978), les defineixen com a categories ontològiques, és a dir, com a propietats

¹⁵ Sobre el caràcter intensional o extensional de les situacions, vegeu Bartsch (1995).

¹⁶ En treballs anteriors de Jackendoff això no és així: Jackendoff (1972) distingeix les estructures semàntiques de les estructures conceptuals. Posteriorment (Jackendoff 1983) les estructures semàntiques passen a ser un subgrup de les estructures conceptuals: les que es poden expressar verbalment.

essencials dels éssers que es manifesten en el llenguatge a través dels verbs i els seus complements. Des d'aquesta perspectiva, que és hereva de les teories d'Aristòtil sobre l'ésser i sobre el moviment, diferents situacions corresponen a diferents propietats dels éssers, com la propietat d'estar en moviment (en accions com *menjar una poma* i *caminar*) o la propietat d'estar en repòs (en estats com *saber*). Com hem vist més amunt, la distinció entre accions i estats és la més bàsica, però la major part d'autors (inclosos els que acabo de citar) proposen ontologies de situacions més complexes, que tenen en compte altres propietats. En el marc de la filosofia, la naturalesa ontològica d'accions i estats ha estat objecte de debats com els mantinguts entre Davidson i Chisholm entre 1967 i 1971 (Vermazen i Hintikka 1985).

La visió dels esdeveniments que presento en aquest treball es fonamenta en les classificacions ontològiques de les situacions, però se'n distancia en integrar els esdeveniments en un model de construcció del discurs en el qual ocupen una posició diferent de la que hi ocupen les situacions. Els principis bàsics d'aquest model són esbossats a 2.4.

2.3. Cognició, text i context

2.3.1. La interacció de la cognició i el context

La major part de tipologies d'esdeveniments que existeixen entenen els tipus com a nocions primitives que condicionen, d'una manera o d'una altra, l'estructura de les oracions. Aquestes nocions han estat anomenades de formes diverses en diferents marcs teòrics: categories ontològiques, categories conceptuals, primitius, categories cognitives, universals, operadors semàntics... però al darrera de totes

aquestes denominacions hi ha fonamentalment la mateixa idea: accions i estats (almenys) són **categories**, és a dir, abstraccions de la realitat que els parlants fem per organitzar mentalment l'experiència. I en tant que el llenguatge representa verbalment l'experiència, hem de suposar que les categories de situacions (els esdeveniments) intervenen d'alguna manera en la construcció del discurs.

Ara bé: és evident que no és possible accedir, empíricament, al nivell d'abstracció en què se situen les categories. Per poder definir-les, doncs, els estudiosos han hagut de fixar-se en la verbalització d'accions i estats, és a dir, en la seva realització contextual. Però el context és un àmbit de límits imprecisos i mentre que alguns, com Vendler (1957) i Kenny (1963), han definit els esdeveniments a partir, només, de la seva realització en el sintagma verbal (el verb sol o amb els seus complements), d'altres s'han fixat en l'estructura dels predicats (el verb amb el subjecte i els complements), com Dowty (1979, 1986) i Verkuyl (1989), o han tingut en compte també els adjunts (és a dir, el subjecte, el verb, els complements i els adjunts), com Smith (1991) i Pustejovsky (1991), entre d'altres. Aquestes diferències han fet afirmar a Verkuyl (1993:18-19) que els esdeveniments no són *primitius*, sinó que es construeixen *composicionalment* en l'oració:

"(...) events are not primitives. They are construed by language, in particular by the choice of the elements we put together in a sentence to speak about the world and to order it"

Verkuyl ha intuït el que jo penso que és el problema de fons: en l'afany de definir els primitius, les categories *abstractes* d'esdeveniments, els estudiosos han oblidat que estaven manipulant dades *concretes*, de manera que els límits entre d'una banda el *nivell*

conceptual d'organització de l'experiència (i del llenguatge) i d'altra banda el *nivell contextual* de verbalització d'aquesta experiència han quedat desdibuixats.

Al meu entendre, una correcta valoració del paper d'accions i estats en la construcció del discurs passa per mantenir separats el nivell conceptual i el nivell contextual. Aquests dos nivells es relacionen de la manera següent:

- (a) accions i estats (els esdeveniments) defineixen, en el nivell conceptual, una estructura bàsica de les situacions;
- (b) els elements del context (temps, espai, participants i altres) actuen sobre aquesta estructura bàsica delimitant-la i, fins i tot, modificant-la.

Aquest plantejament ens permet mantenir l'existència d'unes categories abstractes, de funció organitzativa, però sense caure en l'error de creure que la relació entre les categories i la seva representació contextual és biunívoca. Al contrari, hem de veure les categories com una mena de patrons generals de l'experiència la verbalització dels quals depèn del context concret que descriuen.

2.3.2. El mode textual

En els apartats anteriors hem vist que una situació com *llegir(x,y)* representa una acció i no un estat, mentre que *conèixer(x,y)*, per exemple, representa un estat i no una acció. Al mateix temps, he comentat que les característiques bàsiques de les situacions poden ser delimitades i modificades pel context, de manera que, per exemple, una

situació d'estat com *conèixer(x,y)* pot ser representada contextualment com un estat (2.14) o com una acció (2.15).¹⁷

(2.14) *Jo conec l'Anna*

(2.15) *Avui, per fi, he conegut l'Anna*

Els conceptes d'acció i d'estat són, per tant, més generals o més bàsics que les situacions que els representen i que les realitzacions lingüístiques contextuais d'aquestes situacions. De fet, qualsevol parlant és capaç de percebre la distinció entre accions i estats tant en el nivell lèxic o el predicatiu (*aprendre vs saber, reconèixer vs conèixer*), com en l'oracional (*avui he conegut l'Anna vs conec l'Anna*), com en el textual: en la distinció, per exemple, entre narracions (que representen accions) i descripcions (que representen estats).

Possiblement, la capacitat d'identificar aquesta distinció no és estrictament lingüística, sinó que està lligada a la nostra capacitat física de percebre el món. En aquest sentit, un estudi sobre la distinció entre accions i estats s'hauria d'elaborar des d'una teoria psicològica de la percepció o de l'organització mental de l'experiència. Ara bé, l'objectiu d'aquesta tesi no és investigar la naturalesa psicològica d'accions o estats, sinó descriure alguns aspectes de la representació verbal d'aquestes nocions en diferents nivells del discurs: l'oracional (predicat verbal¹⁸, arguments, adjunts, flexió temporal i aspectual) i el textual (l'estructura informativa del text). Per aquest motiu, em limito a assumir apriorísticament la naturalesa psicològica d'estats i accions i proposo

¹⁷ Altres llengües marquen la distinció entre acció i estat en aquests dos exemples amb formes lèxiques diferents: com en anglès el verb estatiu *know* vs l'actiu *meet*.

¹⁸ Només tindrè en compte els predicats verbals, però evidentment la distinció entre accions i estats la trobem en altres categories gramaticals: *presentació* i *presència*, per exemple, representen, respectivament, una acció i un estat.

que el llenguatge representa de diverses maneres la idea mental que tenim els parlants de les accions i els estats que volem descriure.

Els mecanismes pels quals es produeix aquesta representació actuen com una mena de **mode textual**. Per mode textual entenc la selecció que fa el parlant, de manera inconscient, d'un cert tipus d'esdeveniment: acció, estat o un altre tipus (e3). El mode textual actua com una mena de mode de construcció del discurs (comparable als modes operatius de les càmeres de fotografiar automàtiques) que segons com està activat (en mode acció o en mode estat) produeix un text (una fotografia) diferent.

Per exemple, per tal de poder descriure una escena com l'arribada dels Reis d'Orient el dia 5 de gener el parlant podria activar el mode acció, per tal de presentar-lo com un esdeveniment que implica una successió de situacions diferents. En el procés de construcció del discurs, el mode acció seleccionaria una estructura que fos adequada per anar introduint els diferents episodis de l'esdeveniment que, previsiblement, seria la del tipus de text que anomenem, tradicionalment, **narració** i formes lèxiques i gramaticals que expressessin lingüísticament la successió dels fets –verbs d'acció, aspecte perfectiu, adverbis que marquin un canvi en el punt de referència temporal, etc. D'altra banda, el parlant podria seleccionar el mode estat, i en aquest cas l'arribada dels reis es presentaria com l'estat posterior a l'acció d'arribar, és a dir, el discurs descriuria la presència dels reis, però no la seva arribada. L'estructura del discurs seria, ara, descriptiva i no narrativa, i les formes lingüístiques seleccionades canviarien –verbs d'estat, aspecte imperfectiu, adverbis que expressen un punt de referència temporal únic, etc.

Com en la càmera de fotografiar, l'efecte del mode triat no seria absolut, sinó que es combinaria amb altres modes i submodes. Per fer una fotografia, el mode flash es podria combinar amb una major obertura del diafragma, de manera que la fotografia tingués més llum que si hagués estat feta amb flash però amb una menor obertura. Paral·lelament, el mode acció es podria combinar amb el submode *sense límit final* per presentar l'arribada dels Reis com un fet ritual, la qual cosa produiria la mena de text que anomenem **descripció d'accions o narració descriptiva** –en què se seleccionen verbs d'acció, com en les narracions, però l'aspecte és imperfectiu, com en les descripcions.

2.3.3. El paper del context

El terme **context** s'entén en aquest apartat com el món extralingüístic que descrivim en el llenguatge i en el qual ens situem per enunciar un discurs. Quan parlem, el nostre discurs mostra, d'una banda, els objectes del món que volem descriure i les relacions que existeixen entre ells i, d'altra banda, les característiques del context comunicatiu en què produïm el discurs: el temps, l'espai, els participants, el punt de vista des del qual observem el món que descrivim, etc.

El llenguatge utilitza diversos recursos per codificar els efectes del context sobre les estructures conceptuals. Alguns d'aquests recursos són la flexió verbal, la determinació o indeterminació dels complements, les expressions adverbials (els adjunts) i la interacció amb altres oracions del discurs, entre d'altres.

Més amunt hem vist, en relació a l'exemple (2.4), de quina manera la flexió verbal de perfet, de valor temporal passat i aspecte perfectiu, modifica el valor estatiu de la situació *agradar(x,y)* per mostrar-nos-la

com una situació completa, amb uns límits inicial i final –com les accions.

D'altra banda, els exemples següents ens mostren que la determinació o indeterminació dels complements pot servir per codificar la presència o l'absència de límits en una acció com *menjar(x,y)*:

(2.16) *El Pau menja pomes*

(2.17) *El Pau es menja la poma*

La indeterminació de *pomes* ens permet interpretar (2.16) com una acció sense límits temporals –una activitat en la tipologia de Vendler (1957). El Pau, teòricament, podria estar menjant pomes indefinidament. En canvi, *la poma* de (2.17) imposa un límit final en la situació de menjar –com en les realitzacions de Vendler (1957). Si aturéssim de sobte les situacions representades per (2.16) i (2.17), la resposta a la pregunta *ha menjat pomes, el Pau?*, corresponent a (2.16), seria *sí*, mentre que la resposta a *s'ha menjat la poma, el Pau?* seria *no*, ja que la situació descrita a (2.17) no és realitza completament fins que arriba al punt final (quan s'acaba la poma), cosa que no es produeix a (2.16).

Les expressions adverbials podem posar límits a situacions que, sense aquestes expressions, no en tenen, com a (2.18), on *des de les cinc fins a les vuit* imposa uns límits temporals inicial i final a la situació descrita a (2.16):

(2.18) *El Pau menja pomes des de les cinc fins a les vuit*

O bé poden cancel·lar els límits definits pel complement del verb, com a (2.19), on l'expressió locativa *en aquesta fotografia* anul·la la temporalitat de (2.17) i, per tant, els límits definits per *la poma*:

(2.19) *En aquesta fotografia, el Pau es menja la poma*

Finalment, la interpretació de la situació expressada en una oració pot ser modificada per altres oracions del discurs. Per exemple, a (2.20) *marxem* posa un punt final a *beure aigua*, que altrament no tindria:

(2.20) *Deixa'm beure aigua i marxem*

2.4. La construcció del discurs

2.4.1. El sistema lingüístic, el sistema conceptual i el context

En els apartats anteriors hem vist que el discurs es construeix per la interacció de la cognició (la nostra capacitat de conceptualitzar el món) i del context (el món concret en relació al qual i en el qual es produeix el llenguatge). Aquesta idea implica una visió del sistema lingüístic en què aquest depèn, d'una banda, del sistema conceptual i, d'una altra, del context, tal com ho representa l'esquema (2.21):

(2.21)

Aquest esquema pot semblar, en principi, expletiu, ja que la importància per al llenguatge tant del context com del sistema conceptual és un fet que ningú no posa en qüestió. Tanmateix, no hi ha,

en la bibliografia, una caracterització unitària del context, ni del sistema lingüístic, ni del sistema conceptual, i molt menys encara de la relació entre aquestes tres entitats.

Els lingüistes generatius més ortodoxos,¹⁹ per exemple, admeten l'existència d'un sistema intencional i conceptual (Chomsky 1993, 1995) al qual atribueixen una funció interpretativa (en el procés de comprensió) o de producció d'una estructura semàntica que serveix d'input al sistema lingüístic o computacional (en la producció).²⁰ Aquest sistema intencional i conceptual és responsable de la interpretació contextual de les oracions, i per tant ha d'incorporar tant el coneixement del món com certes consideracions pragmàtiques. Malgrat la formalitat del model generatiu, però, alguns aspectes d'aquest sistema no estan prou ben definits. Per exemple, no es fa una distinció clara entre la capacitat cognitiva general de conceptualització de l'experiència (que permet la formació d'esquemes mentals) i el context concret en què es construeix el discurs (que pot alterar l'estructura d'aquests esquemes). D'altra banda, es considera que el sistema lingüístic és un sistema conceptual autònom, amb mecanismes particulars que el diferencien del sistema conceptual general, que és independent del llenguatge, i per tant es menysté la idea que el llenguatge pugui estar subjecte als mateixos mecanismes de conceptualització que altres sistemes conceptuais. O si es reconeix aquesta relació es diu que només formen part del sistema lingüístic aquells mecanismes cognitius que són expressats en el llenguatge –una argumentació massa vaga, ja que no sabem prou sobre

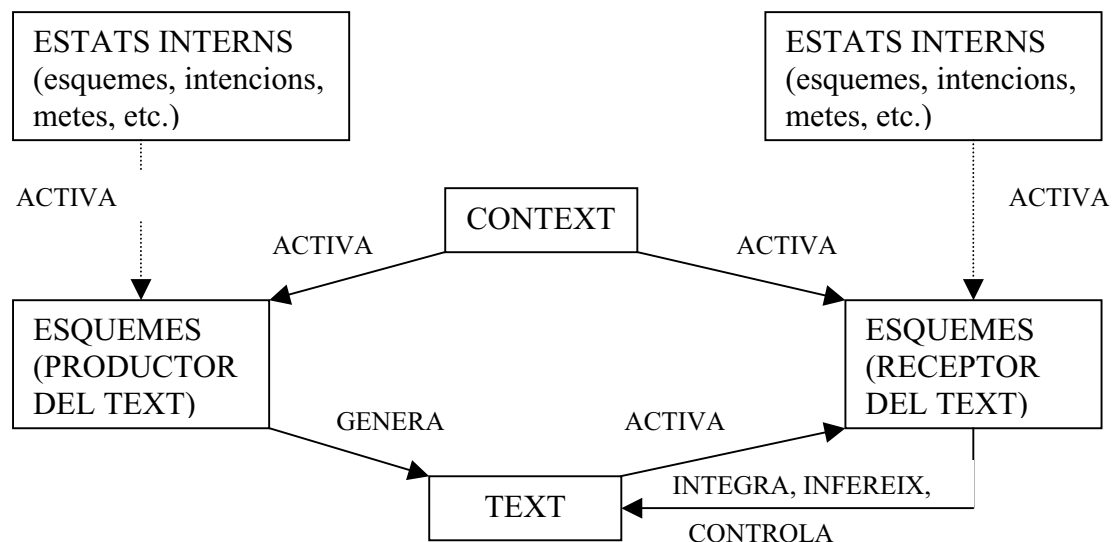
¹⁹ Caldria excloure de l'ortodòxia generativista els lingüistes que tot i considerar-se generativistes defugen el sintactocentrisme que ha dominat aquest marc des dels anys seixanta.

²⁰ En l'àmbit català, Espinal (1988) ha escrit sobre el problema del significat en relació a la cognició i el context. El treball d'aquesta autora es basa en la semàntica proposicional de la teoria generativa (Chomsky 1981, May 1985) i en la teoria pragmàtica d'Sperber i Wilson (1986) sobre la interpretació dels enunciat.

el sistema lingüístic ni sobre el sistema conceptual com per fer un llistat dels mecanismes cognitius que s'expressen en el llenguatge.

D'altra banda, en el marc de la psicologia cognitiva Rumelhart (1979) proposa un model de la producció i de la comprensió del text en el qual el paper del context, juntament amb els estats interns del parlant (esquemes, intencions, metes), és activar els esquemes de producció o de recepció del text –entre els quals podríem situar el sistema lingüístic (2.22).

(2.22)²¹

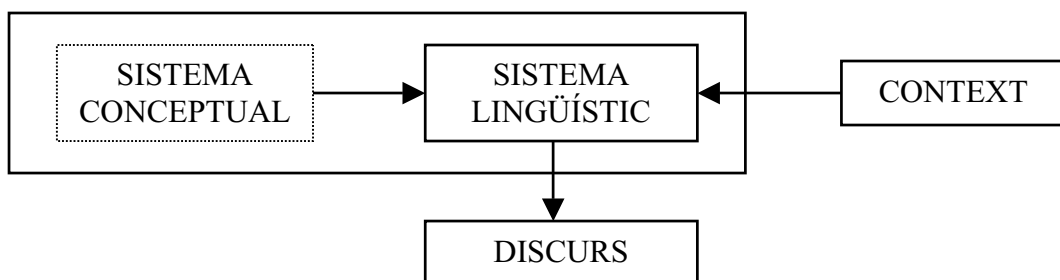
La distinció que fa Rumelhart (1979) entre **context** i **estats interns** permet separar el context concret del discurs (que podem identificar amb el que a (2.21) he anomenat **context**) del context general que constitueix el coneixement del món del parlant, en altres paraules l'experiència que li ha permès construir els **esquemes** que regulen la producció i la comprensió del text.

²¹ (2.22) es basa en una representació simplificada de la proposta de Rumelhart (1979) que proposa De Vega (1984:403).

Aquesta distinció ens permet explicar, per exemple, per què una situació com *córrer(x)* pot ser presentada com una acció (*la Dolors corre fins a la meta*) o com un procés (*la Dolors corre cap a la meta*): el nostre coneixement del món ens informa del fet que la situació de córrer és una situació no estativa, que implica un moviment continu, però és el context qui determina si aquesta situació no estativa ha d'arribar necessàriament a un punt final o no. Així, és el context qui determina la selecció de l'expressió *fins a la meta*, per indicar que la situació de *córrer(x)* és una acció que té un punt final, o de *cap a la meta*, per expressar simplement direcció, és a dir, per presentar la situació de *córrer(x)* com un procés que no ha de conduir necessàriament a un punt terminal.

La idea que desenvolupo en aquest treball és més a prop de propostes com la de Rumelhart (1979) que de models de producció del llenguatge que, com el generatiu, no inclouen el context com un component autònom de la construcció del discurs. Per a mi, el context i el sistema conceptual (que inclouria els estats interns del parlant –includos els esquemes) incideixen alhora en el sistema lingüístic, la funció del qual és organitzar la informació conceptual i la contextual per produir (o entendre) el discurs. Aquesta organització de la informació es produeix en la ment del parlant, de manera que el sistema lingüístic és, també, un sistema conceptual (2.23).

(2.23)

(2.23) il·lustra un model en què el sistema lingüístic processa directament la informació del context, cosa que pot fer perquè, com ja he comentat, el sistema lingüístic és part del sistema conceptual. Aquesta idea contrasta amb la concepció més generalitzada que la informació del context és processada en el sistema conceptual (no lingüístic) abans d'arribar al sistema lingüístic.

Aquest model és compatible amb la hipòtesi de Jackendoff sobre l'arquitectura de la ment (Jackendoff 1987, 1992). Jackendoff proposa que la ment és un sistema de processament de la informació en el qual diverses famílies de representacions o **llenguatges de la ment** es combinen per produir un conjunt d'expressions que pugui computar una gramàtica generativa. En aquest sistema mental, la fonologia, la sintaxi, i les estructures conceptuais són mòduls autònoms de la facultat del llenguatge, de la mateixa manera que la visió en una, dues o tres dimensions són mòduls diferents de la visió (que és, com el llenguatge, una facultat mental). La hipòtesi de Jackendoff pot explicar com s'organitza el sistema conceptual (és a dir, la ment), del qual la facultat del llenguatge (el sistema lingüístic) n'és només una part. El que no explica Jackendoff és de quina manera el context del discurs altera la informació emmagatzemada en el sistema conceptual.

2.4.2. El discurs

El model de llenguatge que presenta (2.23) parteix de la premissa que el sistema lingüístic produeix, en primer lloc, discurs. Amb això vull dir que el sistema conceptual i el context condicionen globalment el discurs i consegüentment les unitats més petites que conté.

Una prova d'això és que certes distincions semàntiques les trobem representades en diversos nivells del llenguatge, com per exemple la distinció entre l'aspecte perfectiu i l'imperfectiu. Aquesta distinció, que Smith (1991) anomena *viewpoint aspect*, mostra els diferents punts de vista des dels quals els parlants podem presentar una mateixa situació: el punt de vista **perfectiu**, si presentem la situació com un tot global, amb un principi, un mig i un final ben definits; i el punt de vista **imperfectiu**, si només en presentem l'estructura interna, sense fixar-nos en el seu inici o en el seu final.

Aquesta distinció està codificada morfològicament en moltes llengües. En català la trobem en la flexió del perfet (perfectiu) i l'imperfet (imperfectiu) d'indicatiu (2.24):

- (2.24) a. *L'Eduard va venir*
b. *L'Eduard venia*

I en alguns morfemes derivatius, com els que ens permeten contrastar un predicat perfectiu com *collita* amb un altre d'imperfectiu com *recol·lecció*.

D'altra banda, podem trobar la distinció entre un punt de vista perfectiu i un altre d'imperfectiu en el nivell lèxic, com mostra el contrast entre *elaborar* (imperfectiu) i *produir* (perfectiu).

En el discurs, finalment, una mateixa situació comunicativa pot ser descrita perfectivament, és a dir com un tot global, o imperfectivament, és a dir, presentant la seva estructura interna, sense destacar l'inici o el final de la situació. En les descripcions d'accions,²² per exemple, el parlant tendeix a presentar primer la situació de manera

²² Anomeno **descripcions d'accions** les descripcions de fets habituals del passat (Alturo 1997). Altres denominacions d'aquest tipus de text són **exposició de fets del passat** o **narració descriptiva**.

global, i després en descriu l'estructura interna. Com en el text següent, del Corpus de català contemporani de la Universitat de Barcelona:

(2.25)

[A està parlant de l'experiència de la germana d'un amic en el món del teatre]

A: *va actuar amb el Tricycle*_(2) *bueno*\(..) *clar*\

JC: (2) *mhm*\

A: (..) *quan feien allò* (e)*l Terrífic*\(..) *abans d'entrar en el*_
(..) (e)*n a la sala*_

(..) *hi havien ella i uns altres vestits de: de vampiros*_

(..) *qu(e) estaven allà fent:*_(..) *bueno*\

(..) *fent por a la gent i així*\

J: (..) *fent l'animal*\

(CUB)

Aquest exemple ens mostra les dues maneres de presentar la situació que el parlant pot utilitzar alternativament en el discurs. En la primera línia l'actuació teatral de la noia és presentada globalment: *va actuar amb el Tricycle*; però després el parlant decideix descriure imperfectivament l'actuació (*hi havien ella i uns altres vestits de vampiros que estaven allà fent, bueno, fent por a la gent*).

La distinció semàntica entre perfectivitat i imperfectivitat reflecteix una capacitat cognitiva general: la de percebre el món que ens envolta o bé globalment o bé en els seus aspectes interns. És aquesta capacitat la que ens permet presentar un mateix esdeveniment com un *state of affairs* –globalment– o com un *course of events* (e2.3) –és a dir, mostrant la seva estructura interna–, i és aquesta capacitat la que fonamenta la gramaticalització de la distinció entre perfectivitat i imperfectivitat –la qual ens permet mostrar des de perspectives diferents l'*state of affairs* que es produeix en una localització espaciotemporal única.

2.4.3. La representació dels esdeveniments

Com hem vist en el capítol d'introducció, la idea que desenvolupa aquest treball és que els esdeveniments (estats, accions i altres categories intermèdies) juguen un paper fonamental en la construcció del discurs. En tant que categories conceptuals, els esdeveniments condicionen la forma en què el parlant presenta les situacions que vol descriure.

L'aspecte (perfectiu/imperfectiu), al costat d'altres distincions semàntiques que han estat relacionades amb la temporalitat de l'esdeveniment (el valor tèlic o atèlic, el fet que una situació condueixi a un canvi d'estat o no, etc.), forma part de la conceptualització dels esdeveniments. Una situació que és observada perfectivament pel parlant, i que a més a més aquest percep com una situació que es mou en el temps, és conceptualitzada com un esdeveniment d'acció; en canvi, si una situació no implica moviment en el temps, la conceptualitzem, perfectivament o imperfectivament, com un estat.

En la representació textual dels esdeveniments el que fem, com a parlants d'una llengua qualsevol, és *codificar* aquestes distincions semàntiques. Aquesta codificació, com vèiem més amunt, es pot donar en el nivell oracional i en el textual; en una oració afecta la selecció del verb, del temps verbal, dels arguments del verb i dels adjunts; en un text condiciona l'estructura informativa del text, particularment la relació entre les oracions que descriuen aspectes diferents d'una mateixa situació.

Predicats verbals com *ser*, *saber*, *llegir*, *obrir*, etc. defineixen relacions entre individus que reflecteixen una distinció conceptual bàsica entre esdeveniments estatus (*ser*, *saber*), caracteritzats per la manca de moviment, de dinamisme, i esdeveniments inherentment

dinàmics (*llegir, obrir*), que poden conduir o no a un canvi respecte d'un estat precedent.

En el procés de construcció del discurs, el parlant combina aquestes situacions, que té emmagatzemades en el sistema conceptual, amb la informació que li proporciona el context. La informació contextual és diversa: inclou l'espai, el temps, els participants en la interacció comunicativa, la relació entre els participants, etc., però el llenguatge disposa de mitjans suficients que li permeten representar aquesta informació. En l'oració, el significat inherent del predicat verbal es combina amb el dels arguments i els adjunts, i amb la flexió de temps, aspecte i mode, per mostrar la visió que té el parlant d'una situació comunicativa concreta, que es produeix en un context determinat. El predicat *llegir*, per exemple, que ens servia a 2.1 per explicar el concepte de situació, es pot combinar amb els constituents de l'oració per mostrar la situació *llegir(x,y)* com un esdeveniment dinàmic que té un final definit (2.26), o com un esdeveniment obert, sense límits inherents, que podria, teòricament, mantenir-se indefinidament (2.27).

- (2.26) a. *L'Ignasi llegeix un llibre*
 b. *L'Ignasi llegeix durant cinc minuts*
 c. *L'Ignasi va llegir*
- (2.27) a. *L'Ignasi llegeix llibres*
 b. *L'Ignasi llegeix durant hores*
 c. *L'Ignasi llegia*

La presentació oracional de les situacions és una presentació sintètica, que mostra només els aspectes fonamentals de la situació, aquells que no poden ser inferits per l'oient (és a dir, la informació pertinent –Sperber i Wilson 1986). Per tal que l'oient/lector entengui de quina situació s'està parlant a (2.26), per exemple, cal que el parlant seleccioni el verb *llegir*. A partir d'aquest verb el parlant pot inferir que

hi ha un text escrit que l'Ignasi llegeix, que l'Ignasi ha d'anar passant pàgina per poder avançar en la lectura, etc. En canvi, si la mateixa situació la descrivíssim amb una oració com *L'Ignasi passa pàgina* l'oient/lector no podria saber si l'Ignasi està llegint o no, si està manipulant un llibre, una revista, o un catàleg de fotografies, per posar alguns exemples, o si el parlant s'està referint metafòricament a un canvi de vida de l'Ignasi.

Si el text no és oracional, sinó multioracional, és possible mostrar analíticament diferents aspectes d'una mateixa situació: els fonamentals i els menys fonamentals. En relació amb una situació com la que es descriu a (2.26), per exemple, podem parlar del moment en què l'Ignasi comença a llegir, del procés de lectura, de l'acabament d'aquest procés. Els aspectes de la situació que un parlant decideix mostrar, i la relació entre les oracions que mostren aquests aspectes, estan condicionats per la classe d'esdeveniment a què pertany la situació global. Quan la situació és vista pel parlant com una acció amb uns límits inicial i final definits, com a (2.26), el text mostra les etapes d'aquesta acció, des del moment en què s'inicia fins al moment en què s'acaba. Generalment, per tant, a menys que indiquem el contrari, les oracions que mostren les etapes d'una acció seran també accions i es presentaran en el mateix ordre en què s'han produït. En canvi, quan la mateixa situació és contemplada com un esdeveniment dinàmic però sense uns límits definits, com a (2.27), els aspectes que el parlant en mostri poden ser característiques atemporals de les entitats que participen en la situació o de la relació entre aquestes entitats, com per exemple que a l'Ignasi li agrada llegir llibres, o que llegeix llibres perquè és editor. En aquest cas, l'ordre de les oracions no ha de ser cronològic, i previsiblement els aspectes de la situació no seran accions, sinó altres tipus d'esdeveniments. En els capítols 4 i 5 són tractades la representació sintètica i l'analítica de les situacions.

CAPÍTOL 3

ELS ESDEVENIMENTS

3.1. Introducció

En el capítol anterior he anomenat **esdeveniments** les categories de situacions, és a dir, la categoria **estat** –que és representada per situacions com *conèixer(x,y)*– i la categoria **acció** –que és representada per situacions com *llegir(x,y)*. He comentat també que els criteris pels quals autors diferents consideren que una determinada situació és activa o estativa no són unitaris, la qual cosa ha portat a una diversificació de les tipologies d'esdeveniments. Així, la major part de treballs consideren que la distinció entre estats i accions és insuficient i que es poden distingir, com a mínim, tres tipus bàsics d'esdeveniments: estats (com *saber(x,y)*), processos (com *caminar(x)*) i accions (com *obrir(x,y)*).

La distinció entre classes d'esdeveniments es presenta, tradicionalment, en relació a l'estudi de l'estructura temporal de les situacions en què es troben els éssers (humans i no humans), que es coneix amb els noms d'**estructura de l'esdeveniment**, **aktionsart** ('mena d'acció'), o **aspecte situacional**.¹ Les múltiples classificacions que existeixen es basen en la consideració d'una sèrie de trets temporals (o relacionables amb la temporalitat) que són definits i combinats de

¹ El terme **aspecte situacional** (*situation aspect*) és proposat per Smith (1991), que el contraposa amb dos altres dominis temporals en relació als quals es defineixen les situacions (els esdeveniments): el **punt de vista aspectual** (*viewpoint aspect*) i la **localització temporal** (*temporal location*). L'aspecte situacional té a veure amb la conceptualització de l'estructura temporal interna de les situacions; el punt de vista aspectual és la visió que té el parlant de la situació des d'una perspectiva externa (perfectiva o imperfectiva); la localització temporal, finalment, és l'ordenació de les situacions en relació a d'altres situacions (temps passat, present o futur).

diverses maneres. Segons Klein (1994), els trets que generalment es tenen en compte són: (1) l'agentivitat i la causativitat –que per a Klein no són trets temporals, encara que es relacionin amb la temporalitat–; (2) el canvi qualitatiu –és a dir, si hi ha un canvi d'estat o no–; (3) els límits –la possible existència d'un límit inicial i/o final–; (4) la durada –inexistent o molt curta en les situacions puntuals i més llarga en altres situacions amb límits però no puntuals–; (5) la quantificació interna –l'existència de subesdeveniments amb límits–; i (6) la fase –el confinament del contingut lèxic al principi, al final o en una altra fase de l'esdeveniment.

En aquest capítol faig una revisió de les tipologies d'esdeveniments més conegudes i d'algunes altres no tan conegudes. No es tracta d'una revisió exhaustiva. He tingut en compte, només, algunes de les propostes que s'han formulat des de la filosofia del llenguatge (Vendler 1957, Kenny 1963, Mourelatos 1978), la semàntica de models teòrics (Dowty 1979, Carlson 1981, Moens 1987, Verkuyl 1989, Smith 1991)² i la semàntica conceptual (Pustejovsky 1991, Jackendoff 1991), és a dir, des de models que pretenen donar una explicació al problema del significat. En general, aquests treballs tracten els esdeveniments com a entitats conceptuals o ontològiques, en altres paraules com a conceptes que codifiquem mentalment i que relacionem amb les estructures sintàctiques. La conceptualització dels esdeveniments es basa, en

² La tipologia que proposa Smith (1991) forma part d'un estudi sobre l'aspecte desenvolupat en el marc de la Teoria de la Representació Discursiva (Kamp 1981b). Aquesta teoria proposa un model de comprensió del discurs en què es barregen la perspectiva referencial de la semàntica de models teòrics amb l'anàlisi de la dimensió interpretativa del significat. Segons Kamp (1981b), el receptor d'un discurs construeix representacions mentals (*discourse representation structures*, DRS) de les oracions que va sentint; per a cada nova oració, el parlant construeix una nova representació mental que incorpora la informació que ha aparegut abans en el discurs. Cada representació pot ser avaluada pel seu valor de veritat, és a dir, per la forma en què es refereix al món real. Alhora, l'encadenament dinàmic de les diverses representacions dóna compte de l'habilitat del parlant per interpretar les oracions en el marc del discurs.

aquests estudis, en els trets que he comentat abans. Les diferències entre les diverses propostes es deuen al nombre de trets que cada autor té en compte, a la forma en què cada autor combina aquests trets, i, finalment, a les diferències en els trets que són considerats fonamentals i els que són considerats secundaris o, fins i tot, no rellevants per a la descripció de les característiques inherents dels esdeveniments.

3.2. Les tipologies d'esdeveniments

3.2.1. L'herència aristotèlica

Les nocions d'acció i estat en la tradició filosòfica i lingüística occidental sembla que es remunten a la distinció que fa Aristòtil entre *kíneseis* (que es correspon a les accions) i *enéргеiai* (que es correspon als estats).³ Cal dir, però, que les observacions d'Aristòtil no eren específicament lingüístiques, sinó relacionades amb l'ontologia (l'estudi de l'ésser) i la física (particularment, l'estudi del canvi o moviment),⁴ cosa que ha impedit que tinguessin una influència directa en el pensament gramatical sobre l'aspecte (Binnick 1991:172). De fet, la distinció avui més estesa entre accions –situacions que impliquen canvi– i estats –situacions que no impliquen canvi– no es correspon exactament amb la idea aristotèlica de *kíneseis* i *enéргеiai*. Per a Aristòtil, l'ésser existeix "en potència" (*enéргеiai*) i "en acte" (*kíneseis*). L'ésser en potència és aquell que encara no és però que pot arribar a ésser, com la

³ A l'Índia, aproximadament en la mateixa època que Aristòtil, es proposaven distincions similars que no van arribar a influir el pensament occidental perquè no es van conèixer: el gramàtic de sànscrit Yáska (segle V a.C.) distingia l'estat (*bhava*) -una condició provocada per una acció- de l'acció mateixa (*kriyá*, o més tard *karma*) (Binnick 1991).

⁴ Les reflexions d'Aristòtil sobre la naturalesa de l'ésser i sobre el moviment són contingudes sobretot en la *Metafísica* i en la *Física*.

llavor d'un arbre; l'ésser en acte és aquell en qui s'ha produït un canvi, com l'arbre que ha sorgit de la llavor. Aquest canvi entre l'ésser en potència i l'ésser en acte, entre ser llavor i ser arbre, és el *moviment*. És a dir, per a Aristòtil, no hi ha (1) un esdeveniment estàtic i (2) un esdeveniment no estàtic –com en la concepció moderna d'estats i accions–, sinó (1) un ésser en potència, (2) un ésser en acte i (3) el moviment que transforma el primer en el segon.

Vista així, la reflexió aristotèlica sobre l'ésser i el moviment es distancia de les tipologies de situacions o de classes de verbs més conegudes (Vendler 1957, Kenny 1963) –que, com veurem, recullen i desenvolupen la distinció bàsica entre estat i acció– i s'acosta més a propostes sobre l'estructura dels esdeveniments –que comparteixen, a grans trets, la idea d'un estat inicial (paral·lel a l'ésser en potència), un estat final (paral·lel a l'ésser en acte), i un esdeveniment que els relaciona (el moviment).

D'altra banda, en la distinció aristotèlica entre *enérgeiai* i *kíneseis* apareix ja un dels problemes que es planteja la recerca moderna sobre els tipus de situacions. En Aristòtil, com en la lingüística actual, la distinció bàsica entre estats i accions es completa amb una tercera categoria, anomenada normalment **procés** o **activitat**, que se situa enmig de les dues categories bàsiques. En general, els processos (3.1) són definits com les situacions d'activitat que no porten necessàriament a un estat final, sinó que podrien mantenir-se indefinidament, com els estats (3.2).

(3.1) Procés: *El Joan camina*

(3.2) Estat: *El Joan és alt*

Per a Aristòtil (*Metafísica* 1048b/1049a), els processos són els actes purs, és a dir, els actes en què el moviment és en el moviment

mateix (com a *Joan camina*), i no en allò que en resulta (en canvi, a *aprendre* o *marinar* –que per a Aristòtil no són actes purs, sinó moviments– el moviment no és en el procés d'aprenentatge o de marinament, sinó en allò que és après o marinat). Aquest caràcter intermedi ha propiciat, tant en Aristòtil com en la lingüística del nostre segle, una certa confusió pel que fa al caràcter estatiu o esdevenimental (d'acció) dels processos.

Aparentment, Aristòtil presenta de vegades els processos com a variants dels estats, mentre que d'altres vegades els presenta com a tipus d'accions. A *De animo* 417a.30-b.2, l'*enérgeiai*, l'ésser en potència, inclou l'*ékhein* (o estat), com per exemple *el Joan és alt* –que és clarament estatiu– i l'*energeîn* (o activitat), com *el Joan camina*. En altres obres, en canvi, distingeix dues menes d'accions: en la *Metafísica* i en l'*Ètica Nicomaquea* (1140a.1-24) fa una distinció entre actes purs o *prâksis* (processos com *caminar*) i moviments o *poïesis* (accions com *construir una casa*).

L'esquema següent (3.3) representa aquestes distincions en relació a la tricotomia d'estats (com *saber*), processos (com *caminar*) i accions (com *aconseguir*):

(3.3)

ESTATS	ékhein	enérgeiai
PROCESSOS	energeîn	
	prâksis	
ACCIONS	poïesis	kíneseis

Com veurem en els apartats següents, aquesta vacil·lació pel que fa al caràcter estatiu o esdevenimental dels processos apareix també en l'estudi actual de les situacions, tot i que aparentment són més els estudis que consideren els processos una variant de les accions que els que els

descriuen com un tipus que pertany a la mateixa categoria bàsica que els estats. També hi ha, és clar, els qui eludeixen el conflicte i prefereixen parlar d'una tricotomia bàsica d'estats, processos i accions. La recerca que he desenvolupat suggereix, d'altra banda, que, tot i que cal mantenir la distinció entre estats i activitats, una tipologia ontològica bimembre de situacions hauria de situar les activitats en la classe dels estats.

3.2.2. Vendler (1957)⁵: estats, activitats, realitzacions i assoliments

Encara que la reflexió sobre els tipus de situacions té precedents tan antics com Aristòtil, i encara que es poden resseguir les reflexions relacionades amb aquest tema en tota la història de l'estudi de les llengües modernes, el fet és que les primeres propostes sistemàtiques de tipus de situacions no es van formular fins aquest segle. La classificació dels verbs en quatre tipus lèxics que fa Vendler (1957) és un referent constant en la bibliografia, tot i que abans Ryle (1949) i altres autors havien fet propostes més informals (Binnick 1991).

Vendler (1957) classifica els verbs⁶ en quatre tipus: **estats**, **activitats**, **assoliments** i **realitzacions**.⁷ Alguns dels exemples que dona aquest autor són el següents (3.4):

(3.4)

Estats: *desitjar ('desire'), estimar ('love'), voler ('want'),
 dominar ('dominate'), odiar ('hate')*

⁵ Vendler (1957) es va tornar a publicar com a capítol 4 de *Linguistics in Philosophy* (1967:97-121). Les citacions de Vendler que faig en aquest treball corresponen a l'edició de 1967.

⁶ Vendler (1957) parla sempre de verbs, però en realitat proposa una tipologia de sintagmes verbals (*menjar* vs *menjar una poma*), com bé ha notat Pérez-Saldanya (1994-1995).

⁷ Els termes anglesos que usa Vendler (1957) són, respectivament: *states*, *activities*, *achievements*, *accomplishments*. Prenem la traducció catalana d'aquests termes de Pérez-Saldanya (1994-95). El terme **activitat** equival a allò que altres anomenen **procés**. **Activitats**, **realitzacions** (*accomplishments*) i **assoliments** (*achievements*) són, en oposició als estats, diferents tipus d'**accions** (*events*).

- Activitats: *córrer ('run (around, all over)'), caminar ('walk (and walk)'), nadar ('swim (along, past)'), empènyer ('push (a cart)')*
- Assoliments: *reconèixer ('recognize'), trobar ('find'), guanyar ('win (the race)'), començar ('start'), parar ('stop'), reprendre ('resume'), néixer ('be born'), morir ('die')*
- Realitzacions: *córrer una milla ('run-a-mile'), pintar un quadre ('paint-a-picture'), créixer ('grow up'), recuperar-se d'una malaltia ('recover from illness')*

Vendler té una visió fàsica de les situacions. Mentre que els estats no estan estructurats internament en fases successives, les accions sí que hi estan. Segons Vendler, d'altra banda, aquesta estructura interna pot estar orientada necessàriament vers un final (en les **realitzacions**), o pot desenvolupar-se de manera homogènia en el temps, sense conduir a un punt terminal (com en les **activitats**). Finalment, mentre que alguns verbs descriuen accions que tenen lloc en un instant definit del temps (els **assoliments**), o en un instant indefinit (els **estats**), d'altres impliquen diversos períodes de temps successius, definits (les **realitzacions**) o indefinits (les **activitats**):

"the concept of activities [activitats] calls for periods of time that are not unique or definite. Accomplishments [realitzacions], on the other hand, imply the notion of unique and definite time periods. In an analogous way, while achievements [assoliments] involve unique and definite time instants, states [estats] involve time instants in an indefinite and nonunique sense" (Vendler 1967:107)

Les revisions de la proposta vendleriana són múltiples, ja que s'ha convertit en un treball de referència obligada. En general, els autors que comenten el treball de Vendler destaquen el fet que no s'hi valora la importància de l'agentivitat i que tant els assoliments com els estats poden ocórrer en la forma progressiva en determinades circumstàncies. A més, descriuen les distincions semàntiques que semblen ser implícites

en la tipologia de verbs de Vendler. Ara bé, la lectura d'aquestes distincions implícites no és sempre la mateixa, com mostra el contrast entre els treballs de Verkuyl (1989, 1993) i Pérez-Saldanya (1994-1995).

Per a Verkuyl (1989, 1993:35), les quatre classes proposades per Vendler es deriven dels paràmetres [+procés], [+definit] i [+momentani] (3.5), en la definició dels quals barreja les propietats temporals de les situacions amb característiques de l'agentivitat:

(3.5)

	Procés	Definit	Momentani
Estats	-	-	-
Activitats	+	-	-
Realitzacions	+	+	-
Assoliments	-	+	+

La interferència de l'agentivitat en la definició vendleriana de les situacions s'explica, segons Verkuyl, per un hàbit freqüent en el marc de la lingüística: el de triar principalment oracions que impliquen éssers animats com Oriol i Laura, més que no pas éssers inanimats. La completa argumentació de Verkuyl, que no reproduiré aquí, mostra que aquesta interferència porta Vendler a conclusions sorprenents, com la d'agrupar en una mateixa classe els estats (com *saber*) i els assoliments (com *trobar*), tot ignorant la relació entre els assoliments i les realitzacions (com *escriure un conte*), la qual es fonamenta en un tret essencial, per a Verkuyl, en la definició de l'aspecte: la presència o absència de límits ([±definit]).⁸ D'altra banda, Verkuyl considera que el

⁸ Vendler no sembla ser conscient de la incidència de l'agentivitat en la interpretació de les situacions. Això fa que d'una banda les propietats de l'agentivitat interfereixin en l'anàlisi de les propietats temporals de les situacions, com subratlla Verkuyl, i que d'altra banda Vendler no es planteja la possibilitat –com fan altres autors– d'incloure el tret [+agent] en la descripció d'una tipologia de situacions. Possiblement, l'absència d'aquest tret en la proposta de Vendler té relació amb el fet que fa una tipologia de verbs (de sintagmes verbals), i no una tipologia de predicats, per la qual cosa Vendler no posa atenció en la presència o absència d'un agent que realitzi l'acció expressada pel verb.

tret [\pm momentani] és un tret redundant, que se superposa a la distinció més bàsica entre situacions definides i indefinides.

En l'àmbit de la lingüística catalana, Pérez-Saldanya (1994-95) descriu la tipologia vendleriana sobre la base de la noció de procés en el temps, i la idea de definició, de presència de límits. Però Pérez-Saldanya reinterpreta la presència de límits com l'existència d'un estat resultant ("en *escriure una carta*, el procés d'escriure té com a resultat la carta escrita", Pérez-Saldanya 1994-95:299), com mostra l'esquema (3.6) (Pérez-Saldanya 1994-95:299):

(3.6)	
realització:	[+procés], [+resultat]
activitat:	[+procés], [-resultat]
assoliment:	[-procés], [+resultat]
estat:	[-procés], [-resultat]

Aquesta reinterpretació opino que és errònia. Vendler no parla d'estat resultant en el cas dels assoliments i de les realitzacions, sinó de definició. La idea d'estat resultant és una inferència pragmàtica que fa el parlant davant d'una situació amb límits, però presència de límits i estat resultant són dos conceptes diferents, i la utilització de l'un o l'altre té implicacions diferents per a una teoria de l'aspecte.

3.2.3. Kenny (1963): estats, activitats i actuacions

Kenny (1963) fa una proposta de tres tipus: **estats**, **activitats** i **actuacions**⁹. Kenny identifica la *kineseis* aristotèlica amb les seves actuacions, i l'*enérgeiai* amb estats i activitats. Alhora, relaciona els estats amb l'*ékhein* i les activitats amb l'*energeîn*.

⁹ *States, activities i performances* en el text anglès (Kenny 1963). El terme **activitat** equival a **procés**, i **actuació** a **acció**.

La proposta de Kenny, com la de Vendler, és una classificació de verbs i sintagmes verbals. La classe de les actuacions conté verbs que per a Vendler pertanyen a classes diferents, com *descobrir* (de la classe dels **assoliments**) i *créixer* (de la classe de les **realitzacions**) (3.7) (Kenny 1963:175).

(3.7)

Verbs estatus: *entendre* ('understand'), *saber com* ('know how'), *estimar* ('love'), *significar* ('mean'), *tenir por* ('fear'), *existir* ('exist'), *ser capaç de* ('be able'), *ser blau* ('be blue'), *percebre* ('perceive'), *ser més alt que* ('be taller than')

Verbs d'actuació: *descobrir* ('discover'), *aprendre* ('learn'), *trobar* ('find'), *matar* ('kill'), *convèncer* ('convince'), *créixer* ('grow up'), *resoldre* ('think out'), *construir una casa* ('build a house'), *netejar* ('wash'), *tallar* ('cut'), *aixecar* ('lift'), *decidir si* ('decide whether')

Verbs d'activitat: *escoltar* ('listen to'), *mantenir un secret* ('keep a secret'), *plorar* ('weep'), *riure* ('laugh'), *parlar* ('talk'), *gaudir* ('enjoy'), *viure a Roma* ('live at Rome'), *acariciar* ('stroke'), *considerar* ('ponder on')

Kenny parteix, inicialment, de la distinció entre classes de verbs que poden prendre el morfema progressiu *-ing* –les **accions**– i verbs que no el poden prendre –els **estats**. De seguida, però, indica que cal subdividir les accions en dues classes (**activitats** i **actuacions**), ja que la forma progressiva no s'interpreta de la mateixa manera en totes les accions. Així, mentre que una activitat com *la Loreto està escoltant* implica que *la Loreto ha escoltat*, una actuació com *el Manel està tallant la fusta* no implica que *el Manel ha tallat la fusta*.

Aquesta classificació es justifica, després, per un conjunt de propietats semàntiques, per diferències en la interpretació de cada classe segons el temps verbal que codifica el verb en l'oració, i per altres

diferències formals. Les característiques semàntiques mostren que hi ha un gran paral·lelisme entre els estats i les activitats, en contrast amb les actuacions. Bàsicament, allò que determina el contrast és, en primer lloc, el fet que les actuacions tenen límits, mentre que els estats i les activitats no en tenen: els estats i les activitats *es mantenen durant* un període de temps, mentre que les actuacions *ocupen* un període de temps.¹⁰ La manca de límits fa que els estats i les activitats puguin mantenir-se indefinidament, encara que també es poden aturar –jo puc caminar indefinidament o puc parar de fer-ho en qualsevol moment, de forma que sigui on sigui el punt on m'aturi l'activitat de caminar s'haurà produït. En canvi, les actuacions condueixen necessàriament a un punt final definit, i s'acaben en el moment en què arriben a aquest punt –per exemple, llegir un llibre acaba en el moment que arribem al final del llibre, però si aturem la lectura abans d'arribar a aquest punt final l'acció de llegir un llibre no s'haurà produït. D'altra banda, l'acabament de les actuacions implica sempre un canvi d'estat, que generalment afecta el pacient (i només secundàriament l'agent);¹¹ en canvi, el fet que un estat o una activitat s'aturin no comporta un canvi d'estat. Per exemple, que jo acabi de *construir una casa* (actuació) implica un canvi d'estat: la casa que abans de la meva acció no existia ara existeix; en canvi, que jo deixi de *saber la fórmula química del coure* (estat) no implica que la fórmula química del coure canviï d'estat.

Pel que fa a les diferències en la interpretació de cada classe segons el temps verbal, i a banda de la relació entre el present progressiu i el pretèrit indefinit que he explicat abans, Kenny comenta les diferents interpretacions del present (*he closes*) i el pretèrit indefinit (*he has*

¹⁰ "Performances are performed *in* a period of time; states and activities are prolonged *for* a period of time" (Kenny 1963:176).

¹¹ En el sentit que, per exemple, l'agent pot estar cansat després de construir la casa (Kenny 1963).

closed) d'indicatiu segons la classe de verb. En primer lloc, una activitat o una actuació codificades amb el present simple tenen una interpretació freqüentativa,¹² mentre que un estat en present s'interpreta com a no freqüentatiu. D'altra banda, mentre que un estat en el pretèrit indefinit implica que aquest estat es manté en el moment de l'enunciat (*ha estimat* implica que estima), una actuació no ho implica (si *he construït una casa*, no l'estic construint), i una activitat no ho implica però tampoc ho exclou (*he caminat* no implica que estigui caminant, però tampoc no exclou que ho estigui fent).

Finalment, les tres classes es diferencien pel que fa a la possibilitat de ser codificades amb la forma d'imperatiu: les actuacions admeten l'imperatiu, els estats no l'admeten i només algunes activitats poden ser expressades amb aquest temps. D'altra banda, les actuacions i algunes activitats poden ser realitzades amb un propòsit, amb una intenció –puc preguntar per què, amb quin propòsit, algú construeix una casa–, mentre que els estats i algunes activitats no es realitzen amb cap propòsit –no puc preguntar amb quin propòsit algú sap la fórmula química del coure, o la Joana coneix el Lluís (en tot cas, podria preguntar per quina raó). L'admissibilitat de l'imperatiu i el valor intencional de les actuacions i algunes activitats estan relacionades amb l'agentivitat. L'imperatiu és un context típicament agentiu (Dowty 1979) i les accions realitzades amb un propòsit depenen, necessàriament, d'una acció voluntària. Kenny, com Vendler, no valora explícitament el paper de l'agentivitat en la caracterització de les classes verbals, però sí afirma

¹² En català la interpretació freqüentativa o habitual no és tan clara: *el Joan canta* pot tenir una interpretació freqüentativa –*acostuma a cantar, té com a ofici cantar*– o no freqüentativa –*canta en aquest moment*–, sense que això vulgui dir que ho faci habitualment. A més, algunes actuacions semblen no freqüentatives: difícilment puc interpretar *la Loreto es menja una poma* com una acció que ocorre repetidament. Cal dir que també en anglès hi ha actuacions que usen el present amb valor no freqüentatiu: *forget, realise*, etc.

que les actuacions descriuen normalment accions voluntàries: "the role of performance verbs is primary in the description of voluntary action" (Kenny 1963:183).

3.2.4. Mourelatos (1978): estats, processos i esdeveniments

Kenny (1963) i Vendler (1957) són revisats per Mourelatos (1978).¹³ Aquest autor considera que tot i el valor inqüestionable de les dues classificacions, tant Vendler com Kenny han enfocat el tema des d'una perspectiva excessivament restringida, limitada a l'estudi dels verbs com a tipus lèxics. Per a Mourelatos (1978), les distincions proposades per Vendler i Kenny han de ser presentades des d'una perspectiva lingüísticament i ontològicament més àmplia que permeti donar una explicació adequada a problemes com el de l'aspecte.

Mourelatos proposa una *bi/trico/quadritomia* que barreja les classificacions de Vendler i Kenny i els dóna un abast més ampli, que pretén que sigui aplicable als predicats i a casos d'agentivitat i de no agentivitat. L'eix central de la proposta de Mourelatos és la tricotomia **estat-procés-esdeveniment**,¹⁴ que s'insereix en una classificació ontològica de les situacions que manté la distinció entre estats i accions, i entre assoliments i realitzacions (3.8).

¹³ També publicat a Tedeschi i Zaenen (1981:191-212). Les pàgines que cito corresponen a l'edició de 1978.

¹⁴ És a dir: estat-procés-acció.

(3.8) Tipus de situacions, Mourelatos (1978:423)

Segons Mourelatos, els esdeveniments s'oposen als processos i els estats pel fet que els primers són comptables i els altres són no comptables. La distinció comptable/no comptable es relaciona normalment amb els noms (Chomsky 1965), però autors com Leech (1969), entre d'altres, han suggerit que el contrast entre aspecte perfectiu i aspecte imperfectiu en els verbs equival a la distinció comptable/no comptable en els noms.¹⁵ Mourelatos aplica aquesta idea a la distinció entre esdeveniments i estats+processos, amb la qual cosa situa en una perspectiva ontològica (que inclou la distinció comptable/incomptable en els noms i en els verbs) el problema de l'aspecte verbal. Dissortadament, Mourelatos no va més enllà de voler situar aquest problema en una perspectiva ontològica, i no arriba a explicar l'aspecte des d'aquesta perspectiva. Estudis posteriors (Smith 1991, Verkuyl

¹⁵ Igualment, els noms comptables han estat comparats amb els esdeveniments amb límits temporals (accions), i els noms no comptables amb els esdeveniments sense límits temporals (processos) (Bach 1986, Fiengo 1974, Gruber 1967, Jackendoff 1991, Talmy 1978, entre molts d'altres).

1989, entre d'altres) han proposat teories de l'aspecte que relacionen aquesta distinció aspectual amb diferents tipus de situacions.

El contrast entre esdeveniments (comptables) i processos i estats (no comptables)¹⁶ és reflecteix en la sintaxi: els esdeveniments (3.9) admeten quantificadors cardinals (*dues vegades, cinc vegades*), els processos (3.10) i els estats (3.11) no els admeten (Mourelatos 1978:425-427):

(3.9) *El volcà va erupcionar tres vegades*

(3.10) **Va empènyer el carret dues vegades durant hores*

(3.11) **El Joan va odiar els mentirosos tres vegades*¹⁷

(3.10) i (3.11) només són possibles si l'expressió adverbial quantifica les *ocasions* en què es produeixen les situacions, i no les situacions mateixes. Aquesta diferència es manté quan el verb és nominalitzat:

(3.12) *Hi va haver tres erupcions*

(3.13) **Hi va haver dues empentes del carret durant hores*

(3.14) **Hi va haver tres odis*

En canvi, el contrast entre estats i processos no té una explicació semàntica clara. Mourelatos diu només que tenen un comportament diferent pel que fa a la manera com són nominalitzats en anglès: mentre que els processos són nominalitzats amb el gerundi (3.15),

(3.15) *There was pushing of the cart by John* (Mourelatos 1978:427),

¹⁶ Verkuyl (1993:50-51), en revisar Mourelatos (1978), diu que aquest no aplica la distinció [\pm comptable] als estats, cosa que no és certa. Mourelatos, en comentar la distinció entre processos i estats, diu explícitament: "Both are mass-quantified [no comptables], both accept expressions such as 'much', 'little', 'enough'" (Mourelatos 1978:429).

¹⁷ Aquest exemple n'adapta un de Mourelatos (1978:428), "*John hates liars*", del qual diu que no pot ser quantificat.

els estats són nominalitzats amb noms deverbals i en cap cas amb el gerundi (3.16)

(3.16) *There is hate/*hating by John of liars* (Mourelatos 1978:429)

A banda d'aquesta classificació central de les situacions en estats, processos i esdeveniments, Mourelatos manté un contrast binari entre **estats** i **ocurrències** (accions) i entre **ocurrències puntuals** i **desenvolupaments**. El terme **ocurrències** és proposat per Mourelatos com un terme neutre que conté les situacions dinàmiques, és a dir, les accions, processos i esdeveniments, en oposició als estats, que no són dinàmics. D'altra banda, la distinció entre **ocurrències puntuals** (els assoliments de Vendler) i **desenvolupaments** (les realitzacions de Vendler) és presentada com una distinció secundària: totes dues són esdeveniments, és a dir, situacions inherentment comptables; la diferència entre una i altra és que les **ocurrències puntuals** tenen lloc en un *instant* de temps, mentre que els **desenvolupaments** tenen lloc en un *espai* de temps, és a dir, no són puntuals.

L'esquema proposat per Mourelatos recorda les classificacions de Vendler i Kenny. D'una banda, recorda Vendler pel manteniment de quatre tipus: estats, processos (activitats), desenvolupaments (realitzacions) i **ocurrències puntuals** (assoliments). D'altra banda, recorda Kenny per la distinció tricotòmica central: estats, processos (activitats) i esdeveniments (actuacions). Cal dir, tanmateix, que els esdeveniments de Mourelatos no es corresponen exactament a les actuacions de Kenny. Per a Mourelatos, les actuacions impliquen l'agentivitat humana, mentre que els esdeveniments inclouen tant les situacions agentives com les no agentives:

"event is the right classification for the focal referent not only of sentences similar to *I saw him run*, that could not be classed as referring to performances; it holds as well for all sentences referring to performances. Event is simply the topic-neutral category. If there is a performance A, there is also an event A, but no vice versa. Performances are those events that are instances of human (or personal, or quasi-personal) agency" (Mourelatos 1978: 422-423)

3.2.5. Dowty (1979): estats, activitats, canvis d'estat únics, canvis d'estat complexos

Dowty (1979) parteix de la classificació proposada per Vendler (1957), però la redefineix de forma més sistemàtica en combinar les distincions següents:

- (a) predicats agentius vs. no agentius
- (b) predicats momentanis vs. intervals
- (c) predicats que impliquen un canvi definit o indefinit vs. predicats que no impliquen canvi
- (d) canvis d'estat definits vs. canvis d'estat indefinits
- (e) canvis simples vs. canvis complexos

La combinació d'aquestes distincions amb la tipologia més genèrica proposada per Vendler (1957) permet donar solució a alguns dels problemes que presenta la classificació vendleriana, especialment el de la interferència de l'agentivitat. Dowty proposa que cada classe pot contenir predicats agentius (com l'estat *ser educat* i l'activitat *caminar*) i predicats no agentius (com l'estat *estar adormit* i l'activitat *ploure*), de manera que l'agentivitat no pot ser un tret que diferenciï unes classes de predicats de les altres.

D'altra banda, la distinció entre predicats momentanis i predicats d'interval –que equival al tret [\pm procés] (Verkuyl 1993:52)– també pot aparèixer en totes les classes, i per tant hem de pensar que no és rellevant per a la quadritomia vendleriana. Dowty pren la distinció entre moments i intervals de Bennett i Partee (1972), els quals, en el marc de la semàntica intensional de Montague, proposen l'**interval** com a unitat bàsica per mesurar el valor de veritat dels predicats que expressen un canvi d'un estat a un altre estat –que és la negació del primer. L'interval és la transició temporal entre el moment en què és cert el primer estat i el moment en què és cert el segon.

Segons Dowty, el valor de veritat d'alguns estats (com *estimar*, *saber*, *estar adormit* o *ser al jardí*) i de les variants habituals de les altres classes es pot avaluar en un únic moment de temps (són, per tant, momentanis), ja que encara que la situació es mantingui durant un període de temps, el valor de veritat de la situació serà el mateix en qualsevol moment d'aquest període. En canvi, altres estats (com *seure*, *estar de peu*, o *mentir*) i les expressions no habituals de les altres classes només poden ser avaluats en funció de l'interval entre dos moments (a *seure* el moment en què no estic asseguda i el moment següent en què sí estic asseguda).

Els predicats avaluables en un interval impliquen, en principi, un canvi des d'un estat inicial a un estat posterior. Aquest canvi pot ser definit o indefinit segons si presenta o no presenta uns límits definits: els canvis d'estat (les realitzacions i els assoliments de Vendler) són definits; les activitats són indefinides. Alhora, pot ser complex si hi ha factors, processos, que causen el canvi, o simple quan no existeixen aquests factors causals. Les realitzacions de Vendler són, en general,

canvis complexos (com *construir una casa*), mentre que els assoliments són canvis simples (com *adonar-se*).¹⁸

La proposta de Vendler i la de Dowty no són simètriques. En primer lloc, Dowty té en compte més factors, i per tant la seva tipologia és, de fet, més àmplia: inclou quatre classes d'estats (agentiu-momentani, agentiu-d'interval, no agentiu-momentani, no agentiu-d'interval) i les formes agentives i no agentives de la classe de les activitats, dels canvis d'estat simples i dels canvis d'estat complexos, a més d'apuntar l'existència de variants habituals (momentànies) d'aquestes classes (Dowty 1979:184).

D'altra banda, encara que prescindíssim de les distincions agentiu/no agentiu i momentani/interval –que són les que justifiquen la diversificació de la quadritomia vendleriana– la classificació que en resultaria tampoc coincidiria completament amb la de Vendler. En aquest cas, alguns verbs que per a Vendler serien realitzacions (la classe que, com acabo de dir, indica, en general, un canvi d'estat complex) s'inclourien, en la proposta de Dowty, en la classe dels canvis d'estat simples. Es tracta de formes com *matar* o *assenyalar* (*algú, alguna cosa*) que, segons Dowty, són canvis d'estat simples agentius. Els canvis d'estat simples no agentius coincideixen amb els assoliments típics proposats per Vendler: *adonar-se, encendre's, etc.*

¹⁸ Dowty (1979) proposa una anàlisi reduccionista de la tipologia vendleriana: les quatre classes de verbs es construeixen a partir de predicats estatus i operadors semàntics (DO, BECOME i CAUSE). Si representem un predicat estatus com a V_n (amb n arguments) i a_1, \dots, a_n com els seus arguments, i si no tenim en compte la distinció entre predicats agentius i no agentius, les classes de Vendler es podrien representar de la manera següent (Verkuyl 1993:52):

Estats	$V_n(a_1, \dots, a_n)$
Activitats	DO ($a_1, V_n(a_1, \dots, a_n)$)
Realitzacions	DO ($a_1, V_n(a_1, \dots, a_n)$) CAUSE BECOME ($V_n(a_1, \dots, a_n)$)
Assoliments	BECOME ($V_n(a_1, \dots, a_n)$)

Evito aquesta formalització per mostrar amb un discurs uniforme els paral·lelismes entre les diverses tipologies d'esdeveniments.

Dowty comenta, tanmateix, que si no es tenen en compte les distincions agentiu/no agentiu i momentani/interval, el contrast entre les realitzacions i els assoliments de Vendler es basa en un criteri que ell comparteix totalment: en les realitzacions, un procés o activitat provoca el canvi d'estat (l'activitat de construir una casa porta a l'existència d'aquesta casa), en els assoliments no existeix aquesta activitat prèvia al canvi d'estat (no hi ha una activitat que em porti a adonar-me d'alguna cosa). En aquesta distinció, com hem vist més amunt, es basa el contrast entre canvis d'estat simples i canvis d'estat complexos.

Com a conclusió, podem dir que Dowty manté essencialment la classificació bàsica de quatre tipus de verbs heretada de Vendler, però que diversifica aquesta classificació en tenir en compte alguns factors que Vendler no havia pres en consideració: l'agentivitat i la noció d'interval. Els quatre tipus bàsics es defineixen per les distincions següents: canvi vs. no canvi, canvi definit vs. canvi indefinit, i canvi simple vs. canvi complex. La distinció definit/indefinit no és aplicable als estats (que no impliquen canvi), i la distinció simple/complex només és aplicable als canvis d'estat definits (3.17).

(3.17)

	Canvi	Definit	Complex
Estats	-	/	/
Activitats	+	-	/
Canvis d'estat simples	+	+	-
Canvis d'estat complexos	+	+	+

3.2.6. Carlson (1981): momentani, estatiu, assoliment, dinàmic, realització i activitat

Carlson (1981) proposa sis tipus aspectuals d'oracions: **momentani, estatiu, assoliment, dinàmic, realització i activitat.**

D'aquests sis, tres coincideixen exactament amb la proposta vendleriana (estatiu, realització i activitat); els assoliments de Vendler, en canvi, són subdividits per Carlson en dos tipus diferents: **momentani** i **assoliment**. A més, hi ha un tipus nou, **dinàmic**, que té propietats de la classe dels estats i de la de les activitats.

La proposta de Carlson es basa en un test de gramaticalitat en què un conjunt d'oracions és combinat amb tres elements gramaticals diferents: (a) adverbis temporals momentanis amb formes verbals simples i clàusules adverbials temporals d'aspecte momentani (*at once, at that moment, at 8:30, etc.*), (b) aspecte progressiu, i (c) adverbis temporals duratius amb formes verbals simples (*(how) long, for a while, from one to ten o'clock, all day (long), etc.*). Les diferències en l'admissibilitat d'aquests elements en les oracions del test donen lloc a les combinacions que mostra la taula de (3.18), adaptada de Carlson (1981:39).¹⁹

¹⁹ Algunes de les oracions en què es basa aquesta tipologia són les següents. El símbol ! indica que la construcció és inadmissible o que no és clarament admissible (Carlson 1981:37-38):

Momentani:	a. <i>At that point I hit him</i> b. ! <i>At that point I was hitting him</i> c. ! <i>For a while, I hit him</i>
Estatiu:	d. <i>At that point I remembered the rule</i> e. ! <i>At that point I was remembering the rule</i> f. <i>I remembered the rule for two days</i>
Assoliment:	g. <i>At that point he closed the door</i> h. <i>At that point he was closing the door</i> i. ! <i>He closed the door too long</i>
Dinàmic:	j. <i>At seven o'clock, the caravan stood in its old place</i> k. <i>At seven o'clock, the caravan was standing in its old place</i> l. <i>The caravan stood in its old place for days</i>
Realització:	m. ! <i>He ran a mile at that moment</i> n. <i>He was running a mile at that moment</i> o. ! <i>He ran a mile for four minutes</i>
Activitat:	p. ! <i>The children played when I returned</i> q. <i>The children were playing when I returned</i> r. <i>The children played for a while</i>

(3.18) Classes d'oracions, Carlson (1981)

Tipus	Adverbi momentani	Aspecte progressiu	Adverbi duratiu
Momentani	+	-	-
Estatiu	+	-	+
Assoliment	+	+	-
Dinàmic	+	+	+
Realització	-	+	-
Activitat	-	+	+

La proposta de Carlson és problemàtica per diverses raons. En primer lloc, el fet que es basi en un test d'acceptabilitat d'oracions enunciatedes fora de context pot conduir a conclusions errònies sobre l'acceptabilitat d'algunes d'aquestes oracions, que en contextos particulars podrien ser possibles. D'altra banda, el test es basa en la gramàtica de l'anglès, i per tant les agrupacions de trets no són necessàriament exportables a altres llengües.

Una conseqüència d'aquests problemes és que algunes oracions són classificades de manera sorprenent, contrària a la classificació que es derivaria de les propostes que hem vist fins ara. Per exemple, l'oració (3.19) és considerada **estativa**:

(3.19) *At that point I remembered the rule*

Altres autors podrien estar d'acord a considerar *remember* un verb estatiu, però l'oració (3.19) en què s'insereix sembla, més aviat, una acció (en concret, un assoliment). Com hem comentat més amunt, cap verb codifica una única classe de situacions; com a molt, la representa típicament, però en un context d'ús real pràcticament tots els verbs poden representar qualsevol tipus de situació (Moens i Steedman 1988,

Verkuyl 1993). Això es fa evident si comparem (3.19) amb (3.20), que ja no és un assoliment, sinó una activitat (encara que per a Carlson segueix sent estativa):

(3.20) *I remembered the rule for two days*

D'altra banda, la inadmissibilitat de (3.21) no sembla conseqüència del valor estatiu del verb, com pretén Carlson, sinó de la combinació d'una expressió adverbial no durativa (*at that point*) amb una morfologia verbal durativa (*I was remembering*).

(3.21) ! *At that point I was remembering the rule*

El que sorprèn és que la tipologia de Carlson es presenta com una tipologia d'*oracions*, no de classes de *verbs*, quan en realitat identifica les classes en funció del verb, i no de l'oració en què s'insereix.

Al marge d'aquests problemes, la rellevància de la proposta de Carlson per a aquesta tesi és que aquesta autora relaciona els tres criteris gramaticals preteòrics amb tres distincions aspectuals teòriques. Segons Carlson, cadascun dels elements gramaticals que analitza correspon a un tret aspectual diferent (3.22):

(3.22)

ELEMENT GRAMATICAL	TRET ASPECTUAL
Adverbi momentani	Punt
Progressiu	Estès
Adverbi duratiu	Continu

Els trets aspectuals són per a Carlson condicions d'adequació aspectual en la interpretació del llenguatge en xarxes temporals. Una

oració *x* té el tret [+punt] si aquesta oració *x* té valor de veritat en *moments* de la xarxa temporal. Si el valor de veritat es dóna en *períodes estesos* de temps, l'oració té el tret [+estès]. El tret aspectual [-continu] és atribuït a una oració si aquesta oració és certa en períodes de temps diferents (P, P', P'') i si un d'aquests períodes és un moment (P) i els altres són coincidents entre si (P'=P'').

3.2.7. Moens (1987): estat, procés, procés culminat, punt i culminació

Moens (1987) (també a Moens i Steedman 1987 i 1988)²⁰ proposa una classificació aspectual de les proposicions que incorpora i amplia a cinc les quatre classes de verbs de Vendler (1957): **estat**, **procés** (*activitat* a Vendler), **procés culminat** (*realització* a Vendler), **punt i culminació** (*assoliment* a Vendler). Procés, procés culminat, punt i culminació són classes diferents d'**esdeveniments**. La noció de **tipus aspectual** és definida com la perspectiva que té el parlant de la situació que descriu el seu enunciat en relació a altres situacions del discurs.

Per a Moens, els **estats** són situacions que s'estenen indefinidament en el temps, com (3.23):

(3.23) *La Laura és al cim de l'Everest*

En contrast amb els estats, els esdeveniments són situacions amb inicis i finals ben definits. Moens distingeix quatre tipus d'esdeveniments: processos, processos culminats, punts i culminacions.

²⁰ Les citacions corresponen a Moens i Steedman 1988.

Els **processos** són esdeveniments que s'estenen en el temps (*extended*) sense que el parlant en precisi la conclusió, com (3.24):

(3.24) *La Laura escalava l'Everest*

Els **processos culminats** són també esdeveniments que s'estenen en el temps, però que especifiquen un punt final particular en el qual té lloc un canvi d'estat (3.25):

(3.25) *La Laura va escalar l'Everest*²¹

Els **punts** són situacions (no necessàriament instantànies) que el parlant veu com un tot global indivisible (*atomic*). Com qualsevol tipus d'esdeveniment, als punts els segueix un determinat estat de coses, però el discurs no en diu res. Un exemple de punt és (3.26):

(3.26) *La Laura va tossir*

Finalment, les **culminacions** són esdeveniments que el parlant veu com a puntuals o instantanis, i que impliquen un canvi cap a un nou estat, com la situació descrita per (3.27):

(3.27) *La Laura va arribar al cim de l'Everest*

²¹ En català, la distinció entre procés i procés culminat es pot expressar amb la morfologia aspectual imperfectiva (*escalava*) i perfectiva (*va escalar*), respectivament. Els exemples de Moens i Steedman (1988:16-17) són diferents dels exemples catalans que jo he suggerit perquè el passat simple de l'anglès es pot interpretar com a perfectiu i com a imperfectiu, i per tant és el complement o l'adjunt (o tots dos) qui determina la interpretació culminativa o no culminativa de l'enunciat:

Procés: *Harry climbed*
 Procés culminat: *Harry climbed to the top*

Fixem-nos que la presència o absència d'un estat posterior a la situació descrita per l'enunciat (representat per Moens amb el tret \pm consegüent) és fonamental en la distinció entre punts i culminacions. (3.26), punt, no implica cap estat consegüent a la situació de tossir l'Anna; en canvi, (3.27), que enuncia una culminació, pressuposa un estat consegüent en què la Laura és al cim de l'Everest.

En síntesi, les nocions bàsiques en la tipologia aspectual de Moens són:

- (a) la distinció entre situacions amb límits (esdeveniments) i situacions sense límits (estats),
- (b) la distinció entre esdeveniments divisibles (processos i processos culminats) i esdeveniments indivisibles (punts i culminacions),
- (c) la implicació d'un estat consegüent a l'esdeveniment (processos culminats i culminacions) o l'absència d'aquesta implicació (processos i punts).

La taula (3.28) presenta aquestes distincions:

(3.28) Tipus aspectuals, Moens i Steedman (1988:17)

	EVENTS		STATES
	atomic (indivisible)	extended (divisible)	
+conseq	CULMINATION <i>recognize, spot, win the race</i>	CULMINATED PROCESS <i>build a house, eat a sandwich</i>	<i>understand, love, know, resemble</i>
-conseq	POINT <i>hiccup, tap, wink</i>	PROCESS <i>run, swim, walk, play the piano</i>	

Els exemples corresponen a verbs que típicament expressen les situacions que exemplifiquen, però com diuen Moens i Steedman (i

autors com Dowty 1979, 1986, o Verkuyl 1993, entre d'altres), un mateix verb pot expressar situacions diferents en contextos diferents.

3.2.8. Verkuyl (1989): estats, processos i esdeveniments

Per a Verkuyl (1989)²², les situacions (*eventualities*) són categories ontològiques que descrivim en el llenguatge mitjançant l'aspecte. Així, formula la seva tipologia de situacions sobre la base d'una teoria de l'aspecte. Aquesta teoria parteix de la idea que el significat aspectual no és lèxic, sinó que es construeix composicionalment a partir de la informació semàntica del verb (informació temporal) i dels seus arguments (informació atemporal).²³

Verkuyl revisa Vendler (1957), Kenny (1963), Mourelatos (1978), Moens (1987) i diverses propostes formulades des de la semàntica de models (Dowty 1979, Hoeksema 1984, Carlson 1981, i Ter Meulen 1983). La conclusió més important a què arriba, al meu entendre, és que les classes aspectuals que aquests autors proposen no es basen realment en diferències *aspectuals*, sinó en la combinació de paràmetres de l'estructura *temporal* com **duració**,²⁴ **definició**²⁵ i **momentaneïtat**²⁶ anomenats de manera diferent per cada autor. Verkuyl subratlla que això és particularment problemàtic pel fet que en l'expressió de l'aspecte

²² Verkuyl (1989) està reproduït amb pocs canvis al capítol 2 de Verkuyl (1993). D'ara endavant em referiré a l'edició de 1993. Un treball anterior (Verkuyl 1972) presenta algunes de les reflexions de Verkuyl 1989 i 1993 sobre l'aspecte, però no formula explícitament una tipologia de situacions.

²³ Verkuyl (1993) fa una distinció entre aspecte intern (*inner*) i aspecte extern (*outer*). L'aspecte intern és el que expressa el verb conjuntament amb els seus arguments (*L'Anna va menjar pomes*); l'aspecte extern l'expressen composicionalment el verb, els seus arguments, i els modificadors adverbials (*L'Anna va menjar pomes durant una hora*). La teoria de l'aspecte de Verkuyl és una teoria de l'aspecte **intern**.

²⁴ El manteniment de la situació durant un període estès de temps.

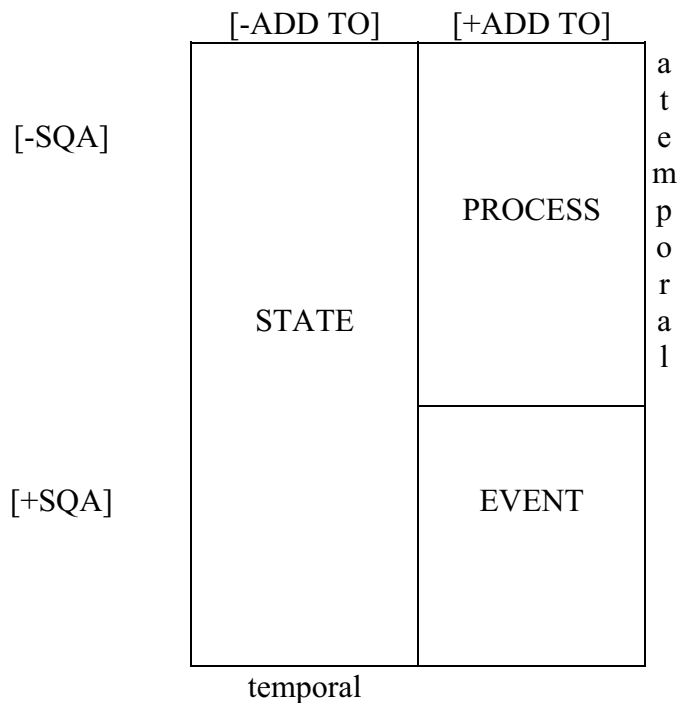
²⁵ Quan l'interval de temps caracteritzat per la situació és definit (té límits) i per tant es pot quantificar.

²⁶ Quan la situació es dona en un moment del temps, i no en un conjunt de moments (o interval de temps).

estan implicades entitats atemporals, a més de les temporals. Per a aquest lingüista, una teoria de l'aspecte que vulgui donar raó d'una ontologia de situacions ha de poder integrar propietats temporals i atemporals, i això és el que ell intenta.

L'esquema (3.29) representa els tipus de situacions que es deriven de l'esquema composicional de l'aspecte proposat per Verkuyl:

(3.29) Tipus de situacions, Verkuyl (1993:67)

[±ADD TO]²⁷ representa la informació temporal que codifica el verb; [+ADD TO] equival a *moviment* o progrés en el temps, [-ADD TO] a *absència de moviment*. [±SQA] ('Specified Quantity of Arguments') representa la informació atemporal dels arguments del verb, concretament l'especificació o no especificació de quantitat, que

²⁷ La denominació ADD TO és proposada inicialment per Verkuyl per descriure l'element semàntic associat a verbs com *knit* (teixir), en contrast amb MOVEMENT (associat a *walk*), TAKE (*drink, eat*), PERFORM (*play*), TRANSITION (*die*), etc. (Verkuyl 1972). A partir d'aquí l'ha usat per denominar la categoria dels predicats dinàmics (com *eat, walk, drink, knit*, etc.), en oposició als no dinàmics (*not eat, want, hate*, etc.).

s'interpreta respectivament com la presència o absència de límits –les situacions amb límits són quantificables. [\pm SQA] equival a la distinció comptable/incomptable que Mourelatos (1978) atribueix a noms i a verbs, com he comentat més amunt.

Dit informalment: els **esdeveniments** tenen moviment i quantitat específica (o límits), com (3.30), (3.31) i (3.32)²⁸:

(3.30) *The patient died*

(3.31) *Den Uyl gave a badge to a congress-goer*

(3.32) *Judit ate three sandwiches*

els **processos** tenen moviment i quantitat no específica (expressada en algun o en tots els arguments del verb), com (3.33), (3.34) i (3.35):²⁹

(3.33) *Den Uyl gave badges to a congress-goer*

(3.34) *Nobody gave a badge to a congress-goer*

(3.35) *Den Uyl gave a badge to congress-goers*

i els **estats** no tenen moviment i poden tenir quantitat específica o no tenir-la, com (3.36) i (3.37) respectivament:

(3.36) *Judith wants to eat a sandwich*

(3.37) *John is ill*

L'aspecte intern que representa aquests tres tipus de situacions és **terminatiu** en el cas dels esdeveniments i **duratiu** en el cas dels estats i els processos.

²⁸ Els exemples (3.30) a (3.37) són de Verkuyl (1993:18).

²⁹ Poso en lletra rodona els arguments que tenen quantitat no específica: el TEMA a (3.33), la FONT a (3.34) i la META a (3.35) (Verkuyl 1993:18).

3.2.9. Smith (1991): estats, activitats, realitzacions, semelfactius, assoliments

Smith (1991), com Moens i Steedman (1988), afegeix als quatre tipus de Vendler³⁰ un cinquè tipus, que ella anomena **semelfactiu**³¹ i que coincideix amb els **punts** de Moens. Les dues propostes coincideixen en la identificació dels cinc tipus de situacions i es diferencien en els criteris en els quals es basen i en la terminologia que fan servir (3.38).

(3.38)

Moens i Steedman	Smith	
<i>state</i>	<i>state</i>	(estats)
<i>process</i>	<i>activity</i>	(activitats)
<i>culminated process</i>	<i>accomplishment</i>	(realitzacions)
<i>point</i>	<i>semelfactive</i>	(semelfactius)
<i>culmination</i>	<i>achievement</i>	(assoliments)

Smith proposa una classificació basada en els trets [+estatiu], [+tèlic] i [+duratiu]. El tret [+estatiu] permet diferenciar els **estats** dels **esdeveniments** (que inclourien activitats, realitzacions, semelfactius i assoliments): mentre que els estats ([+estatiu]) constitueixen períodes de temps homogenis, sense límits, els esdeveniments ([-estatiu]) són dinàmics, és a dir, s'estructuren en fases que poden ser successives (en les activitats i les realitzacions) o simples (en els semelfactius i els

³⁰ En un treball anterior (Smith 1983) aquesta autora manté els quatre tipus de la classificació de Vendler: estats, activitats, realitzacions i assoliments.

³¹ **Semelfactiu** prové del llatí SEMEL ('una vegada'). Aquest terme és molt usat en la lingüística eslava per referir-se a esdeveniments únics, d'una sola fase. S'usa tant si la situació es produeix una sola vegada (*el nen tus*) com si és clarament iterativa (*el nen tus cinc vegades*) (Comrie 1976).

assoliments), i impliquen agentivitat, activitat i canvi. Per a Smith, doncs, la noció de dinamicitat integra les propietats que autors diferents han proposat com a característiques de l'acció.

El tret [+tèlic]³² el posseeixen només aquelles situacions l'esquema temporal de les quals inclou un punt final i un punt inicial. Segons Smith, els esdeveniments (accions) tenen límits, i per tant poden ser tèlics o atèlics, mentre que els estats no en tenen, i per tant la telicitat (o la atelicitat) no forma part de les seves propietats. Com veurem més avall, però, els paral·lelismes entre els estats i les activitats semblen indicar que no es pot parlar en un sentit estricte d'absència de límits en els estats.

Pel que fa a les situacions tèliques (realitzacions i assoliments), Smith (1991) explica que s'orienten vers un punt final natural. Per exemple, una realització com *caure una roca a terra des del cim* acaba en el moment en què la roca és a terra;³³ i un assoliment com *adormir-se* descriu l'instant en què la situació comença i acaba, tot conduint sovint (però no necessàriament)³⁴ a un estat resultant. Les situacions atèliques (activitats i semelfactius), en canvi, tenen un punt final arbitrari. L'activitat de *menjar*, per exemple, podria, teòricament, allargar-se indefinidament, però el nostre coneixement del món real ens diu que els éssers vius mengen només durant un període limitat de temps i per tant

³² Sembla que la distinció entre tèlic i atèlic va ser proposada per Garey (1957). Per a Garey, els predicats tèlics s'orienten vers un punt final; en arribar aquest punt es produeix un canvi d'estat i la situació descrita pel predicat és completa. Garey barreja, doncs, la idea d'un límit final amb la inferència que aquest punt final representa el canvi cap a un nou estat. Smith (1991) parteix d'aquesta noció de telicitat, però dóna un major èmfasi a la idea de límits.

³³ Aquest exemple és proposat per Smith (1991:29) per evidenciar que la presència d'un límit final en les situacions tèliques és independent de la idea d'un propòsit (*goal*) atès per un agent. D'aquesta manera evita la interferència de les propietats de l'agentivitat en la definició de les situacions que són de naturalesa temporal. Com hem vist més amunt, la proposta de Vendler (1957), en canvi, presenta problemes que es deriven, justament, d'aquesta interferència.

³⁴ Mentre que en el cas d'*adormir-se* hi ha un estat resultant clar (la persona que s'ha adormit ara està adormida); en casos com *trobar*, per exemple, no és tan evident que el verb impliqui un estat resultant.

esperem que l'acció de menjar acabi en algun moment del temps. El que no es desprèn del significat de *menjar* és quin és el moment en què la situació acaba –d'aquí l'arbitrarietat del final. D'altra banda, les situacions semelfactives acaben en el mateix instant en què comencen; és a dir, al contrari que en els altres tipus de situacions no hi ha unes fases prèvies o que segueixin el punt final.

En la descripció de les situacions tèliques el punt final ha de ser explícit. Smith (1991) explica que aquesta circumstància afecta les característiques dels arguments nominals. Per presentar com a tèlica una situació com *llegir(x,y)*, per exemple, el complement del verb ha de ser comptable (3.39); mentre que si la mateixa situació es vol presentar de forma atèlica el complement ha de ser no comptable (3.40):

(3.39) *El Pere llegeix un llibre*

(3.40) *El Pere llegeix llibres*

Aquesta relació entre la comptabilitat dels arguments nominals i el tipus de situació expressada pel verb ha estat comentada per diversos autors. Com hem vist més amunt, per a Verkuyl (1989, 1993) la comptabilitat és una propietat no temporal dels arguments del verb que, al costat de les característiques temporals d'aquest, contribueix a la representació composicional de l'aspecte. En contrast amb Mourelatos (1978) –per a qui els complements dels estats són no comptables– i Smith (1991) –que exclou la presència de límits (i, per tant, la comptabilitat) en els estats–, Verkuyl assenyala, com hem vist més amunt, que els estats poden tenir arguments comptables (3.41) o no comptables (3.42):

(3.41) *La Judith vol menjar-se un entrepà*

(3.42) *El Joan està malalt*

El fet que, com assenyala Verkuyl, els predicats estatus puguin tenir arguments comptables, posa en qüestió la idea de l'absència de límits en els estats –que com hem vist era per a Smith (1991) un argument que justificava l'absència de la distinció tèlic/atèlic en les situacions estatives. Estic d'acord que podríem considerar que una situació com (3.41) no té uns límits inicial i final naturals, però, en canvi, penso que aquesta situació té uns límits arbitraris: en algun moment Judith ha d'haver començat a voler menjar-se l'entrepà, i en algun altre moment deixarà de voler-ho (segurament quan se l'hagi menjat, o quan no tingui fam). Igualment, la situació d'estar malalt el Joan (3.43) té un punt inicial arbitrari (el moment en què Joan es posa malalt) i un punt final també arbitrari (el moment en què es cura). Fixem-nos que els límits arbitraris dels estats es poden lexicalitzar com a verbs diferents: *posar-se malalt* o *curar-se* respecte d'*estar malalt*; de la mateixa manera que ho poden fer els límits arbitraris de les activitats: *despertar-se* respecte de *dormir*, per exemple.

Al contrari que Smith (1991), doncs, penso que els estats sí tenen límits, però es tracta de límits arbitraris, com els que trobem en les activitats. Com aquestes, doncs, les situacions estatives s'haurien de caracteritzar com a situacions atèliques.

Un altre fet que sembla donar suport a la meua idea és que Smith (1991) equipara el contrast entre situacions tèliques ([+tèlic]) i situacions atèliques ([-tèlic]) amb la distinció aristotèlica entre *kíneseis* i *enérgeiai*. Com hem vist més amunt, altres autors relacionen aquesta distinció amb l'oposició entre estats (*enérgeiai*) i accions (*kíneseis*).

El tret [\pm duració] té a veure amb la conceptualització durativa o instantània de les situacions.³⁵ Estats, activitats i realitzacions són situacions duratives, mentre que les situacions semelfactives i els assoliments són no duratives.

A (3.43) recullo les característiques de les situacions segons Smith (1991). La línia _ representa un període homogeni, indeferenciat, d'estats; la línia de punts ... representa etapes successives d'esdeveniments. (R) indica que la situació pot tenir un estat resultant.

(3.43)

Estats	Activitats	Assoliments	Realitzacions	Semelfactius
(I)_(F)	I...F _{Arb}	...I (R)...	I...F _{Nat(R)}	I
		F		F
[+estatiu]	[-estatiu]	[-estatiu]	[-estatiu]	[-estatiu]
[+duratiu]	[+duratiu]	[-duratiu]	[+duratiu]	[-duratiu]
/	[-tèlic]	[+tèlic]	[+tèlic]	[-tèlic]

La proposta d'Smith (1991) és similar a la Moens i Steedman (1988), però els criteris que apliquen no són exactament els mateixos ni són aplicats de la mateixa manera. En primer lloc, tots dos tenen en compte l'existència de límits, i coincideixen a considerar que els estats no tenen límits i els esdeveniments (accions) sí. Però Smith afegeix a aquest tret la distinció entre límits naturals i límits arbitraris, i la utilitza per diferenciar els esdeveniments tèlics (amb límits naturals) dels atèlics (amb límits arbitraris). Com he mostrat més amunt, d'altra banda, la introducció de la distinció entre límits naturals i arbitraris ens hauria de

³⁵ La durada real, física, de les situacions no és rellevant per a la conceptualització de la durada: els parlants podem conceptualitzar dues situacions com a instantànies encara que la mesura del temps que impliquin sigui diferent. El que és important és la manera com percebem les situacions, com a duratives o instantànies, independentment del temps real que ocupen. Segons Smith (1991), alguns autors (Mourelatos 1978, Dowty 1986) han volgut evitar la subjectivitat que implica la percepció de la durada i no han tingut en compte aquest tret —que, en canvi, per a Smith és un tret fonamental per a la caracterització de les situacions.

portar a reconsiderar la idea que els estats no tenen límits. Sembla, més aviat, que els límits dels estats són límits arbitraris.

D'altra banda, la distinció que fa Smith (1991) entre esdeveniments duratius i instantanis és la mateixa que proposen Moens i Steedman (1988) amb els termes estès (divisible) i atòmic (indivisible), respectivament.

Altres trets proposats per aquests autors no coincideixen. Mentre que Moens i Steedman (1988) consideren rellevant per a la caracterització de les situacions la presència d'un estat resultat, per a Smith (1991) això no és més que una característica secundària d'algunes situacions, i no té implicacions per a la proposta d'una tipologia. En canvi, Smith (1991) considera un tret distintiu l'estativitat o dinamicitat de les situacions, que és pràcticament ignorada per Moens i Steedman (1988), per als quals estativitat és el mateix que absència de límits.

3.2.10. Pustejovsky (1991): estats, processos, transicions

Un altre autor que proposa tres tipus bàsics d'esdeveniments és Pustejovsky (1991). Per a aquest autor, qualsevol predicat denota, per defecte, un de tres tipus d'esdeveniments: **estats**, **processos** o **transicions**,³⁶ tot i que, alhora, cada tipus d'esdeveniment fa referència a altres subtipus.

El treball de Pustejovsky, desenvolupat en el marc de la semàntica lèxica i conceptual, intenta demostrar que una teoria de l'estructura dels esdeveniments pot donar raó d'aspectes de la gramàtica relacionats amb les propietats aspectuals dels verbs, l'abast de les expressions adverbials, el paper de l'estructura argumental, i la relació entre el lèxic i la sintaxi.

³⁶ Les transicions inclourien dos subtipus: les realitzacions i els assoliments.

Pustejovsky fuig de les teories de situacions basades en trets semàntics (que són la majoria) i de les que pretenen explicar el significat dels mots a partir d'un conjunt limitat de conceptes primitius (Jackendoff 1972, entre d'altres). Proposa, en canvi, una teoria *topològica*, basada en l'estudi de les relacions entre els mots, amb la qual pretén donar raó de les propietats *com-posicionals* de les paraules, és a dir, pretén explicar el comportament semàntic de les categories lèxiques des d'una perspectiva generativa, similar a la que permet explicar el comportament sintàctic de les categories gramaticals.

En aquest marc teòric, doncs, aquest autor proposa que el significat de les paraules no el formen un conjunt de trets semàntics, sinó un conjunt de nivells estructurals que constitueixen l'especificació semàntica de les unitats lèxiques. Aquests nivells estructurals són:

- (a) la subcategorització
- (b) l'estructura argumental
- (c) l'estructura de cistella (*qualia structure*)³⁷
- (d) l'estructura de l'esdeveniment

Els tres primers nivells no són rellevants per a aquest capítol, però sí que interessa l'estructura de l'esdeveniment, ja que inclou la noció de tipus d'esdeveniment.

L'estructura de l'esdeveniment la constitueixen tres components:

³⁷ L'estructura de cistella (*qualia structure*) d'una paraula inclou els aspectes següents:

- (1) el paper constitutiu: la relació entre el significat global del mot i les parts que el constitueixen;
- (2) el paper formal: allò que el fa destacar en un àmbit més ampli;
- (3) el paper tèlic: el propòsit que el justifica i la seva funció;
- (4) el paper agentiu: allò que el produeix.

Per exemple, el paper formal del verb *tancar* es pot especificar com una transició (acció) que denota oposició, i el paper constitutiu del mateix verb com el contingut exacte de l'esdeveniment de *tancar*, amb tots els predicats que estan implicats en l'oposició. D'altra banda, el paper tèlic del nom *llibre* és el predicat *llegir*, i el seu paper agentiu pot ser el predicat *escriure* (Pustejovsky 1991:54-55).

- (a) el tipus d'esdeveniment primitiu de la unitat lèxica
- (b) les regles de composició de l'esdeveniment
- (c) les regles de correspondència amb l'estructura argumental

Dels tipus d'esdeveniment me n'ocuparé tot seguit. Les regles de composició regeixen la interacció del verb amb altres constituents sintàctics (adverbis i expressions adverbials, complements, aspecte verbal, etc.) per formar representacions d'esdeveniments derivades. Aquestes representacions derivades (en el nivell oracional) també pertanyen a un determinat tipus d'esdeveniment, que pot no coincidir amb el del verb principal –com vèiem en el capítol 2. Finalment, les regles de correspondència donen raó de la representació de l'estructura de l'esdeveniment en l'estructura argumental.

Com he comentat més amunt, Pustejovsky parla de tres tipus bàsics d'esdeveniments: estats, processos i transicions. En contrast amb el que hem vist en altres autors, aquests tipus no es defineixen per uns determinats trets semàntics, sinó per la mena de relació que existeix entre l'esdeveniment mateix i els seus components (és a dir, els subesdeveniments que el componen –les diferents posicions del cos que implica el procés de *córrer*, per exemple–, i els esdeveniments respecte als quals s'avalua el seu significat –com *estar tancat* respecte d'*estar obert* en la transició *obrir*).

Així, els **estats** (*estar malalt, estimar, saber*) els defineix com a esdeveniments simples que no són avaluats en relació amb cap altre esdeveniment. Els **processos** (*córrer, empènyer, arrossegar*) són seqüències d'esdeveniments que identifica la mateixa expressió semàntica. I les **transicions** (*donar, obrir, construir, destruir*), finalment, són esdeveniments que identifica una expressió semàntica que és avaluada en relació amb la seva oposició, és a dir, impliquen una transició d'un estat a un altre estat oposat al primer (en l'exemple que he

citat en el paràgraf anterior, el predicat *obrir* indica una transició entre l'estat d'estar tancat i l'estat d'estar obert).

En aquesta proposta, les realitzacions i els assoliments de Vendler no constitueixen tipus bàsics diferenciats, ja que tots dos tenen una mateixa estructura: la transició d'un estat a un altre estat. Per a Pustejovsky, la diferència entre realitzacions i assoliments depèn només de la distinció agentiu / no agentiu, que no forma part del significat inherent dels predicats.

Recordem que per a Vendler les realitzacions s'oposen als assoliments pel fet que els primers (per exemple: *menjar una poma*) mostren el procés que precedeix un canvi, mentre que els segons (per exemple: *trobar*) mostren només el canvi, i no el procés. Pustejovsky mostra que aquesta diferència existeix entre oracions com (3.44), que representa una realització, i (3.45), que representa un assoliment:

(3.44) *El Joan va obrir la porta*

(3.45) *La porta es va obrir*

Contrastos com el que mostren (3.44) i (3.45) evidencien, segons Pustejovsky, que les diferències entre realitzacions i assoliments depenen, en realitat, de la distinció agentiu / no agentiu, i que la interpretació tradicional, basada en Vendler, que fonamenta aquesta distinció en el caràcter (no)processual de la situació no és sinó una interpretació derivada de la presència o absència d'un agent.

3.2.11. Jackendoff (1991): estats, processos, realitzacions, assoliments, incoatius, esdeveniments puntuals, duratius

Jackendoff (1983, 1990) proposa, en el marc de la semàntica lèxica i conceptual, un model de gramàtica que conté tres nivells estructurals autònoms: el fonològic, el sintàctic i el conceptual. Cadascun d'aquests nivells conté un conjunt de primitius i de principis de combinació, i s'organitza en subcomponents (com l'estructura-D, l'estructura-S, la forma fonètica i la forma lògica en la sintaxi). Alhora, existeixen un conjunt de regles de correspondència que relacionen aquests nivells.

L'estructura conceptual conté, en aquesta proposta, un conjunt de categories primitives, entre les quals hi ha els estats i els esdeveniments.³⁸ Es tracta d'una llista oberta, ja que Jackendoff admet que poden existir altres primitius a banda dels que ell ha definit (cosa, lloc, camí, temps, manera, quantitat, propietat, i altres).³⁹ Cada categoria conceptual es projecta, en l'estructura sintàctica, en el predicat i els arguments de l'estructura argumental. El primitiu conceptual concret que es projecta en cada constituent sintàctic depèn de les propietats semàntiques del nucli: per exemple, alguns verbs com *posar* projecten

³⁸ El terme *esdeveniment* és usat per Jackendoff en un sentit restringit, equivalent a allò que en aquest treball anomeno *acció*. D'altra banda, usa el terme *situació* per anomenar una supercategoria conceptual que contindria estats i esdeveniments en el mateix sentit en què jo parlo d'*esdeveniments* i altres autors d'*eventualities* (Bach 1986).

³⁹ També inclou les accions, però només com a variants agentives dels esdeveniments. Els esdeveniments que no impliquen la presència d'un agent/actor, i els estats, són no-accions. Per exemple (Jackendoff 1983:179-180):

Estats:

- a. *The fire truck was red*
- b. *Fred loved Louise*

Esdeveniments (accions):

- a. *The pig ran away*
- b. *She put the book on the table*

Esdeveniments (no-accions):

- a. *Fred heard about the accident*
- b. *Louise received a letter*

esdeveniments, mentre que d'altres com *saber* projecten estats; alhora, noms com *casa* projecten llocs, però altres com *destrucció* projecten esdeveniments; finalment, els adjectius projecten, normalment, propietats, i les preposicions llocs i camins (Jackendoff 1983:68).

A "Parts and boundaries" (1991), Jackendoff analitza les categories d'estat i d'esdeveniment des de la perspectiva de l'estructura dels esdeveniments. En aquest treball, Jackendoff afirma, seguint Declerck (1979), que les distincions entre classes d'esdeveniments no depenen de la causativitat i l'agentivitat, com proposava Dowty (1979), sinó de l'estructura temporal. Alhora, revisa la tipologia de Vendler i proposa afegir-hi dues classes més.

L'estructura temporal dels esdeveniments es defineix sobre la base de trets conceptuals generals, que havien estat proposats inicialment per descriure les propietats conceptuals dels objectes (representats sintàcticament en el sistema nominal), però que són igualment aplicables als esdeveniments (particularment en el sistema verbal). Es tracta, bàsicament, de conceptes que han anat apareixent en els apartats anteriors, encara que amb formulacions diferents a la que proposa Jackendoff: la presència/absència de límits, la implicació o no-implicació d'una estructura interna (fàsica, processual) de l'esdeveniment, la dimensionalitat (puntual vs duratiu) i la direccionalitat (l'esdeveniment pot estar inherentment orientat vers una direcció definida).

La presència de límits ($\pm b$) la trobem en els noms comptables i en els esdeveniments (accions). El referent del nom *poma* té uns límits que la defineixen com a tal, de manera que si no respectem aquests límits el que tenim no és una poma: per exemple, si tallem la poma, cadascun dels trossos no és una poma sinó un tall de poma. Igualment, com hem

vist en apartats anteriors, un esdeveniment com *construir una casa* no es realitza si l'esdeveniment no inclou els seus límits: és a dir, si el dividim en parts no obtenim esdeveniments més petits que puguin ser descrits amb *construir una casa*, o, com dèiem més amunt, si aturem la construcció abans d'acabar de construir la casa no podem dir que hem construït una casa. D'altra banda, els noms in comptables i els processos⁴⁰ no tenen límits. Així, si dividim el referent del nom *aigua* en parts, totes les parts seran també *aigua*, i si dividim el procés de *dormir* en parts, també en cada part s'haurà produït el procés de *dormir*.

Objectes i esdeveniments, independentment de si tenen límits o no en tenen, poden mostrar, o no, una estructura interna inherent ($\pm i$). Noms col·lectius i plurals com *un comitè*, *autobusos* o *ramat* impliquen referents amb una estructura interna necessària; en canvi, *un porc* i *aigua* representen entitats que no es caracteritzen per tenir una estructura interna inherent (encara que segurament podríem dividir-les en parts). Alhora, mentre que un esdeveniment iteratiu sense límits com *els llums llampegaven contínuament* implica una estructura interna, un procés com *la Marina dormia*, també sense límits, no implica necessàriament una estructura interna; i el mateix passa amb esdeveniments amb límits, com l'iteratiu *els llums van llampegar fins a la sortida del sol*, que té estructura interna, i l'esdeveniment *l'Omar va anar a la botiga*, que no en té.

La noció de dimensionalitat es basa en la manera com conceptualitzem la forma dels objectes; en general, un punt és conceptualitzat com una entitat que no té dimensions (DIM 0), una línia o una corba com una entitat d'una sola dimensió (DIM 1), una superfície

⁴⁰ El concepte de **procés** no és introduït per Jackendoff fins a "Parts and boundaries" (1991). A Jackendoff (1983, 1990) no hi apareix.

com una entitat de dues dimensions (DIM 2), i un volum com a tridimensional (DIM 3). A partir de la teoria de Marr (1982) sobre les formes dels objectes, Jackendoff proposa que la dimensionalitat d'un objecte no depèn d'una sola forma de conceptualització (DIM 0 o bé DIM 1 o bé DIM 2, etc.), sinó que es compon d'una organització jeràrquica de dimensions. Així, una carretera es pot conceptualitzar com una línia (DIM 1), o com una superfície (DIM 2). Aquesta idea és fàcilment aplicable, segons Jackendoff (1991), al temps, i per tant als estats i als esdeveniments. Els punts en el temps, els estats en un punt del temps i els esdeveniments puntuals tenen dimensió 0 (DIM 0); en canvi, els períodes de temps, i els estats i esdeveniments duratius tenen una dimensió (DIM 1). Si, d'altra banda, els esdeveniments duratius tenen límits, se'ls pot aplicar la *regla zero*,⁴¹ és a dir, poden ser idealitzats com a no dimensionals (DIM 0).

Així definida, sembla que la dimensionalitat dels objectes es pot relacionar amb la visió perfectiva o imperfectiva dels esdeveniments. Com he comentat en el capítol 2, una mateixa situació es pot presentar perfectivament (*el Josep Manel va tocar la gralla*) o imperfectivament (*el Josep Manel tocava la gralla*). Una visió perfectiva implica observar l'esdeveniment d'una manera global, amb límits inclosos i sense observar l'estructura interna, és a dir amb DIM 0. En canvi, la visió imperfectiva d'un esdeveniment ens en mostra el procés intern, sense fixar-se en si hi ha límits, és a dir amb DIM 1.

Els esdeveniments de DIM 1 poden tenir, encara, un altre tret: la direccionalitat (DIR). Una línia no és direccional, no s'orienta en cap direcció, en canvi una fletxa sí que és direccional. Els estats són com les línies: no tenen una estructura temporal inherent i per tant no són

⁴¹ Jackendoff (1991:30) anomena regla zero la regla que permet idealitzar un objecte com un punt.

direccionals. En canvi, els esdeveniments i els processos tenen una estructura temporal i per tant s'orienten en una direcció definida.

Jackendoff (1991:39-40) redefineix les classes de Vendler a partir d'aquests trets conceptuals, i afegeix a la tipologia dues classes més que –diu– ni Vendler ni altres autors havien tingut en compte.

Per a la caracterització dels esdeveniments amb límits, proposa les funcions BD ('que limita...') i BDBY ('limitat per...'), que indiquen, respectivament, que un esdeveniment X (+b,-i) posa límits a un altre esdeveniment Y (que també és +b,-i), i que l'esdeveniment Y (+b,-i) és limitat per una entitat X (+b,-i). La funció inclou l'especificació de la posició dels límits: origen (-) o final (+).

Els **estats** són situacions simples no direccionals, de dimensió 0 o 1. Poden tenir límits o no tenir-ne, i en principi no impliquen una estructura interna (3.46).

$$(3.46) \quad \text{Estat} = \begin{bmatrix} -i \\ \text{Sit}[-\text{DIR}] \end{bmatrix}$$

Les **activitats** de Vendler, o **processos** (com *nadar*), són situacions direccionals sense límits (3.47).

$$(3.47) \quad \text{Activitat} = \begin{bmatrix} -b \\ \text{Sit}[\text{DIR}] \end{bmatrix}$$

Les **realitzacions** (com *anar a la botiga*, *menjar una poma*) són situacions direccionals amb un límit final. Són, a més, de dimensió 1, ja que ocorren típicament en un període de temps (3.48).

$$(3.48) \quad \text{Realització} = \left[\begin{array}{c} +b \\ [\text{DIM } 1d \text{ DIR}] \\ \text{sit}[\text{BDBY}^+(\text{[]})] \end{array} \right]$$

Els **assoliments** (com *fer el cim*, *arribar*, *morir*, *acabar*) són esdeveniments que presenten el final d'un esdeveniment més ampli. Són fonamentalment no dimensionals (DIM 0), però opcionalment es poden presentar amb una certa dimensió temporal (+), i en aquest cas es poden codificar amb el progressiu (*estem arribant al final*) (3.49).

$$(3.49) \quad \text{Assoliment} = \left[\begin{array}{c} +b, -i \\ [\text{DIM } 0(+ \Sigma)d \text{ DIR}] \\ \text{sit}\text{BD}^+(\text{[]}) \end{array} \right]$$

Els **incoatius** (com *començar* i *anar-se'n*)⁴² són com els assoliments, però en lloc d'assenyalar el límit final d'un altre esdeveniment (BD⁺), n'assenyalen el punt inicial (BD⁻) (3.50).

$$(3.50) \quad \text{Incoatiu} = \left[\begin{array}{c} +b, -i \\ [\text{DIM } 0(+ \Sigma)d \text{ DIR}] \\ \text{sit}\text{BD}^-(\text{[]}) \end{array} \right]$$

Els **esdeveniments puntuals** (com *llampegar* i *clicar*) tenen límits i són direccionals, però no tenen durada (3.51).

$$(3.51) \quad \text{Esdeveniment puntual} = \left[\begin{array}{c} +b \\ [\text{DIM } 1d \text{ DIR}] \\ \text{Sit} \end{array} \right]$$

⁴² *Inceptions* (Jackendoff 1991:40).

Els **duratius** (com *romandre*, *mantenir* i *persistir*) no tenen límits inherents, com els processos, però a diferència d'aquests no podem afirmar que els duratius siguin certs en qualsevol moment del temps; per exemple, si aturem la situació de *mantenir un secret* no haurem mantingut el secret (3.52).

$$(3.52) \quad \text{Duratiu} = \left[\begin{array}{c} -b \\ [\text{DIM } 1d \text{ DIR}] \\ \text{Sit} \end{array} \right]$$

No tots els trets que permeten descriure i completar la tipologia de Vendler són considerats fonamentals per Jackendoff. Aquest autor considera –i en això diu estar d'acord amb Verkuyl (1989) i Pustejovsky (1991)– que les classes de Vendler són realitzacions diferents d'un conjunt bàsic de paràmetres, que ell creu que són la **dimensionalitat** i els **límits**. Aquests paràmetres semblen jugar un paper fonamental no només en la conceptualització dels esdeveniments, sinó en general en els mecanismes de construcció psicològica de la realitat, ja que com hem vist intervenen també en la conceptualització dels objectes.

Del treball de Jackendoff, però, no es desprèn una tipologia *bàsica* d'esdeveniments, similar a la que presenten Verkuyl i Pustejovsky. El que és bàsic a Jackendoff són els paràmetres de conceptualització; els tipus d'esdeveniments, en canvi, són només el resultat de la combinació d'aquests paràmetres. Els sis tipus que Jackendoff descriu són algunes de les combinacions possibles, però n'hi

podria haver d'altres (estats amb límits i estats sense límits,⁴³ per exemple).

3.2.12. Tipologies

La taula (3.53) il·lustra els paral·lelismes entre les tipologies d'esdeveniments que he revisat.

(3.53) Tipologies d'esdeveniments

KENNY	Estat	Activitat		Actuació			
MOURELATOS	Estat	Procés		Esdeveniment			
VERKUYL	Estat	Procés		Esdeveniment			
PUSTEJOVSKY	Estat	Procés		Transició			
VENDLER	Estat	Activitat		Realització	Assoliment		
DOWTY	Estat	Activitat		Canvi d'estat complex	Canvi d'estat simple		
MOENS	Estat	Procés		Procés culminant	Culminació	Punt	
SMITH	Estat	Activitat		Realització	Assoliment	Semelfactiu	
JACKENDOFF	Estat	Procés	Duratiu	Realització	Assoliment	Incoatiu	Esdeveniment puntual
CARLSON	Estat	Dinàmic	Activitat	Realització	Assoliment	Momentani	

Com mostra aquesta taula, la distinció entre estats i accions (o esdeveniments) resulta insuficient en totes les propostes, encara que tradicionalment aquesta distinció ha estat considerada la més bàsica i que segueix sent fonamental en la caracterització gramatical dels tipus de predicat (e2.2.2). Entre els treballs que he presentat en aquest capítol, n'hi ha quatre que coincideixen a proposar tres classes d'esdeveniments, que es corresponen, bàsicament, amb la tricotomia aristotèlica

⁴³ Els contrastos entre estats momentanis (*saber*) i estats d'interval (*estar de peu*) de Dowty (1979) i entre estats (*recordar*) i esdeveniments dinàmics (*ser en un lloc a les set*) de Carlson (1981) es relacionen amb aquesta subclassificació dels estats.

(*enérgeiai-ékhein*, *enérgeiai-energeîn*, *kíneseis*).⁴⁴ Mourelatos i Pustejovsky afirmen, d'altra banda, que d'aquestes categories bàsiques se'n poden derivar d'altres, però només Mourelatos defineix explícitament dues subclasses d'esdeveniments: els *desenvolupaments* (realitzacions) i les *ocurrències puntuals* (assoliments). Entre els altres autors, les diferències es limiten a la classe dels esdeveniments, llevat de Carlson i Jackendoff, que distingeixen tres tipus (no coincidents) d'*enérgeiai* (que a Aristòtil inclou estats *–ékhein–* i processos *–energeîn*): Carlson proposa estats, esdeveniments dinàmics i activitats; Jackendoff estats, processos i duratius.

Les diverses tipologies responen a intuïcions similars sobre la naturalesa dels esdeveniments, encara que els paràmetres en què es formalitzen aquestes intuïcions no són definits ni combinats de la mateixa manera per tots els autors. En l'apartat següent (3.3) faig una revisió crítica d'aquests paràmetres. La revisió mostra que només hi ha dos paràmetres que puguin ser considerats bàsics, i que els altres o bé són formes diferents d'aquests paràmetres o bé no pertanyen al nivell conceptual en què se situen els esdeveniments (2.2).

3.3. Els paràmetres de conceptualització dels esdeveniments

Com hem vist en l'apartat anterior (3.2.1), la distinció entre estats i accions parteix del contrast entre *enérgeiai* i *kíneseis* a Aristòtil, del qual pren la idea de la presència o absència de *moviment* (o *canvi* d'un estat en potència a un estat en acte). En la visió moderna d'estats i

⁴⁴ Taylor (1977, 1985), que no he presentat en aquest apartat, manté parcialment la terminologia aristotèlica: predicats d'*estat* (que no ocupen temps), predicats d'*energeia* (que ocupen temps i són homogenis) i predicats de *kinesis* (que ocupen temps i són heterogenis). Taylor s'emmarca en la tradició de la semàntica de condicions de veritat.

accions, però, alguns autors han emfasitzat la interpretació **dinàmica** del concepte de moviment (entès com a desplegament d'energia, sense especificar si aquest desplegament d'energia condueix a un canvi d'estat o no), mentre que d'altres, en canvi, han respectat la idea aristotèlica original del moviment com a **canvi** i han definit les accions com aquelles situacions que comporten un canvi des d'un estat a un altre. L'èmfasi en un d'aquests dos aspectes de la distinció aristotèlica, o la combinació de tots dos, ha determinat, en part, les diferències en la definició que fan diferents autors del contrast acció/estat i ha condicionat les subdivisions d'estats i accions (particularment, la consideració dels **processos** –accions dinàmiques que no impliquen canvi– com a tipus d'estats o com a tipus d'accions).

La formalització dels conceptes de canvi i de dinamicitat en la lingüística moderna ha dut a la definició d'altres conceptes que interaccionen amb els primers, com **fase**, **moment**, **interval**, **límit**, **quantificació**, **durada**, **agentivitat**, **causativitat** i d'altres. Les diferències entre els treballs que he presentat en aquest capítol, i altres que no he comentat, es deuen en bona part a la manera en què aquestes nocions són definides i combinades per cada autor.

D'altra banda, algunes diferències s'expliquen també perquè la unitat d'anàlisi no és sempre la mateixa. El problema, bàsicament, és que mentre que alguns autors adopten una perspectiva no composicional, centrada en les propietats lèxiques del verb (Vendler, Kenny,

Mourelatos, Dowty, Carlson)⁴⁵, d'altres defineixen els esdeveniments des d'una perspectiva estrictament composicional, per la combinació de les propietats del predicat i dels arguments (Verkuyl), i uns tercers adopten una postura intermèdia i fan una distinció entre esdeveniments bàsics o primitius i esdeveniments derivats (resultat de la composició del tipus d'esdeveniment de la unitat lèxica amb els altres constituents de l'oració) (Moens, Smith, Pustejovsky, Jackendoff). Aquestes diferències afecten, indubtablement, l'anàlisi de la codificació lingüística dels esdeveniments, i expliquen per què hi ha certs paràmetres que alguns autors tenen en compte i altres no (Dowty comenta, per exemple, que si Vendler no valora l'agentivitat és perquè no té en compte el paper del subjecte). Tanmateix, no sembla que condicionin la definició del valor semàntic dels paràmetres, de manera que no les tinc en compte en aquest apartat.

3.3.1. L'estructura fàsica dels esdeveniments: dues perspectives

El concepte de **fase** apareix implícit en la caracterització aristotèlica del moviment, encara que es va començar a estudiar en el marc de les teories modernes de l'aspecte i, específicament, en relació a l'**aktionsart** (Binnick 1991).⁴⁶ Com veurem tot seguit, la noció de fase

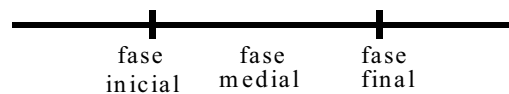
⁴⁵ Amb certes matitzacions: (1) Carlson, com hem vist més amunt, pretén estar definint tipus aspectuals d'"oracions", encara que els identifica per les propietats lèxiques del verb; (2) Vendler, Kenny i Dowty equiparen la noció de verb amb la de verb i argument intern (V+Complement), de manera que tan aviat parlen d'una cosa com de l'altra; (3) pel que fa a Dowty, Verkuyl (1993:204) comenta que encara que aquest autor fa representacions d'oracions completes, només tria verbs que són sempre transitius (*obrir, trobar*, etc.), i en canvi ignora verbs com *menjar, veure, conduir*, etc., que poden ser transitius o intransitius. És a dir, sembla com si Dowty hagués buscat verbs que fossin inherentment terminatius, sense tenir en compte que aquests verbs terminatius deixen de ser-ho tan aviat com el complement esdevé, per exemple, plural (*obrir portes*). Per a Verkuyl això mostra que l'anàlisi de Dowty és purament lèxica, encara que la presenti en un nivell global.

⁴⁶ Binnick (1991) fa una revisió molt completa de les teories fàsiques de l'aspecte. Entre els autors que han inclòs la noció de fase en la definició de l'aspecte cal citar Guillaume (1929), Bull (1960), Joos (1964) i Coseriu (1976), entre molts d'altres.

apareix de forma recurrent en la bibliografia sobre els esdeveniments, encara que ha estat descrita des de perspectives diferents.

Si comparem les tipologies d'esdeveniments que hem presentat en aquest capítol i, en general, les teories sobre l'expressió de la temporalitat en el llenguatge, trobem que la idea de fase (denominada amb aquest terme o amb d'altres) s'ha definit des de dues perspectives diferents que sovint es confonen: d'una banda, alguns autors han concebut les fases com a *etapes* diferents en l'estructura temporal dels esdeveniments (inici, mig, final);⁴⁷ altres, en canvi, relacionen les fases dels esdeveniments amb els *moments* (M) que componen l'*interval* (I) de temps en què es produeixen. (3.54) i (3.55) il·lustren, respectivament, aquestes dues perspectives.

(3.54)

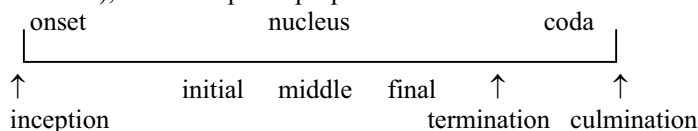

(3.55)

La visió *estructural* dels esdeveniments (3.54) es manifesta en els treballs d'autors que els veuen com a estructures temporals tancades, amb uns límits naturals (en les accions), que l'esdeveniment ha de

⁴⁷ La proposta de tres fases és, potser, la més freqüent, però no és pas l'única. Freed (1979), per exemple, hi afegeix (1) una fase després de l'inici de l'esdeveniment (que concep com un punt) i abans de la fase medial (el nucli), quan l'esdeveniment està començant però encara no és en procés, (2) una fase entre el final del nucli (la terminació) i la culminació de l'esdeveniment, i, a més, (3) distingeix tres subfases en el nucli: inicial, medial i final. L'esquema següent, extret de Binnick (1991:196), il·lustra aquesta proposta:

contenir per realitzar-se de manera completa; o arbitraris (en els estats i els processos), quan la presència de límits no és necessària per a la realització de l'esdeveniment. Aquesta idea parteix de models que s'han basat sobretot en l'estudi semàntic de les accions. Particularment, la trobem en els estudis que s'han derivat de la semàntica dels esdeveniments de Davidson (1967, 1970)⁴⁸, com les propostes del marc de la teoria de la representació discursiva (Kamp 1981b, Kamp i Rohrer 1983, i la que he presentat en aquest capítol: Smith 1991, entre d'altres), així com en els models semàntics generatius (Jackendoff 1991, Pustejovsky 1991) i en altres models conceptuals (Moens 1987).⁴⁹ Cal dir, d'altra banda, que alguns conceptes fonamentals en aquesta perspectiva (com la idea de límits) els trobem també en estudis que adopten la visió que representa (3.55).

(3.55) il·lustra una visió *temporal* dels esdeveniments. Allò que preocupa en primer lloc no és si l'esdeveniment es realitza de manera completa o no, si té límits o no en té, sinó si la proposició que descriu l'esdeveniment és certa en un temps determinat que és concebut com un conjunt de moments o un interval de temps. Les proposicions que descriuen estats i les que descriuen accions es diferencien perquè les primeres posseeixen la **propietat del subinterval** i les segones no. Aquesta propietat es dóna quan l'estructura de l'interval de temps en què ocorre un esdeveniment és la mateixa que la de qualsevol subinterval triat de manera arbitrària (Verkuyl 1993:198). Aquesta perspectiva és la que predomina en la tradició de la semàntica lògica (Carlson 1981,

⁴⁸ Davidson (1967) proposa tractar els esdeveniments com a individus, no com a relacions. Així, verbs com *break*, *eat*, *lift* i d'altres s'haurien d'analitzar com a predicats de tres posicions: *eat* (x,y,e) (on e és l'esdeveniment d' x menjar y).

⁴⁹ Moens (1987) sembla tenir aquesta perspectiva, ja que associa als esdeveniments una estructura que es compon d'una culminació, un procés preparatiu previ i un estat consegüent (1987:18). Tanmateix, hi trobem algunes idees heretades de Reichenbach (1947) i Dowty (1979), els quals sembla que observen els esdeveniments des d'una perspectiva no estructural.

Dowty 1979, Verkuyl 1989, 1993 i també Reichenbach 1947, entre d'altres).⁵⁰

Herweg (1991) relaciona la tradició derivada de Davidson (el que jo he anomenat *perspectiva estructural* –que inclou també alguns models conceptuals) i la tradició de la semàntica lògica (la *perspectiva temporal*) amb dos paradigmes teòrics de la recerca sobre l'aspecte: el paradigma **perfectiu** i l'**imperfectiu**.⁵¹ Segons Herweg, les teories del paradigma perfectiu (que ell prefereix anomenar *eventuality-based approach*) estan condicionades per una visió perfectiva (global) dels esdeveniments, que potser els permet donar compte de les accions, però que difícilment els pot dur a una caracterització adequada dels estats i els processos. Paral·lelament, el paradigma imperfectiu (*proposition-based approach*) depèn d'una visió imperfectiva (interna) dels esdeveniments, que potser permet explicar estats i processos, però que no es pot considerar suficient per donar raó de les accions.⁵²

Com veurem a 3.3.5, aquestes dues perspectives reflecteixen diferents formes de conceptualització de la realitat: la visió global dels objectes i esdeveniments del món i la visió de l'estructura interna d'aquests mateixos objectes i esdeveniments.

⁵⁰ La perspectiva temporal (no estructural) la trobem en la semàntica d'interval·ls, que va dominar la recerca sobre la temporalitat fins al tombant de la dècada dels setanta a la dels vuitanta. La perspectiva estructural va impulsar la difusió de la semàntica dels esdeveniments, a partir dels vuitanta. Verkuyl (1993:192) opina que la semàntica dels esdeveniments pot ser útil per a l'estudi de l'estructura textual (d'aquí les propostes que des d'aquesta perspectiva ha fet la teoria de la representació discursiva), però dubta que permeti donar compte de la composició de l'aspecte oracional.

⁵¹ El paradigma perfectiu el constitueixen les propostes de la semàntica d'esdeveniments; l'imperfectiu, les de la semàntica d'interval·ls (vegeu nota 50).

⁵² En conseqüència, Herweg (1991) proposa aplegar les dues perspectives en una única teoria que es fonamenti en la distinció entre dues menes d'individus: períodes de temps i esdeveniments. En aquest nou model, un estat (o un procés) és una propietat dels temps (representats extensionalment pel conjunt de temps en què l'estat es manté); i un esdeveniment (acció) és un individu que pertany a uns determinats tipus d'esdeveniments (extensionalment, grups d'esdeveniments). Aquesta teoria integra l'aspecte, el temps verbal i els adverbis temporals.

3.3.2. La idea de canvi i la dinamicitat

El predomini d'una d'aquestes dues perspectives sembla tenir relació amb la interpretació de les accions com a esdeveniments dinàmics o com a esdeveniments que impliquen un canvi d'estat. Els autors que adopten una perspectiva estructural (perfectiva) tendeixen a caracteritzar els esdeveniments com a entitats que tenen una estructura tancada organitzada en fases temporals. El tancament, la presència de límits, afavoreix la idea de *canvi* d'un estat anterior a l'esdeveniment a un estat posterior a aquest. En canvi, la visió *dinàmica* dels esdeveniments és més freqüent en els autors que observen en primer lloc la relació de veritat entre la proposició que descriu un esdeveniment i l'interval de temps en què aquest es produeix. Aquesta visió dels esdeveniments no implica la idea de canvi, ja que no es parla d'uns límits que marquin el pas cap a un estat diferent, sinó de la idea de moviment (en el sentit no aristotèlic del terme), que és el producte de l'heterogeneïtat del valor de veritat dels subinterval·ls de l'esdeveniment.

Com ja he comentat en la introducció a aquest apartat, canvi i dinamicitat són conceptes diferents. En els dos casos l'entitat o les entitats que relaciona l'esdeveniment realitzen una activitat, un moviment (són *dirreccionals*, en el sentit de Jackendoff 1991 –vegeu 3.2.12), però mentre que en el primer (el canvi) aquest moviment condueix necessàriament a un canvi d'estat d'alguna de les entitats relacionades, en el segon (la dinamicitat) la possibilitat del canvi no és contemplada. Les oracions *la Cristina s'asseu* i *la Cristina camina* descriuen esdeveniments dinàmics, però mentre que la primera implica un canvi des d'un estat inicial (*la Cristina està de peu*) a un estat final (*la Cristina està asseguda*), la segona no implica que la Cristina

experimenti cap canvi entre l'estat anterior a l'esdeveniment i l'estat que el segueix. Els dibuixos següents il·lustren aquesta diferència:

(3.56) a. La Cristina s'asseu

b. La Cristina camina

Alguns autors parlen de canvi per referir-se a les modificacions que va experimentant l'entitat (o entitats) implicada en un esdeveniment a mesura que aquest es va desenvolupant. Comrie (1976), seguint Vendler (1957), cita l'exemple de la situació de córrer: *l'Anna corre* descriu una situació dinàmica, canviant, en què en un moment l'Anna té els dos peus a terra, en un altre només en té un, en un altre no cap, etc. Aquesta idea de canvi sembla derivar-se de la perspectiva temporal (basada en l'interval, no en l'esdeveniment), i no és equiparable al concepte aristotèlic d'acció (*kíneseis*), ja que no comporta necessàriament que hi hagi un canvi d'un estat inicial a un altre estat resultant. De fet, situacions que per a Vendler i per a Comrie són

dinàmiques, com *córrer*, serien per a Aristòtil activitats sense un estat final, és a dir, *enérgeiai*, com els estats (Binnick 1991:172).

La idea aristotèlica de canvi exclou, doncs, la classe d'esdeveniments que anomenem *processos* o *activitats*. En aquests hi ha dinamicitat, com en la classe de les accions (que inclou realitzacions, assoliments i altres), però és una dinamicitat interna, que no implica que l'activitat porti d'un estat a un altre estat. En canvi, la classe de les accions es defineix justament per representar la transició entre dos estats.⁵³ És a aquesta idea de canvi, l'aristotèlica, a què m'estic referint; en contrast amb aquesta idea, el canvi intern a què es refereix Comrie es correspon a la idea de dinamicitat.

La inclusió del concepte de canvi o del de dinamicitat, o de tots dos, entre el conjunt de paràmetres que caracteritzen els esdeveniments té implicacions per a la definició d'una teoria dels esdeveniments, segons quina sigui l'opció triada. Una opció possible és basar la teoria en un dels dos conceptes, i situar l'altre en un nivell inferior, o derivat, de conceptualització. Aquesta possibilitat ens duria a una tipologia bàsica d'estats i accions, i els altres tipus que han proposat diferents autors serien derivacions d'aquesta distinció primitiva. Si consideréssim la dinamicitat el concepte bàsic, la classe dels estats inclouria tots els esdeveniments no dinàmics, i la de les accions tots els dinàmics (processos i accions –realitzacions, assoliments, incoatius, esdeveniments puntuals). Si partíssim de la idea de canvi, els estats inclourien els esdeveniments que no condueixen a un canvi d'estat

⁵³ En aquest sentit, el terme **transició**, que proposa Pustejovsky (1991), sembla el més adequat per anomenar les accions.

(estats i processos) i les accions els que sí hi condueixen (realitzacions, assoliments, incoatus, esdeveniments puntuals).⁵⁴

Tanmateix, aquesta possibilitat planteja un problema: com decidir quin és el concepte conceptualment més bàsic?. És evident que per donar resposta a aquest problema ens caldrien dades experimentals que ens permetessin analitzar la conceptualització d'aquestes nocions en àmbits diferents del lingüístic. Però aquesta experimentació ultrapassa l'abast d'aquest estudi.

Una altra opció és evitar el problema de triar entre canvi i dinamicitat i considerar que tots dos són conceptualment bàsics. Naturalment, també aquesta idea caldria provar-la experimentalment, i sense cap experimentació aquesta possibilitat segueix sent purament especulativa. En qualsevol cas, sembla una opció de treball millor, ja que permet mantenir diferenciada la classe dels processos, sense situar-la apriorísticament (potser de forma errònia) en la classe dels estats o en la classe de les accions.

Així doncs, una teoria que combini els paràmetres de canvi i de dinamicitat haurà de proposar tres tipus bàsics d'esdeveniments: **estats** ([-dinàmic], [-canvi]), **processos** ([+dinàmic], [-canvi]) i **accions** ([+dinàmic], [+canvi]). Un quart tipus amb les característiques [-dinàmic] [+canvi] no és possible, perquè el canvi no pot donar-se si no hi ha un desplegament d'energia. Tanmateix, Vendler i els autors que han seguit la seva proposta han definit un quart tipus d'esdeveniment que sembla tenir aquestes característiques: els assoliments (com *trobar*). La proposta de Vendler només es pot explicar si la dinamicitat no

⁵⁴ La idea de dinamicitat predomina clarament en els estudis sintàctics que distingeixen els predicats estatus dels no estatus (o dinàmics) (vegeu e2.2.2, nota 10). Les dicotomies d'estats i accions que es basen en la idea de canvi les trobem, més aviat, entre els estudis semàntics (Herweg 1991, entre d'altres).

s'entén com a desplegament d'energia, sinó com a moviment duratiu o procés que ocupa un espai de temps –vegeu e3.3.3.

Una tercera possibilitat és la que proposa Smith (1991). Aquesta autora descriu un paràmetre [\pm estatiu] que oposa els estats als esdeveniments no estatus. La no-estativitat inclou, segons Smith, els conceptes d'agentivitat, activitat (dinamicitat) i canvi.⁵⁵ És a dir, aparentment Smith prefereix no separar les nocions de dinamicitat i de canvi. Tanmateix, la proposta d'aquesta autora es basa en la combinació del paràmetre [\pm estatiu] amb altres paràmetres ([\pm tèlic], [\pm duratiu]), i són aquests altres paràmetres els que indirectament defineixen la possibilitat o l'absència de canvi –v. 3.3.3, 3.3.4 i 3.3.5.

3.3.3. La dinamicitat i la duració

El concepte de duració està lligat, en l'estudi dels esdeveniments, a la distinció entre *moments* (o instants, o punts) i *intervals* (o períodes, o espais de temps). Els esdeveniments duratius ocupen un interval de temps, o en altres paraules un conjunt de moments del temps. Els esdeveniments no duratius, en canvi, ocupen només un moment del temps.

El fet que un esdeveniment ocupi un interval de temps no implica que sigui dinàmic: els estats poden durar (*la Suda és a Lleida*) o no (*aquest llampec és molt brillant*)⁵⁶, i alguns esdeveniments dinàmics no són duratius, sinó puntuals (*el Pep Manel s'adona que ha perdut les claus*). Perquè un esdeveniment duratiu sigui, també, dinàmic cal que les

⁵⁵ Smith (1991) no explica com es combinen aquests conceptes. No diu, per exemple, si cal considerar no estatus els esdeveniments no agentius o els que no impliquen canvi.

⁵⁶ La relació entre la qualitat de molt brillant i el llampec és tan instantània com la durada del llampec.

entitats implicades en l'esdeveniment realitzin alguna activitat (que es moguin en l'espai –*el Pau camina, la pedra cau*–, que es transformin –*el gel es fon*–, etc.). El tret [+procés] que justifica la quadritomia vendleriana es correspon a la idea de duració, no a la de dinamicitat, cosa que explica per què Vendler proposa una tipologia de quatre tipus, i no de tres (e3.3.2).

No sembla que la duració es pugui considerar un paràmetre bàsic en la definició dels esdeveniments; sembla, més aviat, que estigui condicionada per la relació contextual entre l'esdeveniment i el temps real en què es produeix. D'altra banda, la interpretació durativa o puntual de les accions sembla tenir relació amb la presència o absència d'un agent, com assenyala Pustejovsky (1991) –vegeu e3.2.11 i e3.3.7.

3.3.4. El canvi d'estat i la idea de límit final

La idea de canvi està estretament lligada a la noció de límits, i especialment al límit final de l'esdeveniment (en les accions). S'atribueix a Aristòtil la primera descripció del contrast entre verbs que impliquen un final i verbs que no l'impliquen (Binnick 1991), encara que, com hem vist més amunt, Aristòtil no parla de límits, sinó de canvi d'estat, que és un concepte diferent. De fet, la confusió entre la idea de límit final i la de canvi d'estat la trobem repetidament en la bibliografia. Com hem vist més amunt (e3.2.3), per exemple, Pérez-Saldanya (1994-1995) assigna el tret [+resultat] a les classes de la tipologia vendleriana que per a Verkuyl (1989, 1993) són [+definit], és a dir, amb límits.

Aquesta confusió s'explica, segurament, perquè la presència d'un límit final fa suposar al parlant que ha d'existir, necessàriament, un estat posterior a l'esdeveniment. Certament, en el món real diferents

esdeveniments (accions i estats) se superposen i se succeeixen, però això no implica que l'estat que segueix un esdeveniment (acció o estat) sigui diferent de l'estat que el precedeix. Ho hem vist a (3.56b), i ho veiem també en casos com (3.57):

(3.57) *La Cristina tus*

Estat 1:	la Cristina no tus
Esdeveniment:	acció (tossir(x))
Estat 2:	la Cristina no tus

El canvi d'estat només es produeix quan l'acció expressada pel predicat verbal afecta directament algun dels seus arguments, és a dir, quan un dels arguments és TEMA, i és aquest argument TEMA el que experimenta el canvi, com mostren (3.58), (3.59) i (3.60).⁵⁷

(3.58) *La Cristina es cansa*

TEMA

Estat 1:	la Cristina no està cansada
Esdeveniment:	acció (cansar-se(x))
Estat 2:	la Cristina està cansada

(3.59) *La porta s'obre*

TEMA

Estat 1:	la porta està tancada
Esdeveniment:	acció (obrir-se(x))
Estat 2:	la porta està oberta

⁵⁷ Aquesta idea es deriva de la teoria temàtica desenvolupada per Gruber entre 1965 i 1967 (Gruber 1976). Aquest model assumeix una distinció entre verbs que expressen moviment i verbs que no expressen moviment. El terme moviment té un sentit literal i metafòric: es refereix a moviments en l'espai i en el temps, i també en la possessió, la identitat i les circumstàncies. L'entitat que es mou és el TEMA (d'aquí el nom de la teoria). Gràcia (1989) aplica aquesta teoria a l'estudi dels predicats estatus i no estatus del català.

(3.60) *La Mariona obre la porta*
TEMA

Estat 1:	la porta està tancada
Esdeveniment:	acció (obrir(x,y))
Estat 2:	la porta està oberta

3.3.5. La idea de límits: telicitat i perfectivitat

Jespersen (1924, 1931, 1933) utilitza els termes *conclusive/nonconclusive* (conclusiu/no conclusiu) per anomenar les expressions que tenen un final natural i les que no el tenen, però els termes **tèlic/atèlic** (Garey 1957) i *bounded/nonbounded* (amb límits/sense límits) (Dahl 1981, seguint Allen 1966) han tingut una major difusió. També és freqüent la distinció entre situacions **terminatives** i **no terminatives** (Pinkster 1984) o **terminatives** i **duratives** (Verkuyl 1989, 1993).

Un problema que plantegen els termes *conclusiu*, *tèlic* i *terminatiu* és que descriuen només el final de l'esdeveniment, i per tant no poden donar compte d'esdeveniments amb un límit inicial natural (incoatus com *començar*). Sembla més adequat el terme *amb límits (bounded)*, ja que pot incloure els esdeveniments que impliquen un inici natural (*començar*), els que impliquen un final (*acabar*) i els que inclouen un límit inicial i un límit final (*dibuixar una poma*).

D'altra banda, Binnick (1991:190-191) comenta un altre problema que per a mi no ho és: segons aquest autor, la idea de terminació forma part també de la noció de perfectivitat. El problema és que la telicitat és una propietat de les categories de situacions (i secundàriament de les expressions que les descriuen), mentre que la perfectivitat té a veure amb la representació d'esdeveniments individuals. La telicitat, a més, no

està codificada lingüísticament, sinó que és implícita en el significat de les expressions que descriuen esdeveniments; en canvi, la perfectivitat és una categoria codificada en la flexió verbal.⁵⁸ Aquesta distinció arrenca de Garey (1957:106), el qual mostra que els esdeveniments tèlics poden ser perfectius (*Pierre est arrivé*) o imperfectius (*Pierre arrivait*), com ho poden ser els atèlics (perfectiu: *Pierre a joué*; imperfectiu: *Pierre jouait*).

Al contrari que Binnick, jo no crec que existeixi aquest problema. Com Declerck (1979), penso que una expressió imperfectiva com *Pierre arrivait* és simplement atèlica, i que una expressió perfectiva com *Pierre a joué* és clarament tèlica. Això no impedeix que puguem considerar *arribar* un verb inherentment tèlic i *jugar* un verb inherentment atèlic; però aquest valor només el mantenen quan en el context (discursiu i extradiscursiu) hi ha alguna cosa que situa l'esdeveniment en relació a un punt terminal o amb independència d'aquest punt terminal. Per exemple, en l'oració (3.61) l'expressió adverbial *en aquell moment* situa en un marc aspectual perfectiu (interpretable terminativament) l'esdeveniment descrit pel verb i el subjecte encara que el verb estigui marcat morfològicament com a imperfectiu.

(3.61) *El Ramon arribava en aquell moment*

⁵⁸ Binnick (1991) afirma que la codificació de la perfectivitat es fa també en el verb auxiliar, però com veurem al capítol 4 els auxiliars (almenys l'auxiliar dels temps compostos) no codifiquen aspecte (perfectiu o imperfectiu) sinó orientació (anterior o no anterior).

Alhora, l'adverbi *sempre* situa l'esdeveniment descrit a (3.62) en una dimensió imperfectiva (atèlica) tot i que el pretèrit indefinit amb què està codificat el verb implica una interpretació terminativa.⁵⁹

(3.62) *El Ramon ha jugat sempre*

L'argumentació de Binnick és equivocada perquè se centra en la unitat lingüística que representa la telicitat –el lèxic– i la perfectivitat –la flexió verbal–, en lloc de fixar-se en el valor semàntic d'aquestes nocions. Per a mi, els termes telicitat i perfectivitat anomenen diferents tipus de representació d'una única forma de conceptualització dels esdeveniments: la visió global; paral·lelament, la atelicitat i la imperfectivitat són representacions diferents de la conceptualització de l'estructura interna de les situacions (amb independència dels moments en què comencen i acaben).⁶⁰ En termes de Jackendoff (1991) –vegeu 3.2.11–, telicitat i perfectivitat reflectirien una conceptualització *no dimensional* dels esdeveniments (DIM 0), mentre que la atelicitat i la imperfectivitat representarien la conceptualització dels esdeveniments en *una dimensió* (DIM 1). En l'oració, la combinació de la representació lèxica i la morfològica (en el verb) d'aquestes dues formes de conceptualització dels esdeveniments, al costat de la informació atemporal dels arguments del verb i de la informació (temporal o atemporal) de les expressions adverbials, és el que produeix una presentació global o interna d'una determinada situació.

⁵⁹ Si aquesta interpretació és correcta, suposaria que *en aquell moment* i *sempre* es generarien, en l'estructura sintàctica, en una projecció adjunta a SFLEX, és a dir, per damunt del SN subjecte i el SV (vegeu, per exemple, Haegeman 1991 i Hernanz 1993), en contra del que apuntaven la major part d'estudis fins als primers anys d'aquesta dècada, que el situarien per sota de SV (Chomsky 1986, Speas 1986) o de FLEX', és a dir, en el mateix nivell que FLEX⁰ i SV (Belletti i Rizzi 1987).

⁶⁰ Hem vist aquesta idea a 2.4.2.

La relació semàntica entre la dimensionalitat i la telicitat l'han evidenciat Bybee i Dahl (1989) en un estudi sobre la creació dels sistemes de temps i aspecte en les llengües del món –encara que sense usar aquesta terminologia. Segons aquests autors, la definició del concepte de perfectivitat ha seguit dues tendències: la que relaciona la perfectivitat amb la presència d'un límit o un estat final del procés; i la que considera una propietat principal de l'aspecte perfectiu la visió de la situació com un tot global. Per a Bybee i Dahl, aquestes dues tendències reflecteixen diferències semàntiques sistemàtiques que han de ser acceptades com a diferents components de la perfectivitat.

Aquesta idea, adaptada a la terminologia que estem usant en aquest treball, es podria reformular de la manera següent: la dimensionalitat és un paràmetre de conceptualització dels esdeveniments que inclou dues nocions semàntiques: la perfectivitat (entesa com a visió global de les situacions) i la telicitat (entesa com a orientació de les situacions vers un punt final). La imperfectivitat i la atelicitat mostren la situació dimensionalment (DIM 1); la perfectivitat i la telicitat la mostren com a no dimensional (DIM 0). D'acord amb el treball de Bybee i Dahl (1989), d'altra banda, podem afegir que llengües diferents posen un major èmfasi en un d'aquests dos aspectes de la dimensionalitat: les llengües eslaves donen més importància a la presència d'un límit o estat final de procés, en canvi, llengües com el xinès mandarí, el kikuyu o el francès (i, segurament, el català) tendeixen a usar la dimensionalitat per mostrar les situacions com un tot global –vegeu també 4.2.

3.3.6. Quantificació

Un altre paràmetre que es relaciona amb la idea de límits és el de quantificació (que, segons Klein 1994, és el menys estudiat). En l'apartat e3.2 hem vist que hi ha un paral·lelisme entre noms comptables i accions, i entre noms no comptables i estats i processos. Les accions, pel fet de tenir límits, es poden quantificar, mentre que els estats i els processos, que no tenen límits, no són quantificables. Com explica Mourelatos (1978), els noms i els esdeveniments comptables admeten quantificadors cardinals (3.63), mentre que els no comptables no els admeten (3.64):

- (3.63) a. *Dues cadires*
b. *La porta s'obre dues vegades*

- (3.64) a. **Dues farines*
b. **La Marina és alta dues vegades*

Segons Verkuyl (1989, 1993), la comptabilitat (i, doncs, la quantificació) no és expressada pel verb, sinó pels seus arguments nominals. Un mateix verb pot expressar una situació quantificable (3.70) o no quantificable (3.71) segons quina sigui la informació que aportin els seus arguments:

- (3.65) *El Lluís corre la marató de Barcelona*

- (3.66) *El Lluís corre quilòmetres*

El valor temporal dels verbs contribueix a la interpretació terminativa (quantificable) o durativa (no quantificable) d'una

determinada expressió, però la quantificació és un valor semàntic atemporal, d'aquí que s'expressi en primer lloc en els arguments del verb, que són atemporals. Els verbs estatus són atemporals, i per tant la informació quantitativa ([+SQA]) o no quantitativa ([-SQA]) que aporten els arguments no afecta la interpretació estativa⁶¹ d'una determinada expressió (3.67):

(3.67) a. <i>Això és cafè</i>	[-SQA]
b. <i>Això és el llibre de família</i>	[+SQA]

Els verbs no estatus descriuen esdeveniments (processos i accions) que impliquen un moviment en el temps. Alguns verbs estatus (els que representen accions, com *comprar* o *morir*) són interpretats sempre com a terminatius (i no es realitzen si l'acció no arriba fins al punt final); d'altres (els que representen processos, com *menjar* o *caminar*) poden contribuir a la interpretació terminativa d'un enunciat (3.68), però es poden interrompre abans d'arribar al final (3.69):

- (3.68) *El Josep camina fins a la universitat*
 (3.69) *El Josep camina cap a la universitat, però a mig camí es torça un peu*⁶²

Per donar compte de la interpretació terminativa d'una determinada expressió (predicat i arguments), Verkuyl (1993:20) proposa el **principi del valor positiu** (*Plus-principle*), segons el qual tots els elements (àtoms) implicats en l'estructura predicativa han de tenir valor positiu, és a dir, els arguments han de ser comptables ([+SQA]) i el verb ha d'implicar moviment temporal ([+ADD TO]). Si

⁶¹ *No direccional* en la terminologia de Jackendoff (1991).

⁶² (3.68) no pot ser interromput, ja que la locució prepositiva *fins a* imposa un límit final obligatori: si el Josep no arriba a la universitat l'acció de caminar Josep fins a la universitat no s'haurà realitzat. (3.69) pot ser interromput perquè *cap a* indica direcció, no el punt final -aquest el representa l'expressió nominal *la universitat*. El que vull destacar amb aquests exemples és que els verbs que descriuen processos poden contribuir a la interpretació terminativa d'una determinada oració, sempre que en aquesta oració hi hagi algun element que indiqui que la situació ha de realitzar-se completament perquè l'oració sigui certa.

almenys un dels àtoms té valor negatiu, la interpretació és no terminativa (durativa) (3.70):

(3.70)

a. <i>Judith ate three sandwiches</i>	[+SQA] + [+ADD TO] + [+SQA] = [+T]
b. <i>Judith ate sandwiches</i>	[+SQA] + [+ADD TO] + [-SQA] = [-T]
c. <i>Judith ate no sandwich</i>	[+SQA] + [+ADD TO] + [-SQA] = [-T]
d. <i>Judith wanted nothing</i>	[+SQA] + [-ADD TO] + [-SQA] = [-T]
e. <i>Nobody ate a sandwich</i>	[-SQA] + [+ADD TO] + [+SQA] = [-T]
f. <i>Nobody ate sandwiches</i>	[-SQA] + [+ADD TO] + [-SQA] = [-T]
g. <i>Nobody ate a sandwich</i>	[-SQA] + [+ADD TO] + [+SQA] = [-T]
h. <i>Judith wanted a sandwich</i>	[+SQA] + [-ADD TO] + [+SQA] = [-T]
i. <i>No one wanted a sandwich</i>	[-SQA] + [-ADD TO] + [+SQA] = [-T]

Els temps habituals i progressius de l'anglès o, en general, els temps verbals que codifiquen aspecte imperfectiu (com l'imperfet *menjava*) poden alterar aquesta interpretació terminativa, de manera que mentre que (3.71) és terminatiu, (3.72) no ho és:

(3.71) *La Judith es va menjar tres sandvitxos*

(3.72) *La Judith menjava tres sandvitxos*

En el model que proposa Verkuyl (1993), l'aspecte no terminatiu de *Judith ate (=used to eat) three sandwiches (at breakfast)* (traduïble com a (3.72)) s'explica perquè el temps habitual (*ate = used to eat*) introdueix o identifica la informació quantitativa [+SQA] en un nivell superior (FLEX) al nivell en què opera aquesta informació (SN, per sota de SV).⁶³ Els temps perfectius també se situen en un nivell superior, però com que la perfectivitat es pot interpretar com a terminativa, no alteren la informació de les estructures predicatives que a compleixen el principi del valor positiu.

⁶³ Crec que les nocions sintàctiques FLEX, SN i SV es poden equiparar als nivells semàntics de què parla Verkuyl. Com que en aquest treball no utilitzo les formalitzacions de la semàntica lògica, i com que ja he fet referència més amunt a nivells sintàctics, he preferit usar aquestes etiquetes en la meua exposició. Podeu consultar la descripció formal d'aquesta oració a Verkuyl (1993:352).

3.3.7. Agentivitat i causativitat

Hi ha un cert nombre d'estudis sobre l'expressió de la temporalitat en el llenguatge que inclouen la noció d'agentivitat i, no tants, la de causativitat. Com hem vist a 3.2.5, Dowty (1979) les inclou totes dues, encara que només la causativitat juga un paper determinant en la seva classificació quadripartita dels esdeveniments, mentre que l'agentivitat és un tret que cadascun dels tipus pot tenir o no. En altres autors, en canvi, l'agentivitat juga un paper fonamental en la distinció entre diferents tipus d'esdeveniments –v. 2, nota 11. En contrast amb aquests estudis, jo crec que cal excloure l'agentivitat i la causativitat del grup de paràmetres de conceptualització dels esdeveniments.

Per a mi, l'agentivitat i la causativitat se situen en un nivell conceptual diferent del dels altres paràmetres que he comentat. M'explico: l'agentivitat i la causativitat caracteritzen diferents relacions entre un predicat verbal determinat i una de les posicions argumentals a les quals aquest predicat assigna el paper temàtic AGENT o el paper CAUSA. Com hem vist a e2.2 i e2.3.1, aquesta mena de relacions les defineixen, en el sistema conceptual, les **situacions**, però no els **esdeveniments**. La funció dels esdeveniments, en canvi, és conceptualitzar la visió que té el parlant de l'estructura de les situacions; funció que sí aconsegueixen altres paràmetres, com la dimensionalitat (la visió global o interna de les situacions) i la direccionalitat (el moviment temporal).

3.3.8. Els paràmetres bàsics en la conceptualització dels esdeveniments: dimensionalitat i direccionalitat

En aquest apartat (3.3) he volgut mostrar els paral·lelismes entre paràmetres que sovint són considerat diferents. Hem vist que nocions com telicitat, quantificació, límits, canvi, perfectivitat, i d'altres similars mostren diferents aspectes d'una única forma de conceptualització dels esdeveniments: la visió global (o perfectiva, o no dimensional). Paral·lelament, hem vist que atelicitat, no quantificació, absència de límits, dinamicitat i imperfectivitat es relacionen amb la visió de l'estructura interna de les situacions (és a dir, amb la perspectiva imperfectiva, o dimensional). D'altra banda, hem vist que alguns paràmetres que apareixen en la bibliografia no poden ser situats en el mateix nivell conceptual que els esdeveniments: la duració depèn del context, i l'agentivitat i la causativitat són nocions conceptuais, però del nivell de les situacions, no dels esdeveniments.

Entre els autors que he revisat, el qui és més a prop d'aquesta idea és, sens dubte, Jackendoff (1991), encara que els autors que proposen tipologies tripartites (estats, processos i accions) fan formulacions que són perfectament integrables a aquesta manera d'entendre els esdeveniments. De Jackendoff (1991) he pres els termes dimensionalitat i direccionalitat i la idea que hi ha uns paràmetres bàsics de conceptualització dels esdeveniments, encara que només estic d'acord amb un dels paràmetres que ell proposa.

Estic d'acord amb Jackendoff (1991) que un dels paràmetres bàsics en la conceptualització dels esdeveniments és la *dimensionalitat*. És a dir, el que hem anomenat tipus d'esdeveniments són, en part, conceptualitzacions de la visió global (DIM 0) o de l'estructura interna

(DIM 1) de les situacions.⁶⁴ En canvi, no comparteixo la idea d'aquest autor que l'altre paràmetre bàsic és la *presència de límits*. Crec, més aviat, que els límits formen part de la dimensionalitat, i que és un altre tret el que cal considerar bàsic: la conceptualització del caràcter temporal o no temporal de les situacions. Jackendoff (1991) anomena aquest tret *direccionalitat*, i el considera restringit a les situacions d'una dimensió (DIM 1), amb la qual cosa no estic d'acord, ja que situacions no dimensionals (DIM 0) com *trobar(x,y)* impliquen un moviment en el temps (i, doncs, direccionalitat).

Si dimensionalitat i direccionalitat són, com penso, els paràmetres bàsics en la conceptualització dels esdeveniments, sembla inevitable una tipologia quadripartita (diferent de la vendleriana) que contingui la visió global (DIM 0) o de l'estructura interna (DIM 1) de situacions temporals (+DIR) i atemporals (-DIR) (3.73).

(3.73)⁶⁵

	DIR	+DIR
DIM 0	ESTATS 0	ACCIONS
DIM 1	ESTATS 1	PROCESSOS

Les frases següents són exemples de com podríem representar, en el discurs, cadascun d'aquests tipus d'esdeveniments (3.74). Cada frase correspon a un comentari sobre aquest capítol que el lector podria fer en

⁶⁴ El terme dimensionalitat sembla estar definint la mateixa idea que el terme escanneig (*scanning*) a Langacker (1990). DIM 0 es correspondria a escanneig sintètic (*summary scanning*), i DIM 1 a escanneig seqüencial (*sequential scanning*).

⁶⁵ En contrast amb les tipologies que hem revisat, la tipologia que proposo en aquest quadre inclou dues menes d'estats. Jackendoff (1991) afirma que els estats poden ser dimensionals (DIM 1) o no dimensionals (DIM 0), però en la caracterització de diferents tipus d'esdeveniments no inclou dues classes diferenciades d'estats, potser perquè l'anglès sembla tenir dificultats per codificar estats dimensionals –els verbs estatius no admeten normalment la forma progressiva. Potser si Jackendoff tingués més en compte la llengua real veuria que cal descriure aquesta distinció, ja que és possible, també en anglès, codificar la dimensionalitat dels estats. Això ja ho havia notat, per exemple, Kenny (1963:175), qui diu que expressions com *I am hoping* o *I am intending* són "idiomatic continuous present" o "not genuine continuous present". Com Kenny, la major part d'autors que reconeixen l'existència d'aquests usos en l'anglès parlat els releguen al calaix de sastre d'allò que "no és normal", oblidant que també aquests usos "anormals" formen part del sistema lingüístic, i que per tant cal explicar-los.

diferents moments de la lectura. El context de cada frase és entre claudàtors:

(3.74)

a. [Quan la lectura ha acabat i es coneix el contingut del capítol, del qual se'n fa una valoració global]

ESTATS 0: *Aquest capítol és molt pesat*

b. [A mitja lectura]

ESTATS 1: *Aquest capítol és (=està sent) molt pesat*

c. [En arribar al punt que marca el final del capítol]

ACCIONS: *Aquest capítol s'acaba*

d. [Quan està llegint la part final del capítol]

PROCESSOS: *Aquest capítol s'acaba (=s'està acabant)⁶⁶*

Encara que hi ha diferències semàntiques inherents entre verbs estatus com *ser* i verbs no estatus com *acabar-se*, no podem dir, a partir d'aquests exemples, que la representació dels esdeveniments sigui purament lèxica, ja que, si ho fos, *acabar-se* no podria expressar una acció i un procés. La tipologia que proposo no és, doncs, una classificació lèxica de verbs, ni de predicats. Els tipus de (3.73) donen nom a diferents formes d'entendre (percebre i mostrar) els esdeveniments del món real, identificades a partir de la hipòtesi que en la conceptualització dels esdeveniments intervenen dos paràmetres conceptuals bàsics: la dimensionalitat i la direccionalitat.

⁶⁶ La forma progressiva, amb *estar* i un gerundi, sembla indicar prototípicament duració (com proposa Twaddell 1963 per a l'anglès). Això explica que puguem usar aquesta forma en lloc del present per codificar una situació que percebem com a dimensional (és a dir, amb una estructura interna que pot ser durativa). Ara bé, no hem de confondre la duració amb la visió dimensional de les situacions. En el passat, on la distinció entre la visió global o de l'estructura interna de les situacions està codificada morfològicament (en el perfet i l'imperfet d'indicatiu, respectivament), podem trobar esdeveniments duratius (codificats amb el progressiu) presentats com a dimensionals (1) o com a no dimensionals (2).

(1) *L'altre dia estava fent una cadira*

(2) *L'altre dia vaig estar fent una cadira*

El nombre de tipus depèn del nombre de paràmetres considerats i dels valors d'aquests paràmetres. Com que no he comprovat empíricament la naturalesa psicològica de la dimensionalitat i de la direccionalitat, és possible que aquests no siguin, necessàriament, els paràmetres bàsics, i que alguns dels valors que en aquest capítol he considerat secundaris (com la distinció entre límit inicial i final, etc.) tinguin un paper més rellevant en la conceptualització dels esdeveniments. En aquest cas, la tipologia variaria –com de fet varien les diverses propostes que he revisat en aquest capítol i d'altres que existeixen en la bibliografia.

Allò que no sembla que pugui variar, en canvi, és que independentment de la forma en què conceptualitzem un esdeveniment, la codificació d'aquest esdeveniment en el discurs no serà *simplement lèxica*. Els parlants utilitzem una multiplicitat de recursos per mostrar els esdeveniments que volem descriure als nostres interlocutors. Així, fem ús de diferents formes lingüístiques, particularment les categories gramaticals que, preferentment, expressen temporalitat: els verbs i les expressions adverbials temporals, a més d'altres elements intra i extraoracionals que contribueixen a mostrar la dimensionalitat i la direccionalitat (o altres valors conceptuals) d'una determinada situació, com els complements nominals del verb i l'organització del discurs. D'altra banda, com mostren els exemples de (3.74), també la informació temporal del context contribueix a la interpretació dels enunciats lingüístics, especialment si, com en el cas del present, les formes lingüístiques que descriuen un esdeveniment són formes no marcades o neutres.

El paràmetres que he proposat en aquest apartat com a bàsics semblen suficients per explicar la relació entre la selecció dels temps

verbals i l'estructura del discurs, que és el problema que ha motivat aquest estudi. Com veurem en els capítols següents, la dimensionalitat i la direccionalitat són representades, en els verbs que el parlant tria, per la interacció del significat dels predicats verbals i el significat inherent de la morfologia temporal i aspectual. Alhora, el text s'organitza en seqüències caracteritzables dimensionalment i direccionalment, que són semànticament coherents amb les formes verbals que hi són seleccionades.

CAPÍTOL 4

LA REPRESENTACIÓ DELS ESDEVENIMENTS EN L'ORACIÓ

4.1. Introducció

Aquest capítol tracta de la representació dels esdeveniments en el nivell oracional, i més concretament de l'aportació que fan a aquesta representació els temps de present i de passat del mode indicatiu (present, pretèrit perfet, pretèrit imperfecte, pretèrit indefinit, pretèrit plusquamperfet i pretèrit anterior).

L'apartat 4.2 explica la relació entre el concepte d'esdeveniment, tal com ha estat definit en el capítol anterior, i les categories semàntiques que tradicionalment s'han vinculat a l'estudi de l'expressió de la temporalitat en el llenguatge: la localització temporal, l'aspecte i l'*aktionsart*. No s'hi parla de mode, ja que com he explicat en el capítol 1 aquesta categoria ha quedat fora de l'abast d'aquest estudi.

L'apartat 4.3 proposa una caracterització del significat inherent (o bàsic, invariant, prototípic, nuclear) dels temps verbals estudiats en relació a les categories semàntiques que han estat descrites en l'apartat anterior: l'aspecte i la localització temporal (temps, orientació i distància temporal).

El darrer apartat (4.4) explica que els esdeveniments es representen en l'oració per la combinació dels valors semàntics del verb, del temps verbal seleccionat, dels arguments del predicat verbal i dels adjunts. Aquest apartat pretén delimitar la contribució dels temps

verbals a la representació dels esdeveniments, tot mostrant que la seva incidència està condicionada per la posició que ocupen en l'estructura sintàctica.

4.2. Els esdeveniments i les categories temporals

La definició dels esdeveniments que he fet en el capítol anterior es basa en paràmetres (direccionalitat i dimensionalitat) que se superposen a conceptes més coneguts com temps o aspecte, que són fonamentals en la caracterització dels temps verbals. Aquesta superposició fa necessaris alguns aclariments terminològics que completin les explicacions del capítol anterior. Els apartats següents mostren els punts de coincidència i de desacord entre els paràmetres de conceptualització dels esdeveniments i les nocions següents: temporalitat, aspecte o punt de vista aspectual, *aktionsart* o aspecte situacional, i temps o localització temporal.

4.2.1. L'expressió de la temporalitat

Hem vist en els capítols anteriors que la recerca sobre els esdeveniments s'ha desenvolupat en el marc de la recerca sobre *l'expressió de la temporalitat en el llenguatge*. El terme *temporalitat* és usat en la bibliografia en un sentit molt ampli: existència en el temps. Aquesta definició tan àmplia, aplicada a l'estudi dels verbs no ha plantejat, tradicionalment, cap problema, perquè els verbs, evidentment, expressen distincions temporals: no és igual *l'Anna canta* (present) que *l'Anna cantava* (passat) o que *l'Anna cantarà* (futur); i, alhora, *cantar* descriu una activitat que es desenvolupa en el temps. Tanmateix, la recerca sobre l'aspecte, o sobre la conceptualització dels esdeveniments,

ha portat a definir nocions com **punt de vista aspectual** (Smith 1991), la temporalitat de la qual és discutible.

El punt de vista aspectual –més sovint simplement **aspecte**– és el nom que es dóna a la codificació lingüística de la distinció perfectiu/imperfectiu,¹ que es correspon parcialment al concepte de **dimensionalitat** –que he definit en el capítol anterior. Quan el parlant codifica una situació com a perfectiva opta per mostrar-nos-la globalment (*Vaig veure "El pacient anglès"*), però quan la codifica com a imperfectiva, ens en mostra la seva estructura interna (*Veia "El pacient anglès"*).

La visió global o de l'estructura interna d'una determinada situació no és necessàriament temporal, encara que la codificació d'aquestes distincions en el verb ens faci pensar que és així, ja que el verb també conté informació temporal. Ho demostra el fet que a més de descriure la dimensionalitat d'una situació també podem descriure la dimensionalitat d'un objecte atemporal. Fixem-nos en el text següent, de Josep Pla:

(4.1) *La senyora Massaguer és una persona petita, de faccions menudes, molt ben dibuixades, amb un nasset tirat enlaira, els ulls blauets vius, les dents blanques i ben conservades, el cabell gris allisat, recollit en un monyo a l'antiga²*

Pla fa la descripció d'una entitat, i per fer-ho ens la presenta primer globalment (*la senyora Massaguer*) i després internament (*una persona petita, de faccions menudes,...*). En canvi, aquest text no es pot considerar temporal –per més que la senyora Massaguer *existeixi en el temps* (un temps imaginari, en aquest cas).

¹ El punt de vista aspectual també pot ser **neutre**, quan no es codifica com a perfectiu ni com a imperfectiu (Smith 1991).

² Josep Pla, *El carrer estret* (extret d'Edicions 62 / Orbis, Barcelona, 1984, pàg. 57).

Així doncs, la dimensionalitat de les situacions (com la de *veure(x,y)* o *caminar(x)*) no és, per ella mateixa, temporal.³ Una altra cosa és que tenir-la en compte ens pugui ser útil per entendre l'expressió de la temporalitat en el llenguatge: el concepte de dimensionalitat ens pot servir per entendre per què el moviment en el temps (la **direccionalitat**) d'una determinada situació pot ser presentat amb uns límits definits (amb flexió perfectiva: *el Pau va caminar*) o indefinits (amb flexió imperfectiva: *el Pau caminava*).

La direccionalitat de les situacions sí que és temporal, com acabem de veure, ja que fa referència a la propietat de moviment en el temps que caracteritza de forma inherent determinades situacions (que són, per tant, direccionals), en contrast amb d'altres (les no direccionals) que simplement existeixen en el temps, sense que aquesta existència impliqui cap moviment.

La temporalitat associada a la direccionalitat no és la mateixa que la que ens permet caracteritzar una determinada situació com a present, passada o futura. Aquesta altra temporalitat és el que s'entén normalment pel terme **temps** o per l'expressió **localització temporal** (Smith 1991). La direccionalitat, com la dimensionalitat, és independent de la localització temporal de les situacions (del **temps** i de l'**orientació**), és a dir de la localització de les situacions en un moment de l'eix temporal, definit en relació al moment de l'enunciació (el temps) o en relació a una altra situació que es produeix en un temps igual o

³ La tradició neoreichenbachiana de l'aspecte (Johnson 1981, Klein 1994) defensa tot el contrari: en aquesta tradició, l'aspecte és definit com una relació temporal entre el temps de referència i el temps de l'esdeveniment. El problema d'aquesta idea és que no permet integrar en el model la noció de dimensionalitat. La relació entre el temps de referència i el temps de l'esdeveniment sembla poder-se explicar millor a partir de la noció d'orientació (King 1992), com veurem en aquest capítol.

diferent al del moment de l'enunciació (l'orientació).⁴ Ho demostren oracions com les següents, en què una situació direccional (*veure(l'Ester, la pel·lícula)*) és mostrada (a) no dimensionalment i (b) dimensionalment, en el passat (4.2), el present (4.3) i el futur (4.4):

- (4.2) a. *L'Ester va veure la pel·lícula*
b. *L'Ester veia la pel·lícula*

- (4.3) a. *L'Ester veu (= *està veient) la pel·lícula*⁵
b. *L'Ester veu (=està veient) la pel·lícula*⁶

- (4.4) a. *L'Ester veurà (= *estarà veient) la pel·lícula*⁷
b. *L'Ester veurà (=estarà veient) la pel·lícula*

Aquesta independència s'explica, segurament, perquè mentre que **temps** i **orientació** són categories díctiques, **dimensionalitat** (punt de vista aspectual) i **direccionalitat** (la temporalitat inherent de les situacions) no ho són. És a dir, la interpretació d'una enunciació pel que fa al temps i l'orientació depèn de les característiques temporals del moment de parla (temps) o d'un altre moment de referència que ahora és definit en relació al moment de l'enunciació (orientació): *Vaig cantar uns gojos* localitza la situació de *cantar(x,y)* en un temps passat, anterior al moment de parla; *havia cantat uns gojos* la situa en un moment anterior a un punt de referència del passat (anterior, doncs, al moment de l'enunciació). En canvi, la dimensionalitat i la direccionalitat són

⁴ Alguns autors han relacionat el concepte d'orientació –anomenat més sovint **perfet**– amb l'aspecte; per a d'altres, no és aspecte sinó temps; i també s'ha proposat considerar-lo una categoria independent del temps i de l'aspecte (King 1992). En l'apartat 4.2.3.2 explico les raons que justifiquen la independència d'aquest concepte, en oposició als autors que el subordinen al temps o a l'aspecte.

⁵ Com veurem més endavant, la forma progressiva (*estar* + gerundi) no codifica la visió interna de les situacions, sinó el seu estat de desenvolupament. En el present i el futur, però, on el català no distingeix morfològicament el perfectiu i l'imperfectiu, la forma progressiva permet una interpretació imperfectiva.

⁶ (4.3a) pot ser la resposta a una pregunta com *què fa l'Ester?*; (4.3b) pot respondre a *què fa l'Ester mentre tu i jo parlem?*.

⁷ El valor inherentment perfectiu del futur simple és proposat, per al castellà, per Silva-Corvalán (1991).

independents de les característiques temporals d'una situació de referència (el moment de parla o una altra). Una situació direccional és inherentment temporal, independentment del punt de l'eix temporal en què la situem. Alhora, una situació pot ser concebuda dimensionalment o no sigui quina sigui la seva relació amb una altra situació o amb un moment del temps.

4.2.2. Els *aspectes*

Com ja he comentat més amunt, hi ha una relació estreta entre l'estudi dels esdeveniments i l'estudi de l'aspecte. El terme aspecte ha servit per anomenar una gran diversitat de valors semàntics del verb que semblaven temporals, o relacionats amb la temporalitat, i que no podien ser considerats temps. Un treball de Keniston (1936) sobre els verbs auxiliars (modals) i altres marcadors semàntics del castellà conté una de les primeres classificacions dels aspectes.

Keniston (1936) distingeix l'aspecte subjectiu, condicionat per l'actitud del parlant, de l'aspecte objectiu, que descriu les fases d'una acció o un estat. L'aspecte subjectiu pot mostrar la situació com un tot global (actitud integradora) o com una sèrie d'actes (actitud fraccionària). L'actitud fraccionària pot ser particularitzadora, si es refereix a una situació específica, o generalitzadora,⁸ si no es refereix a una situació específica. Diversos aspectes codifiquen l'actitud particularitzadora, concretament el progressiu, l'iteratiu i el continuatiu (4.5).

⁸ L'actitud generalitzadora es correspon amb l'aspecte **habitual**.

(4.5) Aspecte subjectiu⁹

Actitud integradora	<i>tomo y hago</i>	
Actitud fraccionària	Particularitzadora	Aspecte progressiu <i>estar haciendo</i>
		Aspecte iteratiu <i>andar haciendo</i>
		Aspecte continuatiu <i>seguir haciendo</i>
	Generalitzadora	<i>soler hacer</i>

L'aspecte objectiu, d'altra banda, pot mostrar les fases inicials de la situació (aspecte efectiu i incoatiu), les fases finals (aspecte perfectiu i terminatiu), o la repetició única d'una situació (4.6).

(4.6) Aspecte objectiu

Fases inicials	Aspecte efectiu <i>llegó a ser</i>
	Aspecte incoatiu <i>comenzó a lavar</i>
Fases finals	Aspecte perfectiu <i>concluir de vestirse</i>
	Aspecte terminatiu <i>cesar de dar</i>
Aspecte de repetició simple	<i>volver a hacer</i>

La distinció entre aspectes subjectius i objectius no ha estat sempre tan clara. És cert que hi ha hagut una certa tendència a usar el terme **aktionsart**¹⁰ per referir-se als aspectes que mostren l'estructura fàsica de les situacions (els aspectes objectius) (Binnick 1991); i el terme **aspecte** ha anomenat, sobretot, la visió subjectiva de les situacions. Tanmateix, els límits entre l'aspecte i l'*aktionsart* són sovint poc clars (l'incoatiu, per exemple, tan aviat és considerat un aspecte com

⁹ He pres de Binnick (1991:204) la proposta de Keniston (1936).

¹⁰ El terme **aktionsart** significa literalment 'mena d'acció'. Sembla que aquest terme es va començar a usar en la lingüística eslava del segle XIX per explicar la relació entre verbs semànticament i formalment relacionats (com *delat* i *sdelat*), que plantejaven el problema de si descriuen *aspectes de la mateixa acció* o *diferents menes d'acció* (Binnick 1991).

una mena d'acció –*aktionsart*). La bipolarització de la recerca sobre l'aspecte en les perspectives perfectiva (estructural) i imperfectiva (temporal), que he comentat a 3.3, ha afavorit que es desdibuïessin encara més els límits entre l'aspecte i l'*aktionsart*. A més, alguns autors han limitat el contrast entre l'aspecte i l'*aktionsart* a diferències formals (per a Bybee 1985, per exemple, l'*aktionsart* és l'expressió lèxica de l'aspecte)¹¹, la qual cosa no ha fet més que contribuir a les dificultats de caracterització de l'aspecte i de la manera com és expressat en el llenguatge.¹²

Un intent de clarificar el panorama de les nocions aspectuals és la proposta que fa Smith (1991). Smith (1991) proposa el terme **punt de vista aspectual** (*viewpoint aspect*) per anomenar la categoria semàntica universal que tradicionalment s'ha relacionat amb la distinció perfectiu/imperfectiu. Per a Smith, el punt de vista aspectual és la visió que té el parlant d'una situació *des de fora* d'aquesta situació. La visió interna, *des de dins*, de les situacions, correspon a un altra distinció aspectual: **l'aspecte situacional** (*situation aspect*). Aquesta terminologia, aparentment innovadora, recull, de fet, el contrast entre dues concepcions tradicionals de l'aspecte: l'aspecte pròpiament dit, que pot ser gramaticalitzat morfològicament,¹³ i l'*aktionsart* o mena d'acció

¹¹ Blasco (1982) fa la mateixa distinció formal entre l'*aktionsart*, que descriu com una categoria lèxica, i l'aspecte, que s'expressa morfològicament. Els valors semàntics que atribueix a cada categoria són, però, diferents: la distinció perfectiu/imperfectiu la considera aspectual, en canvi altres valors els relaciona amb l'*aktionsart*, com tèlic/atèlic, terminatiu/no terminatiu, duratiu/no duratiu o puntual i iteratiu.

¹² El desacord pel que fa a la codificació formal de l'*aktionsart* el trobem des dels inicis. Segons Binnick (1991), els autors que van seguir el treball de Streitberg (1891) –un dels primers a difondre l'ús del terme *aktionsart*– el van entendre de formes diferents: alguns el van veure com un concepte morfològic i sintàctic; d'altres com un terme purament semàntic. Aquesta ambigüitat s'ha mantingut fins als nostres dies.

¹³ Les llengües eslaves posseeixen un sistema aspectual molt complet, amb la gramaticalització de la distinció perfectiu/imperfectiu en el passat, el present i el futur. Moltes altres llengües, com el català i altres llengües romàniques, només gramaticalitzen aquesta distinció en el passat, i també hi ha llengües que no han gramaticalitzat aquesta distinció.

verbal, que es realitza lingüísticament en la combinació dels morfemes lèxics del verb i dels seus arguments (subjecte i objectes).

Smith (1991) afirma que els dos aspectes són independents l'un de l'altre, amb la qual cosa només puc estar parcialment d'acord. Si ens fixem només en la forma com es codifiquen lingüísticament, podem pensar que són diferents: segons Smith (1991:94), el punt de vista aspectual es gramaticalitza en morfemes lligats que poden tenir un contingut lèxic –és a dir, en morfemes flexius i derivatius; en canvi, l'aspecte situacional es realitza en el predicat verbal –és fonamentalment lèxic, doncs, i no flexiu. Però si ens fixem en com són descrits semànticament aquests dos aspectes, les diferències no són tan clares: entre els trets que, segons Smith, determinen diferents tipus aspectuals de situacions hi ha la telicitat, que com hem vist al capítol anterior està relacionada amb la dimensionalitat, igual que la distinció perfectiu/imperfectiu, que per a Smith correspon al punt de vista aspectual, i no a l'aspecte situacional. A més, com és sabut, alguns aspectes situacionals són codificats morfològicament en algunes llengües (v. 4.2.2.1 i 4.2.2.2).

La distinció, doncs, no és semànticament justificable. El problema és que encara que Smith (1991) vol fer una caracterització semàntica, universal, dels diferents tipus d'aspecte, es deixa condicionar per una tradició que ha basat el contrast entre aspecte i *aktionsart* en la distinció formal entre la codificació predominantment flexiva (aspecte) o lèxica (*aktionsart*) de les distincions aspectuals, en lloc de partir del concepte mateix d'aspecte.

La manca d'una definició adequada de l'aspecte ha portat a múltiples confusions i incoherències clares o només aparents entre diferents autors. Sense cap ànim de resoldre aquestes confusions, els paràgrafs següents pretenen mostrar alguns dels problemes que s'han

derivat d'aquesta indefinició de l'aspecte. La revisió d'aquests problemes suggereix que els aspectes són formes de representació (gramaticalitzades o no) de la (no)dimensionalitat i la (no)direccionalitat dels esdeveniments.

4.2.2.1. Els aspectes perfectius i els imperfectius

Una de les definicions més conegudes de l'aspecte, la que fa Comrie (1976), es basa en una concepció àmplia d'aquesta categoria. Per a Comrie (1976), l'aspecte inclou diferents formes de veure l'estructura temporal interna d'una situació:¹⁴ els aspectes perfectius (incoatiu, puntual, terminatiu) veuen les accions o els estats expressats pels verbs com a situacions amb límits, i poden posar èmfasi en l'inici de la situació (l'aspecte incoatiu) o en el final (el terminatiu); els aspectes imperfectius (habitual, continu i progressiu, continu i no progressiu) no mostren els límits de les situacions, sinó que les presenten com a fets en procés. Aquestes distincions es poden expressar lèxicament (*fer vs. començar i acabar; saber vs. adonar-se*), en la morfologia derivativa (*pedregar vs. petrificar*)¹⁵ o en la morfologia flexiva (*pedregava vs. va pedregar*).

Aquesta concepció àmplia dels aspectes perfectiu i imperfectiu no és compartida per tots els autors. Bybee (1985), per exemple, observa que algunes llengües poden combinar, en una mateixa oració, morfemes perfectius o imperfectius amb incoatius, la qual cosa la porta a pensar que aquests dos aspectes han de ser independents. En català no sembla haver-hi un morfema específicament incoatiu,¹⁶ de manera que l'inici d'una situació s'expressa lèxicament, amb un verb que actua com a

¹⁴ Comrie es basa en Holt (1943).

¹⁵ El sufix verbal *+eg* aporta aspecte imperfectiu a la base *pedra* (*pedregar* = caure pedra), mentre que *+ific* hi aporta valor perfectiu (*petrificar* = convertir en pedra).

¹⁶ L'increment *-eix-* dels verbs suposadament *incoatius* ha perdut el valor incoatiu que tenia el sufix llatí *-sc-* (*amo* 'estimo' vs. *amasco* 'començo a estimar'), del qual prové.

modal.¹⁷ Aquesta expressió lèxica de la incoativitat es pot combinar amb la flexió perfectiva i amb la imperfectiva (4.7).

- (4.7) a. *La Marina va començar a caminar*
 b. *La Marina començava a caminar*

La visió àmplia de la perfectivitat (que trobem, per exemple, en el treball de Comrie 1976) i posicions més restrictives com la Bybee (1985) no són tan incompatibles com podria semblar. Les dues postures són reconciliables si allò que per a autors com Comrie és un concepte ampli de perfectivitat es fa correspondre a la conceptualització dels esdeveniments, és a dir, a una visió dels esdeveniments que distingeix, d'una banda, els tipus d'esdeveniments i, de l'altra, els paràmetres a partir dels quals els conceptualitzem. Si, com proposa aquest treball, els paràmetres de conceptualització dels esdeveniments són la direccionalitat i la dimensionalitat, hem de poder definir la incoativitat com un *tipus d'esdeveniment* direccional (perquè implica moviment en el temps), que pot ser dimensional (*començava a...*) o no (*va començar a...*), i que descriu l'inici d'un esdeveniment més ampli (*començar(e)*).

La meua idea és que els anomenats **aspectes perfectius** (puntual, incoatiu, terminatiu, habitual, iteratiu) i els **aspectes imperfectius** (continu progressiu i no progressiu, habitual, iteratiu)¹⁸ són formes d'expressió de la direccionalitat dels esdeveniments, en contrast amb l'**aspecte perfectiu/imperfectiu**, que en codifica la dimensionalitat. Allò que diferencia els diversos aspectes (puntual, continu, etc.) és la forma en què relacionen l'esdeveniment amb el temps en què es desenvolupa.

¹⁷ Els incoatius s'expressen més sovint amb verbs modals (com *començar a*), i en poques llengües s'han incorporat al sistema flexiu aspectual. Entre les excepcions hi ha les llengües pawnee i tiwi, encara que amb algunes restriccions que suggereixen que la integració de la incoativitat en el sistema flexiu no és del tot completa (Bybee 1985:149).

¹⁸ Els aspectes habitual i iteratiu són considerats perfectius per alguns autors i imperfectius per uns altres (Binnick 1991).

D'ara endavant parlaré d'**aspectes dimensionals** (perfectiu i imperfectiu) (ADIM) i d'**aspectes direccionals** (puntual, iteratiu, progressiu, etc.) (ADIR) per evitar confusions terminològiques. Aquesta perspectiva ens pot ajudar a entendre, per exemple, per què alguns autors consideren perfectius els aspectes habitual i iteratiu, mentre que d'altres els consideren imperfectius.

Una prova de la independència dels aspectes dimensionals i els direccionals és que són possibles combinacions d'ADIR imperfectius i ADIM perfectius, com en l'exemple (4.7), on la forma progressiva (ADIR imperfectiu) s'usa amb el perfet d'indicatiu (ADIM perfectiu):

(4.7) *Et vaig estar esperant*

La gramaticalitat d'aquesta combinació mostra que imperfectivitat i progressivitat no poden ser manifestacions d'un mateix tipus d'aspecte, ja que al contrari que el progressiu, l'aspecte imperfectiu no es pot combinar amb el perfectiu (4.8).

(4.8) **Et vaig esperar-ava*

La diferència entre les dues menes d'aspecte dimensional (perfectiu i imperfectiu) ha estat explicada en els capítols anteriors (v. 2.5.2 i 3.3.5). Recordem aquí només, seguint la definició que en fa Comrie (1976), que aquest aspecte té a veure amb la visió de la situació com un tot, amb un principi, un mig i un final ben definits (aspecte perfectiu), o amb la visió de les fases internes de la situació, sense posar

atenció en el seu inici o el seu final (aspecte imperfectiu).¹⁹ L'apartat següent està dedicat als aspectes direccionals.

4.2.2.2. Els aspectes direccionals

Els aspectes direccionals han rebut tractaments diversos. De vegades han estat analitzats com a aspectes morfològics (especialment aquells que han estat gramaticalitzats en llengües europees, com el progressiu); d'altres vegades els han considerat classes o subclasses d'esdeveniments, coincidint amb la manca d'una marca morfològica específica en la llengua en què es basa l'estudi en qüestió (recordem que per a molts autors l'*aktionsart* és l'expressió lèxica de l'aspecte)²⁰. Per a Jackendoff (1991), per exemple (v. 3.2.11), els incoatius són una classe derivada d'esdeveniments, comparable a altres classes com els assoliments (que descriuen el final d'un esdeveniment més ampli: *la Marina va acabar de menjar*), les realitzacions, etc. Curiosament, en canvi, ni Jackendoff ni altres autors parlen d'*esdeveniments perfectius* o *imperfectius*, com a tipus d'esdeveniments, tot i que com hem vist en els capítols anteriors l'aspecte perfectiu i l'imperfectiu es poden expressar lèxicament.

La diferència entre els ADIR perfectius i els imperfectius es deu al fet que mentre que els primers descriuen la relació direccional entre

¹⁹ La definició de perfectivitat que fa Comrie (1976) ha estat criticada, entre d'altres, per Dahl (1985), el qual no creu que la idea de *totalitat* sigui adequada ni tan sols en el cas de llengües en què aquesta idea s'ajusta més al concepte de perfectivitat que la de l'existència d'un punt final (Bybee i Dahl 1989 han notat aquestes dues formes d'entendre la perfectivitat, com hem vist al cap. 3). Tanmateix, la definició que fa Dahl (1985) de la perfectivitat és molt similar a la de Comrie: segons Dahl (1985:78), un verb perfectiu prototípic denota "a single event, seen as an analysed whole, with a well-defined result or end-state, located in the past. More often than not, the event will be punctual, or at least, it will be seen as a single transition from one state to its opposite, the duration of which can be disregarded".

²⁰ Com hem vist més amunt, Bybee (1985) no fa una distinció semàntica entre aspecte i *aktionsart*. Per a ella, l'*aktionsart* és simplement l'expressió lèxica de l'aspecte (Bybee 1985:21). Això explica que aquesta autora no pugui separar les qualitats objectives de les situacions –és a dir, l'*aktionsart* o el tipus d'esdeveniment– de la manera, subjectiva, com les veu el parlant –és a dir, de l'aspecte o els paràmetres a partir dels quals les conceptualitza com a esdeveniments.

un esdeveniment i un moment del temps, els segons relacionen l'esdeveniment amb un interval o període de temps.

Els aspectes terminatiu (o conclusiu), incoatiu, i puntual descriuen, respectivament, una situació que és el final d'una altra, l'inici d'una altra, o que relaciona entitats en un punt del temps.²¹ Equivalen per tant als subtipus d'esdeveniments d'acció que en el capítol anterior hem vist que són anomenats assoliments (=terminatiu), incoatius i semelfactius (=puntual). Aquests subtipus descriuen diferents relacions direccionals que poden ser mostrades dimensionalment (a) i no dimensionalment (b), com mostren els exemples següents:

(4.9) Semelfactiu (=puntual)

- a. *Tossia*
- b. *Va tossir*

(4.10) Assoliment (=terminatiu)

- a. *Acabava (=estava acabant) de ploure*²²
- b. *Va acabar de ploure*

(4.11) Incoatiu

- a. *Començava a ploure*
- b. *Va començar a ploure*

No s'ha parlat, en canvi, d'un aspecte que es correspongui a la classe de les realitzacions, potser perquè la idea de procés amb uns

²¹ Verbs com *començar* o *acabar* descriuen **relacions** (v. cap. 2) entre esdeveniments, no entre objectes: l'acció de *menjar pomes el Pere* (que podem representar com a: $e(x,y)$) pot començar o acabar, però l'entitat *Pere (x)* no pot començar o acabar (sí la seva existència, però l'existència del Pere no és una entitat, sinó un tipus d'esdeveniment –un estat). En aquest sentit, sembla adequat representar aquests verbs com a relacions entre esdeveniments: *començar(e)*, *acabar(e)*. Aquesta formalització no té res a veure amb la teoria dels esdeveniments de Davidson (v. cap. 3, nota 48).

Una altra possible explicació de verbs com *començar* és dir que la interpretació incoativa no forma part del seu significat, sinó que és una inferència pragmàtica, com proposa King (1992) per als aspectes incoatiu, terminatiu i continuatiu. Tanmateix, això no explicaria que aquests verbs sempre prediquen alguna cosa sobre un esdeveniment (que pot ser descrit per un predicat verbal –per exemple *estudiar*– o nominal –*la festa, la collita*, etc.).

²² Sembla que l'imperfectiu pot ser interpretat com a progressiu, com en aquest exemple, o com a anterioritat en el passat: per exemple en un context com *quan jo vaig entrar acabava (=havia acabat) de ploure*.

límits definits que caracteritza aquesta classe d'esdeveniments s'expressa només composicionalment, i no lèxicament o morfològicament.²³

Els aspectes imperfectius descriuen la direccionalitat dels esdeveniments en períodes o intervals de temps. L'anàlisi de l'aspecte progressiu que proposa Herweg (1991) es pot relacionar amb aquesta idea. Aquest autor descriu l'aspecte progressiu com un operador PROG que relaciona períodes de temps i esdeveniments (PROG(e,t)).²⁴ És a dir, la progressivitat indica que l'esdeveniment es desenvolupa en un període de temps determinat.²⁵ En canvi, la imperfectivitat ens el mostra internament, però sense fer cap referència al període de temps en què es desenvolupa. Perfectivitat i imperfectivitat no es poden combinar perquè no és possible mostrar globalment i internament, alhora, un mateix esdeveniment. En canvi, sí que és possible mostrar el desenvolupament d'un esdeveniment en un determinat període de temps, tant si aquest esdeveniment és mostrat globalment (4.12) com internament (4.13).

(4.12) *Et vaig estar esperant*

(4.13) *T'estava esperant*

El paral·lelisme entre el progressiu i l'imperfectiu no es deu, doncs, a la inclusió del primer en la classe del segon. Imperfectivitat i

²³ Aquesta afirmació es basa en la definició més freqüent de les realitzacions, la que es basa en Vendler (1957). Tots els exemples de realitzacions que es proposen són verbs dinàmics que estan acompanyats per un complement nominal que defineix els límits de la situació (*escriure una carta, menjar una poma*, etc.). Sense aquests límits definits pel complement (és a dir, amb el verb usat intransitivament –*el Joan menja*– o amb un complement indefinit –*el Joan menja pomes*), el mateix verb expressaria procés, i no realització. No he trobat, en la bibliografia que he consultat, cap referència a una llengua que codifiqui morfològicament les realitzacions (és a dir, que tingui un morfema que marqui explícitament els límits definits de situacions com *menjar*).

²⁴ Herweg (1991) no defineix els esdeveniments de la mateixa manera que en aquest treball. Aquest autor basa la seva teoria en la distinció entre dues menes d'individus: els períodes de temps i els esdeveniments. Per a ell, un **estat** (estat o procés) és una propietat dels temps (representats extensionalment pel conjunt de temps en què l'estat es manté); i un **esdeveniment** (acció) és un individu que pertany a uns determinats tipus d'esdeveniments (extensionalment, grups d'esdeveniments).

²⁵ Això explica el significat de duració *limitada* que li atribueix Twaddell (1963) –v. cap. 3, nota 66.

progressivitat són valors semàntics diferents. El primer té a veure amb la *dimensionalitat* dels esdeveniments (el morfema imperfectiu codifica la visió dimensional d'una situació), i és independent del temps en què es produeix una situació determinada; el segon indica la relació entre una situació determinada²⁶ i un període de temps, i pot tenir a veure, per tant, amb la *direccionalitat* dels esdeveniments.

Entre les dues nocions hi ha una relació de coherència semàntica: allò que és mostrat internament, sense límits, pot, teòricament, mantenir-se en un període indefinit de temps; en altres paraules, la presentació imperfectiva d'una situació es pot interpretar com l'estat de desenvolupament d'aquesta situació en un període de temps –és a dir, progressivament.

L'operador PROG, d'altra banda, no s'expressa només amb la morfologia progressiva, cosa que em fa pensar que la relació que descriu és comparable a l'aspecte que Comrie (1976), entre d'altres, anomena **continu** –que pot ser progressiu o no progressiu. La tesi doctoral d'Espunya (1996), que aplica la teoria de Herweg a l'estudi de les estructures progressives de l'anglès i el català, mostra que el morfema imperfectiu del català pot ser interpretat progressivament (4.14) (Espunya 1996:201).

(4.14) *Quan la directora entrà a l'aula, la professora repartia (=estava repartint) els exàmens*

El morfema perfectiu, en canvi, no pot tenir aquesta interpretació progressiva, ja que la visió global d'una situació no implica el desenvolupament intern d'aquesta situació en un determinat període de temps (4.15) (Espunya 1996:201).

²⁶ Estat (*aquest juliol està sent molt calorós*), procés (*estem caminant*) o acció (*estem arribant al cim*).

(4.15) *Quan la directora entrà a l'aula, la professora va repartir
(=*estava repartint) els exàmens*

L'operador PROG, doncs, descriu l'estat de desenvolupament d'un esdeveniment, i és codificat lingüísticament mitjançant una morfologia progressiva (*estar* + gerundi) o no progressiva (imperfectiva).

L'aspecte habitual és també una relació entre un període de temps i un esdeveniment. En aquest cas, però, no es descriu l'estat de desenvolupament de l'esdeveniment en un període de temps, sinó el nombre de vegades en què esdeveniments d'un mateix tipus es realitzen en un període de temps (Espunya 1996). En aquest període de temps, l'esdeveniment es pot realitzar de forma continuada (4.16) o pot haver-hi altres esdeveniments entre cada realització de l'esdeveniment habitual (4.17). Aquesta doble possibilitat ha fet que alguns autors consideressin l'habitualitat un aspecte perfectiu, mentre que d'altres el consideren imperfectiu. Més endavant comento aquest problema.

(4.16) *El Carles respira sempre amb dificultat*

(4.17) *Sempre que vaig a Bergara, plou*

Com assenyala Espunya (1996), el morfema imperfectiu pot ser interpretat com a habitual, mentre que el perfectiu no ho pot ser.

(4.18) a. *El Manel jugava a tennis habitualment*

b. **El Manel va jugar a tennis habitualment*

En català no hi ha un morfema específic que expressi habitualitat, de manera que la interpretació habitual d'una situació depèn del context (intra i extratextual). En un context habitual és possible trobar, també, el perfectiu (4.19) (Espunya 1996:206).

(4.19) *Quan ens vas escriure, sempre et vam contestar*

Com la relació PROG (o l'aspecte continu), l'habitualitat no és un paràmetre de caracterització dels esdeveniments, sinó una relació entre un esdeveniment i un període de temps.

L'aspecte continu i l'habitual són, d'altra banda, diferents entre si. En llengües com el kiwai, el maasai, el nahuatl, el pawnee, el sierra miwok, el tarascan i el zapotec hi ha un morfema flexiu diferent per a cadascun (Bybee 1985:142). En català, també, la interpretació habitual o contínua d'una expressió imperfectiva està subjecta a restriccions diferents: les expressions contínues no es poden quantificar (4.20); en canvi, les habituals sí (4.21) (Espunya 1996:202, 206).

(4.20) **Quan has entrat, explicava un conte al nen dues vegades*

(4.21) *Durant l'expedició, abans de cada àpat els exploradors bullien l'aigua dues vegades*

Hi ha encara un altre aspecte que ha estat relacionat tant amb els aspectes perfectius com amb els imperfectius: l'iteratiu –l'aspecte que indica la repetició d'un esdeveniment. Aquesta doble relació s'explica per dues raons: en primer lloc, en les llengües que tenen un morfema iteratiu, aquest es pot combinar amb el perfectiu o amb l'imperfectiu (en búlgar antic, per exemple, el verb *bivati* 'pegar repetidament' és imperfectiu i iteratiu, i el verb *ubivati* 'matar repetidament' és perfectiu i iteratiu).²⁷ En segon lloc, la repetició es pot interpretar com a acció habitual –i com hem vist l'aspecte habitual ha estat relacionat amb l'imperfectiu–; d'altra banda, els esdeveniments repetits es poden veure

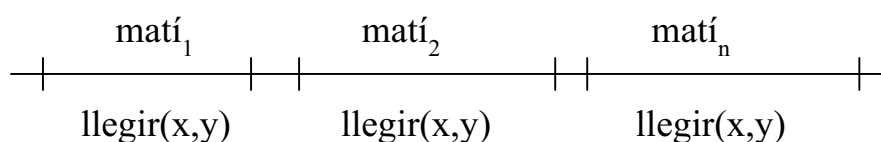
²⁷ Binnick (1991:144).

com a fets independents que es repeteixen, sense que la repetició impliqui habitualitat, i en aquest cas són vistos perfectivament. Òbviament, la iterativitat no té res a veure amb la perfectivitat: una situació es pot repetir independentment de si la presentem perfectivament o imperfectivament.

Probablement, la iterativitat es pot veure –com l'habitualitat i la progressivitat– com una relació entre un esdeveniment i un període de temps. En aquest cas, l'esdeveniment es repeteix com a mínim una segona vegada en un període de temps determinat, i aquesta repetició es pot interpretar com a habitual o com a no habitual.

Els aspectes habitual i iteratiu són considerats per diferents autors com a imperfectius o perfectius, en funció de la forma en què es defineixen aquestes relacions temporals. Es veuen com a perfectius si són els límits (naturals o arbitraris) de l'esdeveniment els que defineixen l'interval de temps. En aquest cas, l'habitualitat i la iterativitat impliquen la definició d'un període de temps diferent per a cada realització de l'esdeveniment, cosa que afavoreix la interpretació perfectiva, ja que cada realització assenjala un punt temporal inicial i un punt final, com il·lustra l'esquema (4.22)

(4.22) *Cada matí el Ramon llegeix el diari*

Quan l'interval es defineix amb independència dels esdeveniments i el que fan aquests és integrar-s'hi, la perfectivitat o imperfectivitat dels esdeveniments depèn de les característiques de l'espai temporal: si és presentat com un interval tancat, amb límits definits, les situacions que inclou es veuen com a perfectives; si, en canvi, és presentat com una

línia sense límits definits les situacions que inclogui es podran veure com a imperfectives. En el cas dels aspectes habitual i iteratiu, la idea d'un interval sense límits permet interpretar com a imperfectiva la repetició d'un mateix esdeveniment. Noteu el contrast entre la representació perfectiva (4.22) i la imperfectiva (4.23):

(4.23) *Cada matí el Ramon llegeix el diari*

matí(1...n)
...————— ...
llegir(x,y)(1...n)

4.2.3. La localització temporal

4.2.3.1. Els paràmetres del temps

Més amunt he definit la localització temporal com la posició que ocupa una situació determinada en relació a un punt de referència, que pot ser el moment de l'enunciació o el punt en el temps que ocupa una altra situació.

La localització de l'esdeveniment en relació al moment de l'enunciació, és a dir, el **temps**, permet definir les tres distincions temporals tradicionals: **passat** quan l'esdeveniment se situa en un moment anterior al de l'enunciació, **present** quan l'esdeveniment té lloc en un marc temporal ampli que inclou el moment de l'enunciació i **futur** quan l'esdeveniment té lloc en un moment posterior al de l'enunciació. En llengües com el català, s'ha desenvolupat una morfologia que codifica aquestes distincions, però no totes les llengües les distingeixen: algunes llengües han codificat només la distinció entre passat i no passat, d'altres distingeixen el present del no present, i d'altres no han

gramaticalitzat distincions temporals en el verb –encara que les expressen mitjançant les expressions adverbials i la morfologia aspectual.

La distinció entre els tres temps és molt antiga: la trobem ja en els grecs, que la devien heretar de l'indoeuropeu (Binnick 1991).²⁸ Els grecs no diferenciaven la referència temporal –la idea de temps passat, present o futur– de les formes o temps verbals, de manera que els resultava difícil conciliar la distinció entre els tres temps amb un sistema verbal molt complex, que contenia una mitja dotzena de temps verbals. Les primeres solucions a aquest problema sembla que arriben en l'època del Renaixement, en la qual es comença a desenvolupar la teoria dels temps relatius. A partir d'aquest moment es començaran a distingir els temps simples (que tenen com a punt de referència el moment de parla) dels temps relatius o complexos (que tenen un altre punt de referència).

La teoria moderna dels temps que integra d'una manera més clara la distinció entre temps simples i temps relatius és segurament la de Reichenbach (1947). Basant-se en la relació d'ordre entre tres punts temporals (el de la parla (P), el de l'esdeveniment (E) i el de referència (R)), Reichenbach defineix nou formes temporals fonamentals, que recullo a (4.24) amb exemples en català per a cada forma (Reichenbach 1947:297). Els temps considerats tradicionalment com a simples són aquells en què almenys dos d'aquests punts coincideixen (per exemple el punt de l'esdeveniment i el punt de referència en el passat simple: E,R); el temps relatius o complexos són aquells en què cal un tercer punt de referència –que són els temps que Reichenbach (1947) anomena anteriors i posteriors (excepte el present posterior, en què coincideixen el moment de parla i el punt de referència).

²⁸ Binnick (1991) fa una revisió molt completa de l'evolució de la recerca sobre el temps.

(4.24)

ESTRUCTURA	NOM	EXEMPLE
E – R – P	Passat anterior	<i>havia cantat</i> <i>vaig haver cantat</i>
E,R – P	Passat simple	<i>cantava</i> <i>vaig cantar</i> <i>he cantat</i>
R – E – P R – P,E R – P – E	Passat posterior	<i>hauria cantat</i>
E – P,R	Present anterior	<i>he cantat</i>
P,R,E	Present simple	<i>canto</i>
P,R – E	Present posterior	
P – E – R P,E – R E – P – R	Futur anterior	<i>hauré cantat</i>
P – R,E	Futur simple	<i>cantaré</i>
P – R – E	Futur posterior	<i>cantaria</i>

Reichenbach (1947) només té en compte les relacions d'ordre, no les distincions aspectuals, d'aquí que entre els exemples dels temps de passat apareguin formes verbals diferents. Entre les dues formes de passat anterior, n'hi ha una que és perfectiva (el pretèrit anterior: *vaig haver cantat*) i una altra que és imperfectiva (el plusquamperfet: *havia cantat*). Pel que fa a les formes de passat simple, l'imperfet (*cantava*) és imperfectiu, el perfet (*vaig cantar*) és perfectiu, i el pretèrit indefinit (*he cantat*) descriu perfectivament una acció del passat hodiernal, és a dir, dins dels límits del dia *avui* (o pragmàticament, dins dels límits del temps que conté el moment de l'enunciació –*durant aquest segle hi ha hagut moltes guerres*), que és un context on el català no admet la forma de perfet (4.25).

(4.25) *Avui al matí hi ha hagut / *hi va haver un accident*

L'anterioritat (en el passat, el present o el futur) és expressada pel català mitjançant l'auxiliar *haver* dels temps compostos. En el mode indicatiu, no s'ha gramaticalitzat una forma flexiva que expressi posterioritat.²⁹ Només el condicional expressa posterioritat respecte d'un temps de referència hipotètic, passat (*hauria cantat*) o futur (*cantaria*).

Una altra proposta, similar a la Reichenbach (1947) en alguns aspectes, és la de Bull (1960). Bull fa una descripció del sistema temporal de l'espanyol a partir de les nocions d'**ordre** (anterioritat, simultaneïtat, posterioritat), **aspecte** (perfectiu, imperfectiu) i **eix d'orientació** (el moment de l'enunciació o un altre moment). Segons aquest autor, la noció d'ordre explica diferències com la que hi ha entre *hemos vendido* i *vendemos*, en què la primera forma descriu un esdeveniment anterior a l'eix d'orientació (que és el moment de l'acte de parlar) i la segona un esdeveniment simultani a aquest eix. D'altra banda, les diferències d'aspecte permeten contrastar *vendíó* (perfectiu) i *vendía* (imperfectiu). I, finalment, la diferència entre formes com *hemos vendido* y *habíamos vendido* s'explica perquè en el primer cas l'eix d'orientació és el moment de l'enunciació, mentre que en el segon l'eix és un punt retrospectiu, una experiència recordada.³⁰

Les nocions d'ordre i eix d'orientació són fonamentals en la definició de localització temporal que he donat més amunt. Altres autors han fet servir termes diferents per als mateixos conceptes. Comrie

²⁹ La influència del castellà fa, però, que alguns parlants usin la forma modal *anar a + infinitiu*, que sí que sembla indicar posterioritat (*vaig a fer la bossa, aniré a fer la bossa quan tu te'n vagis*).

³⁰ Al costat d'aquestes nocions, Bull (1960) atorga un paper important a les característiques de l'esdeveniment, que considera fonamentals per a la determinació de la funció d'una forma verbal determinada. No parlaré aquí de seva visió dels esdeveniments, ja que no és rellevant per al concepte de localització temporal.

(1985), per exemple, no parla d'ordre, sinó de **localització** anterior, posterior o simultània; i tampoc parla d'eix d'orientació, sinó de **centre d'íctic**.

4.2.3.2. L'orientació

Les relacions d'anterioritat i de posterioritat –que, seguint King (1992) anomenarem globalment **orientació**– han estat considerades tradicionalment com a relacions aspectuals amb els noms d'aspecte perfet i aspecte prospectiu, respectivament. Aquesta idea la trobem sobretot en propostes neoreichenbachianes que defineixen el **temps** com la relació entre el temps de parla i el temps de referència (P,R), i l'**aspecte** com la relació entre el punt de referència i el punt de l'esdeveniment (R,E).³¹ Tanmateix, autors com Comrie (1976) han fet notar que la naturalesa semàntica d'aquestes relacions és diferent de la dels altres aspectes, ja que l'anterioritat i la posterioritat descriuen relacions entre punts en el temps, és a dir, són de naturalesa d'íctica, mentre que els altres aspectes no són d'íctics.

Des dels anys setanta i vuitanta, aproximadament, alguns autors han anat abandonant la terminologia tradicional que situava l'orientació

³¹ Alguns autors ja clàssics de la tradició anglòfona que consideren aspecte l'anterioritat (aspecte perfet) són Twaddell (1963) i Joos (1964). La tradició neoreichenbachiana que considera aspecte la relació entre el temps de referència i el temps de l'esdeveniment la trobem desenvolupada en la proposta de Johnson (1981). Klein (1994) proposa una idea similar amb una terminologia diferent (la relació és entre el *topic time* i el *time of the situation*), i considera que tant el temps com l'aspecte (també la perfectivitat) descriuen relacions temporals.

També Pérez-Saldanya (1991) i Cuenca i Pérez-Saldanya (1994) consideren aspecte la relació entre el temps de referència (R) i el temps de l'esdeveniment (E), la qual cosa els porta a parlar de quatre classes d'aspecte: imperfectiu (E inclou R), prospectiu (R és anterior a E), retrospectiu (E és anterior a R) i global o perfectiu (E coocorre amb R). Segons aquests autors, el present i l'imperfet d'indicatiu codificarien l'aspecte imperfectiu; el futur i el condicional l'aspecte prospectiu, l'indefinit i el plusquamperfet l'aspecte retrospectiu, i el perfet l'aspecte global o perfectiu.

Propostes com la de Johnson (1981) afegeixen al sistema temporal una tercera categoria, l'**estatus**, que és la relació entre el moment de parla i el punt de referència. L'estatus sembla estar relacionat amb la distància temporal, que com hem vist el català ha gramaticalitzat en el passat. En algunes llengües, l'estatus distingeix els esdeveniments històrics dels que encara no ho són (Johnson 1981).

en el marc de l'aspecte i han tendit a analitzar-la com una categoria temporal (Bybee 1985, Binnick 1991, entre d'altres). Alhora, la noció d'orientació s'ha mantingut diferenciada de la categoria temps, ja sigui a través del contrast tradicional entre temps simples i temps relatius, o a través de treballs que aposten per una distinció teòrica entre dues categories de localització temporal: el temps i l'orientació. Una proposta decidida, en aquesta línia, és la de King (1992).

King (1992) proposa que l'orientació sigui considerada una categoria semàntica diferent del temps i de l'aspecte. L'orientació, segons King, permet al parlant "to express an explicit ordering relationship for the reported situation" (King 1992:47). Aquesta relació d'ordre *no és temps* perquè no té res a veure amb el temps subjectiu o real, i *no és aspecte* perquè el significat que expressa no es relaciona amb l'estructura de l'esdeveniment. El concepte d'orientació de King és més restringit que la idea d'ordre que trobem en autors anteriors (Bull 1960, Comrie 1985), en el sentit que King no té en compte l'orientació simultània ni la posterior. Els trets que, segons King, defineixen l'orientació són [+anterior], que descriu les formes que ordenen la situació abans d'un altre temps o d'una altra situació, i [-anterior], per a les formes no anteriors, que no expressen aquesta relació d'ordre. Formes de significat temporal present, passat o futur poden tenir significat anterior (*havia rentat els plats*) o no anterior (*vaig rentar els plats*), així com les formes d'aspecte perfectiu o imperfectiu, que poden ser també anteriors (*vaig haver menjat, havia menjat*) o no anteriors (*vaig menjar, menjava*).³²

³² Segons King (1992), en el castellà s'ha perdut la distinció perfectiu/imperfectiu en les formes anteriors. El català sembla seguir la mateixa tendència, ja que l'única distinció aspectual entre les formes anteriors, la que oposa el plusquamperfet (imperfectiu: *havia menjat*) a l'anterior (perfectiu: *vaig haver menjat*), s'està perdent: el pretèrit anterior s'utilitza molt poc i està sent substituït pel plusquamperfet (*quan li ho vaig haver dit /ja li ho havia dit me'n vaig anar*).

L'orientació, en el sentit de King, no defineix la relació d'ordre de l'esdeveniment en relació al moment de l'enunciació –que és la relació que defineix la categoria **temps**–, sinó la relació entre la situació que descriu el verb i un punt de referència temporal que pot coincidir o no amb el moment de l'enunciació. Generalment, en el context discursiu disposem de prou informació per situar aquest punt de referència; expressions temporals com *el dia que va morir Marilyn, ahir al matí, quan tu vas arribar, demà, el mes que ve* situen l'acció en un punt de referència diferent del moment de l'enunciació, i expressions com *ara, en aquests moments* i d'altres el situen en un temps que inclou el moment de l'enunciació. En els temps no anteriors, l'acció que descriu el verb se situa en el mateix espai temporal que aquest punt de referència, com per exemple a (4.26)

(4.26) *Ahir a les quatre vam endreçar l'aula*
[-anterior]

Els temps anteriors, en canvi, situen l'acció en un espai temporal que precedeix aquest punt de referència (4.27)

(4.27) *Ahir a les quatre ja havíem endreçat l'aula*
[+anterior]

La proposta de King (1992) sembla adequada per a la descripció dels temps verbals del castellà, ja que en aquesta llengua els temps no han gramaticalitzat distincions de posterioritat o simultaneïtat. El cas del català és similar, ja que tampoc té morfemes flexius que expressin posterioritat o simultaneïtat; sembla, per tant, adequat incorporar el tret [+anterior] en la caracterització dels temps verbals del mode indicatiu (v. 4.3).

4.2.3.3. La distància temporal

Una altra forma de localització temporal, codificada gramaticalment, és la indicació de la distància de l'esdeveniment respecte d'un punt de referència temporal.³³ Hi ha llengües que no han gramaticalitzat la distància temporal, com l'alemany, i d'altres que tenen sistemes verbals molt complets que poden expressar diversos graus de distància de l'esdeveniment (cap al passat i cap al futur) en relació al moment de l'enunciació, com algunes llengües bantú. Sistemes tan complexos són, però, els menys freqüents. La majoria de llengües que codifiquen distància temporal ho fan només en alguns temps, generalment del passat (Comrie 1985).

La gramaticalització de la distància temporal no s'ha de confondre amb les inferències sobre la distància d'un esdeveniment que es deriven del context. Com veurem més endavant, per exemple, la rellevància al present del pretèrit indefinit català no és una part del significat inherent d'aquest temps, sinó una implicatura que es deriva d'altres factors. En canvi, les distincions de graus de distància en kikuyu (una llengua bantú) sí que estan gramaticalitzades (Johnson 1977, 1981), com mostren aquests exemples (Johnson 1981:159):

- (4.28) a. Passat immediat (PI), perfet: *e-ku-hanyuk-ite*
 ell-PI-córrer-perf
 '(en el passat immediat) ell va córrer'
- b. Passat proper (PP), perfet: *a-ra-hanyuk-ite*
 ell-PP-córrer-perf
 '(en el passat proper) ell va córrer'
- c. Passat remot (PR), perfet: *a-a-hanyuk-ite*
 ell-PR-córrer-perf
 '(en el passat remot) ell va córrer'

³³ Sobre aquest tema es pot consultar Comrie (1985) i Dahl (1984), entre d'altres.

La distància temporal s'expressa, majoritàriament, en relació amb el moment de l'enunciació, que és el centre dític de la major part de sistemes temporals. Tanmateix, sabem que algunes llengües expressen distància en relació a un altre punt dític. La llengua bamileke-dschang, per exemple, pot expressar distància absoluta (en relació al present) o relativa (en relació a un altre punt de referència); i fins i tot pot combinar aquestes dues expressions de distància amb la combinació de dos auxiliars: un primer que indica la distància en relació al present i un segon que indica distància respecte del punt de referència definit pel primer auxiliar (Hyman 1980).

El nombre de distincions que s'expressen varien en cada llengua. La majoria expressen dos o tres graus de distància, però també n'hi ha que tenen sistemes més complexos, com la llengua ameríndia kiksht, que segons Hymes (1975) expressa fins a set graus de distància. Cal tenir en compte, d'altra banda, que les distincions poden tenir un caràcter imprecís, com *immediat*, *proper* o *remot*, o referir-se a períodes de temps específics *el dia*, *la setmana*, *la nit passada*, etc. Entre les distincions específiques, la més freqüent és entre *avui* i *abans d'avui*, que Comrie (1985:87) proposa anomenar, respectivament, amb els llatinismes **hodiernal** i **prehodiernal**.³⁴ Entre les no específiques, la distinció que més es dóna és entre *recent* i *no recent*.

En l'apartat 4.3 veurem que la distància temporal forma part de la caracterització semàntica del sistema verbal català.

³⁴ La identificació de l'hodiernalitat pot ser diferent en cultures diferents o per a parlant diferents: per a alguns parlants el dia comença a la mitja nit, per a d'altres en el moment en què surt el sol, per a uns altres en el moment de la darrera posta de sol. Quan la gramaticalització de la distància temporal es correspon amb el canvi de dia, la forma d'interpretar el moment del canvi depèn de la concepció cultural o individual de la divisió dels dies (Comrie 1985).

4.2.3.4. L'eix pragmàtic d'*orientació*³⁵

Les nocions d'aspecte dimensional i de localització temporal estan gramaticalitzades en la llengua catalana. Com veurem a 4.3, el significat inherent (o bàsic, prototípic, nuclear, invariant, fonamental) dels temps verbals del català es pot definir sobre la base de aquestes nocions, a més a més del mode –que no és analitzat en aquest treball. Hem de tenir en compte, però, que el significat inherent dels temps no es correspon necessàriament a l'ús que els parlants en fem en un context determinat.

Silva-Corvalán (1991) proposa, per a la caracterització dels significats temporals dels temps en context, la introducció d'un **eix pragmàtic d'orientació (eix-2)**. Aquest eix pragmàtic és un punt temporal, delimitat lèxicament o pel context discursiu, que situa el moment de l'enunciació en un moment diferent del moment present. Aquesta noció permetria explicar usos contextuals del perfet com (4.29), en què aquesta forma verbal, que prototípicament codifica temps passat, descriu una situació que, de fet, és posterior al moment present (Silva-Corvalán 1991:257).

(4.29) *Mira, te tomas esta pastilla y en 5 minutos se te pasó el dolor*

Temps de l'enunciació: abans que l'interlocutor es prengui la pastilla

Eix-2 (*axis-2 speech time*): 5 minuts després de prendre't la pastilla

Temps de l'esdeveniment: anterior a l'eix-2

Temps verbal: *pretérito indefinido*³⁶

³⁵ Silva-Corvalán (1991) usa el terme *eix d'orientació* com a sinònim de *punt de referència*. Òbviament, aquest ús del terme *orientació* no és el mateix que en fa King (1992), i que he comentat més amunt.

³⁶ En les gramàtiques descriptives catalanes, com és prou conegut, el nom de la forma equivalent al *pretérito indefinido* castellà és **pretèrit perfet** (*va passar*). Sobre la terminologia dels temps verbals en català i en castellà, vegeu Brucart i Rigau (1997).

Segons Silva-Corvalán (1991), l'eix-2 permet mantenir la idea que el passat és el significat temporal invariant del perfet (el *pretérito indefinido* castellà). Altrament, caldria caracteritzar-lo com una forma amb valors temporals cancel·lables, però sense poder explicar el perquè de la possibilitat de cancel·lació, cosa que sí que ens permet fer la noció d'eix-2.

L'eix-2 hauria de permetre explicar també l'ús **històric** i **futurible** del present d'indicatiu, és a dir l'ús d'aquests temps en contextos de passat (4.30) i de futur (4.31), respectivament.

(4.30)
*si Joanot_ si Joanot Martorell desapareix_
a l'entorn del mil quatre-cents eh: seixanta i tants_
(CUB)*

(4.31) *Arribo demà*

Tanmateix, del treball de Silva-Corvalán (1991) –que no comenta aquests usos– es desprèn que el present històric i el futurible són possibles gràcies al significat temporal inherent del present d'indicatiu, que ella proposa que és **universal**, i no present, és a dir, el present indica que una situació és vàlida en qualsevol moment, inclòs el moment present, però sense que necessàriament s'hagi d'estar produint en el moment present (v. 4.3.1.1). Segons aquesta autora, són el context i el significat lèxic del verb els qui determinen la interpretació de la localització temporal del present. Encara que Silva-Corvalán no parla dels usos que exemplifiquen (4.30) i (4.31), sembla clar que de la seva proposta es desprèn que el valor històric i futurible del present són significats contextuais, dependents de la localització temporal definida pel context, de la mateixa manera que la interpretació present del present

d'indicatiu és una inferència derivada del valor lèxic del verb i del context extralingüístic.

Hi ha, però, un altre temps històric, a més del present (i del pretèrit indefinit, que com veurem més endavant pot significar present), que no inclou el valor temporal present entre les seves propietats: el futur. En l'exemple següent, l'eix de referència ha estat traslladat pel parlant a uns anys abans de la mort de l'emperador, l'any 1821. (4.32)

(4.32) *Napoléon arrive à Ste-Hélène où il mourra en 1821*³⁷

La possibilitat d'usar el futur en un context de passat suggereix que l'ús del present en el passat i en el futur no es deu al seu valor temporal universal, sinó al trasllat pragmàtic del centre de referència (l'eix-2) a un moment del passat. Altrament, hauríem d'explicar l'ús històric de qualsevol temps diferent del present com un trasllat pragmàtic del centre de referència, en contrast amb el present, que com, segons Silva-Corvalán, no té un centre de referència, simplement es situaria en el marc temporal delimitat pel context i pel significat lèxic del verb. Aquest tractament diferenciat, segons els temps, no em sembla l'explicació més adequada, ja que implicaria, per exemple, que a (4.32) *arrive* fos una forma temporalment no marcada (universal) que el context situaria en el passat, mentre que *mourra*, en canvi, seria un futur traslladat pragmàticament al passat. Sembla més raonable pensar que a (4.32) el parlant ha traslladat pragmàticament el centre de referència a un moment del passat. Així, l'ús del present indicarà que el parlant està descrivint accions que tenen lloc en l'espai temporal que inclou aquest nou eix, mentre que el futur serà usat per descriure accions posterior a aquest *present* pragmàtic.

³⁷ L'exemple és de Binnick (1991:378).

Per a mi, doncs, els usos històrics i futuribles dels temps verbals es poden explicar a partir de l'eix-2 (eix pragmàtic d'orientació) que proposa Silva-Corvalán (1991). Aquest eix permet mantenir els significats temporals atribuïts tradicionalment als temps del mode indicatiu (passat, present, futur), fins i tot el significat present del temps present, en contra del que proposa la mateixa Silva-Corvalán (1991), per a la qual, com hem vist, el significat d'aquest temps és universal.

4.2.4. Conclusió: aspectes, esdeveniments i localització temporal

La revisió del concepte d'esdeveniment (v. 3) en relació amb les categories temporals (aspecte, *aktionsart* i localització temporal), com hem vist en aquest apartat, mostra que en la definició de l'aspecte s'han barrejat, d'una banda, les classes diferents d'esdeveniments (estudiades sota denominacions com *aktionsart*, classe aspectual, o aspecte situacional) i d'una altra els paràmetres de conceptualització dels esdeveniments (la dimensionalitat –descrita per la bibliografia aspectual com la distinció entre l'aspecte perfectiu i l'imperfectiu–, i la direccionalitat –la temporalitat inherent de les situacions).

D'altra banda, la noció d'aspecte s'ha confós amb la localització temporal dels esdeveniments quan el centre respecte al qual s'indica la posició d'un esdeveniment és un altre esdeveniment. Hem vist, en aquest sentit, que l'orientació anterior i no anterior d'un esdeveniment ha estat considerada temps per alguns autors i aspecte per uns altres.

A més, el fet que les categories temporals es realitzin en diferents nivells (morfològic, lexicosintàctic i pragmàtic) en una mateixa llengua i en llengües diferents ha propiciat que les mateixes categories semànticoconceptuals fossin analitzades com a nocions diferents, segons

la perspectiva (morfològica, semàntica, etc.) des de la qual eren analitzades.

Un altre problema més general, relacionat amb els anteriors, és que, com ja he apuntat al capítol 2, no hi ha en la recerca semàntica una distinció suficientment clara entre cognició i context, és a dir, entre els significats que formen part de la forma en què conceptualitzem les situacions que hem conegut, amb independència de les situacions concretes que volem descriure, i la forma en què relacionem aquestes situacions que tenim conceptualitzades amb els contextos temporals reals en què es produeixen i en què els descrivim. Dit amb unes altres paraules: barregem conceptes de naturalesa no dística amb conceptes de naturalesa dística. A més a més, confonem els criteris de conceptualització amb els conceptes; és com si per definir els ocells parléssim de la facultat de volar: segurament podríem dir alguna cosa encertada sobre els ocells, però també arribaríem a conclusions falses com considerar que els avions són ocells.

Sembla, per tant, que per tal d'estudiar els esdeveniments i les nocions semàntiques que s'hi han relacionat (particularment el temps i l'aspecte) cal partir dels paràmetres de conceptualització dels esdeveniments, de la (no)dimensionalitat i de la (no)direccionalitat. A partir d'aquests paràmetres és possible explicar la confusió tradicional entre l'aspecte i l'aktionsart i alhora diferenciar els esdeveniments i la localització temporal d'aquests esdeveniments en una situació comunicativa. L'esquema (4.33) sintetitza les conclusions d'aquest apartat.

(4.33)

Relacions temporals d'íctiques

Temps (el punt de referència és el moment de l'enunciació)

Passat

Present

Futur

Orientació (el punt de referència és definit pel context)

Anterior (perfet)

No anterior (simultani, prospectiu)

Distància temporal

Hodiernal

Prehodiernal

Relacions no d'íctiques

Dimensionalitat (aspecte)

No dimensionalitat (DIM 0) (perfectiu, tèlic)

Dimensionalitat (DIM 1) (imperfectiu, atèlic)

Direccionalitat (temporalitat inherent)

No direccional (-DIR) (atemporal)

Direccional (+DIR) (temporal)

Aspectes direccionals:

Progressiu o duratiu

Habitual

Iteratiu

Incoatiu

Assoliment

Semelfactiu o puntual

Tipus bàsics d'esdeveniments

Estats 0 (-DIR, DIM 0)

Estats 1 (-DIR, DIM 1)

Processos (+DIR, DIM 1)

Accions (+DIR, DIM 0)

4.3. Els temps verbals

En aquest apartat proposo una caracterització del significat nuclear, inherent, del present i dels pretèrits (perfet, imperfet, indefinit, plusquamperfet, anterior) de mode indicatiu del català. La caracterització es basa en les nocions semàntiques que han estat definides en l'apartat anterior, particularment el temps, l'orientació, la distància temporal i l'aspecte (perfectiu/imperfectiu) –que aparentment són els valors que aquests temps han gramaticalitzat en català³⁸.

4.3.1. El significat inherent dels temps simples

Els temps simples de mode indicatiu es caracteritzen semànticament per tenir una orientació no anterior. Pel que fa a temps, el pretèrit perfet i l'imperfet indiquen que la situació que descriuen té lloc en un moment del passat, mentre que el present mostra que la situació s'esdevé en un espai temporal que inclou el moment de l'enunciació. Finalment, l'aspecte només es codifica en els temps de passat: el pretèrit perfet el valor perfectiu i el pretèrit imperfet l'aspecte imperfectiu. El present d'indicatiu és un temps aspectualment no marcat, i per tant pot codificar tant la visió dimensional com la no dimensional de les situacions.

4.3.1.1. El present

a. *El valor temporal inherent del present*

Par (1923:185) defineix el present d'indicatiu com el temps que "enuncia estats o accions" que poden tenir lloc (a) en el moment de

³⁸ A banda del mode, que, com ja he dit, no és estudiat en aquest treball.

l'enunciació (present actual), o (b) en qualsevol moment (present inactual). Explica també que el present pot tenir un sentit futur o pretèrit (el present històric). Per a Badia (1962:417), que segueix Fabra (1918), Marvà (1932), Jordana (1933) i Gili Gaya (1951), el present codifica les accions que tenen lloc en el moment de l'enunciació, encara que pot expressar altres valors com habitualitat i sentit general. Aquests valors es corresponen als usos del present inactual de Par, és a dir, al present que enuncia un estat o una acció que s'esdevenen en qualsevol moment –és a dir, sense que hi hagi una indicació precisa de la seva localització temporal. Badia (1962:418-419) parla també del present històric (que considera un tipus diferent de present que pot tenir valor passat, permanent i futur) i d'altres usos del present: imperatiu, exclamatiu i relatiu (coexistència amb un altre temps, futur).

L'ús actual i inactual del present dificulta la determinació d'un valor temporal nuclear del present. Una solució possible seria considerar que el present codifica valor temporal universal. Com hem vist més amunt (v. 4.2.3.4), per a Silva-Corvalán (1991) el significat temporal inherent del present d'indicatiu del castellà ha de ser universal, i no present. Segons aquesta autora, serien el context i el significat lèxic del verb els qui determinarien la interpretació que faria l'oient/lector del significat (passat, present o futur) d'una realització particular d'aquesta forma. Aquesta possibilitat, però, és problemàtica, com ja he explicat, perquè condueix a un tractament diferent del present i d'altres temps que coincideixen en la mateixa enunciació. Però si el significat del present no és universal, es manté el problema d'identificar un significat nuclear a partir del qual es puguin derivar els valors actual i inactual del present.

Una altra possibilitat és considerar que aquesta forma significa present, però que en el sistema verbal és la forma no marcada (Waugh

1975, entre d'altres)³⁹. La naturalesa no marcada del present explicaria el fet que aquest temps abasti un marc de referència més ampli, que expressi una informació poc específica (el moment present pot ser tan curt com un segon i tan llarg com un segle, o més *–la terra és un planeta*), i que les possibilitats de variació en la interpretació d'aquesta forma en context siguin més grans que les d'altres temps verbals. Els temps que expressen passat i futur serien, en canvi, temps marcats. El passat és marcat en tant que l'acció que descriu ja no és certa en el moment de l'enunciació⁴⁰, i per tant no és directament observable. El futur és marcat perquè encara que no s'ha realitzat en el moment de l'enunciació pressuposa l'existència objectiva de la situació fora d'aquest moment (Waugh 1975).

La naturalesa no marcada del present permet explicar que aquesta sigui la forma seleccionada per descriure situacions que es produeixen en localitzacions temporals imprecises o indefinides, "inactuals". El valor inherent d'aquest temps és, per tant, present, és a dir, codifica la localització d'una situació en un espai temporal que inclou el moment de l'enunciació.

b. *El valor aspectual inherent del present*

Badia (1962), seguint Gili Gaya (1951), dedica una atenció especial a l'aspecte de l'acció verbal. Per a aquest autor, el present, l'imperfet i el futur d'indicatiu són temps imperfectius, mentre que el perfet i els temps compostos són temps perfectius. Però si tenim en compte el que hem vist més amunt, la imperfectivitat del present d'indicatiu català sembla discutible. No oblidem que en llengües amb

³⁹ Waugh (1975) parla de marcatge semàntic. Altres autors han parlat del present com d'una forma no marcada morfològicament (Cuenca i Pérez-Saldanya 1991).

⁴⁰ Per exemple, a *Joanot Martorell va escriure el Tirant lo Blanc*, la situació *escriure* (*Joanot Martorell, el Tirant lo Blanc*) és certa en un temps T anterior al moment de l'enunciació (el segle XV), però no ho és en un altre temps T' que inclou el moment de l'enunciació (el segle XX).

sistemes aspectuals més complexos existeixen presents perfectius i imperfectius (Comrie 1976); i el mateix Badia (1962:417), d'altra banda, comenta que el present pot expressar un valor momentani (és a dir, puntual) quan l'expressen verbs perfectius.

La idea que la imperfectivitat forma part del significat del present es deriva, probablement, dels usos més habituals d'aquest temps. El present s'usa especialment en les descripcions, i no tant en les narracions. En la mesura que les descripcions mostren de manera atemporal (no direccional) les situacions, aquestes tendeixen a ser interpretades també com a situacions sense límits definits, sense terminació, i per tant com a imperfectives. Tanmateix, el present pot ser usat en les narracions, i en aquest tipus de textos cada situació que fa avançar la història és presentada perfectivament, com mostra (4.34):

(4.34) *Llavors el Pere tanca la carpeta, s'aixeca i se'n va*

Si, d'altra banda, tenim en compte que no hi ha en català dos temps de present que s'oposin aspectualment, i que el present no té flexió aspectual (Cuenca i Pérez-Saldanya 1991), podem pensar que el temps present no codifica aspecte. La interpretació perfectiva o imperfectiva d'un verb en present dependrà, per tant, del valor lèxic del verb i d'altres elements del context discursiu (oracional i extraoracional) i extradiscursiu.

4.3.1.2. El perfet i l'imperfet

Els temps perfet i imperfet del mode indicatiu són les formes en què de manera més evident es manifesta el contrast entre l'aspecte perfectiu i l'imperfectiu. El perfet (en la forma simple *cantí* o en la

perifràstica *vaig cantar*)⁴¹ presenta les situacions com a fets globals, sense destacar les fases internes de la situació –és, per tant, perfectiu (4.35)–; l'imperfet, en canvi, presenta les etapes internes de la situació, sense mostrar-ne els límits inicial o final –com fan els temps imperfectius (4.36).

(4.35) *Ahir vam endreçar l'aula*

(4.36) *Ahir endreçàvem l'aula*

En canvi, tots dos temps tenen el mateix significat pel que fa a les categories temps i orientació: tant el perfet com l'imperfet descriuen situacions que es produeixen en un marc temporal definit contextualment (en els exemples anteriors *ahir*) i que precedeix el moment de l'enunciació; és a dir, expressen orientació no anterior i temps passat. L'única diferència entre aquests dos temps pel que fa a la localització temporal és que el perfet no pot codificar el passat en una distància temporal delimitada pel dia *avui*, és a dir, no és un temps hodiernal; en canvi, l'imperfet no té aquesta restricció, com veiem a (4.37):

(4.37) a. **Avui vaig anar-me'n a Barcelona*

b. *Avui me n'anava a Barcelona*

⁴¹ Les diferències entre la forma simple i la perifràstica del perfet català no són rellevants per al tema d'aquest treball. Diré només que en els textos del CUB que he analitzat l'ús de la forma simple es redueix a contextos molt formals i preparats, com una tertúlia entre Joan Fuster, Martí de Riquer i Albert Hauf sobre el *Tirant lo Blanc*, i és inexistent en contextos informals (com una conversa en un bar entre un grup de joves) o menys formals (un noticiari radiofònic). Cal dir que en altres variants dialectals del català, com en alguns pobles de l'Horta de València, la forma simple es manté en contextos informals.

La forma simple del perfet tendeix a ser substituïda per una forma perifràstica en algunes llengües romàniques. En francès, occità i italià aquesta forma és el pretèrit indefinit (*he cantat*), però el català va optar per la perífrasi amb *anar* i un infinitiu. Entre els autors que han explicat la formació d'aquesta perífrasi, cal citar Colon (1959, 1976), Pérez-Saldanya (1994) i Vallduví (1987), entre d'altres.

Aquestes característiques es poden representar assignant al perfet i a l'imperfet els trets [+perfectiu] [+anterior] [+passat] i, en el cas del perfet, [-hodiernal] (4.38).

(4.38) Perfet: [+perfectiu], [-anterior], [+passat], [-hodiernal]
 Imperfet: [-perfectiu], [-anterior], [+passat]

4.3.2. El significat inherent dels temps compostos

Tradicionalment, els temps compostos han estat descrits de forma paral·lela als temps simples. Així, està molt estesa la idea que els temps simples i els compostos codifiquen la localització temporal d'un esdeveniment (passada, present o futura) en relació a un centre dític de referència. La diferència és que en els temps simples aquest centre dític és el moment de l'enunciació, mentre que en els temps compostos el centre dític pot ser aquest moment (*he cantat*) o un altre punt del temps (*havia/vaig haver/hauré/hauria cantat*). Aquesta diferència és la base de la teoria que oposa els **temps absoluts** (els simples) als **temps relatius** (els compostos).⁴²

La naturalesa aspectual de les formes verbals compostes no és tan clara. El problema principal és, segurament, que en la mateixa noció d'aspecte s'han barrejat distincions dítiques (anterior-perfet / no anterior - no perfet) i no dítiques (perfectiu/imperfectiu), com hem vist a 3.3.5 i 4.2. Aquesta confusió ha propiciat que diferents autors descrivissin els temps compostos com a aspectualment perfets (Comrie 1976)⁴³, com a perfectius (Badia 1962, Bull 1960), o com a formes que no codifiquen aspecte, sinó un valor semàntic diferent: orientació anterior (King 1992).

⁴² Segons Binnick (1991:40), el primer autor que distingeix els temps absoluts i els relatius és Scaliger (1540, *De causis linguae Latinae libri tredecim*), encara que la teoria dels temps relatius és probablement anterior. En català, aquesta distinció es troba a Par (1923). Posteriorment, Badia (1962) recull la distinció més estesa entre temps simples (absoluts) i compostos (relatius).

⁴³ Tot i mantenir, sorprenentment, la noció de *temps relatiu*, és a dir, de temps *anterior* a un centre dític de referència.

Cal dir que aquestes aparents diferències són més terminològiques que conceptuals. Per a tots aquests autors els temps compostos són anteriors. Segons Comrie (1976:52), el que fa el perfect és relacionar "some state to a preceding situation", és a dir, el perfect expressa una relació entre dos punts temporals: d'una banda el moment de l'estat resultant d'una situació anterior, i d'altra banda el temps d'aquesta situació anterior. Aquesta definició del perfect és equiparable a la noció d'orientació anterior (King 1992) i a la definició tradicional dels temps relatius, que trobem en els treballs de Badia (1962) i Bull (1960). D'altra banda, alguns autors que consideren perfectius els temps compostos (Badia 1962, Bull 1960) entenen la perfectivitat com a terminació⁴⁴ i no, com hem vist en apartats anteriors, com la visió de la situació com un tot global. Si pensem que el valor terminatiu es pot inferir de l'expressió de l'anterioritat (un fet anterior és necessàriament acabat), sembla bastant clar que per a aquests autors els temps compostos són, simplement, anteriors.

Morfològicament, l'anterioritat s'expressaria amb la combinació de l'auxiliar *haver*⁴⁵ i la flexió de participi.⁴⁶ Aquesta forma de codificació ja s'insinua a Bull (1960), per al qual l'auxiliar expressa anterioritat i el participi terminació.

En aquest apartat veurem que el significat [+anterior] forma part del significat bàsic dels temps compostos del català. Només el plusquamperfect planteja algun problema, però veurem que l'ús d'aquest temps en contextos no anteriors es deu a raons pragmàtiques, i que no podem considerar la no anterioritat una part del significat d'aquesta

⁴⁴ Badia (1962, 1994) usa perfect i perfectiu com termes sinònims, amb aquest valor terminatiu. En canvi, Eberenz-Greoles (1979), que segueix Alarcos Llorach (1970), diferencia l'aspecte terminatiu – que només codificarien el perfect (terminatiu) i l'imperfect (no terminatiu)– de l'aspecte perfectiu –que estaria codificat en els temps compostos.

⁴⁵ O *ser*, en els dialectes que mantenen aquesta forma auxiliar.

⁴⁶ Pérez-Saldanya (1993:204) suggereix un constituent discontinu del tipus *haver...d*.

forma. A banda del significat anterior, els temps compostos d'indicatiu codifiquen, en l'auxiliar, altres valors semàntics: temps i aspecte (en els temps de passat).

4.3.2.1. El pretèrit indefinit⁴⁷

Tradicionalment s'ha proposat que el pretèrit indefinit té un significat temporal passat amb rellevància al present (Badia 1962, Fabra 1918, Gili Gaya 1951, Marvà 1932, 1968), i que té un valor aspectual perfet o perfectiu (Badia 1962, Bull 1960, Gili Gaya 1951, Mascaró 1986). D'altra banda, se'l considera un temps absolut (Badia 1962, Pérez Saldanya 1990)⁴⁸, i per tant no anterior. Aquesta descripció presenta alguns problemes que comento tot seguit.

a. L'indefinit: un temps de passat i de present

En primer lloc, sembla clar que l'indefinit codifica temps passat, és a dir, amb l'indefinit podem expressar que una situació s'ha produït en un marc de referència temporal anterior al moment de l'enunciació. Ho veiem, per exemple, a (4.39), on el procés que descriu el verb *presentar* té lloc en un moment (*aquest matí*) anterior al moment de l'enunciació:

- (4.39) *El ministre de defensa Julián García Vargas ha presentat aquest matí al Senat un panorama bastant negatiu de la situació de les tropes espanyoles a l'antiga Iugoslàvia*
(CUB)

⁴⁷ La denominació **pretèrit indefinit** de la forma *he cantat* és la més estesa en la tradició catalana (Badia 1962, Marvà 1968, Par 1923, Salvador 1952, Valor 1977). Tanmateix, també trobem altres noms: **pretèrit perfet compost** (Moll 1968), **pretèrit perfet** (Badia 1981:367, Par 1923:324). A Alturo (1994) utilitzo el terme **present perfet** per referir-me a aquesta forma; aquest terme, de tradició anglòfona, s'ajusta molt millor que els altres al significat inherent d'aquest temps.

⁴⁸ Pérez Saldanya (1990) evita la terminologia tradicional: anomena **díctics** els temps absoluts, i **anafòrics** els relatius.

O també a (4.40), on el verb *dir* expressa una situació que ha ocorregut *abans* en el discurs:

(4.40) *Recordo que també anàvem a... Això que he dit
abans* (CUB)

Aquest ús del pretèrit indefinit és el mateix que el que fem del perfet en contextos com (4.41), on la situació expressada pel verb se situa en un marc de referència temporal passat, *el dijous*. La diferència entre el perfet i l'indefinit no és en el temps que codifiquen, sinó en la distància temporal, com veurem més endavant.

(4.41) *Van fer l'assaig general el dijous* (CUB)

D'altra banda, en contrast amb allò que preveu la definició tradicional del pretèrit indefinit, aquest temps verbal també pot expressar present, com a (4.42), on el verb *estar* expressa una situació que té lloc en un espai temporal, l'any *noranta-dos*, que inclou el moment de l'enunciació:

(4.42) *Potser valdria la pena [...] fer l'esforç de reconèixer
si el noranta-dos ha estat un bon any* (CUB)

Sembla, per tant, que el pretèrit indefinit es pot usar per codificar dos valors temporals: passat i present. Aquesta doble significació no és exclusiva del català, sinó que la trobem en altres llengües romàniques que han generalitzat la forma equivalent de l'indefinit per als usos que en català tenen aquest temps i el perfet. Així, per exemple, el francès usa el *passé composé* amb significat present (4.43) i amb significat passat (4.44).

(4.43) *Il s'est occupé de cette enfant depuis dix ans*
[+pre]

(4.44) *Marie est rentrée hier à 10 heures*⁴⁹
[+pas]

El temps està codificat en l'auxiliar, que té la mateixa forma que el present d'indicatiu. Aquest marcatge morfològic suggereix que el significat original d'aquest temps no era el passat, sinó el present, i que el temps passat s'ha gramaticalitzat com a resultat del valor d'anterioritat que aquest temps comparteix amb els altres compostos. Tornaré a comentar aquesta qüestió més endavant.

b. *La rellevància al present: una inferència*

Si, com sembla, l'indefinit codifica significat present, hem de pensar, com suggereix King (1992), entre d'altres, que la *rellevància al present* amb què alguns autors descriuen aquest temps no és una part del seu significat, sinó una inferència pragmàtica que es deriva del seu significat present. La meua idea és que aquesta inferència s'ha produït mitjançant una implicatura convencional (Levinson 1983:127-131).

Les implicatures convencionals formen part del significat d'un gran nombre d'expressions d'íctiques, com les expressions d'íctiques discursives de (4.45) o les expressions d'íctiques socials de (4.46):

(4.45) *tanmateix, a més a més, nogensmenys, bé, encara, ah, així*

(4.46) *senyor, senyora, molt honorable, il·lustríssim, tu, vos, ei, noi*

És lògic esperar, doncs, que aquesta mena d'implicatures es trobin també en un altre tipus de dixi, a més de la discursiva i la social. Si és

⁴⁹ Els exemples en francès són de Vet (1992). En el context (4.44) el català seleccionaria el perfet.

cert que l'auxiliar indica temps, és a dir, si assenyala el centre dític (com l'assenyalen els auxiliars dels altres temps compostos), llavors podem considerar l'auxiliar com una expressió dítica temporal de la qual es deriva la inferència *rellevància al present*.

Les proposicions de (4.47) em serveixen per mostrar que aquesta inferència s'ha produït mitjançant una implicatura convencional.

- (4.47) a. *El Joan s'ha trencat una cama*
 b. *El Joan té la cama trencada*

A (4.47), la proposició b s'infereix a partir d'a. La implicatura és convencional perquè:

(a) no es pot cancel·lar:

- (4.48) **El Joan s'ha trencat una cama i no la té trencada*

(b) no és separable, ja que si substitueixo l'auxiliar per un altre que no inclogui la inferència *rellevància al present* es perd la implicatura convencional, però no canvien les condicions de veritat –tant per a (4.47a) com per a (4.49) és cert que *trencar(Joan, cama)*:

- (4.49) *El Joan s'havia/s'haurà trencat una cama*

(c) no és calculable: no podem calcular de cap manera que donades la condicions de veritat de *he* hi ha rellevància al present. Aquest significat està establert per convenció.

Com ja he dit, King (1992) té la mateixa idea, però es limita a afirmar que el significat *rellevància al present* és una de les possibles implicacions/inferències pragmàtiques del pretèrit perfet castellà (*he cantado*), sense especificar el tipus d'implicatura que la produeix (King 1992:58):

"Some pragmatic implication/inference relationships depend on the interaction of the semantic notions of tense and orientation. The contextual variation, for example, possible with the

combination [+anterior] and [+present], i.e., the anterior present form, are varied: recent occurrence, current relevance, or situation extended into the present"

c. L'orientació i el temps

Hem vist més amunt que l'orientació anterior forma part del significat inherent dels temps compostos del català. El pretèrit indefinit, efectivament, pot expressar anterioritat, com a (4.50), però també es pot comportar com un temps no anterior (4.51).

(4.50) *Ho he portat avui a la televisió* (CUB)

(4.51) *L'accident aeri que hi ha hagut aquest matí a l'aeroport del Faro*
(CUB)

Podem pensar, doncs, que en català el pretèrit indefinit té (a) un significat [+anterior] amb valor temporal [+present], com a (4.50), on la situació de *portar(x,y)* s'inclou en la perspectiva del present (l'avui del programa televisiu que s'emet en directe) però és anterior al moment en què s'enuncia; i (b) un significat [-anterior] i [+passat], com a (4.51), on l'acció expressada pel verb té lloc en un marc temporal passat, *aquest matí*.

El mateix sistema el trobem en llengües com el francès, l'italià o el romanès, les quals tenen un temps equivalent a l'indefinit amb significat perfet, és a dir [+anterior], i amb significat no perfet, és a dir, [-anterior] (Comrie 1976). En anglès i en algunes varietats del castellà l'únic significat de l'indefinit en relació a orientació és [+anterior], la qual cosa explica la agramaticalitat d'oracions com (4.52), on és especificat el moment del passat en el qual té lloc l'acció i on, per tant, el significat de l'indefinit és [-anterior] i [+passat]:

(4.52) **I have got up at five o'clock this morning*
 (Comrie 1976:54)

Tanmateix, abans d'acceptar la possibilitat d'un significat inherent doble, en el cas del pretèrit indefinit, ens hem de plantejar si aquests dos significats es poden derivar d'un valor més bàsic. Aquest problema és tractat més endavant, després d'analitzar la gramaticalització, en aquesta forma verbal, de l'aspecte i de la distància temporal.

d. L'aspecte

La caracterització del significat de l'indefinit en base, només, a l'orientació i el temps no és suficient. El problema és que encara que en el sistema verbal del català només hi ha una forma que expressa anterioritat en el present –l'indefinit– n'hi ha tres que expressen no anterioritat en el passat –l'indefinit (*he fet*), el perfet (*vaig fer*) i l'imperfet (*feia*).

La qüestió, doncs, és quin és el significat gramatical que diferencia les tres formes de significat [+passat] i [-anterior]. La diferència entre *vaig fer* i *feia* té a veure, com hem vist més amunt, amb l'aspecte: *vaig fer* és perfectiu, *feia* és imperfectiu. Quin és, però, el significat aspectual inherent de l'indefinit?. King (1992) proposa que les formes de significat anterior no expressen perfectivitat. Aquesta idea es pot aplicar a l'indefinit present i anterior, però no ens permet donar raó del contrast entre d'una banda l'indefinit passat i no anterior i, d'altra banda, les formes de perfet i imperfet, ja que si *he fet* pot tenir significat [-anterior] sembla que també ha de poder expressar aspecte perfectiu o imperfectiu, com tots els altres temps no anteriors. L'exemple següent mostra que l'indefinit s'oposa aspectualment a l'imperfet [-perfectiu], i que per tant és [+perfectiu]:

(4.53) a. *A les vuit del matí he estès la roba*
[+perf]

b. *A les vuit del matí estenia la roba*
[-perf]

Aquí, en contrast amb el que hem vist en l'exemple (4.52), és possible especificar el moment del passat en què ocorre l'acció, perquè tant *he estès* com *estenia* signifiquen [+passat] i [-anterior]. La diferència entre (4.53a) i (4.53b) és en la visió de la situació com un tot o com un procés que té el parlant, és a dir, en el valor aspectual perfectiu a (4.53a) i imperfectiu a (4.53b).

e. *La distància temporal*

Ens queda encara el problema d'explicar la diferència entre les dues formes de significat [-anterior], [+passat] i [+perfectiu], és a dir, *vaig fer* i *he fet*. Els exemples següents mostren les restriccions que es donen en l'ús d'aquestes formes:

(4.54) a. *A les vuit del matí he estès la roba*
b. *A les vuit del matí *vaig estendre la roba*

(4.55) a. *Ahir a la tarda *he estès la roba*
b. *Ahir a la tarda vaig estendre la roba*

(4.56) a. *El dia cinc del mes passat *he estès la roba*
b. *El dia cinc del mes passat vaig estendre la roba*

Els exemples (4.54), (4.55) i (4.56) mostren que el català gramaticalitza la distància temporal en el passat. Un passat recent, inclòs en l'espai temporal d'*avui*, s'expressa mitjançant el perfet (*he estès*); un passat més llunyà, que inclou tot allò que no és dins dels límits d'*avui*, s'expressa mitjançant el pretèrit perfet (*vaig estendre*). La mateixa distinció es dona en alguns dialectes occitans i en altres llengües

(Comrie 1985). Com hem vist més amunt, Comrie (1985) proposa per a aquesta distinció els termes hodiernal (per a *avui*) i prehodiernal (per a *abans d'avui*), que podem expressar com a significat [+hodiernal] i [-hodiernal] respectivament.

La distància temporal només es codifica quan hi ha una delimitació precisa del marc temporal en què es produeix una situació determinada. Si no s'especifica el temps en què es produeix la situació no té sentit mostrar la distància entre aquest punt del temps i el centre de referència (el moment de l'enunciació o un altre –v. 4.2.3.4). En aquests contextos, l'indefinit expressa simplement anterioritat, com en els exemples següents:

(4.57)
 (...) *ai doncs avui saps on(t) anem/*
 (...) *a:l Llantiol*
a Barcelona
que hi heu (a)nat mai
 (CUB)

(4.58)
 (a) *més (é)s que van ràpid_*
en deu minuts et tenen despatxat_
 (..) *han cobrat lo que et demanen_*
i::: has escoltat lo que volies sapiguer
 (CUB)

En funció del context, situacions sense una determinació temporal precisa s'interpreten com a situades en algun moment indefinit del passat, com a (4.57), o es veuen com a situacions que tenen una validesa atemporal, com a (4.58).⁵⁰

⁵⁰ Par (1923:190) caracteritza el pretèrit indefinit sobre la base de la noció d'hodiernalitat (tot i que ell no utilitza aquest terme ni parla de distància temporal), i la precisió o imprecisió de la referència temporal: "lo pretèrit indefinit enuncia estats o accions esdevingudes en una època imprecisa anterior a avuy, y també les esdevingudes en un moment precís d'avuy".

f. El significat inherent del pretèrit indefinit

Un darrer problema que planteja el pretèrit indefinit és la possibilitat que aquesta forma pugui tenir, o no, dos significats nuclears. Com hem vist més amunt, hi ha altres llengües en què un temps equivalent a aquest té dos significats (present anterior i passat no anterior), però el problema en aquestes altres llengües és el mateix: pot una única forma verbal tenir més d'un significat gramatical?. El fet que la polisèmia sigui un fenomen freqüent en la llengua em fa pensar que sí. Tanmateix, es pot defensar perfectament la idea contrària, és a dir, que l'indefinit té un significat bàsic més simple, del qual es poden derivar els altres significats que hem definit aquí –que en aquest cas serien significats contextuais, i no inherents.

Aquest significat més simple pot ser [+anterior]. L'indefinit, doncs, no està marcat pel que fa a temps ni pel que fa a aspecte, ni indica inherentment distància temporal. Els valors que he descrit més amunt són valors contextuais que es deriven d'aquest significat bàsic. El significat anterior pot ser interpretat com a passat i perfectiu quan en el context es delimita un marc de referència anterior al present. Quan aquest marc inclou el moment de l'enunciació, en canvi, l'indefinit s'interpreta com a present anterior. L'ús de l'indefinit en contextos hodiernals es deriva de la impossibilitat d'usar en aquests contextos el pretèrit perfectiu, que en contrast amb l'indefinit sí que ha gramaticalitzat distància temporal, com hem proposat més amunt –en aquest cas distància *prehodierna*. Alhora, l'indefinit no pot ser usat com a temps passat no anterior prehodierna perquè aquests valors ja els expressa el perfectiu.

L'anterioritat, doncs, forma part del significat inherent del pretèrit indefinit. No hi formen part, en canvi, els usos històrics o futuribles d'aquest temps, que possibiliten que l'indefinit descrigui situacions

anteriors i no anteriors que es produeixen fora de l'espai d'*avui*, en algun moment del passat o del futur, com en els exemples (4.59) i (4.60). Aquests usos són conseqüència, com hem vist a 4.2.3.4, del trasllat pragmàtic del centre de referència a un espai temporal que no inclou el moment de l'enunciació.

(4.59) Ús històric:

L'any trenta-nou ha acabat la guerra i el pare torna a casa

(4.60) Ús futurible:

El detectiu Eugenio Vélez diu que si a partir d'aquesta data no s'ha resolt hi haurà poques esperances de trobar Maria Àngels Feliu amb vida (CUB)

4.3.2.2. El pretèrit plusquamperfet i el pretèrit anterior

En la tradició descriptiva catalana aquests dos temps es defineixen com a perfectius i relatius, de passat, i anteriors a una acció del passat (Badia 1962, 1994). El contrast semàntic entre plusquamperfet i anterior no s'atribueix a l'aspecte (ja que tots dos són considerats perfectius), en contrast amb les formes simples d'imperfet i perfet, sinó a la distància de la situació que descriuen en relació a un punt de referència del passat: l'anterior denota sempre una anterioritat immediata (Badia 1962, 1994, Marvà 1968), mentre que el plusquamperfet pot indicar anterioritat mediata o immediata (Badia 1962, 1994). El que cal preguntar-se, davant d'aquesta descripció, és si la immediatesa forma part del significat inherent del pretèrit anterior o si és una inferència derivada del context.

La primera possibilitat, és a dir, que la immediatesa sigui una propietat inherent del pretèrit anterior, implicaria afegir la distància temporal a les categories semàntiques codificades per l'anterior i el

plusquamperfet. En aquest cas, la distància temporal es definiria en relació a un punt de referència del passat, i no, com és més freqüent, en relació al moment de l'enunciació. Com hem vist més amunt (4.2.3.3), la indicació de distància temporal relativa ha estat atestada en algunes llengües. En Sotho, per exemple, és possible expressar de forma explícita la distància entre la situació i un punt de referència del passat, sense fer referència a la distància entre aquest punt del passat i el present (Morolong 1978). El contrast entre (4.61a) i (4.61b) seria comparable amb el que hi ha en català entre els temps anterior i plusquamperfet, respectivament:

(4.61)⁵¹

a. *Ha letsatsi lelikela rene retsoa tloha Maseru*
(='a l'alba tot just havíem deixat Maseru')

b. *Ha letsatsi lelikela rene retlohile Maseru*
(='a l'alba havíem deixat Maseru')

Tanmateix, en català no és possible traduir (4.61a) amb el pretèrit anterior (4.62).

(4.62) **A l'alba vam haver deixat Maseru*

Com explica Badia (1994:650), aquest temps "és introduït indefectiblement per un element conjuntiu [temporal: *quan, després que, fins que, etc.*]". La impossibilitat de (4.62) sembla indicar que s'ha produït una rutinització (Haiman 1991) del pretèrit anterior com a marcador de la localització temporal d'una altra acció que s'iniciaria en el moment que acabés la situació descrita pel pretèrit anterior, encara que sense arribar a la gramaticalització d'aquesta funció, ja que es manté

⁵¹ Comrie (1985:86), a partir de Morolong (1978).

el significat del verb. Aquesta rutinització explicaria, d'altra banda, que el plusquamperfet, que indica normalment distància mediata, pogués indicar també immediatesa (Badia 1962, 1994): el plusquamperfet hauria ocupat funcions que l'anterior abandonava.

Aquesta explicació presenta alguns problemes: en primer lloc, els usos mediats del plusquamperfet no són, pròpiament, codificacions d'una major distància que la de l'anterior respecte d'un punt de referència del passat, sinó indicacions de la relació imperfectiva entre un esdeveniment i un període temps. D'aquesta relació es deriva l'ús reiteratiu o habitual del plusquamperfet, que no té l'anterior (Badia 1962, 1994). D'altra banda, el pretèrit anterior hauria d'expressar dues menes de distància temporal: relativa (respecte d'un punt del passat) i absoluta (respecte del present), però només pot expressar anterioritat immediata en contextos prehodiernals (4.2.3.3), com veiem a (4.63):

- (4.63) a. **La Maria ha arribat quan te'n vas haver anat*
 b. *La Maria va arribar quan te'n vas haver anat*

El plusquamperfet, en canvi, es pot usar en contextos hodiernals (4.64a) i prehodiernals (4.64b):

- (4.64) a. *La Maria ha arribat quan te n'havies anat*
 b. *La Maria va arribar quan te n'havies anat*

La segona possibilitat que plantejava, és a dir, que la immediatesa sigui una inferència derivada del context, sembla la més adequada si tenim en compte els contextos en què s'usa el pretèrit anterior i en què el plusquamperfet indica distància immediata, i no mediata. Com acabem de veure, el pretèrit anterior s'usa només precedit d'una conjunció temporal, en oracions subordinades que indiquen el punt en el temps després del qual es realitza l'acció que es descriu en l'oració principal. El

plusquamperfet, d'altra banda, indica immediatesa només en aquests contextos, en els quals pot ser substituït pel pretèrit anterior. La indicació d'immediatesa, doncs, no forma part del significat inherent del pretèrit anterior, sinó que és una inferència derivada del context. El fet que el plusquamperfet s'interpreti com a immediat en els mateixos contextos ho prova.

Així doncs, si la distància temporal (mediata o immediata) no és el tret que diferencia els significats inherents del plusquamperfet i de l'anterior, el contrast semàntic entre aquests dos temps s'ha de justificar d'una altra manera. La possibilitat més raonable, tenint en compte la codificació morfològica d'aquests temps, és pensar que la mateixa distinció aspectual que separa el perfet (morfològicament idèntic a l'auxiliar de l'anterior) i l'imperfet (amb la mateixa flexió que l'auxiliar del plusquamperfet) explica les diferències entre el plusquamperfet i l'anterior: és a dir, el plusquamperfet és imperfectiu i l'anterior és perfectiu. Algunes observacions de Badia (1994:649) insinuen aquesta possibilitat –tot i que aquest autor defineix tots dos temps com a perfectius:

"no podem emprar un pretèrit per l'altre quan es tracta d'accions habituals (aspecte reiteratiu): l'exemple [61]a [*cada setmana, així que havia cobrat, se n'anava al cinema*] (amb plusquamperfet) és correcte, però no podria ésser reemplaçat per [61]b [**cada setmana, així que hagué cobrat, se n'anava al cinema*] (amb anterior), per tal com aquest singularitza l'acció (és a dir: en redueix la realització a una sola vegada), quan en realitat es tracta d'una acció que té lloc cada setmana (d'ací l'ús de l'imperfet, de sentit reiteratiu o habitual, a l'oració principal)"

Badia interpreta l'imperfet (aspectualment imperfectiu) i el plusquamperfet com a reiteratius o habituals, en contrast amb l'anterior,

que no pot tenir aquesta interpretació "perquè singularitza l'acció".⁵² La interpretació habitual de l'imperfet i el plusquamperfet, en contrast amb la no habitual de l'anterior, sembla deguda al valor aspectual d'aquests temps: imperfectiu (l'imperfet i el plusquamperfet) i perfectiu (l'anterior).

El problema que tenim a l'hora de demostrar que existeix aquest contrast aspectual és la rutinització del pretèrit anterior que comentava abans. En el català contemporani aquest temps ha deixat, gairebé, d'usarse⁵³, i en els contextos en què podria ser seleccionat trobem el plusquamperfet o el perfet. Per aquest motiu, la descripció que faig tot seguit és una descripció ideal, aplicable només a un moment indeterminat de l'evolució del català en què l'oposició perfectiu/imperfectiu en els temps anteriors de passat encara era viva.⁵⁴

El marcatge morfològic del plusquamperfet, que com ja he dit és idèntic, en la forma auxiliar, a l'imperfet (*havia cantat*) el caracteritza com un temps imperfectiu; en contrast amb l'anterior, que està marcat morfològicament com a perfectiu (*vaig haver cantat*). Les diferències entre les oracions de (4.65) mostren aquest contrast aspectual:

(4.65) a. *Quan me'n vaig haver anat van obrir el paquet*
[+perfectiu]

b. *Quan me n'havia anat van obrir el paquet*
[-perfectiu]

⁵² Badia equipara, erròniament, l'habitualitat i la reiteració (iterativitat). És cert que els esdeveniments repetits es poden interpretar com a habituals, però una cosa és independent de l'altra. De fet, l'anterior sí que pot tenir un ús reiteratiu: "quan el van haver provat cinc vegades, el van comprar". La confusió de Badia es deu segurament al fet que tant l'habitualitat com la reiteració es poden quantificar (v. 4.2.2.2).

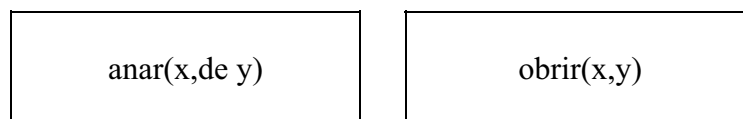
⁵³ El subcorpus de registres del Corpus de català contemporani de la Universitat de Barcelona no conté cap pretèrit anterior. D'aquest temps la major part de parlants de català en tenen només una competència interpretativa, pel fet que hi poden reconèixer la codificació de l'anterioritat (per l'auxiliar i el participi), i del temps passat i l'aspecte perfectiu (ja que la flexió de l'auxiliar coincideix amb la del perfet).

⁵⁴ Caldria un estudi històric que comprovés si aquesta oposició ha existit realment en algun moment de l'evolució del català.

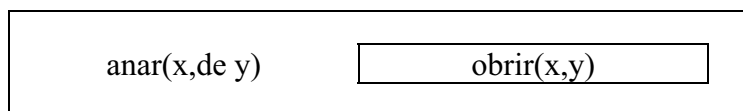
En l'exemple (4.65a), el pretèrit anterior descriu una situació (*me'n vaig haver anat*) que es produeix en un temps anterior al de la situació del passat *van obrir el paquet*. La situació d'anar-se'n es veu com un fet global, que en el moment que s'acaba dóna pas a una altra situació, la d'obrir el paquet. Igualment, (4.65b) descriu la situació d'anar-se'n com un fet anterior a un moment del passat, però el valor imperfectiu que codifica el plusquamperfet permet que la situació d'obrir el paquet s'interpreti com a inserida en l'anterior. Els diagrames (4.66) il·lustren aquesta diferència de significat entre el plusquamperfet i l'anterior.

(4.66)

a. *Quan me'n vaig haver anat van obrir el paquet*

b. *Quan me n'havia anat van obrir el paquet*

Aquesta diferència de significat justifica que l'expressió (4.67a) pugui ser equivalent a (4.66a), però no a (4.66b), i que (4.67b) descriu la mateixa situació que (4.66b), però no que (4.66a).

(4.67) a. *En el moment en què vaig deixar de ser-hi (=quan vaig ser anat), van obrir el paquet*

b. *Mentre jo era fora (=quan era anat) van obrir el paquet*

Un argument més en favor de la imperfectivitat del plusquamperfet es deriva dels exemples següents (4.68):

(4.68) a. ?*Quan ja me'n vaig haver anat van obrir el paquet*
[+perfectiu]

b. *Quan ja me n'havia anat van obrir el paquet*
[+perfectiu]

L'adverbi *ja* expressa en alguns contextos el final d'una situació.⁵⁵ En aquests exemples, l'adverbi *ja* indica que la situació d'anar-se'n algú s'ha acabat. Com que aquest sentit d'acabament es deriva del valor perfectiu del pretèrit anterior, l'ús de l'adverbi *ja* a (4.68a) resulta redundant. A (4.68b), en canvi, com que la interpretació del plusquamperfet és imperfectiva i per tant no diu res sobre els límits de la situació, l'adverbi fa explícit l'acabament de la situació d'anar-se'n i provoca, per tant, que interpretem (4.68b) perfectivament.

El fet que en el català contemporani s'utilitzi molt poc el pretèrit anterior ha contribuït a la desaparició de la distinció perfectiu/imperfectiu en els temps anteriors⁵⁶, ja que aquest contrast només es donava en els temps anteriors de passat. En la llengua actual, l'oració *quan me n'havia anat van obrir el paquet* és pot identificar amb qualsevol de les situacions que descriu (4.66). Els usos residuals de l'anterior mantenen, tanmateix, el valor perfectiu. Per al català actual, doncs, podem proposar que el significat nuclear del plusquamperfet i de

⁵⁵ Segurament, aquest valor conclusiu és una interpretació del valor d'immediateza que té l'adverbi *ja*. Crec que és aquest valor més bàsic el que ens permet interpretar-lo com una forma que marca el final o l'inici d'una situació que es produeix en un moment immediat a un punt de referència temporal, que pot ser el present (*ja vinc, ja ho has vist*), el passat (*ja venien*) o el futur (*ja vindrem*). Aquest valor el tenia ja la forma llatina *iam*, que podia indicar futur immediat (*iamne abis?*, 'te'n vas ja?'), conclusió d'una situació passada (*iam anni quadrigenti sunt cum...*, 'ja fa quatre-cents anys que...'), transició entre dues situacions (*iam vero, 'i a més', 'd'altra banda'*), etc. Sobre la interpretació de *ja* es pot consultar Espinal (1984).

⁵⁶ King (1992) ha observat el mateix en el castellà. Segons aquest autor, els temps compostos del castellà només expressen orientació i temps, i no codifiquen la distinció entre aspecte perfectiu i imperfectiu.

l'anterior és el que presento a (4.69), tenint en compte que l'ús de l'anterior és recessiu i que pot ser substituït per altres temps que expressen els mateixos valors: el plusquamperfet –que és anterior i passat–, o el perfet –que és perfectiu, passat i prehodiernal.

(4.69)

Plusquamperfet = [+anterior], [+passat]⁵⁷

Anterior = [+anterior], [+passat], [+perfectiu], [-hodiernal]

4.3.3. El significat inherent del present i els pretèrits d'indicatiu

En aquest apartat hem definit el significat inherent dels temps present, perfet, imperfet, indefinit, plusquamperfet i anterior del mode indicatiu. Hem vist que aquestes formes verbals es poden caracteritzar amb valors corresponents a les categories semàntiques que han estat descrites en l'apartat anterior: l'aspecte i la localització temporal. (4.70) sintetitza les característiques dels temps que han estat estudiats.

(4.70)

<i>Present:</i>	no anterior, present
<i>Pretèrit perfet:</i>	no anterior, prehodiernal, passat, perfectiu
<i>Pretèrit imperfet:</i>	no anterior, passat, imperfectiu
<i>Pretèrit indefinit:</i>	anterior
<i>Pretèrit plusquamperfet:</i>	anterior, passat
<i>Pretèrit anterior:</i>	anterior, prehodiernal, passat, perfectiu

⁵⁷ Com comentó més endavant, el plusquamperfet pot tenir un ús no anterior en alguns contextos (en la narració de fets habituals del passat remot). Però aquest ús sembla, almenys en el català de Barcelona, molt residual.

4.4. La representació oracional dels esdeveniments

4.4.1. Els esdeveniments i l'estructura oracional

En la representació oracional dels esdeveniments es combinen les propietats temporals ((no)direccionalitat) i aspectuals ((no)dimensionalitat) del predicat verbal, els seus arguments, la flexió del verb (localització temporal i aspecte) i els adjunts oracionals. Per exemple, un verb dimensional i direccional com *beure* es pot codificar amb l'imperfet d'indicatiu per mantenir aquests valors, o amb el perfet si la situació de *beure(x,y)* es vol presentar com a no dimensional (4.71):

(4.71) a. <i>El Joan bevia</i>	DIM1, +DIR
b. <i>El Joan va beure</i>	DIM0, +DIR

D'altra banda, si el temps seleccionat és un temps que no codifica aspecte, com el present, la (no)dimensionalitat de la situació pot ser representada pel complement del verb, com a (4.72):

(4.72) a. <i>El Joan beu llet</i>	DIM1, +DIR
b. <i>El Joan es beu un got de llet</i>	DIM0, +DIR

O per un adjunt que mostri la situació com un fet en procés, com a (4.73a), o que indiqui els límits inicial i final de la situació, com a (4.73b).

(4.73) a. <i>El Joan beu durant hores</i>	DIM1, +DIR
b. <i>El Joan beu durant una hora</i>	DIM0, +DIR

Noteu que (4.72a) i (4.73a) poden tenir una interpretació habitual, la qual cosa no és possible en el cas de (4.72b) i (4.73b) llevat que indiquem explícitament que la poden tenir, com hem fet a (4.74):

- (4.74) a. *El Joan es beu un got de llet cada mati*
b. *El Joan beu durant una hora cada vegada que s'ho proposa*

D'altra banda, la no dimensionalitat en el present de (4.72b) es pot cancel·lar mitjançant el temps progressiu, que com hem vist en l'apartat 4.2.2 codifica l'estat de desenvolupament de la situació. Vegeu (4.75).

- (4.75) *El Joan s'està bevent un got de llet* DIM1, +DIR

En cas que el temps verbal seleccionat codifiqui aspecte, el valor del temps domina el del complement, com veiem a (4.76), on el perfect presenta la situació de *beure llet* com a no dimensional, en contrast amb (4.72a):

- (4.76) *El Joan va beure llet* DIM0, +DIR

Igualment, quan el temps verbal codifica anterioritat la situació s'interpreta com a no dimensional, independentment de la (no)dimensionalitat de l'objecte, com a (4.77):

- (4.77) *El Joan ha begut llet* DIM0, +DIR

No sembla, en canvi, que l'argument subjecte incideixi en la representació de la dimensionalitat d'aquest esdeveniment. Com veiem a (4.78), tant en el cas en què el subjecte és definit (i, doncs, no dimensional), com en el cas en què no ho és, com *algú*, la interpretació de l'oració és la mateixa, independentment de la flexió del verb i dels adjunts temporals.

- (4.78) a. *El Joan va beure* DIM0, +DIR
b. *Alguns van beure* DIM0, +DIR
c. *El Joan beu durant una hora* DIM0, +DIR
d. *Alguns beuen durant una hora* DIM0, +DIR

e. <i>El Joan beu durant hores</i>	DIM1, +DIR
f. <i>Alguns beuen durant hores</i>	DIM1, +DIR

Aquests exemples suggereixen que la presentació dels esdeveniments en l'oració es construeix d'acord amb les relacions jeràrquiques que s'han descrit des de la recerca sintàctica, particularment la idea que la informació lèxica es genera en el sintagma verbal i que els nusos funcionals (COMP, FLEX, CONC, TEMPS, ASP)⁵⁸ estan tots per damunt del SV.

Quan la flexió aspectual és buida (com en el cas del present), la representació de l'esdeveniment depèn dels nusos inferiors, és a dir, del significat del verb i dels arguments (4.72). Quan el verb codifica aspecte, la flexió aspectual domina els nivells inferiors, i per tant pot cancel·lar la dimensionalitat del verb i els arguments –com a (4.76).

(4.77) mostra, d'altra banda, que l'anterioritat del temps verbal afavoreix la interpretació no dimensional de l'oració. La raó d'això és que l'orientació anterior s'identifica amb la telicitat, és a dir, amb l'orientació de la situació cap a un punt final, que com hem vist a 3.3.5 forma part de la idea de no-dimensionalitat. Les altres formes de localització temporal, en canvi, és a dir, el temps (passat, present, futur) i la distància temporal (hodiernal, prehodiernal), no incideixen en la representació oracional dels esdeveniments. Això explica que l'auxiliar

⁵⁸ A Chomsky (1986) es preveu un únic nus SFLEX; però posteriorment, especialment a partir de Pollock (1989), la major part de seguidors de la teoria estàndard revisada i ampliada han preferit la hipòtesi que distingeix un nus funcional diferent per a cadascuna de les categories flexives del verb: el temps (STEMPS), l'aspecte (SASP), el mode (encara que normalment no es té en compte), i la veu, a més de la concordança (SCONC). L'ordre jeràrquic d'aquests nusos funcionals no és fix: els investigadors que treballen en aquest marc discuteixen, per exemple, sobre si hi pot haver variacions entre llengües diferents, o sobre si STEMPS és el complement de CONC o a l'inrevés. En tot cas, la jerarquia que sembla dominar en la bibliografia és la que situa STEMPS per sota de SCONC i SASP per sota d'STEMPS, és a dir: [SCONC Esp [CONC' CONC [STEMPS Esp [TEMPS' TEMPS0 [SASP Esp [ASP' ASP0 [VP V']]]]]]]. Cuenca i Pérez-Saldanya (1991) segueixen aquesta hipòtesi. També hi ha, és clar, autors que qüestionen els intents de reflectir els trets morfològics en l'estructura sintàctica de constituents (Joseph i Smirniotopoulos 1993).

haver sigui tractat en sintaxi com un auxiliar aspectual, i no com un marcador de temps.⁵⁹

La no incidència del subjecte en la representació dels esdeveniments (4.78) sembla confirmar, d'altra banda, la hipòtesi del subjecte intern al SV (*VP-Internal Subject Hypothesis*), segons la qual tots els arguments del verb es generen dins del SV, inclòs el subjecte, que només es mou a posicions més altes per satisfer els requisits de concordança (Bonet 1990, Contreras 1991, Koopman i Sportiche 1988, 1991, entre d'altres).

En la representació oracional dels esdeveniments, doncs, el paper dels temps verbals depèn, d'una banda, de la posició que ocupa la flexió verbal en l'estructura de l'oració i, d'altra banda, dels valors semàntics que codifiquen els morfemes flexius de cada temps verbal. En l'apartat e4.4.3 comento la contribució que fan a la representació dels esdeveniments els temps verbals de present i de passat del mode indicatiu. Abans, però, 4.4.2 explica de quina manera incideixen en la representació dels esdeveniments el predicat verbal, els arguments i els adjunts.

4.4.2. Predicats, arguments i adjunts

4.4.2.1. Els predicats verbals

Els predicats verbals són inherentment (no)direccionals. Són predicats direccionals els que expressen una situació que es *desenvolupa* en el temps, els que impliquen una activitat que pot conduir o no a un canvi d'estat; són predicats no direccionals els que *existeixen* en el temps

⁵⁹ El tractament d'*haver* com a auxiliar aspectual està molt generalitzat. Entre molts d'altres, el trobem a Pérez-Saldanya (1993).

sense que calgui un impuls continu d'energia que els mantingui. En general, el concepte de direccionalitat es correspon al de dinamicitat (v. cap. 3). *Caminar, dir, reconèixer, topar, deixar, portar, venir, morir, parlar, fer, desenvolupar*, etc. són predicats direccionals; *ser, estar, viure, tenir, saber, agradar, haver-hi, consistir*, i d'altres, són predicats no direccionals.

Alguns predicats direccionals tenen límits inherents (inicial, final, o inicial i final), com *començar, acabar, o tossir*, la qual cosa afavoreix que s'interpretin com a no dimensionals quan en el context no hi ha una informació explícita sobre la (no)dimensionalitat de la situació, com a (4.79):

(4.79) *El programa comença*

Si un predicat direccional no implica l'existència de límits, una oració descontextualitzada com (4.80) pot ser ambigua pel que fa a la (no)dimensionalitat.

(4.80) *L'Anna camina*
 a. DIM0 (= *està caminant)
 b. DIM1 (= està caminant)

El predicats no direccionals, d'altra banda, no impliquen l'existència de límits, i per tant es comporten de forma similar als direccionals sense límits. (4.81) també és ambigu.

(4.81) *El crim existeix*
 a. DIM0 (= *està existint)
 b. DIM1 (= està existint)

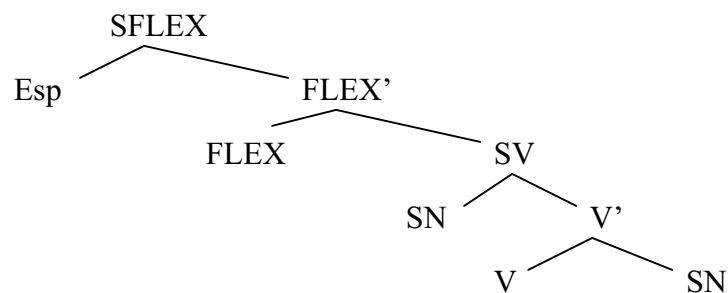
En el discurs natural, però, oracions com aquestes apareixen sempre en un context que en determina la interpretació (no)dimensional.

4.4.2.2. Els arguments

En aquest treball hem assumit la hipòtesi que els arguments del predicat verbal, subjecte i objectes, es generen en el sintagma verbal (v. 4.4.1). Aquesta hipòtesi sembla confirmar-la el fet que la flexió aspectual del verb domini semànticament la (no)dimensionalitat del predicat verbal, els complements i el subjecte.

La relació semàntica del predicat amb d'una banda els complements i d'altra banda el subjecte no hauria de ser, però, la mateixa. En la hipòtesi que proposa que el subjecte es genera al SV es manté la distinció entre els arguments interns (complements o objectes) i l'argument extern (subjecte). La manera de formalitzar aquesta distinció varia en diferents propostes⁶⁰, però en qualsevol cas, el subjecte és, dins del SV, un argument extern del verb, mentre que els complements en són arguments interns (4.82).

(4.82)

Si aquesta anàlisi sintàctica ha de tenir un correlat semàntic, el que podem esperar és que la (no)dimensionalitat/(no)direccionalitat del subjecte domini la del predicat combinat amb els complements. Com

⁶⁰ Per a Koopman i Sportiche (1991), el SN ocupa la posició de subjecte en una clàusula petita amb un predicat SV: [SFLEX Esp [FLEX' FLEX [V_{màx} SN SV]]]. En canvi, d'altres (Bonet 1989, Contreras 1991, Fukui i Speas 1986) han dit que el subjecte ocupa la posició d'especificador del SV: [SFLEX Esp [FLEX' FLEX [SV SN [V' [V SN]]]]]. Com noten Koopman i Sportiche (1991), però, les dues posicions són compatibles.

veurem tot seguit, però, no sembla que l'expressió dels esdeveniments confirmi aquesta possibilitat.

Abans de comentar el problema de la posició del subjecte en relació als altres constituents de l'oració, hem d'explicar com es representen la (no)direccionalitat i la (no)dimensionalitat en els arguments del verb. No he fet una anàlisi detallada d'aquesta qüestió, ja que em volia centrar, en aquest treball, en la contribució dels temps verbals a l'expressió dels esdeveniments. Les afirmacions següents es basen, pel que fa a la (no)dimensionalitat, en la bibliografia que he consultat; quant a la (no)direccionalitat, l'atribució d'un determinat valor als exemples que suggereixo parteix de la idea que els arguments del verb poden indicar moviment temporal.

Pel que fa a la (no)direccionalitat dels arguments, doncs, crec que: (a) els sintagmes nominals poden ser direccionals (*el procés de conquesta, una festa*) o no direccionals (*el concepte de conquesta, una festa divertida*); (b) els sintagmes preposicionals poden indicar direccionalitat (*fins a X, (cap) a X, (des) de X*) i no direccionalitat (*(*cap) a X, (*des) de X*); (c) els sintagmes adjectivals poden ser direccionals (*madur, buit, malalt, bellugadís*) i no direccionals (*feliç, bo, intel·ligent*).

Pel que fa a la representació de la (no)dimensionalitat dels arguments nominals, em baso en el treball de Mourelatos (1978) i Verkuyl (1993), entre d'altres (v. 3.2), que suggereix que hi ha una relació entre la distinció comptable/incomptable en els noms i la perfectivitat/imperfectivitat en els verbs. Un complement nominal comptable hauria d'afavorir la interpretació no dimensional (perfectiva) del SV, un complement no comptable, en canvi, conduiria a una interpretació dimensional (imperfectiva). Per exemple:

- (4.83) a. *X menja caramels* DIM1
 b. *X es menja un caramel* DIM0

D'altra banda, els adjectius poden ser també dimensionals (*bo, intel·ligent, bellugadís*) i no dimensionals (*madur, buit, malalt*).⁶¹ Finalment, els sintagmes preposicionals poden contribuir a la presentació no dimensional de la situació quan indiquen l'existència de límits (*fins a X, (*cap) a X, (des) de X*), mentre que afavoreixen la interpretació dimensional quan no impliquen necessàriament uns límits inicial o final de la situació (*(cap) a X, (*fins) a X, (*des) de X*).⁶²

Si el subjecte, com dèiem, domina semànticament el verb i l'argument intern, un subjecte comptable hauria de mostrar de manera no dimensional (DIM0) l'oració (4.83a), i un subjecte no comptable l'hauria de mantenir com a dimensional (DIM1).

- (4.84) a. *El Josep menja caramels* DIM0
 b. *La gent mengen caramels* DIM1⁶³

Tanmateix, tant (4.84a) com (4.84b) descriuen situacions atèliques (DIM1, v. 3.3.5), que no s'orienten necessàriament vers un final i que per tant es poden aturar: si el Josep menja caramels i s'atura, la situació que descriu (4.84a) haurà estat certa (el Josep haurà menjat caramels fins al moment de l'aturada). En el cas de la situació (4.84b) passa exactament el mateix. En canvi, amb un complement definit (*un*

⁶¹ Noteu que diversos adjectius poden tenir el mateix valor direccional però indicar una dimensionalitat diferent, o a l'inrevés: per exemple, *madur, buit, malalt* i *bellugadís* són +DIR, però només *bellugadís* és DIM1.

⁶² Vegeu Bosque (1990) en relació, especialment, a la perfectivitat d'adjectius i participis.

⁶³ La diferència en la (no)dimensionalitat dels subjectes de (4.84a) i (4.84b) sembla tenir altres conseqüències en la sintaxi. Quan el complement és comptable, el verb *menjar* pren obligatòriament el clític *es* si el subjecte també és comptable (1); però el pronom no és obligatori quan el subjecte no és comptable (2):

- (1) *El Josep es menja un caramel*
 (2) *La gent (es) mengen un caramel*

Aquesta observació és del tot impressionista. Caldria una anàlisi completa dels usos del pronom *es* per poder veure fins a quin punt la selecció d'aquest pronom està relacionada amb l'expressió de la (no)dimensionalitat.

caramel) les dues oracions mostrarien la mateixa situació de forma tèlica, i si les aturéssim podríem impedir que es completessin: si el Josep menja un caramel i s'atura, no s'haurà menjat un caramel; igualment, si la gent mengen un caramel i s'aturen, no s'hauran menjat el caramel.⁶⁴ Hem de pensar, per tant, que almenys semànticament la idea que el subjecte domina el verb i els arguments interns no és correcta.

Així doncs, l'estructura (4.82) no sembla tenir un correlat semàntic, almenys pel que fa a la posició del subjecte. Semànticament, el predicat verbal i els seus arguments ocupen una posició subordinada a la flexió, i en l'estructura argumental, el subjecte està dominat pel verb i els complements. Per als propòsits d'aquesta investigació aquesta idea és suficient. L'estudi de les implicacions sintàctiques que pot tenir la subordinació del subjecte en l'estructura argumental serà l'objecte de treballs posteriors a aquest.

4.4.2.3. Els adjunts

Els adjunts que participen en la representació de la temporalitat en l'oració són bàsicament de dos tipus: (1) els que determinen la localització temporal de l'esdeveniment, sense afectar les seves característiques (no)direccionals i (no)dimensionals; (2) els que afecten la (no)direccionaltat o la (no)dimensionalitat de l'esdeveniment.⁶⁵

⁶⁴ Aquest test ha estat utilitzat per identificar la telicitat de les situacions (verb, subjecte i objectes). Comrie (1976:44-48), per exemple, explica que *John is singing* és una situació atèlica, ja que implica *John has sung*; en canvi, *John is singing a song* és tèlica, ja que té un punt final ben definit –el moment en què John arriba al final de la cançó–; alhora, *John is singing songs* és atèlica, mentre que *John is singing five songs* és tèlica.

⁶⁵ Els exemples d'adjunts que cito en aquest apartat procedeixen del CUB.

1) Els adjunts del primer tipus poden ser adverbis, sintagmes nominals, sintagmes preposicionals o oracions⁶⁶ que, com acabo de comentar, simplement localitzen en el temps la situació que descriu l'oració, sense incidir en la representació de la (no)dimensionalitat/(no)direccionalitat de l'esdeveniment. Per exemple: *avui, ahir, aquest matí, aquesta nit, ara, aquest any, el mil nou-cents noranta-dos, al començar la missa, quan ha començat el programa, dos anys després, quan tramet una lletra, quan la guerra, fa temps*, etc. Aquesta localització temporal pot ser puntual (*ara, fa un moment*) o pot definir un espai de temps ampli que pot haver acabat o no en el moment de l'enunciació (*ahir, avui, aquest any*); d'altra banda, pot ser una localització específica (*ahir, el 1992*, etc.) o indicar la distància subjectiva en relació al centre díctic (*fa temps, fins a dates recents*, etc.).

2) Els adjunts temporals que incideixen en la presentació de l'esdeveniment es poden agrupar en dues classes: (a) en primer lloc, hi ha expressions adverbials que quantifiquen la temporalitat de la situació. Adverbis quantificadors com *sempre, sovint, mai, normalment, rarament*, etc. s'anomenen també adverbis de freqüència o adverbis aspectuals.⁶⁷ Expressions com *tota la vida, alguna vegada, cada matí, moltes vegades*, etc. pertanyen també a aquest grup. Aquests adjunts localitzen una situació en el temps, com els adjunts oracionals temporals, però a diferència d'aquests imposen uns límits en la localització temporal de l'esdeveniment. Per exemple, a (4.85) la

⁶⁶ Quan la localització temporal és indicada en una oració subordinada, els valors aspectuals i temporals de l'oració subordinada i els de la principal interactuen. Per exemple, en l'oració *li va caure un obús (...) quan evacuava aquell ferit* (CUB), l'oració subordinada mostra dimensionalment la situació d'evacuar el ferit. Aquesta dimensionalitat possibilita la definició d'un espai temporal ampli en algun punt del qual es produeix la situació no dimensional que descriu l'oració principal. Pel que fa a d'altres consideracions sobre la interacció de les oracions subordinades temporals i les oracions principals es pot consultar Kamp i Reyle (1993:651-664).

⁶⁷ En semàntica aquests adverbis són tractats com a adverbis quantificadors o de freqüència. La denominació *aspectual* la trobem en la recerca sintàctica (Hernanz 1993, per exemple).

situació es localitza temporalment en el temps en què el pare del parlant era viu (T); l'adverbi *sempre* quantifica aquesta situació, de manera que per a tot temps *t* situat en la localització temporal T podem dir que és cert que el pare del parlant ha viscut a Barcelona:

(4.85)⁶⁸ [Mentre va ser viu] *el meu pare hi va viure sempre* [a Barcelona]
(CUB)

(b) Altres expressions adverbials mostren la durada de la situació, sense indicar-ne la localització temporal, com *durant una hora*, *en una hora*, etc.; o indiquen durada i a més a més localització temporal, com *els darrers tres anys*, *fins a dates recents*, i d'altres. Aquestes expressions, que podem anomenar *de mesura* (Kamp i Reyle 1993), són també quantificadores, però alguns autors les distingeixen dels adverbis freqüencials o aspectuals (*sempre*, *mai*, etc.) pel fet que aquests també indiquen localització temporal, mentre que algunes expressions adverbials de mesura (*durant una hora*, etc.) són independents de la localització temporal de la situació (Kamp i Reyle 1993). Com hem vist en l'apartat 4.4.1, quan la indicació de la durada és definida (*durant una hora*), la situació es presenta com a no dimensional; quan és indefinida (*durant hores*), la situació es mostra dimensionalment.

Altres adjunts no temporals poden incidir també en la presentació dels esdeveniments, particularment els locatius –recordem que les nocions de dimensionalitat i direccionalitat són conceptes espacials que han estat transportats a l'àmbit de la temporalitat. Més amunt ja hem vist que els complements preposicionals locatius podien modificar la (no)direccionalitat i la (no)dimensionalitat del predicat verbal; paral·lelament, els adjunts locatius (oracionals o del SV) poden modificar les característiques de l'esdeveniment. *Fins a X* i *cap a X*, per

⁶⁸ La localització temporal [*mentre va ser viu*] apareix de forma implícita en el context.

exemple, indiquen que l'esdeveniment és direccional, ja que *fins a X* suposa un moviment que acaba a X, i *cap a X* indica que el moviment es produeix en una direcció determinada, sense que necessàriament calgui arribar al final. La primera expressió, d'altra banda, imposa un límit final en el moviment, i per tant afavoreix la interpretació no dimensional de l'esdeveniment, en contrast amb *cap a X*, que en no definir uns límits permet la interpretació dimensional. Compareu (4.86a) i (4.86b):

- (4.86) a. *El Pep camina fins a la serra de la Mussara*
b. *El Pep camina cap a la serra de la Mussara*

En l'estructura de l'oració, els adjunts que indiquen la localització temporal de la situació ocupen una posició adjunta a SFLEX (Enç 1985, 1987, Haegeman 1991, Hernanz 1993). Són, doncs, adjunts oracionals i condicionen la selecció de la flexió temporal (temps i distància temporal), com mostra (4.87):

- (4.87) a. *Ahir vaig venir*
b. *Avui he vingut*

Els adjunts quantificadors (freqüencials i de mesura) no condicionen la flexió temporal del verb, com veiem a (4.88):

- (4.88) a. *Sempre ho vaig saber*
b. *Sempre ho he sabut*

A més, la interpretació que en fem pot estar condicionada pel valor aspectual de la forma verbal. Quan l'adverbi *sempre* es combina amb la forma de perfet, admet una interpretació durativa (4.89a) i iterativa (4.89b). En canvi, quan es combina amb l'imperfet (4.90) només admet la interpretació iterativa (4.90b):

- (4.89) *Sempre ho vaig saber*
 a. *durant tot aquell temps...*
 b. *cada vegada que m'ho va preguntar...*

- (4.90) *Sempre ho sabia*
 a. **durant tot aquell temps...*
 b. *cada vegada que m'ho preguntava...*

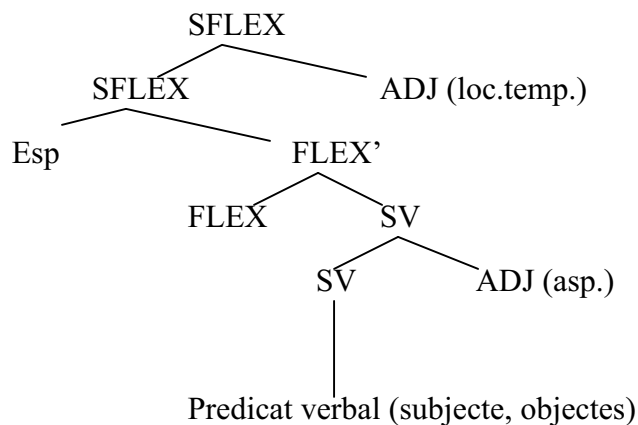
D'altra banda, aquests adjunts semblen dominar semànticament, en la representació dels esdeveniments, el predicat verbal i els seus arguments (subjecte i objectes). Podem pensar, doncs, que en l'estructura de l'oració els adjunts quantificadors (que alguns autors anomenen *aspectuals*) ocuparan la posició d'adjunt del SV. Adjunts locatius com els de (4.86) ocuparien la mateixa posició, ja que no condicionen la flexió del verb, però sí la interpretació de predicat i arguments.

Podem postular, per tant, que les expressions que indiquen localització temporal se situen en la posició adjunta a SFLEX, mentre que les que expressen la (no)dimensionalitat i la (no)direccionalitat de l'esdeveniment són adjuntes al SV. Aquesta possibilitat ens permet evitar alguns dels problemes que es deriven d'altres anàlisis. Pérez-Saldanya (1994-1995), seguint Stroik (1990), comenta, per exemple, el problema de les asimetries entre termes de polaritat negativa, com *anytime* o *anyone*. Aquest termes s'han de trobar sota l'abast d'un operador negatiu (com *no one* o *never*). Si es postula que totes les expressions temporals (les de localització temporal i les aspectuals) ocupen una posició adjunta a SFLEX es pot predir, erròniament, que una oració com *John saw no one anytime* és agramatical, ja que *no one* no domina (no comanda-c) l'expressió temporal *anytime*. Si en canvi es proposa que la posició adjunta a SFLEX l'ocupen només els adjunts que expressen localització temporal, i que els adjunts aspectuals (freqüencials, de mesura), com *anytime* o *never*, ocupen una posició

adjunta a SV, la gramaticalitat de *John saw no one anytime* es pot explicar a partir de la relació de comandament-m, que com recorda Pérez-Saldanya (1994-1995:287) és menys restrictiva que la de comandament-c.

(4.91) il·lustra les hipòtesis que són assumides en aquest treball en relació a la posició que ocupen els adjunts que indiquen localització temporal i els adjunts aspectuals (freqüencials i de mesura) en l'estructura de l'oració, així com la hipòtesi que el subjecte es genera en el SV. No explicitem la posició del subjecte dins del sintagma verbal, ja que, com hem vist més amunt, no sembla semànticament justificable el domini del subjecte sobre els altres constituents del SV. El problema de la posició que hauria d'ocupar el subjecte en el SV –suposant que la posició sintàctica hagi de tenir un correlat semàntic– queda sense resoldre en aquest treball.

(4.91)

4.4.3. Els temps verbals i la representació dels esdeveniments

Hem vist en aquest capítol que la (no)direccionalitat forma part del significat inherent del predicat verbal, i que els temps verbals que analitzem en aquest treball no contribueixen a expressar-la. La interpretació (no)dimensional de les oracions, en canvi, es deriva de la

distinció aspectual perfectiva/imperfectiva que codifiquen alguns temps verbals i de l'orientació anterior que han gramaticalitzat els temps compostos.

En aquest apartat comentem oracions en què el verb principal ha estat flexionat amb el present, el perfet, l'imperfet, l'indefinit i el plusquamperfet d'indicatiu. La majoria dels exemples han estat extrets dels setze textos del CUB, de registres diferents, que he utilitzat per a aquest treball. Aquests textos no contenen cap realització del pretèrit anterior, de manera que aquest temps verbal no ha estat analitzat. Mostrem, per a cada temps, descripcions d'esdeveniments dels quatre tipus bàsics que han estat identificats en el capítol 3. Com veurem, en cada cas el temps verbal ha d'interactuar amb altres elements de l'oració per expressar el valor esdevenimental adequat.

Recordem, abans, les característiques dels quatre tipus bàsics d'esdeveniments (4.92):

(4.92)	<i>Estat 0:</i>	no dimensional, no direccional
	<i>Estat 1:</i>	dimensional, no direccional
	<i>Procés:</i>	dimensional, direccional
	<i>Acció:</i>	no dimensional, direccional

4.4.3.1. El present

El significat nuclear del present d'indicatiu és temps present i orientació no anterior. Aquest temps, doncs, no contribueix a la representació dels esdeveniments, i per tant, en les oracions en què és seleccionat són els altres constituents els que determinen la forma en què es presenta la situació. Tenint en compte les característiques esdevenimentals de predicats, arguments i adjunts que han estat exposades en l'apartat 4.4.2, la representació dels esdeveniments en les

oracions amb el verb en present d'indicatiu és la que il·lustren els exemples següents.

(a) ESTAT 0

(4.93) *Quan Martorell escriu el Tirant lo Blanc aquell personatge existeix* (CUB)

(4.94) *Ja és tancat* (CUB)

(4.95) *La teva mare és de Barcelona* (CUB)

(4.96) *Les formigues també tenen els seus enemics* (CUB)

(4.97) *És fàcil* [anar a la Sagrada Família] (CUB)

(b) ESTAT 1

(4.98) *Hi han cases que quasi fan...* (CUB)

(4.99) *La sentor rica i almescada de l'orina roman durant un bon temps* (CUB)

(c) PROCÉS

(4.100) *Per dins regalima* (CUB)

(4.101) *Les coses es rumien diferent, eh?* (CUB)

(4.102) *Jo vaig cap allà* (CUB)

(d) ACCIÓ

(4.103) *Joanot Martorell desapareix a l'entorn del mil quatre-cents seixanta i tants* (CUB)

(4.104) *Aquests dies ja es glacen* [els vidres] (CUB)

(4.105) *Poses l'aigua al foc* (CUB)

Les situacions que descriuen aquests exemples són mostrades com a esdeveniments de classes diferents en funció de les característiques (no)dimensionals i (no)direccionals del constituent dominant. A (4.93), l'oració subordinada *quan Martorell escriu el Tirant lo Blanc* indica la localització temporal de la situació que descriu l'oració principal: *existir(aquell personatge)*. Hem vist més amunt que la localització temporal no incideix en la presentació dels esdeveniments. Tanmateix,

quan la localització és indicada en una oració subordinada temporal, l'esdeveniment que aquesta descriu interactua amb el que es presenta en l'oració principal. En aquest cas, l'ús del present històric en l'oració temporal determina l'ús d'aquesta mateixa forma en l'oració principal.⁶⁹ La situació *existir(aquell personatge)* es presenta com a no dimensional pel fet que el subjecte és definit.

En l'exemple (4.94), l'adjectiu perfectiu *tancat* contribueix a la no dimensionalitat de la representació. L'adverbi *ja* indica la immediatesa de l'acció que ha portat a l'estat de tancament. A (4.95) el complement del verb és un sintagma preposicional perfectiu, i el subjecte, que domina el verb i l'argument intern, és definit. A (4.96) són definits tant l'argument intern com l'extern.

(4.97) mostra una oració en què apareix un adjectiu imperfectiu – *fàcil* (Bosque 1990)– i que tanmateix representa un esdeveniment no dimensional. Aquest cas s'explica pel fet que el subjecte elidit és una oració d'infinitiu que podem recuperar del context –*anar a la Sagrada Família*. L'infinitiu presenta les situacions de forma global, és a dir, no dimensional; si tenim en compte que el subjecte domina semànticament el predicat verbal i el complement, és normal que (4.97) mostri un estat no dimensional.

En els exemples d'estats¹, la dimensionalitat es representa de diverses formes. A (4.98) es deriva de la impersonalitat del subjecte i de la indefinició del complement. A (4.99) el subjecte és definit, la qual

⁶⁹ L'estudi de la relació entre les oracions subordinades temporals i les oracions principals ultrapassa els objectius d'aquest treball. Vull fer notar només que la correlació temporal entre aquestes oracions sembla afectar només el temps, però no l'aspecte. La selecció de formes verbals d'aspecte diferent és possible, i és motiu de diferències en la interpretació de les oracions, com veiem a (1):

- (1) a. *Quan Martorell va escriure el Tirant lo Blanc aquell personatge existia*
 b. *Quan Martorell escrivia el Tirant lo Blanc aquell personatge existia*
 c. *Quan Martorell va escriure el Tirant lo Blanc aquell personatge va existir*
 d. **Quan Martorell escrivia el Tirant lo Blanc aquell personatge va existir*

Sobre el problema de la correlació temporal en català es pot consultar, per exemple, Pérez-Saldanya (1988), Viana (1990) i les notes que hi dedica Solà (1977, 1987, 1994).

cosa podria fer esperar una representació no dimensional; tanmateix, l'expressió adverbial indica durada indeterminada –*durant un bon temps*–, i per tant el manteniment en el temps del subjecte es presenta de forma dimensional.

4.4.3.2. El perfet

El perfet és el temps que codifica prototípicament no dimensionalitat. Com hem vist més amunt, només la localització temporal domina la flexió temporal/aspectual del verb. Com que la localització temporal és independent de la representació dels esdeveniments, la selecció del perfet indica que la situació que es descriu ha estat conceptualitzada com a no dimensional. Previsiblement, doncs, no trobarem esdeveniments dimensionals (estat1, procés) que siguin representats en l'oració amb el perfet d'indicatiu. Noteu que en l'exemple següent la indeterminació de l'adjunt que indica durada no afecta la representació de la dimensionalitat de la situació, que depèn del temps verbal que és seleccionat (4.106ab); en canvi, si la forma verbal és el present la indeterminació d'*hores* fa que la situació s'interpreti com a dimensional (4.106c):

(4.106)	a. <i>La Montserrat va cantar durant hores</i>	DIM 0
	b. <i>La Montserrat cantava durant hores</i>	DIM 1
	c. <i>La Montserrat canta durant hores</i>	DIM 1

En el corpus de registres que ha estat analitzat per a aquest treball, els únics esdeveniments que són representats amb el perfet són estats0 i accions:

(a) ESTAT O

(4.107) *El meu pare hi va viure sempre* (CUB)(4.108) *La meva infància va ser difícil* (CUB)(4.109) *Això va ser un punt que [...] em va fer reflexionar* (CUB)(4.110) *Va tenir bastant d'èxit* (CUB)

(b) ACCIÓ

(4.111) *En Dàmaso Alonso en va parlar molt* (CUB)(4.112) *El meu pare el van ferir a la guerra* (CUB)(4.113) *Li va caure un obús* (CUB)(4.114) *Vaig comprar dos paquets de bolquers* (CUB)

En aquests exemples el perfet domina els altres constituents de l'oració, llevat de l'expressió temporal *a la guerra* (4.112), que indica la localització temporal de la situació i no afecta la representació de l'esdeveniment. Els adjunts *sempre* i *molt* són adverbis quantificadors que dominen semànticament el verb i els arguments, però no la flexió (v. 4.4.2.3). Si el temps seleccionat fos el present, és a dir, un temps no marcat, *sempre* mantindria la representació no dimensional, ja que indica quantitat específica (per a tot temps T); en canvi, *molt* implicaria una representació dimensional, ja que no indica quantitat específica: *en Dàmaso Alonso en parla molt* seria un procés, i no una acció.

4.4.3.3. L'imperfet

L'aspecte imperfectiu, com el perfectiu, determina la representació de la (no)dimensionalitat en l'oració. Les oracions codificades amb l'imperfet (imperfectiu) mostren esdeveniments dimensionals, i per tant aquest temps només el podem trobar en la representació d'estats dimensionals (estats1) i de processos, com mostren els exemples següents:

(a) ESTAT 1

- (4.115) *Hi havia més lectors* (CUB)
- (4.116) *A l'aeroport hi feia molt mal temps aquest matí* (CUB)
- (4.117) *L'avió era un DC-10 de la companyia holandesa Martin Air* (CUB)
- (4.118) *Avui teníem un dit de gel* (CUB)

(b) PROCÉS

- (4.119) *I feien neules* (CUB)
- (4.120) *Després ja anàvem cap a casa* (CUB)
- (4.121) *Diumenge, allà, tossies de cara a la gent* (CUB)
- (4.122) *Guanya Milosevic amb el cinquanta-cinc per cent dels vots quan el recompte arribava al quatre per cent* (CUB)

Els dos darrers exemples evidencien el domini semàntic de la flexió aspectual en la representació de la (no)dimensionalitat de l'esdeveniment. Encara que *tossir* (4.121) i *arribar* (4.122) són verbs que qualificaríem, en un context neutre, com a no dimensionals, la selecció de la morfologia imperfectiva fa que es presentin com a predicats de relacions dimensionals. Per mostrar aquestes situacions com a esdeveniments no dimensionals caldria seleccionar el perfectiu, com veiem a (4.123) i (4.124):

(4.123) *Diumenge, allà, vas tossir de cara a la gent*

(4.124) *El recompte va arribar al quatre per cent*

4.4.3.4. El pretèrit indefinit

El pretèrit indefinit codifica orientació anterior, encara que en contextos d'hodiernalitat pot ser interpretat com a passat perfectiu no anterior (quan el temps de referència se situa en un moment del passat

hodiernal). Cal fer una distinció, doncs, entre els usos de l'indefinit com a anterior i com a no anterior.

Una situació anterior és acabada en el moment de referència respecte al qual es defineix. El fet que sigui acabada ens permet veure-la globalment, independentment del temps en què es situï –que en el cas del pretèrit indefinit és el present, ja que es produeix en el mateix marc temporal que inclou el moment de l'enunciació (4.125).

(4.125) *De nits de Nadal a casa no s'han fet mai* (CUB)

En contextos hodiernals, el present pot ser usat com a temps present anterior (4.126) o com a temps passat no anterior perfectiu (4.127).

(4.126) *Mira, Gerard, t'has embrutat el jersei* (CUB)

(4.127) *Això ho he dit abans* (CUB)

En qualsevol cas, però, la representació de l'esdeveniment és la mateixa, *no dimensional*, ja que quan l'indefinit s'usa com a temps passat perfectiu no anterior es comporta de la mateixa manera que el perfectiu –i aquest temps, com acabem de veure, se selecciona en la representació d'esdeveniments no dimensionals.

Així doncs, tant si és anterior com si no és anterior, el pretèrit indefinit el trobem sempre en la representació d'esdeveniments no dimensionals: estats⁰ i accions. En contextos dimensionals només se selecciona combinat amb la morfologia progressiva, com en el procés que representa l'oració (4.128)

(4.128) *L'home ha anat poblant la terra* (CUB)

Vegeu alguns exemples de l'ús del pretèrit indefinit en la representació d'esdeveniments no dimensionals:

(a) ESTAT 0

(4.129) *He tingut una infància més aviat difícil* (CUB)

(4.130) *A casa, potser influït pel meu tio, pel meu pare, sempre hi ha hagut neules* (CUB)

(b) ACCIÓ

(4.131) *Moltes proves n'ha fet* (CUB)

(4.132) *A l'últim moment no l'han agafat* (CUB)

4.4.3.5. El pretèrit plusquamperfet

El pretèrit plusquamperfet és un temps inherentment anterior i passat (4.133), encara que podem usar-lo, en determinats contextos, com un temps de passat remot no anterior (4.134).

(4.133) *Jo també vaig sortir pensant que m'havia encertat* (CUB)

(4.134) *Els avis no hi havien anat mai* (=els avis no hi anaven mai) (CUB)

L'ús no anterior del plusquamperfet sembla estar molt restringit. De fet, (4.134) és l'únic exemple del Corpus que he consultat que podria tenir aquesta interpretació. És possible que hi hagi diferències entre dialectes en relació a l'ús anterior o no anterior del plusquamperfet. En un treball anterior (Alturo 1991, 1995) –en què analitzava la selecció de l'auxiliar en aquest temps en la parla de l'Alta Ribagorça– vaig notar un ús molt més freqüent del plusquamperfet no anterior. I l'única diferència entre els textos d'aquell corpus i el text a què pertany l'oració (4.134) és geodialectal, ja que tant el corpus de l'Alta Ribagorça com aquest text (del català de Barcelona) són entrevistes sobre el passat dels informants.

L'escassa utilització del plusquamperfet per mostrar fets remots no anteriors en el Corpus de Barcelona explica que aquest temps aparegui només en la representació d'esdeveniments no dimensionals, com els dels exemples següents, en què codifica no anterioritat:

(a) ESTAT 0

(4.135) *Aquest tema és el tema clau, com ho havia sigut en una època el comerç* (CUB)

(4.136) *Sempre havia sigut tan tancat* (CUB)

(b) ACCIÓ

(4.137) *Tots plegats hi havíem posat moltes esperances* (CUB)

(4.138) *Eren terres fèrtils, que ningú les havia tocat* (CUB)

4.4.3.6. Conclusió

En els apartats anteriors hem vist que la contribució que fan els temps verbals a la representació dels esdeveniments depèn dels valors semàntics que han gramaticalitzat o que poden expressar en diferents contextos.

Entre els temps que han estat estudiats, el present és l'únic que no contribueix a la representació dels esdeveniments. Aquest temps no expressa ni (no)dimensionalitat ni (no)direccionalitat, i per tant l'expressió d'aquests paràmetres depèn del altres constituents de l'oració.

Els temps de passat no codifiquen cap valor direccional, i per tant la seva contribució es limita a la (no)dimensionalitat. En els temps que han gramaticalitzat la distinció perfectiu/imperfectiu, el morfema d'aspecte indica que la situació que es presenta és dimensional (si el morfema és imperfectiu) o no dimensional (si el morfema és perfectiu). Només els temps simples expressen aquesta distinció en el català, i per tant la representació dels esdeveniments mitjançant l'aspecte la fan

només el perfectiu (que representa estats0 i accions) i l'imperfectiu (que representa estats1 i processos).

En els temps compostos no existeix la distinció perfectiu/imperfectiu. En principi, doncs, hauríem d'esperar que aquests temps no contribuïssin a la representació dels esdeveniments, ja que els valors que codifiquen (temps i orientació) són relacions díctiques que, com hem vist en l'apartat 4.2, són independents de la caracterització dels esdeveniments. Tanmateix, el fet que el temps compostos indiquin anterioritat permet que el parlant pugui veure globalment la situació que descriuen, com amb els temps perfectius, i això fa que aquests temps s'utilitzin en la representació d'accions i estats0 (no dimensionals), mentre que no els trobem en la representació de processos i d'estats1 (dimensionals).

CAPÍTOL 5

LA REPRESENTACIÓ DELS ESDEVENIMENTS EN EL TEXT

5.1. Introducció

Aquest capítol exposa les formes de representació dels esdeveniments en el text. El primer apartat (5.2) defineix el text com un producte verbal que es pot caracteritzar –però no identificar– a partir de les propietats de coherència interna i externa, així com pel valor significatiu que té per al parlant i per a l'oient, i per la forma en què el text s'adapta díticament a les circumstàncies de producció. En aquest mateix apartat es comenta l'heterogeneïtat inherent dels textos i el fet que aquesta heterogeneïtat hagi estat estudiada des de perspectives internes i externes, funcionals i no funcionals. El present capítol se situa en una perspectiva no funcional.

L'apartat 5.3 defineix les situacions com a unitats de significat que en el text es poden presentar de manera sintètica o analítica. Em centro especialment en la presentació analítica, en la qual el parlant mostra aspectes interns de la situació. La presentació analítica pot estar ancorada en una presentació prèvia de la situació, que apareix com a part del segment informatiu d'una oració anterior o que resta implícita en el text. La presentació prèvia defineix una macroestructura semàntica o tòpic de discurs que domina els esdeveniments que conté. Aquest domini condiciona, entre d'altres coses, la representació de la temporalitat, i per tant la selecció dels temps verbals. L'apartat explica la

relació entre l'articulació informativa del text i la presentació de les situacions, en la mesura que aquesta relació intervé en l'organització temporal de la macroestructura. Finalment, s'explica que la localització espaciotemporal és relativament independent de la presentació de les situacions, un fet que confirma el que ja havíem vist a 4.2.

El quart apartat del capítol (5.4) mostra de quina manera la (no)dimensionalitat i la (no)direccionalitat d'una macroestructura situacional condicionen la codificació i la interpretació dels esdeveniments que aquesta macroestructura conté. Com veurem, la forma de conceptualització dels esdeveniments té relació amb la selecció i la interpretació d'uns temps verbals determinats en el text.

5.2. El text

5.2.1. El concepte de text

El text o discurs¹, com a realització lingüística d'un acte comunicatiu, ha estat i és objecte d'anàlisi en molt diversos àmbits de recerca: en primer lloc en la retòrica, la poètica i la semiòtica literàries, i després en les teories lingüístiques actuals (la lingüística textual, l'anàlisi del discurs, les teories de l'enunciació, la pragmàtica, etc.) i en d'altres disciplines (la sociologia, l'antropologia, la psicologia del llenguatge, l'ensenyament de llengües, la traducció).

¹ Aquí fem servir els termes **text** i **discurs** com a sinònims. Alguns autors, però, fan una distinció entre ambdós termes, com els de l'escola del discurs francesa o com, en l'àmbit català, Payrató (1990). Aquest autor defineix el **text** com el producte de l'acció verbal, una unitat supraoracional, independent del context, que s'estudia des del punt de vista de la competència; mentre que el **discurs** és el text en relació amb el context, amb el medi en què és produït o rebut pel locutor, i s'estudia en el nivell de l'actuació.

En funció del marc teòric des del qual s'estudia, el **text** és definit de vegades com una unitat comunicativa, i d'altres vegades com una unitat lingüística operativa. En tant que unitat comunicativa, es concep com la forma en què es manifesten les accions sociocomunicatives entre els parlants, com la realització dels enunciats dels parlants i de la funció comunicativa d'aquests enunciats. Com a unitat lingüística operativa, s'entén com una unitat delimitada per la coherència i la cohesió entre els elements que la componen (Rigau 1981).

No sembla haver-hi, doncs, una definició unitària, consensuada, del concepte de text. Tanmateix, això no representa un problema per a la recerca en aquest camp. És evident que el vessant comunicatiu i el lingüístic² formen part d'allò que entenem per text, de manera que definir-lo d'una forma o d'una altra és més aviat una qüestió d'estratègia de treball *—per on comencem?*. D'altra banda, cada vegada més les definicions del text parteixen d'una concepció global del llenguatge que inclou els aspectes comunicatius i els estrictament lingüístics.³ Ho veiem, per exemple, en la descripció que fa Castellà (1992:56-57) de les propietats del text:⁴

- a) **l'adequació** o coherència externa, *per la qual el text s'adapta camaleònicament al context comunicatiu*⁵

² El terme **lingüístic** es refereix aquí a les formes del llenguatge (fonemes, morfemes, paraules, i les maneres de combinar-se), amb independència de les situacions comunicatives en què són usades. Utilitzo aquest terme per contraposar-lo al valor comunicatiu d'aquestes formes. De cap manera l'ús d'aquest terme implica que entenc la lingüística com una disciplina que no inclou l'estudi dels aspectes comunicatius del llenguatge, ans al contrari.

³ Castellà (1992) fa una presentació molt completa dels diversos aspectes del text. A tall de mostra, veiem el títol d'alguns dels seus capítols: "el text que significa", "el text com a actuació", "el text com a capacitat", "el text com a camaleó", "el text com a construcció", "el text com a teixit", etc.

⁴ La descripció que fa Castellà (1992) d'aquestes tres propietats es basa especialment en Bernárdez (1982).

⁵ Destaco en lletra cursiva els fragments que reproduïxen Castellà (1992:57-58).

- b) la **coherència**, *per la qual el text es confecciona i s'interpreta com una construcció articulada d'unitats d'informació*
- c) la **cohesió**, *per la qual hi ha uns lligams entre els diversos elements del text que es materialitzen en unitats i relacions sintàctiques i semàntiques*

Com explica Castellà (1992), l'adequació té a veure amb els paràmetres que defineixen els registres (les característiques dels parlants, el canal de la comunicació, els propòsits, etc.); la coherència depèn de les operacions cognitives de maneig, tractament i emmagatzematge de la informació⁶; i la cohesió de la combinació de les formes lingüístiques en el desenvolupament de la informació textual.

Aquesta és la classificació més estesa de les propietats del text; tanmateix, el mateix Castellà (1992) i altres autors (Vallduví 1991) han assenyalat que la cohesió i la coherència denominen diferents aspectes d'una mateixa cosa: la coherència informativa del text. Segons Vallduví (1991), la distinció entre coherència i cohesió es basa en un model lingüístic particular, i perd força quan se'n vol fer una aplicació neutra, de manera que ell, seguint Halliday i Hasan (1976), prefereix usar el terme **cohesió** per denominar un concepte global, que inclou també la coherència. Al seu torn, Castellà (1992) prefereix usar el terme **coherència interna**, que contrasta amb la **coherència externa** o **adequació**. La concepció del text com una unitat coherent externament i internament ha estat difosa per Halliday i Hasan (1976:23), per als quals

⁶ Widdowson (1978) anomena coherència la relació entre actes il·locutius basada en inferències interpretatives d'aquests actes. Segons Castellà (1992), la inclusió del concepte d'acte il·locutiü fa que el concepte de coherència de Widdowson sigui lleugerament diferent del d'altres autors, que parlen més aviat d'unitat de significat (Conte 1988, Van Dijk 1978).

"A text is a passage of discourse which is coherent in these two regards: it is coherent with respect to the context of situation, and therefore consistent in register; and it is coherent with respect to itself, and therefore cohesive"

Aquestes propietats (adequació, coherència, cohesió) no són independents les unes de les altres. Un text coherent acostuma a ser cohesiu, i la forma de construcció coherent del text s'ajusta normalment a les característiques del context. Aquestes relacions no es donen sempre, però. Podem trobar produccions lingüístiques reals coherents però sense cap marca sintàctica de cohesió, com a (5.1):

(5.1) A: *Plou*
 M: *Potser que truquis*
 A: *Sí*

En aquest exemple, la coherència es pot inferir a partir de la situació comunicativa i del coneixement que tenen els parlants d'uns fets anteriors a la conversa: A i M, que viuen en un poble de la costa catalana, havien convidat uns amics de Lleida a passar un dia a la platja; el dia acordat, A s'alça al matí i veu que plou; diu a M que està plovent, sabent que la pluja impedirà que puguin anar a la platja; M li diu que val més que truqui als amics perquè s'estalviïn el viatge; A hi assenteix.

Altres casos menys extrems de manca de cohesió els trobem per exemple en alguns exercicis escolars de redacció. De vegades aquests exercicis mantenen una coherència semàntica, pel fet de centrar-se en un tema determinat (*feu una redacció sobre la primavera*), però els elements de cohesió hi són poc usats o són usats de forma errònia.

Altres vegades el text és coherent i cohesiu, però no s'adequa al context comunicatiu. Aquesta inadequació pot ser intencional, quan per

exemple es pretén provocar la rialla de l'interlocutor⁷, o no intencional, quan el parlant (per un trastorn verbal o per simple desconeixement) no és capaç de produir un text que tots els participants en l'acte comunicatiu puguin reconèixer com un text adequat.

És més difícil, en canvi, que un text real no sigui coherent. Com acabem de veure, textos que no tenen marques de cohesió, o que en tenen poques o mal usades, poden ser, tanmateix, coherents. De fet, com nota Vallduví (1991), els parlants tendim a interpretar qualsevol seqüència d'oracions com un text coherent, de la mateixa manera que si veiem, de nit, l'anunci de neó d'un HOTEL i la lletra O està apagada (H TEL) podem "veure" sencera la paraula HOTEL⁸. Aquest mecanisme té, però, uns certs límits, i sense haver de recórrer a la invenció artificial de textos incoherents, podem pensar en casos reals en què el producte d'una acció verbal no sembla tenir, almenys per al receptor, cap mena de coherència: certes enunciacions de llenguatge esquizofrènic, per exemple.

Així doncs, el fet que un producte lingüístic⁹ determinat no posseeixi alguna d'aquestes propietats no implica que no pugui ser considerat text. L'adequació, la coherència i la cohesió són *propietats* del text, no *condicions* per a l'existència del text;¹⁰ estan subjectes a les

⁷ En un programa televisiu en què el presentador utilitza habitualment un registre informal, el canvi a un registre formal és usat com un recurs humorístic ("Sense títol 2", TV3, abril de 1997).

Ferreiro i Teberosky (1979) van fer un experiment per veure si nens d'entre quatre i sis anys eren capaços de reconèixer diferents classes de text. Els van demanar que escoltessin la lectura d'un conte i la del relat periodístic d'un accident. Però van alterar el suport escrit en què habitualment es presenten els contes (en llibres) i les notícies (els diaris), i van fer veure que llegien el conte al diari i l'accident en un llibre. Cap dels nens de l'experiment sabia llegir o escriure, però tots van riure molt o es van sorprendre pel canvi.

⁸ Aquest fenomen es coneix amb el nom de *gestalt*.

⁹ Qualsevol enunciació de paraules, oracions o seqüències d'oracions produïda per un parlant amb intenció de comunicar alguna cosa a uns altres o a ell mateix (en el discurs interior).

¹⁰ Una enunciació, o proferència, com *cos al molt burda* no posseeix les propietats d'adequació, coherència i cohesió, però pot ser generada per una màquina o per un malalt, i en aquest sentit la podem considerar text.

normes d'ús lingüístic d'una comunitat, però no a la capacitat que té el parlant de construir un text. Dir que un text real no és un text perquè no és ni socialment ni internament coherent seria com afirmar que Pigmalíó no parlava perquè el seu llenguatge no s'ajustava a les normes de l'anglès estàndard. La parla d'un esquizofrènic és text, encara que les propietats d'aquest text no siguin les mateixes que les del text que produeix un parlant sense cap malaltia mental.

Per a mi, doncs, un text no es defineix per ser adequat, coherent i cohesiu, sinó per ser el producte verbal¹¹ que construeixen un o més parlants¹² en una situació comunicativa determinada. Els límits d'un text són determinats per les circumstàncies de la producció: els límits d'una novel·la són la pàgina inicial i la final, els d'un congrés de meteorologia les paraules d'obertura i les de cloenda, els d'una conversa el moment en què comença i el moment en què acaba, etc.

Una altra cosa és la valoració que podem fer d'aquest producte verbal en funció de diferents paràmetres, entre els quals hi ha les tres propietats que s'atribueixen al text (adequació, coherència i cohesió), a més d'altres paràmetres com els que proposo tot seguit, que més que distincions noves són valors que es relacionen, respectivament, amb els conceptes de coherència i adequació¹³:

- a) **el valor significatiu del text per a l'emissor i el receptor:** el significat que té el text per a l'emissor i per al receptor, que pot ser

¹¹ L'enunciació, la proferència.

¹² Un text pot ser construït per un sol parlant o per un grup de parlants que el creen de forma conjunta. La cooperació del grup en la construcció del text no ve donada només per la coincidència en el mateix marc espaciotemporal, sinó per la voluntat de participar en el text: dos amics que conversen sobre els preus dels pisos construeixen un mateix text; però no elaboren el mateix text el personatge que dona una conferència i les dues amigues que xiuxiuegen al fons de la sala. Sobre la construcció conjunta del text vegeu, per exemple, Ono i Thompson (1996).

¹³ No tenim una llista tancada de propietats del text. Les diverses classificacions varien en funció dels objectius de cada autor. Cassany, Luna i Sanz (1993), per exemple, proposen un conjunt de sis propietats que poden ser adaptades fàcilment a l'ensenyament de la llengua: adequació, coherència, cohesió, presentació, estilística i gramàtica o correcció.

el mateix o no –pot ser que el receptor no interpreti el significat del missatge de la mateixa manera que l'emissor; pot ser també que el text tingui significat per a l'emissor, però que resulti incompreensible per al receptor; i podem trobar també textos que no tenen un significat clar ni per a l'un ni per a l'altre (en certs trastorns comunicatius i verbals, o en enunciats sense sentit creats de forma intencionada);

- b) **L'adaptació del text al context de producció:** la forma en què el text reflecteix les característiques de l'acte comunicatiu, no pel que fa al medi o la funció social –que expliquen la propietat d'adequació– sinó pel que fa a la relació entre les circumstàncies (temps, espai, participants) de l'acte comunicatiu i les de les entitats i relacions que són descrites en el text. Aquesta propietat explica la selecció de formes díctiques (de temps, espai i persona), amb independència de les seleccions motivades per diferències de registre. La dixi ha estat descrita com un mecanisme cohesiu (Halliday i Hasan 1976), però a diferència d'altres formes de cohesió com l'anàfora o l'el·lipsi la seva funció principal no és la de cohesionar el text, sinó la de relacionar el contingut del text amb la situació comunicativa. La cohesió és una conseqüència indirecta d'aquesta funció primària. Per exemple, el parlant selecciona els temps verbals segons la localització temporal (temps, orientació) i la perspectiva (aspecte, mode) des de la qual observa els fets que vol descriure; però en la mesura que els fets tenen una temporalitat definida, tot el text ho reflecteix –d'aquí la correlació temporal–, i el receptor del text el percep com a cohesiu.

La idea que un text es defineix com a tal per les propietats de coherència (externa i interna) arrenca dels enfocaments metodològics que fan una abstracció de la realitat per analitzar-la a partir de models. Aquesta és la perspectiva que ha dominat des dels anys seixanta en el marc generativista. Chomsky i els seus seguidors han basat l'estudi de la competència lingüística dels parlants en les oracions, que no són altra cosa que abstraccions d'enunciats reals¹⁴. En aquest marc, una oració és

¹⁴ Els parlants no construïm *oracions*, sinó *enunciacions*, de la mateixa manera que no pronunciem fonemes, sinó sons.

gramatical quan a compleix una sèrie de condicions, mentre que és agramatical si no les a compleix. Les oracions gramaticals poden tenir una representació física, real, en les enunciacions dels parlants; les agramaticals només poden tenir una representació artificial. Paral·lelament, els conceptes de text i de no-text (Halliday i Hasan 1976) són considerats conceptes abstractes, que en el primer cas poden tenir una representació real –perquè compleixen determinades condicions (propietats)– i en el segon no –perquè no les compleixen. En els estudis lingüístics, les oracions agramaticals i els no-textos que exemplifiquen les explicacions teòriques són inventats per l'autor, ja que no tenen una existència real.

En contrast amb aquesta perspectiva, els textos no són considerats, en aquest treball, entitats abstractes, sinó objectes reals que creen els parlants com a resultat d'una acció verbal. Així doncs, les propietats de coherència no poden ser considerades condicions d'existència del text, sinó criteris de valoració –un text pot ser més o menys adequat, més o menys coherent, més o menys cohesiu, etc.

5.2.2. Heterogeneïtat i estructura

La necessitat d'estudiar el text de forma sistemàtica, i un cert hàbit heretat de la recerca gramatical, centrada en l'oració, han portat a l'intent de definir una unitat textual que pogués ser analitzable en segments menors. Però l'intent de delimitar aquesta unitat s'ha trobat amb certes dificultats: d'entrada, l'extensió dels textos és molt diversa –una interacció comunicativa pot ser tant un comentari sobre el temps a un desconegut en un ascensor, com un congrés internacional de meteorologia; i una definició d'un mot en un diccionari pot ser tan

coherent i cohesionada com el diccionari sencer, que ordena alfabèticament els mots que conté i adopta una estratègia unitària en la presentació de les definicions. D'altra banda, un text cohesiu entès com a acció comunicativa pot contenir diversos textos entesos també com a unitats lingüístiques de contingut complet i estructura coherent i cohesionada: per exemple, en una situació comunicativa com una conversa poden incloure's narracions, descripcions, explicacions, etc.¹⁵ I, alhora, cadascun d'aquests fragments pot contenir també altres unitats menors¹⁶ de característiques específiques, com les diverses seccions d'una narració (orientació, complicació, etc.). Al mateix temps, un mateix text pot ser enunciat amb intencions diferents: per exemple, una narració pot servir per entretenir un grup d'inquiets infants o per convèncer algú d'alguna cosa, o per a totes dues coses, entretenir i convèncer. Cal dir també que generalment els textos han estat concebuts com a unitats supraoracionals (Rigau 1981), tot i que també una oració sola pot ser un text –per exemple, una oració pot ser suficient com a eslògan d'un anunci publicitari (5.2).

(5.2) *Ha arribat el futur*¹⁷

Vallduví (1991), en parlar de l'articulació sintàctica i semàntica del text, compara l'estructura heterogènia del text amb l'organització jeràrquica de l'oració. Aquest autor explica que el text es compon de segments que s'agrupen jeràrquicament en funció d'una sèrie de pautes establertes, comparables a les regles sintàctiques que relacionen els

¹⁵ Estructures textuais abstractes que constitueixen unitats semàntiques (*macrostructures* en el sentit de Van Dijk 1977, 1978) i esquemàtiques (les *superstructures* de Van Dijk 1977, 1978). Per a d'altres autors (Adam 1990), les narracions, descripcions, etc. són *seqüències* textuais.

¹⁶ Microestructures (Van Dijk 1977, 1978), macroproposicions (Adam 1990), seccions (Labov i Waletzky 1967).

¹⁷ Anunci publicitari del programa del Canal 33 "Més enllà del 2000", *El Temps*, 7 de març de 1994.

constituents de l'oració. D'altra banda, l'articulació semàntica del text és també comparable a la de l'oració: en primer lloc, cada segment del text és una unitat de significat –com els constituents en l'oració–; a més, les relacions entre els segments tenen una base semàntica, de manera que, per exemple, un text que representa una narració pot ser dividit en segments menors que descriuen l'escena, expliquen els fets i valoren la història. Com comenta Vallduví (1991:33), doncs, "cada segment té un significat intrínsec i, alhora, adquireix un segon significat per virtut de la seva relació amb els segments adjacents dins un text concret".

Aquesta complexitat dels textos ha motivat l'interès de molts investigadors per l'estructura del text. La recerca sobre aquest tema s'ha desenvolupat, bàsicament, des de dues perspectives: una perspectiva externa, que parteix del text com a totalitat per analitzar-ne després els components; i una perspectiva interna, que observa, en primer lloc, les característiques dels segments del text i les relacions que mantenen. La perspectiva externa la trobem en la recerca sobre tipologies textuais, així com en les teories sobre els esquemes (vegeu e2). Es tracta, en general, de models que mostren els textos com a entitats estàtiques amb una estructura estereotipada que conté components obligatoris i components opcionals (com per exemple les narracions/històries de Labov i Waletzky 1967, Mandler i Johnson 1977 i Rumelhart 1975; els guions de Schank i Abelson 1977; i les múltiples propostes sobre tipus de text). La interna, en canvi, ha portat a la formulació de models que posen un major èmfasi en la relació entre segments del text, com la teoria de l'estructura retòrica (Mann i Thompson 1988), la teoria de les estructures

del discurs (Grosz i Sidner 1985, 1986)¹⁸ i el model del discurs lingüístic (Polanyi 1988), o bé de propostes que s'interessen especialment per la construcció dinàmica del text, com la de Chafe (1994, 1996) sobre el desenvolupament gradual de les idees en el temps (*flow model* 'model del flux'), o també teories semàntiques de models discursius com la teoria de la representació discursiva (Kamp 1981b) que parteix de les representacions semàntiques dels esdeveniments, entre d'altres.

Alguns d'aquests treballs, tant des de la perspectiva externa com des de la interna, han fet propostes de caràcter funcional. Per a Labov i Waletzky (1967), per exemple, les narracions (*narratives*) tenen, en el discurs, una funció referencial (de recapitulació de l'experiència) i una funció avaluativa (determinada per l'interès personal envers la història en el context social en què es fa la narració). Algunes tipologies textuais, com Longacre (1976), Kinneavy (1971) i, potser, Werlich (1975, 1982) i Adam (1984, 1990, 1992)¹⁹ són de base funcional. D'altra banda, l'anàlisi retòrica (Mann i Thompson 1988), des de la perspectiva interna, ha volgut explicar l'estructura del discurs a partir de les relacions entre els segments del discurs (resum, elaboració, concessió, etc.) i les funcions o raons per les quals el parlant decideix vincular dos segments

¹⁸ Les teories de Grosz i Sidner (1986) i Mann i Thompson (1988) són independents; Grosz i Sidner (1986) són més coneguts en el camp de la intel·ligència artificial i la lingüística computacional, mentre que Mann i Thompson (1988) han tingut més influència entre els lingüistes. Tanmateix, diversos autors n'han notat els paral·lelismes i han intentat integrar-les en un únic model (Asher i Lascarides 1994, Hobbs 1993, Moore i Paris 1993, Moser i Moore 1996).

¹⁹ Per a Cuenca (1992), Fernández-Villanueva (1991) i Milian (1990), les tipologies de Werlich i Adam són de base **funcional**. Schneuwly (1995), en canvi, les situa en el grup de les tipologies **procedimentals** o **cognitives**. Cal dir que Cuenca i Milian només distingeixen dues classes de tipologies, les funcionals i les enunciatives, mentre que Schneuwly afegeix a aquestes dues les tipologies cognitives. Per a mi, la de Werlich és una tipologia **cognitiva**, ja que defineix els tipus com a textualitzacions de determinats processos cognitius (en les narracions, el procés cognitiu de percepció en el temps; en les descripcions, el procés de percepció en l'espai, etc.). La tipologia d'Adam, en canvi, caldria considerar-la **funcional-cognitiva**, ja que, com Werlich, explica l'operació de textualització com un procés que es desenvolupa a partir d'un nivell cognitiu subjacent; però alhora relaciona els tipus resultants amb diferents funcions comunicatives.

de text. Altres models (Grosz i Sidner 1986) es basen també en les intencions que guien les enunciacions dels parlants.

Com ja he dit en els primers capítols, però, no és l'objectiu d'aquest treball explicar la relació entre els esdeveniments i l'estructuració funcional del text. En aquest capítol parlo d'estructures, però no d'estructures funcionals. Les estructures dels esdeveniments són analitzades aquí com a relacions jeràrquiques entre esdeveniments dominants (tòpics de discurs que defineixen una macroestructura semàntica) i esdeveniments dominats (situacions que formen part d'una mateixa macroestructura), en la mesura que aquestes relacions tenen a veure amb la representació textual dels esdeveniments i particularment amb la selecció i la interpretació dels temps verbals.

En els models de l'estructura del discurs que he citat més amunt (Grosz i Sidner 1986, Mann i Thompson 1988), la distinció entre estructuració funcional i no funcional del text que acabo de fer es defineix en termes d'**intencionalitat** i **informativitat**, respectivament. L'anàlisi de l'estructura intencional (per a Mann i Thompson 1988 *presentational*) descriu el paper que tenen les intencions del discurs en el propòsit comunicatiu del parlant, en el seu desig d'afectar l'estat mental de l'oient. Una intenció pot contribuir a completar o satisfer-ne una altra, la qual la *domina*, o bé ha de ser satisfeta abans que aparegui una altra intenció –és a dir, manté amb aquesta altra intenció una relació de *satisfacció-precedència* (Grosz i Sidner 1986). Les relacions informacionals (per a Mann i Thompson 1988 *subject matter relations*) són relacions de domini entre els objectes (persones, objectes concrets i abstractes) i situacions (estats, processos, accions) dels quals es parla. En el text conviuen les relacions intencional i les informacionals, però a efectes d'anàlisi aquestes dues formes d'estructuració del text es poden

separar (Moser i Moore 1996). En els propers apartats tractarem la representació textual dels esdeveniments des d'una perspectiva informacional. Veurem, en primer lloc, que les situacions i els objectes són unitats de significat (5.3.1) que es representen en segments sintètics i/o analítics que fan menys o més explícites les característiques de les situacions i els objectes que descriuen (5.3.2). A més, veurem que la presentació de les situacions en un segment analític està condicionada per les característiques esdevenimentals ((no)dimensionalitat i (no)direccionalitat) de la situació que el domina, que és presentada sintèticament en la part informativa d'un segment anterior de text, o que el parlant no descriu explícitament (5.3, 5.4).

5.3. Les situacions en el text

5.3.1. Unitat de significat

En el capítol 2 he fet una distinció entre situacions i esdeveniments. He definit les **situacions** com a estructures conceptuals formades composicionalment per un element relacional i les entitats que relaciona. Les situacions representen **esdeveniments**, és a dir, categories que caracteritzem sobre la base de paràmetres cognitius generals, com la dimensionalitat i la direccionalitat.

Quan un parlant observa un fet real, el reconeix com a realització d'una estructura conceptual. El mecanisme és, segurament, el mateix que el que ens permet reconèixer un exemplar real de poma com a membre de la categoria de les pomes. Així, de la mateixa manera que un parlant pot dir que la fruita que es menja és *una poma*, també pot parlar de la

situació que ha observat un cop l'ha identificada com a membre d'una classe.

El text (oració o seqüència d'oracions) que descriu una situació constitueix una unitat de significat. Aquest text pot formar part d'un text més ampli que sigui també una unitat semàntica, o pot contenir textos menors que descriuen situacions que formen part de la primera. És possible també que el parlant vagi alternant la presentació de diverses situacions en el mateix marc comunicatiu (com en els canvis i repeses de tema en una conversa informal); això, però, no afecta la unicitat semàntica de les situacions que el parlant va presentant.

La idea del text com a unitat de significat la trobem en el concepte de **macroestructura semàntica**²⁰ de Van Dijk (1972, 1977, 1978), que utilitzaré en la meua exposició. Aquest autor anomena macroestructures les representacions abstractes de l'estructura global del significat d'un text. Es tracta d'un concepte relatiu, de manera que la macroestructura d'un text pot ser la microestructura d'una unitat semàntica més àmplia – de la mateixa manera que unes situacions poden estar incloses en unes altres. Aquest concepte permet, segons Van Dijk, explicar la coherència global del text –una de les propietats que s'atribueixen al text, com hem vist en l'apartat 5.2.1. Cada macroestructura es correspon a la idea mental d'una situació, és a dir, a una estructura d'expectacions (v. 2.2.2) que conté situacions i entitats diverses que poden ser verbalitzades o no.

²⁰ Van Dijk (1972, 1977, 1978, 1980) distingeix les macroestructures semàntiques de les **macroestructures pragmàtiques**. Les segones, com les primeres, tenen un paper fonamental en el tractament cognitiu de les interaccions lingüístiques. Expliquen la relació entre els actes de parla, el paper que té cada enunciat en relació a la intenció global del text. Per exemple, expliquen que una enunciació com *fa fred* no sigui un simple comentari sobre la temperatura de l'habitació, sinó una afirmació que prepara una petició, com ara *pots tancar la finestra?*. El concepte de macroestructura pragmàtica pot ser útil per explicar la relació funcional/intencional entre situacions, però no per donar compte de l'estructura informativa del text –al contrari que la macroestructura semàntica. Així doncs, no serà tingut en compte.

El concepte de macroestructura és diferent del de **superestructura**, que denomina l'estructura esquemàtica global d'un tipus de text (Van Dijk 1978). Els tipus més ben estudiats són, segurament, la narració i l'argumentació. En el cas de la narració sembla haver-hi un acord generalitzat pel que fa a la seva estructuració en almenys cinc seccions: l'*orientació*, que especifica les circumstàncies de la història (persona, lloc, temps, orientació de comportament), la *complicació*, que conté els fets principals de la història, l'*avaluació*, que mostra l'actitud del narrador envers la història, la *resolució*, que mostra el resultat dels fets narrats, i la *coda*, que retorna la perspectiva verbal al moment present (Labov i Waletzky 1967). L'esquema bàsic de l'argumentació conté, d'altra banda, una *hipòtesi* i una *conclusió*, que es completen amb altres categories en diferents textos argumentatius, com el *marc* (l'orientació), els *arguments* i d'altres (Van Dijk 1978). Aquestes distincions responen a una anàlisi funcional dels textos, en contrast amb el concepte de macroestructura, que és de base semàntica.

La conceptualització dels esdeveniments, tal com ha estat definida en aquest treball, es correspon al concepte de macroestructura, no al de superestructura. La raó és que les situacions han estat descrites com a relacions semàntiques, com les macroestructures, mentre que les superestructures s'han descrit des d'una perspectiva funcional.²¹

²¹ Crec, tanmateix, que és possible donar raó de les superestructures a partir d'una anàlisi semàntica. És més, penso que si una part del text té una funció determinada en la superestructura és perquè posseeix unes propietats semàntiques que la fan apta per acomplir aquesta funció. Per exemple, en la secció d'orientació de la narració d'una experiència personal (Labov i Waletzky 1967) se seleccionen temps imperfectius, com l'imperfet, que permeten definir un marc dimensional, obert, en què s'hi poden encabir els fets principals de la història, que es codifiquen, en canvi, en un temps perfectiu (no dimensional), ja que cada fet s'ha de presentar globalment abans que en pugui aparèixer un altre.

5.3.2. Presentació sintètica i presentació analítica

Segons Sperber i Wilson (1986), la síntesi i l'anàlisi són classes de processament deductiu de la informació que s'apliquen a les representacions conceptuals, és a dir, a representacions amb una forma lògica o proposicional.²² El processament sintètic deriva una sola proposició a partir de dos (o més) suposicions separades, que la impliquen sintèticament. El processament analític actua a la inversa: mostra el conjunt de proposicions que es deriven d'una suposició única.

El processament deductiu sembla formar part dels mecanismes pels quals els parlants recuperen la informació que tenen emmagatzemada en el seu sistema cognitiu i la transformen en text. Aquests mecanismes intervenen també en la codificació mental de les situacions reals, que són analitzades i relacionades sintèticament amb altres situacions. Possiblement, els parlants conceptualitzen les situacions com a estructures complexes, que contenen diferents aspectes (entitats diverses i altres situacions).²³ A l'hora de representar textualment aquestes estructures, apliquem, entre d'altres, les regles deductives de síntesi o d'anàlisi, segurament en funció de la quantitat d'informació explícita que volem donar (Grice 1975) i de la pertinència comunicativa d'aquesta informació (Grice 1975, Sperber i Wilson 1986).

²² En el marc de la psicologia cognitiva existeix un debat pel que fa a la forma de representació de la informació en la ment dels parlants. Les dues línies principals del debat són la dels partidaris de les representacions mentals (o *imatges mentals*) i la dels partidaris de les representacions proposicionals. Aquesta discussió no és directament rellevant per al propòsit que ens ocupa, encara que caldria tenir-la en compte en cas de voler desenvolupar un model de l'organització de la informació en la memòria. De moment, en tenim prou amb acceptar que les situacions són estructures o representacions conceptuals –tant se val si són representacions mentals o proposicionals.

²³ No és l'objecte d'aquesta tesi estudiar com és representada la informació situacional en la memòria. Algunes idees interessants sobre aquesta qüestió són els fitxers de Heim (1983) i les estructures de representació discursiva de Kamp (1981b), que són models proposicionals, així com el treball de Vallduví (1992a), que proposa diferenciar el contingut proposicional (que és independent dels parlants) de l'emalatge de la informació (que està condicionat pel context).

Quan volem descriure una situació real, doncs, els parlants optem o bé per una presentació sintètica, que mostri només la relació entre el conjunt d'aspectes (entitats, altres situacions,...) de la situació; o bé per una presentació analítica, que exposi els aspectes que conformen la situació.

La presentació sintètica o analítica de les macroestructures no s'ha de confondre amb la representació de la (no)dimensionalitat de les situacions. Qualsevol macroestructura pot presentar situacions dimensionals i no dimensionals: els exemples següents mostren macroestructures sintètiques que representen una situació que ha estat conceptualitzada com a no dimensional (5.3a) i com a dimensional (5.3b).

- (5.3) a. DIM 0: *El Joan camina fins a Montserrat*
b. DIM 1: *El Joan camina cap a Montserrat*

D'altra banda, la macroestructura analítica (5.4) pot presentar de forma no dimensional les diverses situacions que inclou.

- (5.4) *L'Ester va arribar a l'estació, va comprar un bitllet i va pujar a l'autobús*

La (no)dimensionalitat té a veure amb la visió que té el parlant de la relació que hi ha entre certes entitats. La síntesi i l'anàlisi, en canvi, tenen a veure amb l'organització, en el text, de les situacions que formen part de la mateixa macroestructura semàntica. Probablement, les dues distincions ((no)dimensionalitat i síntesi/anàlisi) depenen d'una mateixa capacitat cognitiva, la de percebre una mateixa situació com un fet global o com un fet complex, compost de múltiples subsituacions. Però

l'ús que fem d'aquesta capacitat cognitiva varia en funció del lloc en què ens trobem en el procés de construcció del discurs.

Quan un parlant contempla una escena del món (real o imaginari), relaciona aquesta escena amb una determinada situació i alhora la percep com un fet dimensional o no dimensional, direccional o no direccional. En la construcció del text, el procés de recuperació d'aquesta informació conceptual (el tipus de situació a què es correspon l'escena i la visió (no)dimensional i (no)direccional que en té el parlant) pot fer-se de forma sintètica o analítica. Tant una cosa com l'altra condicionen la forma final del text. Vegem, per exemple, quina seria la textualització de la situació *pujar(x,y)* segons el paràmetre de conceptualització (direccional/dimensional, direccional/no dimensional)²⁴ i el procés de recuperació (sintètic, analític) (5.5):

- (5.5) a. Esdeveniment direccional/no dimensional i presentació sintètica

La Lídia va pujar al Montardo.

- b. Esdeveniment direccional/no dimensional i presentació analítica

La Lídia es va posar roba còmoda i les botes de muntanya. A les set del matí va sortir del refugi del Negre i va començar a caminar. Aviat va arribar als llacs dels Travessanys. Després va pujar fins al Monges. El va rodejar i va continuar la pujada. Poques hores més tard va arribar al pic del Montardo.

²⁴ Noteu que no hi ha una correspondència biunívoca entre la situació de *pujar(x,y)* i una classe d'esdeveniments. *Pujar* és una relació entre dues entitats (en l'exemple, una persona i un lloc) que pot ser conceptualitzada com una **acció** (direccional/no dimensional) o com un **procés** (direccional/dimensional).

c. Esdeveniment direccional/dimensional i presentació sintètica

La Lídia pujava al Montardo

d. Esdeveniment direccional/dimensional i presentació analítica

La Lídia caminava cap al pic del Montardo. Duia roba còmoda i les botes de muntanya. Pel camí anava trobant llacs –els Travessanys, el Monges,...

Com mostren els exemples de (5.5), quan el procés de recuperació de la situació és sintètic, el text és *oracional*. Les oracions (5.5a) i (5.5c) presenten de forma sintètica la pujada de la Lídia al Montardo, que és una situació que implica l'existència d'altres situacions. La presentació analítica és *multioracional*; el parlant descriu explícitament algunes de les situacions que implica la pujada de la Lídia al Montardo, i per a cada situació construeix una nova oració.

La recuperació analítica de la informació conceptual no suposa que el parlant descrigui, en el text real, totes les situacions que inclou una situació determinada. En els textos (5.5b) i (5.5d) el parlant ha fet una selecció en funció de la pertinència informativa de cada situació (Sperber i Wilson 1986). Hi ha altres situacions que formen part de la pujada de la Lídia al Montardo, però no és pertinent descriure-les en certes situacions comunicatives. Per exemple, en el mateix context comunicatiu en què hipotèticament s'han construït els textos de (5.5) seria innecessària una informació com la següent (5.6):

(5.6) *La Lídia va fer/feia avançar primer un peu i després l'altre*

En la presentació analítica (multioracional), com en la sintètica (oracional), els components bàsics de la situació són unes entitats i un predicat que les relaciona, i la forma de conceptualització d'aquesta relació és la mateixa: (no)dimensional i (no)direccional. Això vol dir, per exemple, que davant de la narració del rescat d'un muntanyista perdut, l'oient/lector és capaç d'identificar les entitats que participen en la història –el muntanyista i els rescatadors– i la relació que hi ha entre ells –*rescatar(x,y)*²⁵–, encara que el text contingui la codificació d'altres situacions que representen alguns aspectes de l'escena o de les diverses fases del rescat.

La diferència entre la presentació analítica i la sintètica és que la primera fa explícita més informació que no pas la segona. És evident que en l'oració disposem d'un nombre limitat d'unitats lingüístiques per mostrar la dimensionalitat i la direccionalitat d'una situació real (el verb, els arguments, els adjunts). En canvi, si disposem d'un conjunt d'oracions podem fer explícites les etapes internes de la situació que volem descriure, ja que podem codificar amb altres oracions la nostra conceptualització de les situacions que es produeixen en aquestes etapes internes.

El mateix podem dir en relació a l'expressió de la direccionalitat. Les possibilitats de representació del moviment temporal estan limitades, en la presentació sintètica, a les unitats lingüístiques que componen l'oració, mentre que en el text disposem d'un conjunt d'oracions que a més de mostrar les fases internes de la situació, expliciten la relació temporal (direccional o no direccional) entre aquestes fases. Comparem, per exemple, la presentació sintètica (5.7) i

²⁵ La descripció de la situació amb un predicat verbal és arbitrària. Alguns noms poden, com els verbs, codificar situacions. Un exemple és el nom *rescat* (*el rescat del muntanyista pels rescatadors*).

l'analítica (5.8) de la situació de $comprar(x,y)$, que el parlant ha conceptualitzat com un esdeveniment direccional i no dimensional:

(5.7) *La Sílvia compra dues pomes*

(5.8) *La Sílvia entra a la fruiteria. La botiguera li pregunta què vol i la Sílvia li demana dues pomes starking que siguin ben maques. La botiguera les tria i les hi ensenya. La Sílvia pensa que deuen estar molt bones. Diu a la botiguera que ja li estan bé. Pregunta el preu, paga i se'n va*

A (5.7), la direccionalitat de la situació ens és mostrada, tan sols, de forma implícita. Aquesta oració textualitza els components bàsics de la situació de comprar: l'agent de l'acció, l'objecte o tema, i la relació entre tots dos; amb aquests elements en tenim prou per reconèixer el text com la representació d'un esdeveniment direccional, encara que no tinguem una descripció explícita de les etapes de la situació. En l'exemple (5.8), en canvi, tenim una descripció explícita de les diverses etapes de la situació: que la Sílvia entri a la fruiteria, que la botiguera li preguntí què vol, que la Sílvia li demani dues pomes, que la botiguera en triï dues i les hi ensenyi, que la Sílvia pensi que les pomes deuen estar bones, que digui a la botiguera que les pomes estan bé, que preguntí el preu, que pagui, i que se'n vagi, són situacions que es produeixen successivament en el temps, i que representen textualment, per tant, la direccionalitat global de la situació.

La combinació de la presentació sintètica i de l'analítica en la construcció del text és un recurs molt utilitzat, però no totes les situacions que són exposades en un text tenen aquesta doble presentació. La majoria tenen només una presentació sintètica, i només algunes són desenvolupades també analíticament. El text següent (5.9) és un

fragment d'una conversa informal entre un grup d'amics. A està explicant que la germana d'un conegut, que és actriu, actua en una obra de teatre de Brossa. El parlant va introduint diverses situacions en la conversa, però només en desenvolupa analíticament dues: l'anada de Brossa a l'assaig general, i la inauguració de l'obra.

(5.9) (CUB)

- A: (...) *doncs això* \ (..) *és un(a) obra d'en Brossa* \ (...) *un_ no sé com es diu* \ *no me'n recordo* \ (2) *i el van_* \ (..) *van fer l'assaig general el dijous_* \ *hi va anar (e)m Brossa_* (...) *per donar (e)l vist-i-plau* \
- M: (..) *sí* \ (..) [*i què*]/
- A: [*per poguer*] (..) *i el_* (..) *li va agradar molt_* \ *els hi va fer canviar alguna cosa_* (..) *p(e)rò ia va_* \ (..) *els hi va donar (e)l permís per dir qu(e) era un(a) obra d'en Brossa_* (...) *i:: i això no/* \ (..) *i ahir van fer la inauguració_* \ (..) *i va tenir bastant d'èxit_* \ *hi va (a)nar (e)n Julià Pairó_* (..) *TV3_*

També pot passar que el parlant descriu analíticament una situació, sense presentar-la sintèticament. En un text literari, per exemple, els sentiments del personatge d'una història es poden descriure analíticament, de manera que sigui el lector qui faci la feina de relacionar les situacions sintèticament.²⁶ Com a (5.10), on el fragment en negreta mostra analíticament que el narrador de la història s'està divertint.

²⁶ En la teoria de l'estructura retòrica (Mann i Thompson 1988) això no és possible, ja que en les unitats complexes sempre hi ha d'haver un nucli. En canvi, per a Grosz i Sidner (1986) la definició d'una estructura lingüística no necessita un segment dominant, o nucli.

(5.10)²⁷

I doncs, que estem escurats? ¿Que hem fet males que et veig aquí? li digué aquest dant-li un pessic al braç que el remogué tot i li féu tremolar les ulleres.

Ves si me les trenques! exclamà en Serrallonga cuitant a encavallar-se-les millor al nas.

Què vols dir? preguntà insolentament l'altre, per sentir-lo.

Que te les faré pagar.

Poca-vergonya! Això, faries?... Vaia uns amics!

En Serrallonga es concentrà un instant, somrigué, i, tot d'un plegat, traient-se l'aparell dels ulls, el donà noblement al meu amic, dient-li amb la major vehemència:

Té, ximplet, té! Si t'ho has pres en sèrio, fes-ne miques.

I veient que l'Armengol, per tota resposta, li tornava a posar les ulleres a lloc amb molt d'afecte, se les arrencà, i, exagerant el despreniment de sa amistat, començà a entossudir-se que les trenqués.

Jo obria un pam d'ulls, em mossegava els llavis, no sabia com aguantar-me el riure; fins que el plaga de l'Armengol, per acabar, simulant que anava a rebatre aquells vidres per terra, va aixecar-se, sorprengué en Serrallonga amb una abraçada, i, tornant-li a estenallar les ulleres al nas, li repetí la primera pregunta

Així doncs, les situacions són presentades en un text de forma sintètica, de forma analítica, o les dues coses alhora. Quan una situació és processada de les dues formes, la presentació analítica explicita les situacions internes que són pertinents en el context comunicatiu en què es construeix el text. Generalment, la presentació sintètica es fa amb una oració, mentre que la presentació analítica implica un grup d'oracions. Hi ha, però, un cas especial de presentació sintètica en què el parlant descriu una situació mitjançant un grup d'oracions. Es tracta dels textos constituïts per oracions repetides, com (5.11), que forma part del títol

²⁷ Narcís Oller, *La bogeria* (extret d'editorial Laia, Barcelona, 1980, pàg. 26).

d'un llibre d'ensenyament del català a no catalanoparlants, o com (5.12), un text que recorda els exercicis de càstig escolar.

(5.11) *Digui, digui*

(5.12) *No copiaré a l'examen. No copiaré a l'examen. No copiaré a l'examen. No copiaré a l'examen. No copiaré a l'examen. No copiaré a l'examen. No copiaré a l'examen. No copiaré a l'examen.*

Les oracions d'aquests textos no mostren diferents aspectes o etapes internes d'una situació. El que fan és, simplement, repetir la mateixa presentació no dimensional d'una única situació. Aquests textos manquen d'una de les propietats característiques de la coherència interna: la progressió temàtica,²⁸ tanmateix, com que totes les oracions que contenen descriuen la mateixa situació, els podem considerar unitats de significat, i per tant textos internament coherents;²⁹ a més, els podem

²⁸ El concepte de progressió temàtica implica el desenvolupament dinàmic d'un tema en el text. La idea central és que el text va incorporant progressivament informació nova (**rema**) a la informació coneguda (**tema**). El concepte de progressió temàtica es basa en la distinció entre tema i rema i en el concepte de dinamisme comunicatiu de l'Escola de Praga. Vallduví (1992a), que ho pren de Hajicová (1984:190), explica que els termes **tema** i **rema** van ser introduïts per Ammann (1928); posteriorment, Firbas (1964, 1971) i altres autors han usat el terme **tema** en un sentit comparable al de **tòpic** en el marc de la moderna escola de Praga (Sgall, Hajicová i Panenová 1986), que proposa la distinció entre **tòpic** i **focus**; mentre que d'altres autors (Halliday 1967) l'han usat amb un valor similar al de la idea de **tòpic** que predomina en la lingüística americana actual –que oposa **tòpic** a **comentari** (*topic-comment*). Per a una revisió crítica d'aquests conceptes, es pot consultar Vallduví (1992a). Quant al concepte de progressió temàtica, es poden consultar Bellès (1991), Castellà (1992) i Combettes (1983).

²⁹ Cal tenir en compte, d'altra banda, que la repetició és una forma d'intensificació del significat: *aquest cafè és bo bo* (=molt bo). Aplicat a un verb en imperatiu, aquest recurs emfasitza la invitació que fa el parlant a l'oïdor perquè realitzi una acció determinada: *digui, digui!, canta, canta!*. Altres llengües utilitzen aquest recurs més productivament que el català, per exemple el turc: *kadin, kadin* (=molt bonic).

situar en un context determinat (el títol d'un llibre, el càstig escolar), de manera que són també textos amb coherència externa.³⁰

5.3.3. L'articulació informacional del text

La presentació sintètica i analítica de les situacions està relacionada amb l'articulació informacional del text. Les situacions que el parlant presenta sintèticament són o bé informacions noves, que l'oient/lector no coneixia, o bé informacions ja conegudes, que serveixen a l'oient/lector de base per relacionar les situacions conegudes amb les noves. Quan la informació és nova (tant si ha estat presentada sintèticament com si no ho ha estat), el parlant pot optar per ampliar-la, i en aquest cas produeix una presentació analítica.

La idea que el parlant amplia la informació nova que ha introduït abans en el text és una idea clàssica que ha estat explorada des de diferents marcs teòrics, inclosa la retòrica literària. En les anàlisis de la narració dels estructuralistes francesos (semiòlegs literaris com Barthes o Bremond, entre d'altres), es contrasten les parts del text que contenen els fets principals d'una narració (nuclis) amb les descripcions que complementen la història (expansions). Per a Barthes (1966), els nuclis són seqüències de text que tenen una funció cardinal, d'introducció de noves situacions que fan avançar la història; en canvi, les expansions tenen una funció catalítica (omplen l'espai narratiu entre els nuclis amb descripcions i detalls) o actuen com a indicis (remeten a uns significats

³⁰ La repetició és en general un recurs cohesiu (Halliday i Hasan 1976), però no ho és en aquests exemples. El que fa internament coherents els textos (5.11) i (5.12) és el fet que totes les oracions descriuen la mateixa situació. La repetició de l'oració *no copiaré a l'examen* només té sentit des del punt de vista de la coherència externa: és el producte verbal adequat d'una situació en què un estudiant ha estat castigat a escriure aquesta frase un cert nombre de vegades per haver copiat en un examen.

implícits o situen la història en el temps i en l'espai). Sobre la base de la distinció lingüística entre llengües sintètiques i llengües analítiques, Barthes (1966) descriu el relat com una *llengua sintètica*, fonamentada en una estructura en què cada punt del relat s'expandeix en altres direccions.

En el marc de la lingüística, la idea que la informació nova fa avançar el text es troba ja en el marc de l'Escola de Praga, amb la distinció tema/rema i el concepte de dinamisme comunicatiu (Firbas 1964), i s'ha desenvolupat especialment en relació a l'estudi de la progressió temàtica (Danes 1968, 1974). La mateixa idea apareix en el marc de la gramàtica sistèmica (Halliday 1967), encara que a Halliday el component temàtic del text (tema/rema) és independent de la distinció entre informació coneguda i nova, que forma part del component informatiu.

En d'altres teories sobre l'estructura del discurs trobem plantejaments similars. En la teoria de l'anàlisi retòrica del discurs (Mann i Thompson 1988), per exemple, les relacions entre les parts del text s'estableixen entre nuclis (que contenen les parts més imprescindibles del discurs) i satèl·lits (que contenen expansions – elaboracions, evidències, etc. dels significats dels nuclis). Una altra anàlisi que contempla l'estructura del discurs des d'una perspectiva similar és la de Kuppevelt (1996), que proposa una estructura bastida a partir de preguntes explícites o implícites que introdueixen el tema (per a ell *tòpic*) i respostes que aporten informació nova sobre aquest tema.

Tots aquests models comparteixen la idea que l'oració, i/o el text, contenen una part informativa i una part no informativa, i que aquestes dues parts es van combinant dinàmicament en la construcció del text. No és la meua intenció fer una revisió exhaustiva d'aquestes i altres

propostes similars, ja que el tema d'aquest treball no és l'alternança tema/rema o la progressió temàtica. Tanmateix, penso que existeix una relació, que cal explicar, entre les formes de presentació de les situacions, que han estat descrites a 5.3.2, i l'alternança, en el text, de la informació nova i la informació coneguda. Les bases d'aquesta relació són exposades en aquest apartat.

5.3.3.1. La informació nova i la informació coneguda

Els conceptes d'informació nova i informació coneguda són usats en la bibliografia en dos sentits diferents: d'una banda es refereixen a l'**estatus informacional** (o estatus referencial) de les entitats o situacions del discurs; d'altra banda es refereixen a l'**estructura informacional** de les proposicions.

L'**estatus informacional** té a veure amb la informació del referent, amb la possibilitat que les entitats o situacions del discurs siguin conegudes o no per l'oient. Prince (1981) defineix l'estatus informacional d'una entitat del discurs a partir dels paràmetres **familiaritat** (si l'oient coneix, infereix o no coneix l'entitat) i **saliència** (fins a quin punt l'oient pensa en l'entitat). Posteriorment, la mateixa autora (Prince 1988) incorpora la distinció entre estatus informacional respecte al **discurs** i respecte a l'**oient**. Així, les entitat poden ser conegudes (*old*) o noves (*new*) (a) en relació al discurs, és a dir, poden ser o no ser lingüísticament i contextualment evocades i introduïdes amb anterioritat en el discurs; o (b) en relació a l'oient, perquè l'oient pot haver conegut les entitats en el mateix discurs o tenir-ne un coneixement previ. Les combinacions possibles d'aquests valors la porten a descriure tres estatus informacionals o referencials possibles:

(5.13)

- a. Nou-discurs / nou-oient (entitat totalment nova)
- b. Nou-discurs / vell-oient (entitat no usada)
- c. Vell-discurs / vell-oient (entitat evocada)

La primera possibilitat (5.13a) coincideix amb el que Prince (1981) denomina entitats *totalment noves*, la segona (5.13b) es correspon a les entitats *no usades*, i la tercera a les entitats *evocades*. Òbviament, no hi pot haver una entitat que sigui vella en el discurs i nova per a l'oient. A banda d'aquestes tres possibilitats, Prince (1988) segueix mantenint les entitats *inferibles* que havia proposat en el treball anterior: són entitats inferibles aquelles que són noves però que podem inferir a partir de la imatge mental d'altres entitats conegudes. Per exemple, a (5.14) *el conductor* és una entitat nova, però es pot inferir a partir de la imatge mental de l'autobús.

(5.14) *Havia d'agafar l'autobús, però el conductor no es va presentar*

Les definicions de l'estatus informacional que fan altres autors difereixen en certs aspectes de la de Prince. Per a Bolinger (1954) la informació coneguda és informació que es pressuposa. Per a Chafe (1976) la informació coneguda és la que el parlant assumeix que ja és en la consciència de l'oient en el moment de l'enunciació (coincidiria, doncs, amb les entitats *evocades* de Prince 1981). El que és comú a tots aquests autors és que aparentment presenten la distinció informació coneguda/nova com una oposició dicotòmica. Per a Silva-Corvalán (1983), en canvi, que segueix Givón (1983), els referents d'entitats diferents del discurs poden ser més o menys nous els uns respecte als altres, i per tant té més sentit parlar d'informació coneguda/nova com

d'un contínuum que va de menor a major novetat. En tots aquests autors, a diferència de Prince, la distinció nou/conegut té a veure amb el discurs, no amb allò que coneix l'oient.

L'**estructura informacional** és la forma en què s'articulen les oracions per indicar les assumpcions del parlant sobre els coneixements i l'estat d'atenció de l'oient. Segons Vallduví (1992a), diversos tipus d'estructures informacionals han estat identificats i descrits en la bibliografia: tema/rema, tòpic-comentari, tòpic-focus, focus-pessuposició o focus-proposició oberta, i domini. Totes aquestes distincions tenen en comú la idea que l'oració conté una part més informativa i una part menys informativa. Les diferències estan en la definició d'allò que es pot considerar informatiu o no i en l'abast empíric de cada distinció. No em sembla necessari explicar aquests conceptes, ja que Vallduví (1992a:28-43) en fa una revisió molt completa.

En aquest treball, les nocions d'informació nova i coneguda són utilitzades en relació a l'estructura informacional, i no a l'estatus referencial. Una part d'una oració pot ser informativament coneguda des del punt de vista de l'estatus referencial, però ser, en canvi, la part informativa d'una oració des del punt de vista de l'estructura informacional. En l'exemple (5.15) *la Marije* és una entitat coneguda per l'oient, i tanmateix és informativament nova:

(5.15) L: *Qui t'ha trucat?*
N: *la Marije*

Davant de la diversitat de propostes sobre l'estructura informacional, he optat per seguir la proposta de Vallduví (1992a). Aquest autor separa molt clarament l'estatus referencial i l'estructura informacional, i fa una proposta sobre l'estructura informacional (per a

Vallduví 1992a **embalatge informacional**)³¹ que és aplicada a l'anàlisi de l'estructura oracional del català, que contrasta amb la de l'anglès. Aquest treball no tracta la relació entre l'estructura informacional de l'oració i el desenvolupament de les idees en el text. Tanmateix, la distinció que proposa entre la part informativa de l'oració, o **focus**, i la part que indica a l'oient com ha d'emmagatzemar aquesta informació en la memòria, o **rerefons**,³² es pot aplicar, amb algunes modificacions, a unitats d'anàlisi més àmplies que l'oració. De fet, com ja he comentat més amunt, la relació entre la part informativa de l'oració i el text següent ha estat observada i analitzada en els estudis de l'estructura del discurs. En l'apartat següent presento la proposta de Vallduví sobre l'estructura informacional de l'oració i explico de quina manera la distinció entre focus i rerefons es pot aplicar a l'anàlisi del text.

5.3.3.2. Les estructures informacionals i la presentació de les situacions

Com ja he dit més amunt, Vallduví (1992a) anomena **focus** la part informativa de l'oració. El concepte de focus s'integra en una teoria de l'embalatge informacional que pretén explicar el paper que juga l'articulació informacional de les oracions en la seva estructura sintàctica i en la seva interpretació. D'aquesta teoria prenc només la proposta d'articulació informacional de l'oració, sense entrar en els aspectes sintàctics i interpretatius.

³¹ Segons Vallduví (1992a:10), el terme **embalatge informacional** és introduït per Chafe (1976). Prince (1988) usa aquest terme per designar tant l'estatus informacional o referencial com l'estructura informacional.

³² Prenc de Vallduví (1992b) la terminologia catalana de la proposta d'aquest autor.

La idea de Vallduví (1992a) és que l'oració s'articula informativament en una estructura jeràrquica trinomial constituïda pel **focus** ('*focus*') i el **rerefons** ('*ground*'), el qual, alhora, es subdivideix en l'**àncora** ('*link*') i la **cua** ('*tail*'). (5.16) representa aquesta organització (Vallduví 1992a:46):³³

$$(5.16) S = \{\text{FOCUS, REREFONS}\}$$
$$\text{REREFONS} = \{\text{ÀNCORA, CUA}\}$$

El **focus** és la part del contingut proposicional de l'oració que fa una contribució als coneixements que l'oient té emmagatzemats en la memòria, és a dir, és la part informativa de l'oració. El podem identificar pel context i pel fet que és entonativament prominent. El **rerefons** indica a l'oient on i com ha d'entrar la informació en el seu magatzem mental, i no és prominent. L'on el mostra l'**àncora**, que podem reconèixer en el text perquè és un constituent dislocat a l'esquerra i ocupa la posició inicial de l'oració. Algunes oracions no tenen àncora: aquelles en què el lloc on l'oient ha de guardar la informació ja ha estat mostrat abans, o en què no hi ha un lloc específic on guardar la informació. La **cua**, finalment, complementa l'àncora dins del rerefons indicant a l'oient com ha d'entrar la informació en un lloc determinat del seu magatzem mental. En català, les cues apareixen en l'oració com a constituents dislocats a la dreta, encara que en altres llengües, com l'anglès, poden ser codificades en altres posicions. El lloc on el parlant guarda la informació és representat com un registre d'una base de dades –una metàfora que adapta i modernitza les fitxes de Heim (1983).

³³ Els conceptes de focus, rerefons, àncora i cua redefeixen un conjunt de nocions que des de diferents marcs teòrics han estat desenvolupades amb la intenció de donar compte de l'estructura informativa del text: tema, rema, tòpic, comentari, proposició oberta, informació nova, informació vella, i d'altres. No és necessari que en aquest treball revisem aquestes nocions. Per a les coincidències i diferències entre unes i altres, i en relació amb la proposta de Vallduví (1992a), es pot consultar directament aquest autor.

Aquests elements s'organitzen en quatre estructures informacionals: àncora-focus, tot-focus, focus-cua i àncora-focus-cua. Vegem-ne alguns exemples, extrets de Vallduví (1992a; abc:94, d:111):

(5.17)

- a. àncora-focus: [la Coia [F ja ha parat la TAULA]]
- b. tot-focus: [F ha parat la taula la COIA]
- c. focus-cua: [[F sempre para la TAULA], la Coia]³⁴
- d. àncora-focus-cua: [el xiquet [[F a la FESTA] va petonejar tothom]]³⁵

Aquesta proposta, que ha estat formulada en relació a l'estructura informacional de l'oració, és aplicada en aquest treball a l'anàlisi de l'estructura del discurs. Del treball de Vallduví (1992a) adopto la idea de l'estructura informacional del text i la distinció entre informació focal (*focus*) i no focal (*rerefons*), però sense els mecanismes de detall que comporta aquest model. D'altra banda, hi introduixo algunes modificacions, inevitables en tant que no pretenc analitzar l'oració (com Vallduví 1992a), sinó l'estructura del discurs. En primer lloc, assumeixo que les situacions (estructures conceptuals compostes d'entitats i relacions entre entitats) tenen la categoria d'entitats, i que per tant poden ser tractades com a entitats informatives –en contrast amb Vallduví (1992a), per al qual les unitats informatives són entitats, no situacions. En segon lloc, prescindeixo de la distinció entre àncora i cua, que no

³⁴ D'acord amb Vallduví (1992a), penso que, en aquest exemple, el subjecte *la Coia* està dislocat a la dreta, mentre que el sintagma verbal focalitzat roman en el seu lloc (*sempre para la taula*). No es tracta, doncs, d'un cas de **preposició de focus**, que és el tractament que tradicionalment s'ha donat a aquestes estructures (Bonet i Solà 1986:138 anomenen aquest fenomen "tematització", i el tracten com una operació paral·lela al moviment-qu). Vallduví (1992a:100-109) aporta arguments molt convincents per demostrar que en català no existeix la preposició de focus, al contrari que en castellà, on sí que es dona (vegeu Hernanz i Brucart 1987, que anomenen aquest fenomen "rematitzación"), i que les estructures que tradicionalment s'han considerat preposicions de focus són en realitat casos de dislocació a la dreta.

³⁵ La posició dels claudàtors reflecteix la proposta que, en català, l'articulació informacional de l'oració es projecta en l'estructura superficial de la manera següent (Vallduví 1992:109):

[IP àncora [IP [IP **focus**] cua]]

sembla suficientment operativa per a l'anàlisi del discurs, i em limito a distingir els segments informatius (*focus*) dels no informatius (*rerefons*).

La idea que en el text es combinen els segments informatius i els no informatius no és una idea nova, com hem vist més amunt (5.3.3). Cada segment, d'altra banda, forma part d'una unitat de significat, que és la situació que es presenta en el text, i pot ser codificada en el constituent d'una oració, en una oració completa, o en un grup d'oracions. Observem el text següent. (5.19) descriu sintèticament i analíticament la relació entre una entitat, *el forn microones*, i les propietats d'aquesta entitat, *ser un aparell elèctric* i *ser utilitzat per cuinar*. Els parèntesis angulars marquen l'inici i el final de la codificació textual de la situació. Les claus marquen els límits de la presentació sintètica (PS) i de l'analítica (PA). Entre parèntesis s'inclou l'estructura informacional de cada presentació, amb el segment informatiu o focus (F), que és destacat amb lletra negreta, i amb el no informatiu o rerefons (R).

- (5.19)(CUB)
- 1 < {PS (R *el forn microones*)_
 - 2 (.) (F ***és un aparell elèctric/***
 - 3 ***que: s'utilitza per cuinar/***) }
 - 4 {PA (R *encara que:_*
 - 5 *funcioni amb electricitat/*
 - 6 (..) (F ***no té res a veure amb el funcionament tradicional/***
 - 7 (.) ***dels forns m::_***
 - 8 ***amb gas o amb m::_***
 - 9 ***electricitat/***
 - 10 (...) ***sinó que té unes particularitats eh:::_***
 - 11 ***molt precises qu(e) el fan:***
 - 12 (...) ***qu(e) el fan:_***
 - 13 ***molt més pràctic***
 - 14 (..) ***molt més eh:: ràpid***
 - 15 (..) ***molt més efectiu***)
 - 16 (..) (R *a l'hora de cuinar*) } >

L'estructura informativa d'aquesta situació es podria representar com a (5.20). El paper de $ser(x,y)$, y_1 i y_2 en aquesta representació és explicat a 5.3.3.3:

(5.20)
 <ser (x,y)
 {PS $ser(x,y)$ rerefons - focus }
 {PA y_1 rerefons - focus - rerefons } >
 x = el forn microones
 y = aparell elèctric (y_1), utilitzat per cuinar (y_2)

El rerefons indica a l'oient on, en el seu magatzem mental, ha de col·locar la informació nova. *El forn microones*, el rerefons de la presentació sintètica, és una entitat que el parlant suposa que l'oient coneix. La informació nova, el focus, són les característiques del forn microones, que se suposa que desconeix l'oient. La informació focal és afegida a la fitxa on l'oient guarda el seu coneixement de l'entitat *forn microones*.

En la presentació analítica, el parlant indica a l'oient que obri la fitxa que ha creat abans, amb la informació que el forn microones funciona amb electricitat (rerefons), i que la substitueixi per una informació nova, concretament la informació que aquest funcionament no és el tradicional, sinó que té unes particularitats que el fan millor (focus), a l'hora de cuinar (rerefons). Noteu que aquesta informació amplia una part del segment focal de la construcció sintètica: *és un aparell elèctric (y_1)*. Com que el focus de la presentació sintètica és complex, també hauria pogut ser que el parlant desenvolupés l'altra part del focus, *s'utilitza per cuinar (y_2)*, i en aquest cas hauria codificat un seguit d'instruccions sobre la utilització del microones.

En la identificació dels segments informatius i no informatius del text (5.18), he tingut en compte aspectes de cohesió lèxica i d'estructura entonativa. En primer lloc, la repetició d'un mot *–cuinar–*, o la utilització d'expressions sinònimes *–aparell elèctric / funciona amb electricitat–* m'han servit per identificar els segments no informatius. És cert que la paraula *electricitat* apareix dins d'un segment que he identificat com a focus, però no oblidem que no estem parlant de l'estatus informacional (referencial) de les entitats del text, sinó del text com a estructura que s'organitza informativament per comunicar a l'oient alguna cosa de manera efectiva. El focus pot contenir entitats referencialment conegudes (hi ha altres forns que funcionen amb electricitat); una altra cosa és el paper que tenen aquestes entitats en l'estructura informacional del text. L'existència d'altres forns elèctrics és informativa pel valor contrastiu que permet introduir en el focus.

Un altre aspecte que he tingut en compte és la distribució dels segments informatius i no informatius en unitats entonatives. He de dir que l'estructura entonativa és orientadora, però no és un criteri suficientment operatiu. En el text (5.19), i previsiblement en qualsevol altre text, el focus i el rerefons no formen part de la mateixa unitat entonativa. Això vol dir que, probablement, (a) una unitat entonativa no pot contenir segments informacionalment diferents, i (b) unitats entonatives diferents poden correspondre a segments informativament diferents. El problema és que aquesta segona possibilitat no és més que això: una possibilitat. Com mostra el text (5.19), dues unitats entonatives successives poden tenir el mateix paper en l'estructura informacional del text.

En realitat, el que ocorre és que les unitats entonatives no es corresponen a segments *estructuralment informatius*, sinó que

codifiquen l'*estatus informacional, referencial*, de les situacions o entitats que descriuen. Aquesta idea es deriva del treball de Chafe (1976, 1994, 1996). Segons aquest autor, cada unitat entonativa verbalitza el focus de consciència del parlant en el moment en què és enunciada, és a dir, cada unitat codifica una idea (un esdeveniment, un estat o una entitat referencial)³⁶ que és activa en la ment del parlant en el moment en què l'expressa verbalment. L'estatus informacional (referencial) de cada idea del text pot ser **nou**, **conegut**, o **accessible**. Una idea pot ser **nova**, si el parlant l'activa en el moment de l'enunciació; o bé **coneguda**, si ja estava activa en el moment de verbalitzar-la i per tant no cal activar-la; o, finalment, **accessible**, quan ha estat prèviament semiactivada per l'oient (com les entitats *no usades* de Prince 1981).

5.3.3.3. La macroestructura semàntica de les situacions: la informació accessible

En l'apartat anterior he mostrat que les presentacions (sintètiques o analítiques) de les situacions s'estructuren en parts informatives i no informatives. Les informatives (focus) afegixen informació a les entitats o situacions que el parlant coneix, o substitueixen una informació prèvia. Les no informatives (rerefons) orienten el parlant sobre com relacionar la informació nova amb els coneixements que ja posseeix. En aquest apartat explico com es relaciona l'estructura informacional del text amb la representació de l'estructura conceptual de les situacions.

³⁶ Per a Chafe (1996:41), "usually each intonation unit verbalizes a different event or state idea from the preceding (...) Most event or state ideas incorporate one or more referents ideas of people, objects, or abstractions that function as participants in them. Unlike the event or state ideas themselves, many of these referent ideas do persist, remaining active throughout a series of intonation units".

Com hem vist més amunt (5.3.2), una mateixa situació pot ser presentada sintèticament i analíticament. En qualsevol cas, només alguns aspectes de la situació són mostrats explícitament. En la presentació sintètica, el parlant verbalitza la situació de manera que els aspectes que deixa implícits puguin ser recuperats per l'oient. En la presentació analítica, alguns d'aquests aspectes de la situació que han restat implícits en el discurs precedent són recuperats i codificats lingüísticament. En el text (5.19), el fragment analític mostra explícitament el fet que el forn microones funciona de manera diferent a com ho fan altres aparells elèctrics que, com aquest, s'usen per cuinar. Aquest és un dels aspectes que en la presentació sintètica de la mateixa situació el parlant havia deixat implícits. Hi ha d'altres aspectes que el parlant no recupera a (5.19), com els que implica la utilització del microones per cuinar.

La representació de l'estructura de (5.19) que he proposat a (5.20), i que reproduïxo a (5.21), esquematitza de manera pseudoformal (a) les formes de presentació de la situació que descriu el text: {...}; (b) l'estructura informacional d'aquestes presentacions: (F) (R); i (c) la relació entre les presentacions i l'estructura conceptual de la situació: $ser(x,y)$, y_1 , $\langle \dots \rangle$. Els dos primers nivells de representació han estat explicats en l'apartat anterior. El tercer nivell és explicat a continuació.

(5.21)

$\langle ser(x,y)$

$\{PS\ ser(x,y)\ rerefons - focus\}$

$\{PA\ y_1\ rerefons - focus - rerefons\} \rangle$

$x =$ el forn microones

$y =$ aparell elèctric (y_1), s'utilitza per cuinar (y_2)

(5.21) és la formalització de l'estructura textual de (5.19). Els parèntesis angulars marquen els límits discursius de la situació. Tot el

text (5.19) és la representació textual de la relació estativa $ser(x,y)$ entre una entitat (*forn microones*) i una altra (*aparell elèctric que s'utilitza per cuinar*). El text (5.19) constitueix, per tant, una unitat de significat, una macroestructura semàntica (5.3.1), encara que segments diferents del text mostrin aspectes diversos (globals o parcials) d'aquesta situació.

D'altra banda, $ser(x,y)$ i x, y (y_1, y_2) són, respectivament, formalitzacions de l'estructura conceptual d'una situació d'estat i de les entitats que relaciona. La representació de l'estructura conceptual ($ser(x,y)$) està inserida en la presentació sintètica, dominant l'estructura informacional, la qual cosa indica que la presentació sintètica mostra globalment la situació que descriu (5.19). Els subíndexs d' y (y_1, y_2) permeten deixar constància del fet que el text $\{P_A\}$ amplia la informació d'un dels aspectes de l'entitat complexa y . La presentació analítica de (5.19) només recupera característiques implícites d'una part de la situació, concretament de la propietat de ser un aparell elèctric (y_1), i això és el que indica la inserció d' y_1 .

$Ser(x,y)$ i y_1 es poden comparar, en el text (5.19), a allò que Chafe (1994, 1996) anomena **tòpics de discurs**. Els tòpics de discurs són semiactius en la consciència del parlant, és a dir, el seu estatus informacional és **accessible**. Aquest tòpic es diferencia del tòpic entès com a assumpte del text, o com la part d'informació coneguda de l'oració. Es tracta d'una classe d'idea massa àmplia per estar activa en la consciència en un sol moment, i que per tant ha de ser escanejada per un focus de consciència actiu més restringit. Quan aquest escanejament és verbalitzat, el resultat és un grup d'unitats entonatives organitzades de manera coherent.

Si equiparem els tòpics de discurs de Chafe (1994) a les estructures conceptuais de situacions, hem de dir que els tòpics de

discurs poden contenir altres subtòpics que el parlant o bé pot deixar implícits o bé pot escanejar i verbalitzar. En el text (5.19), *és un aparell elèctric* constitueix un subtòpic que el parlant verbalitza analíticament. Un altre subtòpic és la idea del funcionament particular del microones, que és introduïda en la part focal del text analític. Aquesta idea és escanejada i verbalitzada analíticament en el text que segueix a (5.19), que és reproduït a (5.22).

(5.22) (CUB)

<funcionar((x,y),j)
 17 (INH) (...) {PA (R *com funciona*)\
 18 (..) (F *doncs eh::*_\
 19 *el microones emet unes eh::*_\
 20 (..) *ones elèctriques*\
 21 (..) *que penetren*\
 22 (.) *en els aliments*\
 23 (..) *i que fan que les molècules d'aigua que*_\
 24 (..) *contenen aquests*\
 25 (.) *es moguin*\
 26 (.) *i friccionin entre si*/
 27 (...) *tot això: genera calor*\
 28 (..) *i eh::*_\
 29 *aquest calor és el que fa qu(e) els menjars e:s descongelin*/
 30 (...) *es calentin*/
 31 (...) *o:: es coguin* \) } >

La relació entre aquest subtòpic i el tòpic de discurs (*ser(x,y)*) es manté pel fet que una de les entitats que aquest subtòpic relaciona és una entitat complexa (*x,y*), producte de la relació estativa que constitueix el tòpic. Si afegim el text (5.22) al (5.19) la representació formal és la que mostra (5.23). Per distingir el tòpic del subtòpic, escric els parèntesis angulars del tòpic en negreta i subratllats. El rerefons, *com funciona*,

indica el lligam entre la informació que el parlant introdueix i el focus anterior que aquesta nova informació amplia.

(5.23)

$\leq_{\text{ser}}(x,y)$

{PS *ser*(*x,y*) rerefons - focus }

{PA *y*₁ rerefons - focus - rerefons }

<funcionar((*x,y*),*j*)

{PA *funcionar*((*x,y*),*j*) rerefons - focus } > \geq

x = el forn microones

y = aparell elèctric (*y*₁), s'utilitza per cuinar (*y*₂)

j = manera de funcionar

Aquesta formalització és comparable a les anàlisis que han proposat alguns models de l'estructura del discurs. Com a Mann i Thompson (1988), permet la inclusió d'un nucli, representat aquí en forma d'estructura conceptual d'una situació (*ser*(*x,y*)) o una entitat, i de satèl·lits que poden ser entitats (*y*₁) o altres situacions (*funcionar*((*x,y*),*j*)). En la teoria retòrica, però, cada segment complex ha de contenir un nucli i un satèl·lit, és a dir, cada situació s'hauria de representar sintèticament i analíticament, cosa que com hem vist més amunt (5.3.2) no és certa, ja que les situacions es poden representar només sintèticament o només analíticament. En la teoria del discurs de Grosz i Sidner (1986), en canvi, no cal que una estructura de discurs contingui un segment dominant (el nucli o la presentació sintètica) i altres segments dominats (els satèl·lits o la presentació analítica).

Grosz i Sidner (1986), Polanyi (1988), i d'altres, han adaptat la noció sintàctica de comandament-c a les relacions de domini de les proposicions del discurs. En la proposta de Polanyi (1988), cada discurs es compon d'unitats discursives (UD) de diferents tipus, com acudits,

històries, plans, seqüències de pregunta/resposta, llistes, narracions (l·listes ordenades temporalment), fets de parla com les interaccions doctor/pacient, converses informals, i d'altres. Alhora, cada tipus de discurs té una estructura constituent característica, composta d'unitats discursives constituents (udc) elementals (clàusules) i complexes (grups de clàusules relacionades jeràrquicament o seqüencialment). Les udc es corresponen als segments de text que representen les situacions sintèticament (udc elementals) o analíticament (udc complexes). Cada udc es relaciona, en aquest model, amb un contenidor semàntic (*semantic case frame*) que emmagatzema el contingut proposicional de l'oració (el participants, l'activitat, el temps, el lloc), com en l'oració *el microones és un aparell elèctric que s'utilitza per cuinar*:

(5.24)³⁷ *El microones és un aparell elèctric que s'utilitza per cuinar*

es relaciona amb el contenidor semàntic:

a<el microones, ARA, té la propietat de ser un aparell elèctric que s'utilitza per cuinar>

Aquest contenidor semàntic domina (o comanda-c) els altres contenidors que hi mantenen una relació de subordinació (S), és a dir tot el que hem posat dins del primer {PA}:

(5.25) *Encara que funcioni amb electricitat, no té res a veure amb el funcionament tradicional dels forns amb gas o amb electricitat, sinó que té unes particularitats molt precises que el fan molt més pràctic, molt més ràpid, molt més efectiu, a l'hora de cuinar*

³⁷ Una anàlisi d'aquesta oració en unitats elementals ens duria possiblement a una relació de coordinació de <ser un aparell elèctric> i <ser utilitzat per cuinar> en relació al contenidor semàntic dominant, <el microones>. La posició que ocupen les oracions de relatiu (*que s'utilitza per cuinar*) en les estructures constituents del discurs és, però, un tema de discussió en la bibliografia. En aquest cas concret, relacionar les dues propietats del microones amb contenidors semàntics diferents planteja el problema d'explicar com s'amplia en el text següent la informació sobre <el funcionament elèctric del microones a l'hora de cuinar>.

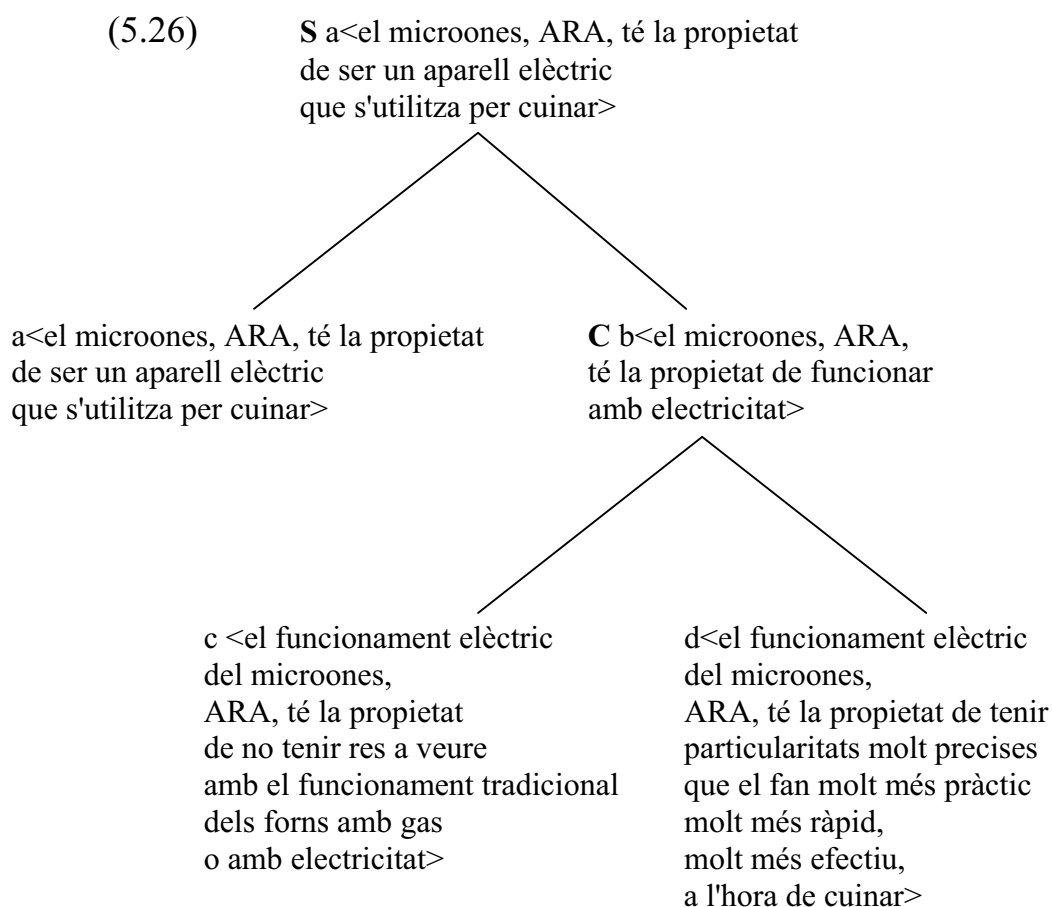
es relacionen amb els contenidors semàntics:

b<el microones, ARA, té la propietat de funcionar amb electricitat>

c<el funcionament elèctric del microones, ARA, té la propietat de no tenir res a veure amb el funcionament tradicional dels forns amb gas o amb electricitat>

d<el funcionament elèctric del microones, ARA, té la propietat de tenir particularitats molt precises que el fan molt més pràctic, molt més ràpid, molt més efectiu, a l'hora de cuinar>

Els contenidors c i d, d'altra banda, serien constituents germans, ja que mantenen el mateix tipus de relació amb el nivell més alt, i, en aquest sentit, es poden coordinar (C). Aquesta relació de domini es pot representar en forma d'arbre.³⁸

³⁸ Altres models del discurs proposen anàlisis d'arbre. Vegeu especialment la proposta de la gramàtica de la història, revisades per Beaugrande (1982).

Aquest model permet representar la distinció entre informació nova, coneguda i accessible en el discurs, encara que no utilitza aquests termes. Quan l'entrada d'informació en un nus està completa, aquest nus esdevé informació coneguda. Si la informació no és completa, el nus és accessible, i es pot recuperar per afegir-hi informació. La informació que s'afegeix és informació nova.

No preveu, en canvi, mostrar les relacions entre unitats discursives constituents i components dels contenidors semàntics (en lloc dels contenidors semàntics sencers) quan aquests components no es descriuen en una clàusula independent. En l'exemple anterior, el contenidor b extreu d'a la informació que és ampliada per c i d. Sense la clàusula que representa b, c i d s'haurien de derivar directament d'a, que seria un nus coordinant, i la formalització no preveuria que c i d només desenvolupen una part de la proposició a (el funcionament elèctric). El problema que això planteja és que en unitats discursives complexes com *el forn microones és un aparell elèctric que s'utilitza per cuinar* no podem saber si es desenvoluparà tota la unitat o només algun component, i per tant no podem preveure les característiques esdevenimentals d'altres unitats subordinades a aquesta.

5.3.3.4. La progressió focal

En el text (5.19)-(5.22) els segments de presentació analítica amplien algun dels aspectes del focus del discurs precedent. És natural que sigui així. Si el focus és la part informativa del text, l'única que el parlant demana a l'oient que afegixi al seu magatzem mental, és normal que el text evolucioni ampliant o tractant sobre el focus.

Aquesta mateixa idea ha estat analitzada des de la perspectiva oposada: l'estudi de la progressió temàtica es basa en el principi que un text evoluciona a partir d'un tema (informació coneguda, o assumpte del text), el qual actua com a element de cohesió del text i al qual el parlant va afegint informació nova.

La perspectiva temàtica sembla la més adequada per observar la coherència semàntica del text. Però l'objectiu del meu treball no és estudiar la coherència textual, sinó les formes de representació dels esdeveniments en el text. En aquest sentit, més que el desenvolupament del tema, m'interessa analitzar els elements focals i les ampliacions de què són objecte en els enunciats següents. La raó d'aquest interès és que crec que la temporalitat d'aquestes ampliacions (que es reflecteix en l'ordre de les oracions i en els verbs i temps verbals que el parlant selecciona) està condicionada per les propietats esdevenimentals dels elements focals que són ampliats. El terme **progressió focal** que encapçala aquest apartat no pretén, en absolut, canviar una llarga tradició d'estudis de l'estructura dinàmica del text (la de la progressió temàtica), sinó simplement destacar el fet que la perspectiva que adopto en aquest treball posa l'èmfasi en el focus, és a dir, en el rema o part informativa del text. Naturalment, la progressió focal no és independent de la coherència temàtica, de manera que les meves conclusions haurien de poder contribuir també a explicar l'estructura temàtica dels textos.

Com ja he comentat en l'apartat anterior, els segments focals d'un text poden contenir verbalitzacions de situacions i d'entitats. Les situacions poden ser conceptualitzacions d'estats (dimensionals o no dimensionals), processos o accions. Les entitats poden ser persones, objectes o abstraccions de naturalesa direccional (*la conquesta*) o no direccional (*el regne, la cosa conquerida*), conceptualitzades com a

dimensionals (per exemple el conjunt d'accions que constitueixen el procés de *conquesta*) o com a no dimensionals (*la conquesta*). La temporalitat de les ampliacions d'aquestes situacions o entitats està condicionada per la forma en què el parlant les conceptualitza, és a dir, per la (no)dimensionalitat i la (no)direccionalitat que els atribueix (i, doncs, per la classe d'esdeveniment a què pertanyen). En l'apartat 5.3.2 hem vist que una mateixa situació pot ser conceptualitzada com a membre de classes d'esdeveniment diferents, i que cada conceptualització produeix un text específic, diferent dels altres (vegeu els exemples (5.5)).

5.3.4. La localització espaciotemporal de les situacions

La localització temporal és, com hem vist en el capítol 4, independent de la conceptualització dels esdeveniments. El mateix es pot dir de la localització espacial. Tanmateix, la localització temporal i l'espacial conviuen en el text amb l'expressió dels esdeveniments, i això crea construccions que a primer cop d'ull semblen contradir la idea de la progressió focal de les situacions. Això és molt clar, per exemple, en els textos narratius, que normalment van precedits d'una descripció de l'escena. Vegeu el text (5.27):

- (5.27) (CUB)
- 1 {PS *el meu pare e:*
 - 2 (F *el van ferir (a) la guerra*) }
 - 3 {PA (..) *o sigui era del cos de:: sanitat* _
 - 4 (..) *portava un ferit a l'esquena* _
 - 5 (..) *li va caure un obús a darrere* _
 - 6 (..) *quan ell ia diguem eh* _

7 (..) *evacuava aquell ferit_ [...]* ³⁹}

(5.27) és l'inici d'un text oral espontani en què el parlant explica la història de com van ferir el seu pare durant la guerra civil. A banda del text pròpiament narratiu, que he destacat en lletra negreta, el parlant inclou una descripció de les circumstàncies que envolten aquest fet: què hi feia el seu pare a la guerra (*era del cos de sanitat*) i en quin moment el van ferir (*portava un ferit a l'esquena; quan ell evacuava aquell ferit*). La descripció d'aquestes circumstàncies situa la història en un espai –el marc espacial en què es desenvolupen les tasques del cos sanitari, i concretament del seu pare, durant la guerra civil– i en un temps concret –el moment en què el seu pare evacuava un ferit carregant-lo a l'esquena.⁴⁰

En un sentit estricte, aquestes circumstàncies no formen part del significat de la situació *ferir(x,y)*, mentre que sí que hi forma part la situació que descriu la línia 5 –*li va caure un obús a darrere*. En certa manera, doncs, són independents de l'esdeveniment que es descriu; és a dir, la codificació de les circumstàncies no està condicionada per la (no)dimensionalitat o la (no)direccionalitat de l'esdeveniment. Noteu que encara que presentem la situació *ferir(x,y)* com un esdeveniment dimensional (en el text és no dimensional), els temps verbals que codifiquen les circumstàncies espaciotemporals no tenen per què canviar, mentre que sí que sembla que ha de canviar el temps verbal de la línia 5 (5.28):

³⁹ [...] indica que el text reproduït aquí és incomplet. La narració de com va ser ferit el pare de l'informant és més extensa, però per a l'argumentació d'aquest apartat aquest fragment és suficient.

⁴⁰ Vegeu també el que diu Eberenz-Greoles (1979) sobre la "localització cronològica" en el text.

- (5.28)
- 1 {PS *el meu pare e:*
 - 2 [F *el ferien (a) la guerra*] }
 - 3 {PA (..) *o sigui era del cos de:: sanitat* _
 - 4 (..) *portava un ferit a l'esquena* _
 - 5 (..) *li queia un obús a darrere* _
 - 6 (..) *quan ell ia diguem eh* _
 - 7 (..) *evacuava aquell ferit* _ [...] }

Un text com (5.28) no és la forma habitual de narrar una història, ja que normalment les narracions presenten sèries d'esdeveniments successius, cadascun dels quals acaba abans que comenci l'altre, i per tant els temps seleccionats són temps perfectius (*van ferir, va caure*). L'ús de l'imperfet per codificar els fets no circumstancials atorga a aquest text un caràcter descriptiu o expositiu. Un possible context per a (5.28) seria l'exposició oral dels fets d'un hipotètic guió de pel·lícula; durant l'exposició, el guionista que proposa la història s'identificaria amb el jo de la història, i explicaria els fets que podrien succeir-li al seu pare en la pel·lícula.⁴¹

⁴¹ Aquests exemples ens remeten a un problema que no és tractat en aquest treball. Aparentment, aquestes relacions tenen a veure amb la distinció entre fets que en el text apareixen en un primer pla i fets que resten en un segon pla (és a dir, el que en la bibliografia anglòfona es coneix com la distinció entre *foregrounding* i *backgrounding*, respectivament –vegeu Grimes 1975, Hopper 1979, Hopper i Thompson 1980, Labov 1972, Labov i Waletzky 1967, entre d'altres). En textos narratius com (5.27) hi ha una situació dominant (*ferir(el meu pare, a la guerra)*) que és la que determina quins són els fets que són posats en primer pla. Les situacions que no descriuen aspectes de la situació dominant, sinó altres situacions –com per exemple les circumstàncies de la història– són deixades es segon pla i s'organitzen informativament de forma autònoma.

5.4. La representació textual dels esdeveniments

5.4.1. La representació de la dimensionalitat

Hem vist en l'apartat anterior que les situacions (dimensionals i no dimensionals) poden ser presentades en el text de forma sintètica o de forma analítica. En el primer cas, la (no)dimensionalitat s'expressa implícitament en la combinació dels constituents de l'oració –predicat verbal, arguments i adjunts (vegeu el capítol 4)–; en el segon cas, les etapes o els aspectes interns de la situació són presentats de forma explícita, amb la codificació de les situacions que formen part de la mateixa macroestructura semàntica.

Quan la macroestructura és conceptualitzada com un esdeveniment no dimensional (direccional –**acció**– o no direccional –**estat0**–), les situacions internes són presentades de forma no dimensional. Quan és conceptualitzada com un esdeveniment dimensional (direccional –**procés**– o no direccional –**estat1**–), les situacions internes es presenten també de forma dimensional. Ens ho mostra l'exemple següent, extret d'un programa informatiu de Catalunya Ràdio.

(5.29) (CUB)

Situació: <estavellar(l'avió)>

a. Presentació sintètica:

l'avió
[...]⁴² s'ha estavellat poc abans d'aterrar

⁴² El text conté en aquest punt una expansió de la unitat lèxica *l'avió*: *un DC-10 de la companyia holandesa Martin Air que feia el trajecte Amsterdam-Faro* (..).

b. Presentació analítica:

segons alguns testimonis_
ha intentat aterrar en dues ocasions
i_
quan finalment ho ha aconseguit_
una de les ales ha tocat a terra_
(..) i ha provocat el sinistre
aquesta és una de les versions
en el moment de l'accident a l'aeroport hi
feia molt mal temps i segons altres testimonis_
(..) l'avió_
l'ha tocat un llamp que l'ha fet explotar

En aquest text, l'estavellament de l'avió és presentat sintèticament (5.29a) i analíticament (5.29b). Les etapes internes de l'estavellament (5.29b) són descrites com a situacions autònomes, de naturalesa no dimensional: *ha intentat aterrar, ho ha aconseguit, una de les ales ha tocat a terra, ha provocat el sinistre, l'avió l'ha tocat un llamp, (el llamp) l'ha fet explotar*. El fet que (5.29a) presenti la situació com una acció (direccional/no dimensional), sembla indicar que el parlant ha conceptualitzat aquesta macroestructura com un esdeveniment no dimensional. És per això que també les etapes internes de l'estavellament (5.29b) ens són mostrades com a accions.

Naturalment, el parlant hauria pogut conceptualitzar l'estavellament de l'avió com un esdeveniment dimensional, com mostra (5.30):

(5.30) *L'avió s'estavellava*

En aquest cas, la descripció explícita de les etapes internes hauria estat també dimensional, com per exemple a (5.31):

(5.31) *El pilot intentava aterrar una vegada i una altra. Els comandaments no funcionaven. L'avió s'acostava perillosament al terra i el pilot no aconseguia posar-lo en la inclinació correcta*⁴³

També els aspectes interns de situacions atemporals són representats dimensionalment o no en funció de la forma en què han estat conceptualitzades aquestes situacions. (5.32) il·lustra la presentació oracional (5.32a) i multioracional (5.32b) d'una situació no direccional i dimensional (*consistir(x,y)*):

(5.32) (CUB)

- a. JOS: *e(n) què consistia: (..) el dia de nadal*
- b. (...) *doncs un: _ hi havia un: _ {(AC) no fèiem vermut _}*
 (...) *no fèiem aperitiu_ no: {(AC)(P) lo meno(s)} am(b)*
aquell temps_
a la meva família no ho estilàvem_
 XAV: *mhm_*
 JOS: *(..) fèiem una gran:: caldo_ (..) o sigui una gran:: (..)*
sopa de galets_

La mateixa situació podria haver estat conceptualitzada com a no dimensional, i en aquest cas la representació de la no dimensionalitat hauria condicionat tot el text, que hauria estat construït més o menys com (5.33a). Noteu que (5.33b) no és possible:

(5.33)

- a. *En què va consistir el dia de Nadal. Doncs no vam fer vermut. Vam fer una gran sopa de galets*
- b. **En què va consistir el dia de Nadal. Doncs no fèiem vermut. Fèiem sopa*

⁴³ Una expansió no dimensional de (5.30) també és possible, però implica un canvi de perspectiva, com comentaré més endavant.

Cal dir que el fet que una mateixa situació sigui presentada sintèticament i analíticament en un text no implica necessàriament que la conceptualització de la situació sigui en els dos casos dimensional o no dimensional. Pot ser que el segment nuclear, sintètic, presenti una visió no dimensional de la situació i que, en canvi, en l'expansió analítica del text mostri la situació des d'una perspectiva processual, és a dir, dimensional. Ho veiem, per exemple, en el text (2.25) (cap. 2), que reproduïxo a (5.34):

(5.34) (CUB)

[A està parlant de l'experiència de la germana d'un amic en el món del teatre]

- 1 A: *va actuar amb el Tricicle_ (2) bueno\ (..) clar*
 2 JC: *(2) mhm*
 3 A: *(..) quan feien allò (e)l Terrífic\ (...) abans d'entrar en el_
 4 (..) (e)n a la sala_
 5 (..) hi havien ella i uns altres vestits de: de vampiros_
 6 (..) que estaven allà fent: _ (..) bueno\
 7 (..) fent por a la gent i així\
 8 J: *(...) fent l'animal**

Aquest text mostra que la situació d'actuar amb el Tricicle la germana d'un amic ha estat conceptualitzada pel parlant com un fet no dimensional –*va actuar amb el Tricicle*– i com una escena dimensional –*hi havien ella i uns altres vestits de vampiros que estaven allà fent, bueno, fent por a la gent*. Aquesta doble conceptualització s'entén si observem el text en un context més ampli: J i A estan explicant a JC les experiències de la germana d'un amic en el món del teatre; l'actuació amb el Tricicle és una de les poques feines que ha tingut (5.35).

(5.35) (CUB)

- 1 JC: *p(e)rò_*
 2 *li surten feines_ o què*
 3 J: *(...) no gaires\ (...) [no ho crec\]*
 4 A: *[home_] ha (a)nat fent alguna cosa p(e)rò_ (..) pfe*
 5 J: *(..) oposicions\ (...) diguem\ 1[(...)] eh/*
 6 *(..) 2[gent que necessiten personatges per anuncis_*
 7 *llavors fan proves_] (...) p(e)rò 3[no l'agafen mai\]*
 8 JC: *1[ia\]*
 9 A: *2[moltes proves n'ha fet*
 10 *però a l'últim no l'han agafat\]*
 11 *(2) 3[sempr(e) ha quedat_]*
 12 *(..) seleccionada (a)llò (a)mb [les:_(..) quatre o cinc_]*
 13 J: *[sí\(...) sí\](..) sempre (a)rriba (a)l final p(e)rò ma:i_*
 14 *mai és [la millor\ no/]*
 15 A: *[p(e)rò bueno\] ha fet alguna cosa ia*
 16 *(..) va (a)ctuar (a)mb el Tricicle_(2) bueno\ (...) clar*
 17 JC: *(2) mhm*
 18 A: *(..) quan feien allò (e)l Terrífic\ (...) abans d'entrar en el_*
 19 *(..) (e)n a la sala_*
 20 *(..) hi havien ella i uns altres vestits de: de vampiros_*
 21 *(..) que estaven allà fent:_ (...) bueno*
 22 *(..) fent por a la gent i així*
 23 J: *(...) fent l'animal*

La no dimensionalitat de l'expressió *va actuar amb el Tricicle* situa en una localització específica del passat l'actuació de la germana del Juli. En el text precedent, la localització temporal de les feines d'aquesta noia (a partir de *li surten feines o què?* –línia 2) és imprecisa, ja que el temps predominant, l'indefinit, indica simplement que és anterior. La descripció dels aspectes interns de l'actuació amb el Tricicle (línies 18-23) constitueix una macroestructura semàntica diferent, que és conceptualitzada com una escena dimensional. El canvi de perspectiva és marcat, en el text, per les expressions *bueno* i *clar* (línia 16).

Excepte en casos com el que acabo de comentar, en què hi ha un canvi de perspectiva, la representació de la (no)dimensionalitat en les descripcions analítiques està condicionada pel tipus d'esdeveniment que constitueix el tòpic de discurs o la macroestructura semàntica. Les situacions dimensionals i les no dimensionals es van combinant de diverses maneres en la construcció del discurs. La (no)dimensionalitat de la macroestructura semàntica global d'un text condiona la de les macroestructures que conté, de la mateixa manera que aquestes condionen les de les unitats semàntiques més petites que inclouen.

5.4.2. La representació de la direccionalitat

La direccionalitat (el moviment en el temps) pot ser representada també en una oració o en una seqüència d'oracions. Com passa amb la dimensionalitat, en l'oració disposem d'un nombre limitat d'elements (predicat, arguments, adjunts) que només ens permeten codificar la direccionalitat de la macroestructura semàntica global, no la de les situacions internes que conté (v. cap. 4). En canvi, quan un grup d'oracions descriuen els diversos aspectes (o situacions internes) d'una situació, podem mostrar explícitament la relació temporal que els lliga.

Per tal de mostrar com es representa la direccionalitat en una seqüència d'oracions comento uns fragments de dos textos del Corpus de català contemporani de la Universitat de Barcelona. Tots dos fragments presenten analíticament sengles situacions. El primer (5.36) mostra una situació que ha estat conceptualitzada com a direccional; el segon (5.37) mostra una situació no direccional. He escollit dos textos en què el parlant selecciona el present d'indicatiu, que com hem vist a e4 és el temps no marcat. He destacat en negreta els verbs principals de les

oracions que mostren les situacions internes de cada macroestructura. Els verbs que no estan en negreta formen part d'altres macroestructures inserides en la principal.

(5.36) (CUB)

- 1 (...) *doncs **agafes** el bacallà i l'**escorres** bé*
- 2 (...) *amb un drap sec*
- 3 ***l'apretes** (sic) ben fort*
- 4 *i l'**enfarines***
- 5 (5) *el **fregeixes** amb l'oli ben calent*
- 6 (...) *sobre tot que l'oli estigui ben calent/*
- 7 (...) *i ia **està***

(5.37) (CUB)

- 1 (...) *però a Venezuela_*
- 2 *és que la naturalesa_*
- 3 *és una cosa:::_*
- 4 (...) *exigerada_*
- 5 *és: **és** exhuberan:(t)_*
- 6 (...) ***hi ha** de to:t_*
- 7 (...) ***té** molts contrastos_*
- 8 (...) *amb po::- e- el amb tot el país_*
- 9 (...) *recorrent una mica de quilòmetros_*
- 10 ***canvies** molt de paisatge_*

El text (5.36) presenta analíticament les situacions internes de la macroestructura semàntica en què el parlant explica com *coure el bacallà*.⁴⁴ Cada situació ocupa un espai temporal anterior o posterior al d'una altra, de manera que entre totes il·lustren el moviment en el temps de la situació global (*coure(x,y)*), és a dir, la direccionalitat amb què ha estat conceptualitzada. Les situacions que inclou la situació global *coure(x,y)* constitueixen, doncs, un grup d'elements *ordenat* (5.38):

⁴⁴ Aquesta situació forma part de la recepta del bacallà a la biscaïna que està explicant el parlant.

$$(5.38) \text{coure}(x,y) = \langle \text{agafar}(x,y), \text{escórrer}(x,y), \text{apretar}(x,y), \text{enfarinar}(x,y), \text{fregir}(x,y), \text{estar}(x,y) \rangle^{45}$$

Cadascuna d'aquestes situacions es produeix en un espai temporal específic, delimitat en relació a l'espai que ocupen les altres. Qualsevol canvi en l'ordenació que mostra (5.38) produiria un fracàs –en la construcció del text i en l'elaboració de la recepta!–, com veiem a (5.39).

- (5.39)
- 1 (...) doncs **fregeixes** el bacallà amb oli ben calent\
 - 2 i l'**apretes** ben fort\
 - 3 l'**agafes**\
 - 4 (..) i ia **està**\
 - 5 l'**enfarines**_
 - 6 i l'**escorres** bé\
 - 7 (..) amb un drap sec\

En el text (5.37), que presenta analíticament una situació no direccional –a *Venezuela la naturalesa és una cosa exagerada (ser(x,y))*–, les diverses situacions que expandeixen la situació principal no ocupen espais temporals diferents, sinó que s'integren en un mateix espai –fins i tot la situació representada pel predicat *canviar*, que enunciat aïlladament, en un context no marcat, interpretariem com a direccional.⁴⁶ Aquestes situacions, doncs, en contrast amb les direccionals, es poden representar com un conjunt *no ordenat* (5.40):

$$(5.40) \text{ser}(x,y) = \{ \text{ser}(x,y), \text{haver-hi}(x), \text{tenir}(x,y), \text{canviar}(x,y) \}$$

⁴⁵ Els elements ordenats es representen en lògica entre parèntesis angulars, com en aquest exemple, o també entre parèntesis normals. Les claus s'utilitzen per indicar que el grup d'elements no és ordenat. $\langle a,b \rangle$ no és igual que $\langle b,a \rangle$, i (a,b) tampoc no és igual que (b,a) ; en canvi, $\{a,b\}$ sí que és igual que $\{b,a\}$.

⁴⁶ Per exemple en una oració com *l'Ester canvia de feina*, amb el verb en present i sense cap context que l'emmarqui en l'espai temporal d'una situació no direccional.

En aquest text, l'ordre de presentació de les situacions no està determinat per la direccionalitat de la macroestructura semàntica global. Com veiem a (5.41), l'ordre de presentació de les situacions podria ser alterat sense afectar essencialment el significat del text, a diferència del que passa amb el text direccional.⁴⁷

- (5.41)
- 1 (...) *però a Venezuela* _
 - 2 *és que la naturalesa* _
 - 3 *és una cosa:::* _
 - 4 (*..*) *exigerada* _
 - 5 (*..*) *té molts contrastos* _
 - 6 (*.*) *amb po::: - e- el amb tot el país* _
 - 7 (*.*) *recorrent una mica de quilòmetres* _
 - 8 *canvies molt de paisatge* _
 - 9 (*.*) *hi ha de to:t* _
 - 10 *és: és exhuberan:(t)* _

La dimensionalitat o la localització temporal de les situacions no tenen res a veure amb aquestes restriccions. Per comprovar-ho he construït dos textos no direccionals de dimensionalitat diferent (DIM 0 i DIM 1) i de localització temporal passada (5.42).

(5.42)a. DIM 0 *Va ser una festa molt divertida. Vam menjar, vam ballar i vam riure molt*

b. DIM 1 *Era una festa molt divertida. Menjàvem, ballàvem i rèiem molt*

⁴⁷ La forma en què el parlant ordena les situacions a (5.37) no té relació amb la direccionalitat, però això no vol dir que l'ordenació sigui arbitrària. En aquest exemple, el parlant primer presenta sintèticament la situació dues vegades, amb dos adjectius sinònims que qualifiquen la naturalesa de Venezuela: *exagerada* i *exhuberant*. Després exposa els aspectes interns de la relació entre la naturalesa de Venezuela i les seves propietats. Aquesta informació s'ordena de més genèrica a més específica: *hi ha de tot* --> *té molts contrastos* --> *canvies molt de paisatge*.

Les raons que expliquen l'ordenació, en el text, de les situacions que integren una macroestructura atemporal (no direccional) són d'interès, sens dubte, per al tema que ens ocupa. Tanmateix, la pretensió d'aquest treball no és tan àmplia: ens interessa, només, mostrar que en determinats textos l'ordre de les oracions no respon a criteris de temporalitat.

Aquests textos descriuen no dimensionalment i dimensionalment els aspectes d'una situació que té lloc en un marc temporal passat. La conceptualització de la situació és no direccional, ja que la seva realització no implica un moviment en el temps –en contrast amb, per exemple, *vam organitzar una festa*, que comento més endavant. El parlant està qualificant la situació; per fer-ho ha optat per seleccionar formes verbals, però també hauria pogut seleccionar noms (5.43).

(5.43) *Va ser una festa molt divertida, amb menjar, balls, i moltes rialles*

En els exemples (5.42) la situació no direccional *ser(x,y)* és presentada primer sintèticament –*va ser una festa molt divertida / era una festa molt divertida*– i després analíticament. En la presentació analítica es descriuen els aspectes interns de la situació. Com que la macroestructura en què s'inclouen és la d'una situació no direccional, l'ordre en què apareixen les situacions internes no reflecteix necessàriament l'ordre en què es produeixen en la realitat; de fet, és possible que fins i tot es produeixin al mateix temps. Fixem-nos que un canvi d'ordre en el text no altera la significació de la macroestructura global ni la bona construcció del text (5.44).

(5.44) a. DIM 0 *Va ser una festa molt divertida. Vam ballar, vam riure molt i vam menjar*

b. DIM 1 *Era una festa molt divertida. Ballàvem, rèiem molt i menjàvem*

En canvi, si la situació és conceptualitzada com a direccional, l'ordre de presentació dels esdeveniments reflecteix l'ordenació temporal real (5.45), i així ho interpreta l'oient del missatge, a menys que

indiquem explícitament que l'ordre real ha estat diferent, com en el text (5.46). Més endavant explico aquesta possibilitat.

(5.45) a. DIM 0 *Vam organitzar una festa molt divertida. Vam buscar un local, vam llogar uns músics i vam preparar menjar per a un regiment*

b. DIM 1 *Organitzàvem una festa molt divertida. Buscàvem un local, llogàvem uns músics i preparàvem menjar per a un regiment*

(5.46) *Vam organitzar una festa molt divertida. Vam buscar un local, vam llogar uns músics i abans de tot això vam preparar menjar per a un regiment*

Aquest text presenta primer sintèticament i després analíticament la situació *organitzar(x,y)*, que ha estat conceptualitzada com un esdeveniment direccional. Podria ser, però, que el parlant no volgués presentar la situació *organitzar(x,y)*, sinó els aspectes interns d'una altra situació que també és descrita en la primera oració del text (*una festa molt divertida*), i que és conceptualitzada com a no direccional. En aquest cas, la presentació analítica hauria consistit en un text similar a (5.42a), que reproduïxo a (5.47).

(5.47) *Vam organitzar una festa molt divertida. Vam menjar, vam ballar i vam riure molt*

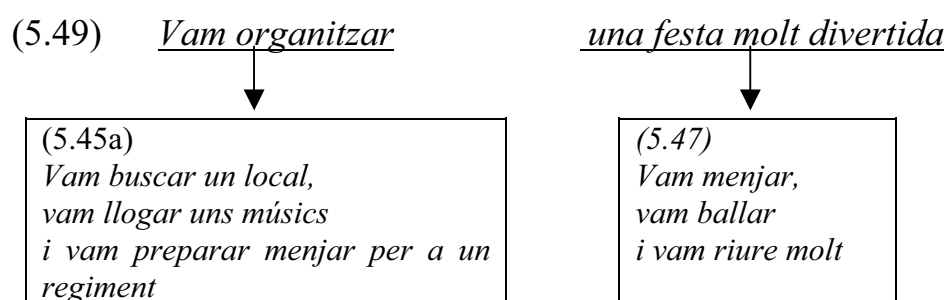
Noteu que la presentació sintètica de la situació que s'amplia a (5.47) no conté cap verb –*una festa molt divertida*. Fins ara havíem vist que les situacions eren mostrades sintèticament a través dels verbs i els altres constituents de l'oració. En aquest exemple, però, ens trobem amb una presentació en què no apareix cap verb. Tanmateix, *festa* i *molt divertida* són conceptes que es relacionen i que per tant constitueixen una situació: *ser(una festa, molt divertida)*. Es tracta, però, d'una relació

no direccional i, aparentment, aquesta mena de relacions no s'expressen necessàriament en el text amb un verb. Fixem-nos en altres exemples (5.48).

(5.48)⁴⁸ (CUB)

- a. És evident que... / *Evidentment*
- b. Aquestes glàndules són a les galtes / *Aquestes glàndules de les galtes*
- c. Un animal que té moltíssim a dir / *Un animal amb moltíssim a dir*
- d. Hi ha ocells amb gustos gastronòmics una mica estrambòtics / *Hi ha ocells que tenen gustos gastronòmics una mica estrambòtics*

Així doncs, l'oració *vam organitzar una festa molt divertida* es pot expandir analíticament o bé a partir de la situació que descriu el verb (*organitzar(nosaltres, una festa molt divertida)*), o bé a partir de la situació que descriu el complement (*ser(una festa, molt divertida)*). En el primer cas es produiria un text com (5.45a); en el segon un text similar a (5.47). L'esquema (5.49) il·lustra aquesta doble possibilitat. Com hem vist en l'apartat 5.3.3, la presentació analítica que tria el parlant en una enunciació real depèn del segment que és **focalitzat** en la presentació sintètica.

En contextos diferents, els dos constituents *vam organitzar* i *una festa molt divertida* poden codificar l'un el focus i l'altre el rerefons, o bé formar part tots dos del focus. Les presentacions analítiques serien, en

⁴⁸ El text del corpus és en cos de lletra normal, el text transformat és en lletra cursiva.

cadascun d'aquests casos, diferents, com mostren els exemples següents. El símbol # indica les presentacions que són anòmales.

(5.50) Presentació sintètica:

M: *Què dius que vau fer? Que vau anar a una festa molt divertida?*

N: *No, home!, la [Fvam organitzar], una festa molt divertida!*

Presentació analítica:

a. *Vam buscar un local, vam llogar uns músics i vam preparar menjar per a un regiment*

b. # *Vam menjar, vam ballar i vam riure molt*

(5.51) Presentació sintètica:

M: *Així què vau organitzar, al final?*

N: *Doncs, mira, vam organitzar [F una festa molt divertida]⁴⁹*

Presentació analítica:

a. # *Vam buscar un local, vam llogar uns músics i vam preparar menjar per a un regiment*

b. *Vam menjar, vam ballar i vam riure molt*

(5.52) Presentació sintètica:

M: *Què vau fer, el dia de la Mola?*

N: *[F Vam organitzar una festa molt divertida]*

Presentació analítica:

a. *Vam buscar un local, vam llogar uns músics i vam preparar menjar per a un regiment*

b. *Vam menjar, vam ballar i vam riure molt*

En l'exemple (5.50) només és possible la presentació (5.50a), ja que és la que mostra les etapes de l'organització de la festa. A (5.51) només és possible el text (5.51b), que no diu res sobre la situació d'organització, sinó que descriu els aspectes de la festa. En l'exemple (5.52) les presentacions a i b són possibles perquè el focus inclou les dues situacions: *l'organització de la festa*, i *la festa*. En aquest cas, la

⁴⁹ També seria possible l'oració següent: *[F una festa molt divertida], vam organitzar*

tendència d'un parlant de llengua catalana serà a considerar preferible la possibilitat (5.52b), encara que accepti les dues com a correctes.⁵⁰ Això és perquè llengües amb un ordre de paraules lliure tendeixen a posar la part informativa (rema o focus) després de la no informativa (tema o rerefons) (Lyons 1974).⁵¹ L'oient que escolta (5.52) troba correctes (5.52a) i (5.52b), però (5.52b) li sembla preferible per aquesta tendència a situar la part informativa al final de l'oració –que en l'exemple correspon al complement directe. A més, sembla que com més càrrega semàntica conté el complement directe més se n'afavoreix la interpretació remàtica. Si el complement de l'oració (5.52) és simplement *una festa* no és tan clar que (5.52b) sigui millor que (5.52a). La raó d'això és, possiblement, que és més fàcil expandir una situació com *ser(una festa, molt divertida)* que no pas una entitat com *festa*. La no direccionalitat de *ser(x,y)* es pot identificar des del moment que reconeixem la relació entre *una festa* i *molt divertida*, però en canvi no és clar, sense més informació contextual, si el parlant pensa en la festa com en un fet direccional o com en un esdeveniment no direccional.

Veiem, per tant, que la direccionalitat de la macroestructura semàntica condiona l'ordre de presentació de les situacions internes en el text. Si la macroestructura és direccional, les situacions han de ser representades en el text en el mateix ordre en què es produeixen en la realitat. Si no és direccional, l'ordenació no respon a la temporalitat real de les situacions, sinó a d'altres factors que no analitzem en aquest treball.

⁵⁰ Josep Besa, Anna Oller i Xavier Rull, a qui agraeixo la seva col·laboració, van trobar correctes les dues possibilitats, encara que la primera els resultava més *estranya* que la segona.

⁵¹ Es tracta només d'una tendència, però. En les dislocacions a la dreta es dona la situació contrària: la part informativa precedeix la no informativa (Vallduví 1992a).

És possible, com vèiem més amunt, que el parlant presenti les etapes d'una situació direccional en un ordre diferent al real. Però això només ho pot fer si indica d'alguna manera que està canviant l'ordre. Aquesta indicació pot ser explícita –mitjançant algun marcador discursiu, un temps verbal diferent, un adverb de temps o una expressió temporal, com a (5.53)–, o implícita –quan el coneixement del món ens permet notar que l'ordre del text no es correspon al real (perquè, per exemple, s'ha alterat la relació causa-efecte, com a (5.54)).

(5.53) (CUB)

(5) *doncs quan l'aigua bull*

(...) *hi tires els cigrons remullats*

(4) *recordate'n de posar els cigrons en remull la nit abans*

(5.54)

A: *Què va passar?*

B: *El Joan va caure. La Maria el va empènyer*

Si l'oient/lector no té cap indicatiu del canvi, interpreta que l'ordre de les situacions del text es correspon al de les situacions reals. Aquesta interpretació s'ha explicat com una **implicació conversacional** (Grice 1975, 1978, 1981)⁵² que es deriva del nostre coneixement de les situacions direccionals i del respecte a una de les submàximes de manera de Grice (1975): *siguem ordenats*. Levinson (1983) afirma, en aquest sentit, que si nosaltres esperem que les situacions s'expliquin en el mateix ordre en què s'han produït és justament perquè se suposa que com a participants d'una conversa hem de respectar la submàxima *siguem ordenats*. Dóna suport a aquesta possibilitat el fet que

⁵² Sobre les implicacions pragmàtiques en català es pot consultar Bassols (1990, 1995), entre d'altres.

l'expectativa de l'ordre té les propietats que Grice atribueix a les implicacions conversacionals: (a) pot ser cancel·lada (podem alterar l'ordre de presentació de les etapes), (b) no és separable, és a dir, es basa en el significat, i no en la forma, (c) és calculable, ja que mitjançant el significat literal de les enunciacions, el principi de cooperació i les màximes l'oient pot fer una inferència sobre l'ordre de les etapes que preservi la cooperació, i (d) no es convencional, ja que no es part del significat d'expressions lingüístiques determinades, és a dir, no es codifica en una unitat lèxica determinada, per convenció, sinó que depèn del context (de la presentació de les etapes de la situació).

Quan les situacions que el parlant descriu no són temporals —és a dir, quan són no direccionals— l'ordre queda fora de la implicació, justament perquè les situacions no direccionals no s'orienten en el temps. Un grup d'oracions que descriuen aspectes diversos d'una situació no direccional s'interpreten com a simultànies, llevat que les situem en un ordre explícit, com per exemple a (5.55), on el temps futur indica que la situació de *ser alta* és posterior a les altres:

(5.55) *La filla de l'Anna és molt bonica. És morena com sa mare, té els ulls blaus de son pare, i segurament serà tan alta com l'àvia Maria*

Com l'anterior, aquesta implicació es pot considerar conversacional, ja que (a) la podem cancel·lar, com mostra (5.55) —segurament serà tan alta com l'àvia, però pot no ser-ho—, (b) és separable, ja que es basa en el significat, (c) és calculable, perquè l'oient la pot inferir a partir del significat del text i dels principi de cooperació, i (d) no és convencional.

CAPÍTOL 6

RECAPITULACIÓ I CONCLUSIONS

6.1. Introducció

L'objectiu d'aquest capítol és fer un repàs de tot el que s'ha dit en els capítols anteriors per tal de veure, en primer lloc, quines són les conclusions a què podem arribar pel que fa a la naturalesa dels esdeveniments i la forma en què són representats en el llenguatge i, en segon lloc, per mostrar quines són les aportacions que fa aquest treball a l'estudi dels esdeveniments i quins són els aspectes de la representació dels esdeveniments en el llenguatge que en aquesta tesi han quedat sense tractar.

L'apartat 6.2 mostra que els esdeveniments són categories conceptuals que es defineixen sobre la base dels paràmetres de dimensionalitat i direccionalitat. L'apartat 6.3 explica que aquests paràmetres apareixen implícitament en els criteris que tradicionalment s'han tingut en compte en la caracterització dels esdeveniments i exposa les implicacions d'integrar aquests paràmetres en una teoria dels esdeveniments. En l'apartat següent (6.4) explico quina és l'aportació d'aquest treball a la recerca sobre l'aspecte i, en general, a l'estudi de l'expressió de la temporalitat en el llenguatge. Tot seguit, faig una síntesi de les conclusions de la tesi sobre la representació oracional dels esdeveniments (6.5) i la contribució dels temps verbals a aquesta representació (6.6). Després, l'apartat 6.7 presenta les conclusions sobre

la representació textual dels esdeveniments. Finalment, 6.8 conté una nota de conclusió que tanca aquest treball.

6.2. Els esdeveniments

Els esdeveniments han estat definits en aquest treball com a categories de situacions, és a dir, com a abstraccions de situacions del món que el parlant utilitza per ordenar mentalment la seva experiència i per comunicar aquesta experiència a través del llenguatge. Els mecanismes que permeten aquestes abstraccions depenen de dues capacitats cognitives fonamentals: la capacitat de percebre els objectes i les situacions del món com a entitats globals o com a entitats complexes, i la percepció del moviment (especialment, el moviment en el temps). Aquestes capacitats defineixen, respectivament, la **dimensionalitat** (la visió global o complexa d'una situació) i la **direccionalitat** (la percepció que la situació implica, o no, moviment en el temps), que com hem vist en el capítol 3 són els paràmetres bàsics en la conceptualització dels esdeveniments. Sobre la base d'aquests paràmetres, he proposat quatre tipus bàsics d'esdeveniments, que de fet no són altra cosa que combinacions diferents de la forma (no)dimensional i (no)direccional de percebre les situacions (6.1):

(6.1)	ESTAT0:	no dimensional, no direccional
	ESTAT1:	dimensional, no direccional
	PROCÉS:	dimensional, direccional
	ACCIÓ:	no dimensional, direccional

Quan parlem d'esdeveniments, per tant, estem parlant d'una noció conceptual. Aquesta idea pot semblar indiscutible a qualsevol que pensi en els esdeveniments com a categories, i de fet no he trobat en la

bibliografia cap argument que defensi una altra cosa. El que sí que he trobat, però, és diferències en el paper que s'atorga al context en el procés de conceptualització dels esdeveniments. Com he explicat en el capítol 2, mentre que per a alguns autors els esdeveniments són categories ontològiques, independents del context, per a d'altres són categoritzacions de situacions que es produeixen en un determinat context. Aquestes posicions no s'exclouen, sinó que evidencien la complexitat del fenomen de la categorització de situacions i el fet que autors diferents s'han centrat en aspectes parcials d'aquest fenomen. Identificar aquests aspectes és la primera condició per poder entendre què hi aporta cada autor, i de quina manera els podem integrar en una explicació general dels esdeveniments.

La distinció entre **situacions** i **esdeveniments** (v. 2.2) ens pot ajudar a integrar en una teoria dels esdeveniments propostes que, altrament, serien difícilment conciliables, és a dir, propostes fonamentalment ontològiques i propostes que es basen en el context i prescindixen de plantejaments essencialistes. Mentre que les primeres ens poden ajudar a definir els esdeveniments, les segones poden contribuir a explicar les situacions. Com hem vist en els capítols 2 i 3, situacions i esdeveniments són nocions conceptuals, però si les primeres són relacions entre entitats (per exemple la relació *llegir* que hi ha entre x i y), els segons tenen a veure amb els paràmetres en què es fonamenten les conceptualitzacions de situacions reals (la dimensionalitat i la direccionalitat). Quan diem que una situació com *llegir*(x,y) és una *acció* estem dient que el parlant ha conceptualitzat un exemplar d'aquesta situació com un esdeveniment no dimensional i direccional, és a dir que l'ha percebut com un fet global i que es mou en el temps.

Les situacions existeixen amb independència de les característiques dels participants (x pot ser l'Ignasi o un telèpata; y pot

ser el teu llibre, o llibres, o la meva ment) i amb independència del temps i l'espai en què aquesta relació es dona (la situació *llegir(x,y)* és la mateixa independentment de si es realitza a Roma l'any 2 a.C. o a Lleida l'any 1997). El que sabem sobre una situació com *llegir(x,y)* és que és una relació que implica una activitat que *x* realitza i de la qual *y* n'és l'objecte. La teoria temàtica s'encarrega de donar compte del paper que realitzen *x* (AGENT) i *y* (TEMA) en relació a *llegir*. En aquest treball no s'ha tractat el tema de les relacions temàtiques, encara que és evident que caldrà tenir-les en compte en una teoria general dels esdeveniments.¹

Els esdeveniments, en canvi, són classes a les quals són assignades les situacions reals en funció de la forma ((no)dimensional i (no)direccional) en què el parlant les conceptualitza. Si el parlant percep una situació com un fet dinàmic, que implica un moviment, i a més la veu com un fet global, sense fixar-se en els aspectes interns, la relacionarà amb la classe de les **accions**. Si la veu també globalment, però com un situació que simplement es manté, sense evolucionar en una direcció definida, la vincularà a la classe dels estats no dimensionals (**estat0**). Si la percep com un fet dinàmic i complex, que implica una sèrie d'etapes o aspectes interns, la relacionarà amb els **processos**. Si la veu com un fet complex, però sense que suposi un moviment en el temps, l'assignarà a la classe dels estats dimensionals (**estat1**). L'assignació d'una situació real a una classe és també independent de la localització temporal: *l'heroi arriba* i *l'heroi va arribar* són accions –tot

¹ Sobre les relacions temàtiques en català es pot consultar Gràcia (1989) i la tesi doctoral de Lorente (1994), que proposa una classificació dels verbs catalans a partir de la codificació argumental, la codificació temàtica i l'aplicació de regles lèxiques.

La relació, en l'organització argumental, entre els papers temàtics i l'aspecte (en un sentit ampli que inclou la noció d'esdeveniment) ha estat estudiada en el marc de la teoria lingüística generativa. La teoria dels esdeveniments, per exemple, formulada per Davidson (1967) i desenvolupada en el marc generativista per Rothstein (1985) i Higginbotham (1985), inclou un argument esdeveniment en l'estructura dels predicats. D'altra banda, la teoria de la prominència (Grimshaw 1990) proposa que l'organització interna de l'estructura argumental està regulada per dues dimensions: una dimensió temàtica i una dimensió aspectual. La teoria dels esdeveniments ha estat aplicada per Pérez-Saldanya (1994, 1995) a l'estudi de les relacions entre els morfemes de temps i les expressions temporals. La teoria de la prominència ha estat utilitzada per Lorente (1994, 1996) per proposar una tipologia de verbs catalans.

i que la primera es produeix en el present (encara que la podem situar pragmàticament en un altre temps) i la segona en el passat.

La relació entre les situacions i els esdeveniments no és biunívoca, és a dir, una situació no es correspon necessàriament a una classe determinada d'esdeveniments. L'expressió *llegir(x,y)* indica només que existeix una relació entre *x* i *y* per la qual *x* *llegeix* *y* i *y* és *llegit per x*. És la noció d'esdeveniment la que indica si aquesta relació és una **acció**, un **procés**, un **estat0** o un **estat1**; i és el tipus d'esdeveniment el que determina com serà presentada, en el text, la situació *llegir(x,y)*. Noteu que fins i tot una situació inherentment temporal com aquesta podria ser presentada, en el text, de forma estativa o dinàmica, global o complexa:

(6.2)

a. ESTAT 0	<i>En aquesta fotografia, l'Ignasi llegeix el teu llibre</i>
b. ESTAT 1	<i>En aquesta fotografia, l'Ignasi llegeix llibres</i>
c. PROCÉS	A: <i>Què fa, l'Ignasi?</i>
B: <i>Llegeix llibres</i>
d. ACCIÓ	A: <i>Què fa, l'Ignasi?</i>
B: <i>Llegeix el teu llibre</i>

En els exemples (6.2a) i (6.2b) l'expressió *en aquesta fotografia* fixa la situació en un marc contextual atemporal, d'aquí que la veiem com un estat. En aquests exemples d'estat no podem ampliar el text i donar més informació sobre la situació perquè l'ampliació implicaria mostrar les etapes de la lectura, ja que llegir és un predicat inherentment direccional, i això no ho podem fer perquè l'adjunt *en aquesta fotografia* ha anul·lat aquest valor (6.3):

- (6.3) a. **En aquesta fotografia, l'Ignasi llegeix el teu llibre. Primer l'agafa, després l'obre per la primera pàgina. Comença a llegir. Va llegint totes les pàgines i finalment acaba la lectura*

- b. **En aquesta fotografia, l'Ignasi llegeix llibres. Primer n'agafa un i el llegeix. Quan acaba aquest n'agafa un altre i també el llegeix, etc.*

La dimensionalitat (6.2b) i la no dimensionalitat (6.2a) d'aquestes situacions es deu al fet que en un cas el complement del verb és indeterminat (6.2b), mentre que en l'altre cas no ho és (6.2a). La dimensionalitat de (6.2b) permet que puguem mostrar els aspectes interns (atemporal, això sí) d'aquesta situació (6.4):

(6.4) *En aquesta fotografia, l'Ignasi llegeix llibres: el "Tirant", "Madam Bovary" i la "Poètica" d'Aristòtil*

6.3. Dimensionalitat i direccionalitat

En aquest treball he proposat que els esdeveniments es poden definir com a formes diferents de combinació de dos paràmetres cognitius bàsics: la dimensionalitat i la direccionalitat. Aquesta proposta es fonamenta en una revisió dels criteris en què es basen les tipologies d'esdeveniments de diferents autors. Com he comentat en la introducció, la revisió de les tipologies no és exhaustiva. De fet, no ha estat la meua intenció presentar una síntesi completa de tot el que s'ha pensat sobre els esdeveniments des d'Aristòtil fins als nostres dies en tots els marcs teòrics que hi han dedicat algun esforç. Certament, seria molt útil poder disposar d'un treball així, però les indagacions temptatives en els camps de la filosofia del llenguatge, de la semàntica, de la sintaxi, de la lingüística cognitiva, de la lingüística computacional, de l'anàlisi del discurs i de la pragmàtica que van precedir el disseny final d'aquesta tesi em van convèncer de les dificultats d'un projecte d'aquesta mena. La naturalesa dels esdeveniments, la distinció bàsica entre estats i accions i altres nocions que s'hi relacionen és un tema central en l'estudi del

llenguatge. Aquest tema ha interessat de forma directa o indirecta autors de molt diversos àmbits que han escrit molt més del que una persona sola pot ser capaç d'entendre i revisar en un espai de temps raonable.

Davant de la impossibilitat de fer una síntesi completa de la bibliografia sobre els esdeveniments, el que he intentat és fer una selecció d'autors que em permetés mostrar quins han estat els trets que s'han proposat per justificar les classificacions dels esdeveniments com a categories. En aquest aspecte sí que he intentat ser el màxim de rigorosa. Els trets que són comentats en aquest treball són, bàsicament, els que s'han estudiat tradicionalment en la recerca sobre els esdeveniments: l'estructura fàstica dels esdeveniments, la idea de canvi, la dinamicitat, la duració, el caràcter processual, la idea de límits, la telicitat, la perfectivitat, la quantificació, l'agentivitat i la causativitat. Les diferències entre les tipologies que he exposat aquí, i previsiblement d'altres que no he revisat, es limiten a diferències formals en el tractament d'aquests criteris. Aquest és, justament, un dels fets que posa en evidència el meu treball, i per tant una de les aportacions de la tesi: les diferències entre les tipologies d'esdeveniments són diferències de forma, però no de fons. Tots els estudiosos dels esdeveniments parlen sobre els mateixos conceptes, encara que no els formalitzin de la mateixa manera.

En el capítol 3 he mostrat que alguns dels criteris de classificació que s'han proposat en les tipologies d'esdeveniments són en realitat formes diferents d'entendre una mateixa noció (la dimensionalitat o la direccionalitat), i que alguns altres no tenen res a veure amb els esdeveniments, sinó que es corresponen a d'altres aspectes del llenguatge. Els quadres (6.5) i (6.6) sintetitzen la relació entre els trets que he revisat i els paràmetres que els contenen –la dimensionalitat (6.5) i la direccionalitat (6.6).

(6.5)

DIMENSIÓ 0	DIMENSIÓ 1
perfectivitat	imperfectivitat
telicitat	atelicitat
amb límits	sense límits
implica canvi	no implica canvi
quantificable	no quantificable

(6.6)

+ DIRECCIONAL	- DIRECCIONAL
dinamicitat o procés	no dinamicitat o estativitat

El quadre (6.5) no s'ha d'entendre en el sentit que els esdeveniments que són perfectius, tèlics, amb límits, que impliquen canvi i que indiquen quantitat específica són esdeveniments no dimensionals (DIM0). El que indica el quadre és que hi ha una relació semàntica entre aquests conceptes i la no dimensionalitat dels esdeveniments, de la mateixa manera que la dimensionalitat es relaciona amb les nocions d'imperfectivitat, atelicitat, etc.

(6.6) mostra, d'altra banda, que la direccionalitat es correspon bàsicament a la noció de dinamicitat, entesa com a moviment en el temps, com a procés, amb independència de la durada del procés (que pot ser puntual o no) i de si condueix o no a un canvi d'estat.

Altres conceptes que han estat revisats en el capítol 3 –la duració, l'agentivitat i la causativitat– no són rellevants per a la conceptualització dels esdeveniments. L'agentivitat i la causativitat tenen a veure amb la relació entre els participants d'una situació, no amb la forma en què una situació és conceptualitzada, i per tant el seu estudi correspon a la recerca sobre les situacions, no sobre els esdeveniments. Paral·lelament, la duració no té a veure ni amb el moviment de la situació en el temps ni amb el fet que la situació sigui conceptualitzada com un fet global o complex, sinó amb el manteniment de la situació en un moment o en un

període de temps. En aquest treball no hem anat més enllà d'aquesta apreciació, però crec que caldria aprofundir més l'anàlisi de les nocions de duració i agentivitat, així com de la causativitat, per valorar la interacció d'aquestes nocions amb la direccionalitat i la dimensionalitat, i per tant la seva incidència en la representació dels esdeveniments.

Si s'accepta que la duració i l'agentivitat no formen part de la noció d'esdeveniment, les tipologies basades en Vendler (1957) han de ser necessàriament revisades, com he proposat en aquesta tesi. En el capítol 3 hem vist que el tret **procés** que s'utilitza en la tipologia de Vendler (1957) no té a veure amb la dinamicitat (com pensa Pérez-Saldanya 1994-1995) ni amb la implicació de canvi (que és la interpretació que en fa Verkuyl 1989) sinó amb la duració i, com nota Pustejovsky (1991), amb la presència o absència d'un agent. Si, com hem vist, la duració i l'agentivitat no formen part de la noció d'esdeveniment, la tipologia de Vendler s'hauria de reduir a una tipologia de tres tipus bàsics (**estats**, **processos** i **accions**), com la que proposen Kenny (1963), Mourelatos (1978), Verkuyl (1989) i Pustejovsky (1991). D'altra banda, si tenim en compte que hi pot haver estats dimensionals i estats no dimensionals, com suggereix Jackendoff (1991), cal desdoblar la classe dels estats d'aquesta tipologia trinomial, i postular, com ho hem fet en aquest treball, una classificació d'esdeveniments que contingui, a més de **processos** i **accions**, **estats dimensionals** i **estats no dimensionals**.

Aquesta tipologia quadripartita es deriva de la identificació dels paràmetres de dimensionalitat i direccionalitat. Una aportació d'aquesta tesi ha estat haver mostrat la relació entre aquests paràmetres i les propietats que tradicionalment s'han atribuït als esdeveniments, la qual cosa ens ha permès, d'acord amb els objectius de la tesi, proposar una caracterització integradora dels esdeveniments.

6.4. Esdeveniments, aspecte i localització temporal

Aquest treball, indirectament, és un estudi sobre l'aspecte. De fet, com ja he dit en la introducció, l'estudi dels esdeveniments s'ha desenvolupat especialment en relació a la recerca sobre l'aspecte, entès en un sentit ampli que inclou l'*aktionsart* i l'aspecte morfològic i que se situa en la línia d'un interès per l'expressió de la temporalitat en el llenguatge en general.

En estudiar els esdeveniments, doncs, ha calgut revisar el concepte d'aspecte, o els *aspectes*, per tal de delimitar, en primer lloc, l'abast d'aquest concepte en relació a d'altres categories temporals (el temps, l'orientació, la distància temporal), i el lloc que ocupen totes aquestes categories en la conceptualització i la representació textual dels esdeveniments. Només la relació entre el mode i els esdeveniments ha restat sense ser explorada en aquest treball.

Amb l'estudi d'aquests conceptes no he pretès fer una presentació sistemàtica de les teories sobre l'aspecte i sobre el temps. Treballs d'aquesta mena existeixen² i difícilment hi podríem aportar res de nou. D'altra banda, l'objectiu de la tesi, com hem vist al principi, no era fer un estudi sobre l'aspecte o el temps, sinó definir el concepte d'esdeveniment i explicar com es representa en el llenguatge. Parlar sobre l'aspecte i sobre altres categories temporals ha estat una derivació inevitable d'aquest objectiu, ja que ha calgut determinar en quina mesura aquestes nocions formaven part, o no, del concepte d'esdeveniment. El que he fet, doncs, ha estat, sobre la base de l'estudi panoràmic de Binnick (1991) i altres treballs (Blasco 1982, Bull 1960, Bybee 1985, Comrie 1976, 1985,

² Vegeu, especialment, Binnick (1991), que abasta la recerca sobre l'aspecte i el temps des dels clàssics grecs i llatins fins les darreres propostes de la semàntica formal.

Dahl 1985, Herweg 1991, King 1992, Klein 1994, Reichenbach 1947, Silva-Corvalán 1991, Smith 1983, 1991, entre d'altres) fer una síntesi de les nocions que han estat definides com a aspectuals i de les que s'han inclòs en el concepte de temps.

Aquesta síntesi aporta una mica de claredat al confús panorama de l'aspecte. Com exposo sumàriament en l'apartat 4.2.4, crec que cal separar les relacions temporals díctiques (o temporals) de les relacions no díctiques (o aspectuals), que defineixen els esdeveniments. En primer lloc, les relacions temporals díctiques indiquen la *localització temporal* d'un esdeveniment en un espai de temps que precedeix, inclou o segueix el moment de l'enunciació (*temps*), o un punt de referència definit pel context (*orientació*), o bé especifiquen la distància d'aquesta localització temporal respecte d'un punt de referència que pot ser el moment de l'enunciació o un altre (*distància temporal*).

En segon lloc, les relacions no díctiques inclouen els paràmetres de conceptualització dels esdeveniments i la major part de nocions que tradicionalment s'han considerat aspectuals (llevat de l'orientació, que alguns autors consideren aspecte, però que com hem vist en aquest treball forma part de la localització temporal). Les distincions entre aspecte perfectiu i imperfectiu (la visió global o interna d'una situació), i entre tèlic i atèlic (l'orientació o no de la situació vers un final), formen part de la noció de (no)dimensionalitat. La (no)direccionalitat, d'altra banda, inclou la distinció entre temporalitat (moviment en el temps) i atemporalitat (manca de moviment en el temps), i altres aspectes diferents de la perfectivitat/imperfectivitat (progressiu o duratiu, habitual, iteratiu, incoatiu, assoliment o terminatiu, semelfactiu o puntual).

6.5. Els esdeveniments i l'estructura oracional

A l'hora d'explicar com es representen els esdeveniments en l'oració, he assumit la idea que les relacions jeràrquiques de l'estructura sintàctica es corresponen amb relacions de domini semàntic. En aquest sentit, he utilitzat algunes hipòtesis de la teoria sintàctica que semblaven ajustar-se a les observacions dels autors consultats per a aquest treball i a les meves pròpies observacions sobre l'expressió dels esdeveniments en oracions reals de llengua catalana. Concretament, he basat la meva exposició en (a) la hipòtesi que els adjunts temporals (els que indiquen localització temporal) ocupen una posició adjunta a SFLEX, dominant, per tant, la flexió verbal i (b) la hipòtesi que els components de l'estructura argumental (predicat, subjecte i objectes) es generen en el SV, mentre que els constituents funcionals (inclosa la flexió de temps i aspecte) ocupen posicions superiors.

La primera hipòtesi ens permet explicar el fet que la localització temporal domini la flexió temporal, de manera que si, per exemple, l'adjunt indica una localització temporal passada, el temps que se selecciona és un temps de passat (6.7):

(6.7) *Ahir vaig anar /havia anat /*vaig /*aniré /*he anat al cinema*

La segona hipòtesi permet donar raó del fet que la flexió aspectual del verb domina semànticament l'esdeveniment representat pel predicat verbal, els seus complements i el subjecte. Com mostren els exemples següents, és la flexió del verb, i no les característiques de predicat i arguments, la que codifica la dimensionalitat de la situació. Només la direccionalitat depèn de les propietats inherents del predicat verbal:

(6.8) a. *Alguns nens menjaven pomes* DIM 1, +DIR
 b. *Alguns nens van menjar pomes* DIM 0, +DIR

D'altra banda, aquesta hipòtesi, al costat de la diferenciació entre relacions díctiques (localització temporal) i no díctiques (aspecte o dimensionalitat/ direccionalitat) que he descrit en aquest treball, permet donar raó del comportament sintàctic dels adjunts anomenats genèricament temporals –concepte que inclou, de fet, adjunts que indiquen localització temporal (adjunts temporals) i adjunts que indiquen (no)dimensionalitat i (no)direccionalitat (adjunts aspectuals). Un problema no del tot resolt en la sintaxi és el de si aquests adjunts ocupen, en l'estructura oracional, una posició adjunta a SFLEX o a SV. Alguns autors (Enç 1985, 1987, Hernanz 1993, i d'altres) els situen per damunt del SV, en la posició germana a SFLEX, però altres autors han evidenciat els problemes d'aquesta idea en relació a adjunts com *sempre* o *mai*, i prefereixen mantenir el punt de vista tradicional que situa les expressions temporals en la posició adjunta a SV (Pérez Saldanya 1994-1995). La solució que s'adopta en aquest treball manté la proposta de situar els adjunts temporals en la posició adjunta a SFLEX, però n'evita els problemes en situar els adjunts aspectuals en la posició germana a SV, com es proposava tradicionalment, però dominant (d'acord amb la hipòtesi del subjecte intern al SV) el predicat verbal, el subjecte i els complements.

Aquesta idea haurà de ser estudiada més a fons en un altre treball. No és la meua pretensió donar una resposta al problema dels adjunts. Si m'he plantejat aquest problema és només en la mesura que afecta la representació dels esdeveniments en l'oració. L'estructura oracional que he assumit aquí sembla la més adequada per explicar la representació oracional dels esdeveniments, però és evident que caldrà fer una anàlisi més completa, a partir de més exemples reals i d'un estudi complet de les propietats esdevenimentals d'adjunts, predicats i arguments, i de la

seva relació amb la flexió de temps i aspecte, abans de poder arribar a conclusions definitives sobre aquesta representació.

6.6. Els temps verbals en la representació dels esdeveniments

Aquesta tesi ha dedicat una atenció especial als temps verbals pel fet que, com he dit en l'apartat anterior, la flexió domina els altres constituents de l'oració (excepte els adjunts que expressen localització temporal) i domina, per tant, la representació dels esdeveniments.

En el capítol 4 han estat definits els valors temporals i aspectuals inherents del present i dels pretèrits (perfet, imperfet, indefinit, plusquamperfet, anterior) del mode indicatiu en llengua catalana. Malgrat que aquesta definició s'allunya parcialment de les propostes de les gramàtiques descriptives catalanes, crec que la meua proposta és compatible amb les descripcions tradicionals, i que els contrastos es deuen bàsicament a diferències en la manera d'entendre els conceptes d'aspecte i localització temporal, i al fet que les gramàtiques descriptives tracten alhora el valor fonamental dels temps verbals i els seus valors contextuals, mentre que en aquesta tesi només ens hem ocupat del significat fonamental (o inherent, nuclear, prototípic, bàsic) de les formes verbals i de la forma en què aquest significat condiciona la representació oracional dels esdeveniments.

Hem vist que el present codifica temps present i orientació no anterior, i que no està marcat pel que fa a aspecte. Això fa, com hem vist, que en les oracions en què se selecciona el present no sigui la flexió del temps verbal la que domini l'oració en la representació de l'esdeveniment, sinó altres constituents (predicat, arguments, adjunts aspectuals) presents en l'oració.

Els temps simples de passat, d'altra banda, codifiquen la distinció entre aspecte perfectiu i imperfectiu, que com hem vist té a veure amb la (no)dimensionalitat dels esdeveniments. Així doncs, el perfet, que és perfectiu, és seleccionat en la representació d'esdeveniments no dimensionals (estats₀, accions), mentre que l'imperfet, que és imperfectiu, presenta les situacions com a esdeveniments dimensionals (estats₁, processos).

Els temps compostos han gramaticalitzat l'orientació anterior d'una situació respecte d'un punt de referència definit pel context. Aquest valor, com hem vist en el capítol 4, és un valor dític, independent de la conceptualització dels esdeveniments. Tanmateix, les situacions anteriors són necessàriament acabades en el moment de referència respecte al qual es defineixen, i això permet contemplar-les globalment, com en les situacions perfectives. Per aquesta raó, els temps anteriors (l'indefinit, el plusquamperfet i l'anterior) són usats per representar esdeveniments no dimensionals (estats₀ i accions).

En relació amb els temps verbals, hi ha un buit en aquest treball que ja he avançat en la introducció: els temps de futur del mode indicatiu, els condicionals, els temps de subjuntiu, l'imperatiu i les formes no personals (infinitiu, gerundi i participi). L'estudi de la relació entre les propietats semàntiques d'aquests temps i la representació dels esdeveniments queda per a treballs futurs.

6.7. La representació textual dels esdeveniments

En aquest treball hem vist que la mena d'esdeveniment a què un parlant associa una escena condiona l'organització del text que la descriu. Aquest condicionament és paral·lel al que es dona en la representació oracional dels esdeveniments. Quan el parlant percep una escena com una

situació d'acció, la descripció que en fa en una oració o en un conjunt d'oracions és no dimensional i direccional; si la veu com una situació de procés, la descripció és dimensional i direccional; si pensa que és una situació d'estat¹, la presenta de forma dimensional i no direccional; i si, finalment, la veu com una situació d'estat⁰, en fa una descripció no dimensional i no direccional.

En l'oració, aquestes presentacions es fan mitjançant els constituents de l'oració, que contribueixen a representar els esdeveniments d'acord amb la posició que ocupen en l'estructura sintàctica. La presentació oracional és una presentació sintètica, que mostra globalment els aspectes fonamentals de la situació que es vol descriure. Però quan un conjunt d'oracions es combinen per presentar una mateixa situació és possible fer una presentació analítica d'aquesta situació, és a dir, en podem mostrar explícitament aspectes que en la presentació sintètica no es poden descriure. Com hem vist en el capítol 5, les oracions que mostren els aspectes o les etapes internes d'una situació es construeixen d'acord amb les característiques (no)dimensionals i (no)direccionals d'aquesta situació. Així, per exemple, si una situació determinada és concebuda pel parlant com un acció, el text mostra de manera no dimensional i direccional les etapes internes de la situació. Ho veiem per exemple en les narracions d'experiències del passat –com la història de l'home que és ferit a la guerra– en què els fets es presenten de manera ordenada (direccionalment) i són codificats amb el perfet (que com hem vist codifica no dimensionalitat). En canvi, si la situació es relaciona amb la classe dels estats¹, la descripció dels aspectes de la situació és dimensional i no direccional, com per exemple en les descripcions d'objectes –com el forn microones–, en què l'ordre de presentació d'aquests aspectes interns, que es codifiquen dimensionalment, no és temporal. Les característiques esdevenimentals ((no)dimensionalitat i (no)direccionalitat)

de la situació global (o macroestructura semàntica, o tòpic de discurs) condicionen, doncs, les de les situacions que conté.

La representació textual dels esdeveniments és independent, com en l'oració, de la localització temporal. A banda del fet evident que el parlant pot mostrar textualment una acció que ocorre en el passat, en el present, o en qualsevol altre moment, hem vist que aquells segments del text que indiquen la localització temporal d'una situació es construeixen de manera autònoma als segments del mateix text que mostren aspectes de la situació.

En aquest treball hem vist, d'altra banda, que les dues formes de presentació de les situacions (la sintètica i l'analítica) es poden relacionar amb l'articulació informacional del text: les presentacions analítiques són ampliacions, o expansions, dels segments informatius (focals) de les presentacions sintètiques de la mateixa situació que apareixen abans en el text. Aquesta idea, com ja he comentat en el capítol 5, no és nova, sinó que la trobem en diversos models del discurs. L'aportació del meu treball consisteix, en tot cas, a haver-la relacionat amb la representació textual dels esdeveniments. Són les situacions noves les que el parlant exposa analíticament, i són aquestes, per tant, les que determinen la (no)dimensionalitat i la (no)direccionalitat del segment de text que presenta una situació.

L'anàlisi de l'articulació informacional del text s'ha basat en Vallduví (1992a), per al qual l'articulació de l'oració en constituents informatius (focus) i no informatius (rerefons) indica les assumpcions del parlant sobre els coneixements i l'estat d'atenció de l'oient. Vallduví (1992a) no és un estudi sobre el text, sinó sobre l'oració; hem vist, tanmateix, que la idea bàsica d'aquest treball es pot aplicar a l'anàlisi de l'estructura informacional del text. Vallduví (1992a) mostra que la informativitat no és només un concepte referencial, com proposaven treballs anteriors, sinó que condiciona l'organització de l'oració. Aquesta tesi va una mica més enllà i evidencia que

la informativitat no és només una propietat referencial o una forma d'articulació de les oracions, sinó que està implicada en l'organització de les situacions en el text. Per a Vallduví (1992a) una situació (representada en una oració) té una part nova i una part coneguda. El que evidencia aquesta tesi és que una situació completa pot ser nova o coneguda dintre d'una altra situació que la conté.

En el discurs, les situacions són representades en segments de text que mostren diferents aspectes (concebuts també com a situacions) d'una determinada entitat o de la relació entre entitats. Els segments de text que descriuen situacions són unitats discursives constituents (Polanyi 1988), estructures informatives que el parlant combina funcionalment en la construcció del text amb una intenció comunicativa determinada. En relacionar les estructures informatives amb els paràmetres de conceptualització dels esdeveniments (dimensionalitat i direccionalitat), aquesta tesi contribueix a la caracterització d'aquestes unitats discursives, i, de cara ja a una possible via de recerca futura, ens permet avançar en la línia de treballs com Polanyi (1988), entre d'altres, que en integrar l'estructura informativa i l'estructura intencional (funcional) del text en un únic model del discurs ens permeten explicar la forma en què es construeixen tipus de text definits funcionalment: narracions, descripcions, argumentacions, textos directius, etc.

6.8. Conclusió

El concepte d'esdeveniment no és un concepte nou, quelcom en què ningú no havia reparat abans i que calia treure a la llum. Al contrari, els esdeveniments han estat un tema d'interès des dels clàssics grecs i llatins. Primer van interessar (i continuen interessant) els filòsofs i després han atret els estudiosos de disciplines modernes que han heretat

de la filosofia l'interès per conèixer la relació entre les idees i les coses, per explicar l'experiència, i en el cas de la lingüística, per donar raó de la manera com l'experiència de fets i entitats es representa en el llenguatge. Parlar sobre esdeveniments, doncs, és parlar sobre una cosa en la qual s'ha pensat molt i sobre la qual s'ha escrit molt. Tanmateix, el fet que els esdeveniments hagin interessat estudiosos de diverses disciplines ha afavorit una certa confusió en l'ús dels termes que etiqueten aspectes diferents d'aquest concepte. D'altra banda, el fet que els estudis sobre el discurs siguin relativament recents i que hi hagi més tradició en la recerca lèxica i oracional explica que l'estudi de la representació dels esdeveniments se centri sobretot en l'oració. S'ha parlat poc, en canvi, de com afecten l'organització del discurs les distincions entre esdeveniments.

A partir del que s'ha publicat sobre el tema, he mostrat que malgrat les diferències terminològiques, i amb independència del marc teòric en què es mou cada autor, els problemes que es plantegen en l'estudi dels esdeveniments són sempre els mateixos. Les diferències són a vegades purament terminològiques i altres vegades es deuen al fet que cada autor es mira aspectes diferents del mateix problema. Així, per exemple, mentre que en l'estudi de les accions alguns autors es fixen en si una acció implica o no un canvi d'estat, d'altres es preocupen més de si l'acció té un límit final o no el té. D'altra banda, mentre que alguns autors es fixen en la naturalesa conceptual dels esdeveniments, d'altres es preocupen més per les característiques de l'escena que el parlant associa a un determinat tipus d'esdeveniment.

En aquest treball ens hem ocupat, en primer lloc, d'estudiar la naturalesa conceptual dels esdeveniments. Hem vist que els esdeveniments no són entitats referencials, sinó formes de conceptualització de l'experiència que es fonamenten, d'una banda, en la

capacitat cognitiva d'observar les situacions i les entitats (persones, objectes i conceptes) de forma global o com a entitats complexes (la dimensionalitat) i, d'altra banda, en la capacitat de percebre el moviment (la direccionalitat). Aquesta tesi ha fet veure (cap. 3) que els criteris que s'han fet servir tradicionalment per a la classificació dels esdeveniments no són altra cosa que interpretacions diverses d'aquestes dues capacitats cognitives fonamentals, i que per tant aquests criteris no es contradiuen. La identificació dels paràmetres de dimensionalitat i direccionalitat i la proposta d'una tipologia de quatre esdeveniments bàsics és l'aportació d'aquest treball a una visió integradora dels esdeveniments.

En segon lloc, la tesi ha mostrat que la representació dels esdeveniments en el llenguatge és la codificació de la (no)dimensionalitat i la (no)direccionalitat que el parlant atribueix a l'escena que vol descriure. Com hem pogut veure, aquesta codificació afecta diferents nivells del llenguatge: el morfològic, el lèxic, l'oracional i el textual. La tesi s'ha centrat en el nivell oracional i el textual, i ha entrat en la codificació morfològica i lèxica perquè alguns temps verbals dominen la representació oracional dels esdeveniments, i perquè, en els temps que no la dominen, la representació dels esdeveniments depèn de les característiques del predicat, els arguments i els adjunts.

En tercer lloc, aquest treball ha mostrat que l'estructura dels segments de text que representen una mateixa situació està condicionada per la conceptualització (no)dimensional i (no)direccional de l'escena que es vol descriure, així com per les assumpcions del parlant sobre el que l'oient sap i no sap sobre aquesta escena. De tot això depenen, com ha mostrat aquesta tesi, l'ordenació de les situacions en el text, la (no)dimensionalitat que codifiquen les oracions del mateix segment de text, i l'articulació informativa del text.

7. BIBLIOGRAFIA

- Adam, J. M. 1984. *Le récit. Que sais-je?*. París: PUF.
- Adam, J. M. 1990. *Eléments de linguistique textuelle. Théorie et pratique de l'analyse textuelle*. Lieja: Mardaga.
- Adam, J. M. 1992. *Les textes: types et prototypes. Récit, description, argumentation, explication et dialogue*. París: Nathan.
- Alarcos Llorach, E. 1970. *Estudios de gramática funcional del español*. Madrid: Gredos.
- Allen, R. L. 1966. *The verb system of present-day American English*. La Haia: Mouton.
- Alturo, N. 1991. Imperfectivity as a factor in the retention of *ser* as an auxiliary in North-Western Catalan. Comunicació llegida al X International Conference on Historical Linguistics, Amsterdam.
- Alturo, N. 1994. Registres i semàntica verbal. L'ús de les formes de perfet i de present perfet. Dins Ll. Payrató (coord.), *Oralment. Estudis de variació funcional*. Premi Antoni M. Badia i Margarit a treballs de recerca empírica sociolingüística. Generalitat de Catalunya. Manuscrit no publicat.
- Alturo, N. 1995. La variació d'*haver* auxiliar en el català nord-occidental. Dins M. T. Turell (ed.), *La sociolingüística de la variació*. Barcelona: PPU. 221-255.
- Alturo, N. 1997. Les seqüències textuais i la selecció del pretèrit indefinit (*he parlat*). *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 13: 77-112.
- Amman, H. 1928. Die menschliche Rede 2. *Der Satz*. Darmstadt: Lahr.
- Aristóteles. 1977. *Obras*. Madrid: Aguilar.
- Asher, N. 1993. *Abstract objects in discourse*. Dordrecht: Reidel.
- Asher, N. i A. Lascarides. 1994. Intentions and information in discourse. Dins *Proceedings of the 32nd Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics*.
- Bach, E. 1986. The algebra of events. *Linguistics and Philosophy*, 9: 5-16.
- Badia, A. M. 1962. *Gramática catalana*. Madrid: Gredos.
- Badia, A. M. 1981. *Gramàtica històrica catalana*. València: Tres i Quatre.

- Badia, A. M. 1994. *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Barthes, R. 1966. Introduction à l'analyse structurale des récits. *Communications*, 8: 1-27.
- Bartlett, F. C. 1932. *Remembering: a study in experimental and social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bartsch, R. 1995. *Situations, tense and aspect*. Berlín: Mouton de Gruyter.
- Barwise, J. i J. Perry. 1983. *Situations and attitudes*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Bassols, M. M. 1990. Algunes consideracions relatives a l'aplicació dels conceptes de pressuposició i implicació. *Actes del IV Congrés de llenguatges formals i llenguatges naturals*. Barcelona: PPU.
- Bassols, M. M. 1995. Les inferències pragmàtiques. Dins R. Artigas, et al., *El significat textual*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. 29-46.
- Beaugrande, R. de. 1982. Story of grammars and grammar of stories. *Journal of pragmatics*, 6: 381-422.
- Bellès, J. 1991. La progressió temàtica. *COM ensenyar català als adults*, suplement 8: 37-54.
- Bennett, M. i B. Partee. 1972. Toward the logic of tense and aspect in English. Distribuït per Indiana University Linguistics Club.
- Bernárdez, E. 1982. *Introducción a la lingüística del texto*. Madrid: Espasa-Calpe.
- Binnick, R. I. 1991. *Time and the verb. A guide to Tense and Aspect*. Oxford: Oxford University Press.
- Blasco, E. 1982. En torn dels temps verbals i els conceptes d'"aspecte", "aktionsart" i "estadi" en català. *Els Marges*, 25: 109-114.
- Bolinger, D. L. 1954. English prosodic stress and Spanish sentence order. *Hispania*, 37: 152-156.
- Bonet, E. 1989. Postverbal subjects in Catalan. Cambridge, MA: MIT, Department of Linguistics and Philosophy.
- Bonet, S. i J. Solà. 1986. *Sintaxi generativa catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Bosque, I. 1990. Sobre el aspecto en los adjetivos y en los participios. Dins I. Bosque (ed.), *Tiempo y aspecto en español*. Madrid: Cátedra. 177-214.

- Bresnan, J. 1978. A realistic transformational grammar. Dins M. Halle, J. Bresnan i G. Miller (eds.) *Linguistic theory and psychological reality*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Bresnan, J. 1982. *The mental representation of grammatical relations*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Brucart, J. M. i G. Rigau. 1997. Els temps verbals en espanyol i en català: sistemàtica i terminologia. *Articles de didàctica de la llengua i de la literatura*, 12: 81-100.
- Bull, W. 1960. *Time, tense and the verb. A study in theoretical and applied linguistics, with particular attention to Spanish*. Los Angeles: University of California Press.
- Bybee, J. 1985. *Morphology*. Amsterdam: John Benjamins.
- Bybee, J. i O. Dahl. 1989. The creation of tense and aspect systems in the languages of the world. *Studies in language*, 13, 1: 51-103.
- Carlson, L. 1981. Aspect and quantification. Dins P.J. Tedeschi i A. Zaenen (eds.). *Syntax and semantics, 14. Tense and aspect*. Nova York: Academic Press. 31-64.
- Cassany, D., M. Luna i G. Sanz. 1993. *Ensenyar llengua*. Barcelona: Graó.
- Castellà, J. M. 1992. *De la frase al text*. Barcelona: Empúries.
- Chafe, W. 1976. Givenness, contrastiveness, definiteness, subjects, topics, and point of view. Dins C. Li (ed.), *Subject and topic*. Nova York: Academic Press. 25-55.
- Chafe, W. 1977a. Creativity in verbalization and its implications for the nature of stored knowlege. Dins R.O. Freedle (ed.), *Discourse production and comprehension*. Norwood, NJ: Ablex. 41-55.
- Chafe, W. 1977b. The recall and verbalization of past experience. Dins R.W. Cole (ed.), *Current issues in linguistic theory*. Bloomington: Indiana University Press.
- Chafe, W. 1994. *Discourse, consciousness, and time: the flow and displacement of conscious experience in speaking and writing*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Chafe, W. 1996. How consciousness shapes language. *Pragmatics & Cognition*, 4, 1: 35-54.
- Chomsky, N. 1965. *Aspects of the theory of syntax*. Cambridge, MA: MIT Press.

- Chomsky, N. 1981. *Lectures on government and binding*. Dordrecht: Foris.
- Chomsky, N. 1986. *Barriers*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Chomsky, N. 1993. *Language and thought*. Wakefield: Moyer Bell.
- Chomsky, N. 1995. *The minimalist program*. Cambridge, MA: MIT Working Papers in Linguistics.
- Colon, G. 1959. El perfet perifràstic català "va + infinitiu". *La llengua catalana en els seus textos*, vol. II. Barcelona: Curial (1978). 119-130.
- Colon, G. 1976. Sobre el perfet perifràstic vado + inf. en català, en provençal i en francès. Dins *Problemes de llengua i literatura catalanes. Actes del II Col·loqui Internacional sobre el Català*. Amsterdam, 1970. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 101-144.
- Conte, M. E. 1988. Coesione testuale: recenti ricerche italiane. Dins *La linguistica testuale*. Milà: Feltrinelli (1977).
- Combettes, B. 1983. *Pour une grammaire textuelle. La progression thématique*. Brussel·les-París: De Boeck-Duculot.
- Comrie, B. 1976. *Aspect*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Comrie, B. 1985. *Tense*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Contreras, H. 1991. On the position of subjects. Dins S. Rothstein (ed.), *Perspectives on phrase structure: heads and licensing. Syntax and Semantics*, 25. Londres: Academic Press. 63-79.
- Coseriu, E. 1976. *Das romanische verbalsystem*. Tübingen: Verlag Gunter Narr.
- Cuenca, M. J. 1992. *Teories gramaticals i ensenyament de llengües*. València: Tàndem.
- Dahl, O. 1981. On the definition of the telic-atelic (bounded-unbounded) distinction. Dins Tedeschi, P.J. i A. Zaenen (eds.), *Syntax and semantics 14. Tense and aspect*. Nova York: Academic Press. 79-90.
- Dahl, O. 1984. Temporal distance: remoteness distinctions in tense-aspect systems. Dins B. Butterworth, B. Comrie i O. Dahl (eds.), *Explanations for language universals*. Berlín: Mouton Publishers. 105-122
- Dahl, O. 1985. *Tense and aspect systems*. Oxford: Basil Blackwell.
- Danes, F. 1968 (1957). Some thoughts on the semantic structure of the sentence. *Lingua*, 21: 55-69.

- Danes, F. 1974. Functional sentence perspective and the organization of the text. Dins F. Danes (ed.), *Papers on functional sentence perspective*. Praga: Academic. 106-128.
- Davidson, D. 1967. The logical form of action sentences. Dins N. Rescher (ed.), *The logic of decision and action*. Pittsburg: The University Press. 81-120. També a D. Davidson (1980).
- Davidson, D. 1980 (3a.ed). *Essays on action and events*. Oxford: Clarendon Press.
- Declerck, R. 1979. Aspect and the bounded/unbounded (telic/atelic) distinction. *Linguistics*, 17: 761-794.
- Dijk, T. A. van. 1972. *Some Aspects of Text Grammars*. La Haia: Mouton.
- Dijk, T. A. van. 1977. Semantic macro-structures and knowledge frames in discourse comprehension. Dins M. Just i P. Carpenter (comp.), *Cognitive processes in comprehension*. Hillsdale, NJ: Erlbaum. 3-32.
- Dijk, T. A. van. 1978. *Taal en handelen. Interdisciplinaire inleiding in de Pragmatiek*. Muiderberg: Coutinho.
- Dijk, T. A. van 1980. *Macro-Structures. An Interdisciplinary Study of Global Structures in Discourse, Cognitions and Interaction*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Dik, S.C. 1978. *Functional grammar*. Amsterdam: North Holland.
- Dinsmore, J. 1991. *Partitioned representations*. Dordrecht: Kluwer.
- Dowty, D. R. 1979. *Word meaning and Montague grammar. The semantics of verbs and times in generative semantics and in Montague's PTQ*. Dordrecht: Reidel.
- Dowty, D. R. 1986. The effects of aspectual class on the temporal structure of discourse: semantics or pragmatics?. Dins *Linguistics and Philosophy* 9: 37-61.
- Eberenz-Greoles, R. 1979. La categoria temporal del verb català i el problema del temps en la dimensió textual. Dins *Miscel·lània Aramon i Serra*, I. Barcelona: Curial. 169-180.
- Enç, M. 1985. *Temporal interpretation*. Los Angeles: University of Southern California. Manuscrit no publicat.
- Enç, M. 1987. Anchoring conditions for tense. *Linguistic inquiry*, 18: 633-657.
- Espinal, M. T. 1983. La interpretació dels adverbis modals. *Quaderns de Traducció i Interpretació*, 2: 127-140.
- Espinal, M. T. 1984. Anàlisi interpretativa d'*encara* i *ja*. Dins *Estudis gramaticals 1*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.

- Espinal, M. T. 1987. Modal adverbs and modality scales. *Lingua*, 72: 293-314.
- Espinal, M. T. 1988. *Significat i interpretació*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Espunya, A. 1996. *Progressive structures of English and Catalan*. Tesi doctoral. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Fabra, P. 1918. *Gramàtica catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- Fauconnier, G. 1984. *Espaces mentaux*. París: Minuit.
- Fernández Villanueva, M. 1991. Tipologies textuales. *COM ensenyar català als adults*, suplement 8: 37-54.
- Ferrater Mora, J. 1976. *Diccionario de filosofía abreviado*. Barcelona, Buenos Aires: Edhasa-Sudamericana.
- Ferreiro, E. i A. Teberosky. 1979. *Los sistemas de escritura en el desarrollo del niño*. Mèxic: Siglo XXI.
- Fiengo, R. 1974. *Semantic conditions on surface structure*. Tesi doctoral. MIT.
- Fillmore, Ch. J. 1968. The case for case. Dins E. Bach i R.T. Harms (eds.) *Universals in linguistic theory*. Nova York: Holt, Rinehart i Winston, Inc. 1-88.
- Fillmore, Ch. J. 1975. An alternative to checklist theories of meaning. Dins *Proceedings of the first annual meeting of the Berkeley Linguistics Society*. Berkeley: Institute of Human Learning. University of California. 123-131.
- Firbas, J. 1964. On defining the theme in functional sentence perspective. *Travaux linguistiques de Prague*, 1: 267-280.
- Firbas, J. 1971. On the concept of communicative dynamism in the theory of Functional Sentence Perspective. *Brno Studies in English*, 7: 12-47.
- Freed, A. 1979. *The semantics of English aspectual complementation*. Dordrecht: Reidel.
- Frege, G. 1892. On sense and reference. Traduït i reimprès a P. T. Geach & M. Black (eds.). 1952. *Translations from the philosophical writings of Gottlob Frege*. Oxford: Blackwell.
- Fukui, N. i M. Speas. 1986. Specifiers and Projection. *MIT Working Papers in Linguistics*, 8: 128-172

- Gabbay, D. i J. Moravcsik. 1980. Verbs, events, and the flow of time. Dins C. Rohrer (ed.), *Time, tense and quantifiers. Proceedings of the Stuttgart Conference on the Logic of Tense and Quantification*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Garey, H.B. 1957. Verbal aspect in French. *Language*, 33: 91-110.
- Gili Gaya, S. 1951 (3a. ed.). *Curso superior de sintaxis española*. Barcelona: Bibliograf (1943).
- Givón, T. 1983. Introduction. Dins T. Givón (ed.), *Topic continuity in discourse*. Amsterdam: John Benjamins. 5-41.
- Goffman, E. 1974. *Frame analysis*. Nova York: Harper & Row.
- Gràcia, Ll. 1989. *La teoria temàtica*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- Grice, H. P. 1975. Logic and conversation. Dins P. Cole i J. L. Morgan (eds.), *Speech acts. Syntax and semantics*, 3. Nova York: Academic Press.
- Grice, H. P. 1978. Further notes on logic and conversation. Dins P. Cole (ed.), *Pragmatics. Syntax and semantics*, 9. Nova York: Academic Press. 113-128.
- Grice, H. P. 1981. Presupposition and conversational implicature. Dins P. Cole (ed.), *Radical pragmatics*. Nova York: Academic Press.
- Grimes, J. E. 1975. *The thread of discourse*. La Haia: Mouton.
- Grimshaw, J. 1990. *Argument structure*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Grosz, B. i C. L. Sidner. 1985. Discourse structure and the proper treatment of interruptions. Dins *Proceedings of the 9th International joint conference on artificial intelligence*. 832-839.
- Grosz, B. i C. L. Sidner. 1986. Attention, intention, and the structure of discourse. *Computational linguistics*, 12, 3: 175-204.
- Gruber, J. 1967. *Functions of the lexicon in formal descriptive grammar*. Santa Monica: Systems Development Corporation. Reimprès dins de *Lexical structures in Syntax and Semantics*. Amsterdam: North-Holland. 1976.
- Guillaume, G. 1929. *Temps et verbe: théories des aspects, des modes et des temps*. Paris: Champion.
- Gumperz, J. J. i D. Hymes (eds.) 1972. *Directions in sociolinguistics: The ethnography of communication*. Nova York: Holt.
- Haegeman, L. 1991. *Introduction to Government and Binding theory*. Oxford: Blackwell.

- Haiman, J. 1985. *Natural syntax: iconicity and erosion*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Haiman, J. 1991. Motivation, repetition and emancipation: the bureaucratization of language. Dins H. C. Wolfart (ed.), *Linguistic studies presented to John L. Finley*. Memoire 8, Algonquian and Iroquoian Linguistics. Winnipeg, Manitoba. 45-70.
- Hajicová, E. 1984. Topic and focus. Dins P. Sgall (ed.), *Contributions to Functional Syntax. Semantics and language comprehension (LLSEE, 16)*. Amsterdam: John Benjamins. 189-202.
- Halliday, M. A. K. 1961. Categories of the theory of grammar. *Word*, 17, 241-292.
- Halliday, M. A. K. 1964. *The linguistic sciences and language teaching*. Londres: Longman.
- Halliday, M. A. K. 1967. Notes on transitivity and theme in English. *Journal of linguistics*, 3: 199-244.
- Halliday, M. A. K. i R. Hasan. 1976. *Cohesion in English*. Londres: Longman.
- Heim, I. 1982. *The semantics of definite and indefinite noun phrases in English*. Universitat de Massachusetts, Amherst. Tesi doctoral. Publicat el 1988, Nova York: Garland.
- Hernanz, M. Ll. 1993. A propósito de los adjuntos libres. Dins A. Viana (ed.), *Sintaxi. Teoria i perspectives*. Lleida: Pagès editor. 125-173.
- Hernanz, M. Ll. i J. M. Brucart. 1987. *La sintaxis*. Barcelona: Crítica.
- Herweg, M. 1991. A critical examination of two classical approaches to aspect. *Journal of semantics*, 8: 363-402.
- Higginbotham, J. 1985. On Semantics. *Linguistic Inquiry*, 16: 547-594.
- Hobbs, J. R. 1985. On the coherence and structure of discourse. *Technical report CSLI-85-37*. Standford, CA: Center for the Study of Language and Information, Standford Junior University.
- Hoeksema, J. 1984. *Categorial Morphology*. Tesi doctoral. Universitat de Groningen.
- Holt, J. 1943. *Études d'aspect*. Acta Jutlandica, 15, 2.
- Hopper, P. J. 1979. Aspect and foregrounding in discourse. Dins T. Givón (ed.), *Discourse and syntax*. Nova York: Academic Press. 213-241.

- Hopper, P. J. (ed.) 1982. *Tense-Aspect: Between Semantics and Pragmatics*. Amsterdam: John Benjamins.
- Hopper, P. J. i S. A. Thompson. 1980. *Transitivity in grammar and discourse*. *Language*, 56, 2: 251-300.
- Hyman, L. M. 1980. Relative time reference in the Bamileke tense system. *Studies in African linguistics*, 11: 227-237.
- Hymes, D. 1962. The ethnography of speaking. Dins T. Gladwin i W.C. Sturtevant (eds.) *Anthropology and human behaviour*. Washington, DC: Anthropological Society of Washington.
- Hymes, D. 1964. Introduction: Towards ethnographies of communication. Dins J.J. Gumperz i D. Hymes (eds.) *The ethnography of communication*. *American Anthropologist*, 66, 6, pt.2.
- Hymes, D. 1974. Ways of speaking. Dins R. Bauman i J. Sherzer (eds.), *Explorations in the ethnography of speaking*. Cambridge: Cambridge University Press. 433-451.
- Hymes, D. 1975. From space to time in tenses in Kiksht. *International Journal of American Linguistics*, 41: 313-329.
- Jackendoff, R. 1972. *Semantic interpretation in generative grammar*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Jackendoff, R. 1983. *Semantics and cognition*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Jackendoff, R. 1987. *Consciousness and the computational mind*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Jackendoff, R. 1990. *Semantic structures*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Jackendoff, R. 1991. Parts and boundaries. Dins B. Levin i S. Pinker (eds.) *Lexical and conceptual semantics*. *Cognition*, 41: 9-45.
- Jackendoff, R. 1992. *Languages of the mind: essays on mental representation*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Jespersen, O. 1924. *The philosophy of grammar*. Nova York: Orton.
- Jespersen, O. 1931. *A modern English grammar of historical principles*. Part IV: Syntax, vol. 3. Londres i Copenhagen: George Allen & Unwin i Ejnar Munksgaard.
- Jespersen, O. 1933. *Essentials of English grammar*. Londres. Reeditat per University of Alabama Press (1969).

- Johnson, M. R. 1977. *A semantic analysis of Kikuyu tense and aspect*. Tesi doctoral. Ohio State University.
- Johnson, M. R. 1981. A unified temporal theory of tense and aspect. Dins P. J. Tedeschi i A. Zaehnen (eds.), *Tense and aspect*. Syntax and semantics, 14. Nova York: Academic Press. 145-175.
- Joos, M. 1964. *The English verb: form and meanings*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Jordana, C. A. 1933. *El català i el castellà comparats*. Barcelona: Barcino.
- Joseph, B. D. i J. C. Smirniotopoulos. 1993. The morphosyntax of the Modern Greek as Morphology and not Syntax. *Linguistic Inquiry*, 24: 388-398.
- Kamp, H. 1981a. Événements, représentations discursives et référence temporelle. *Language*, 64: 39-64.
- Kamp, H. 1981b. A theory of truth and semantic representation. Dins J.A.G. Groenendijk, T.M.V. Janssen i M.B.J. Stokhof (eds.). *Formal methods in the study of language*. Amsterdam: Mathematical Centre Track 135. 277-322. Reimprès dins J.A.G. Groenendijk, T.M.V. Janssen i M.B.J. Stokhof (eds.). *Truth, representation and information*. Dordrecht: GRASS Series núm. 2. 277-322.
- Kamp, H. i U. Reyle. 1993. *From discourse to logic*. Dordrecht: Kluwer.
- Kamp, H. i C. Rohrer. 1983a. *Temporal reference in French*. University of Stuttgart. Manuscrit.
- Kamp, H. i C. Rohrer 1983b. Tense in texts. Dins R. Bäuerle, Ch. Schwarze i A. von Stechow (eds.). *Meaning, use, and interpretation of language*. Berlín: Walter de Gruyter. 250-268.
- Katz, J. J. i J. A. Fodor. 1963. The structure of a semantic theory. *Language*, 39: 170-210.
- Keniston, H. 1936. Verbal aspect in Spanish. *Hispania*, 19: 163-176.
- Kenny, A. 1963. *Action, emotion, and will*. Londres: Routledge i Kegan Paul.
- King, L. D. 1992. *The semantic structure of Spanish*. Amsterdam: John Benjamins.
- Kinneavy, J. L. 1971. *A theory of discourse*. Nova York: Norton.
- Klein, W. 1994. *Time in language*. Londres: Roudledge.
- Koopman, H. i D. Sportiche. 1988. Subjects. UCLA. Manuscrit no publicat.

- Koopman, H. i D. Sportiche. 1991. The position of subjects. *Lingua*, 85: 211-258.
- Kuppevelt, J. van 1995. Discourse structure, topicality and questioning. *Journal of linguistics*, 31: 109-147.
- Labov, W. 1972. The transformation of experience in narrative syntax. *Language in the inner city*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press. 354-405.
- Labov, W. i J. Waletzky. 1967. Narrative analysis: oral versions of personal experience. Dins J. Helm (ed.), *Essays on the verbal and visual arts*. Washington, D.C.: University of Washington Press. 12-44.
- Lakoff, G. 1971. On generative semantics. Dins D. Steinberg i L. Jakobovits (eds.) *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press. 232-296.
- Lakoff, G. 1982. *Categories and cognitive models*. Berkeley Cognitive Science Report, 2. Berkeley: University of California, Institut for Human Learning.
- Lakoff, G. 1987. *Women, fire and dangerous things. What categories reveal about the mind*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lakoff, G. i E. Sweetser. 1994. Foreword. Dins G. Fauconnier, *Mental spaces*. Cambridge: Cambridge University Press. ix-xvi.
- Landau, B. i L. R. Gleitman. 1985. *Language and experience. Evidence from the blind child*. Cambridge: Harvard University Press.
- Langacker, R.W. 1981. The integration of grammar and grammatical change. *Indian linguistics*, 42: 82-135.
- Langacker, R.W. 1982. Remarks on English Aspect. Dins Hopper, P.J. (ed.), *Tense-Aspect: Between Semantics and Pragmatics*. Amsterdam: John Benjamins. 265-304.
- Langacker, R.W. 1987. *Foundations of cognitive grammar, vol. 1. Theoretical prerequisites*. Standford: Stanford University Press.
- Langacker, R. W. 1990. *Concept, image, and symbol. The cognitive basis of grammar*. Berlín: Mouton de Gruyter.
- Langacker, R. W. 1991. *Foundations of cognitive grammar, vol. 2. Descriptive application*. Standford: Stanford University Press.
- Lee, D. A. 1973. Stative and case grammar. *Foundations of language* 10: 545-568.
- Leech, G. N. 1969. *Towards a semantic description of English*. Bloomington: Indiana University Press.

- Lemmon, E. J. 1967. Comments on D. Davidson's 'The logical form of action sentences'. Dins N. Resher (ed.), *The logic of decision and action*. Pittsburg: The University of Pittsburg Press.
- Levin, B. 1985. Lexical semantics in review: An introduction. Dins B. Levin (ed.) *Lexical semantics in review*. Lexicon Project Working Papers, 1. Cambridge, MA: Center for Cognitive Science, MIT.
- Levin, B. i M. Rappaport. 1986. The formation of adjectival passives. *Linguistic Inquiry*, 17, 4: 623-662.
- Levin, B. i S. Pinker (eds.) 1991. *Lexical and conceptual semantics*. *Cognition*, 41 (número especial).
- Levinson, S. C. 1983. *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lieber, R. i H. Baayen. 1996. Toward a calculus of lexical semantic representations. Manuscrit.
- Longacre, R. E. 1976. *An anatomy of speech notions*. Lisse: Peter de Ridder.
- Lorente, M. 1994. *Aspectes de lexicografia. Representació i interpretació gramaticals*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona.
- Lorente, M. 1996. Una proposta de classificació dels verbs catalans. Dins *Estudis de lingüística oferts a Antoni M. Badia i Margarit*, vol. III. Barcelona: Departament de Filologia Catalana (Universitat de Barcelona), Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 78-101.
- Lyons, J. 1974 (15a. ed.). Linguistics. Dins *Encyclopaedia Britannica*, vol. 10.
- Mandler, J. i N. Johnson. 1977. Remembrance of things parsed: story structure and recall. *Cognitive psychology*, 9: 111-151.
- Mann, W. C. i S. A. Thompson. 1988. Rethorical structure theory: towards a functional theory of text organization. *Text*, 8, 3: 243-281.
- Marr, D. 1982. *Vision*. San Francisco: Freeman.
- Marvà, J. 1932. *Curs pràctic de gramàtica catalana*. Barcelona: Barcino.
- Marvà, J. 1968. *Curs superior de gramàtica catalana*. Barcelona: Barcino.
- Mas, M. et al. 1984. *Digui, digui... Curs de català per a no-catalanoparlants adults*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Enciclopèdia Catalana.
- Mascaró, J. 1985. *Morfologia*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

- May, R. 1985. *Logical form: its structure and derivation*. Cambridge, MA: MIT Press.
- McCawley, J. D. 1973. *Grammar and meaning*. Tokio: Taishukan.
- McCawley, J. D. 1979. *Adverbs, vowels, and other objects of wonder*. Chicago: University of Chicago Press.
- Milian, M. 1990. Tipologia de textos: reflexió per a l'ensenyament. Dins A. Camps, H. Calsamiglia, et al. *Text i ensenyament. Una aproximació interdisciplinària*. Barcelona: Barcanova.
- Minsky, M. 1975. A framework for representing knowledge. Dins P. H. Winston (ed.), *The psychology of computer vision*. Nova York: McGraw Hill. 211-277.
- Moens, M. 1987. *Tense, aspect and temporal reference*. Tesi doctoral. Universitat d'Edinburgh.
- Moens, M. i M. Steedman. 1987. Temporal ontology in natural language. Dins *Proceedings of the 25th annual meeting of the Association for Computational Linguistics*. Stanford: Stanford University Press. 1-7.
- Moens, M. i M. Steedman. 1988. Temporal ontology and temporal reference. *Computational linguistics* 14, 2: 15-28.
- Moll, F. de B. 1968. *Gramàtica catalana referida especialment a les Illes Balears*. Palma de Mallorca: Raixa.
- Montague, R. 1960. On the nature of certain philosophical entities. Dins R. Thomason (ed.). 1974. *Formal philosophy. Selected papers on Richard Montague*. New Haven: Yale University Press.
- Moore, J. D. i C. L. Paris. 1993. Planning text for advisory dialogues: capturing intentional and rethorical information. *Computational linguistics*, 19, 4: 651-695.
- Morolong, M. 1978. *Tense and aspect in Sesotho*. Tesi doctoral. Simon Fraser University, Burnaby, British Columbia.
- Moser, M. i J. D. Moore. 1996. Toward a synthesis of two accounts of discourse structure. *Computational linguistics*, 22, 3: 409-419.
- Mourelatos, A. 1978. Events, processes, and states. *Linguistics and Philosophy* 2, 3: 415-435. També dins P.J. Tedeschi i A. Zaenen (eds.) *Syntax and semantics 14. Tense and aspect*. Nova York: Academic Press. 191-212.
- Ono, T. i S. A. Thompson. 1996. The dynamic nature of conceptual structure building: evidence from conversation. Dins A. E. Goldberg (ed.), *Conceptual structure, discourse and language*. Standford: CSLI Publications. 391-399.

- Palmer, F. R. 1986. *Mood and modality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Par, A. 1923. *Sintaxi catalana. Segons los escrits en prosa de Bernat Metge (1398)*. Halle (Saale): Verlag von Max Niemeyer.
- Payrató, Ll. 1990. *Català col·loquial. Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*. València: Universitat de València.
- Payrató, Ll. (coord.) 1994. *Oralment. Estudis de variació funcional*. Premi Antoni M. Badia i Margarit a treballs de recerca empírica sociolingüística. Generalitat de Catalunya. Manuscrit.
- Payrató, Ll., E. Boix, M. R. Lloret i M. Lorente. 1996. *Corpus, corpora*. Barcelona: PPU, Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona.
- Pérez-Saldanya, M. 1988. *Els sistemes modals d'indicatiu i de subjuntiu*. Barcelona: Institut de Filologia Valenciana, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Pérez-Saldanya, M. 1990. La categoria gramatical del temps i les relacions deíctiques i anafòriques. *Caplletra*, 8: 117-129.
- Pérez-Saldanya, M. 1991. Imperfects are pronominals. *Catalan Working Papers in Linguistics*, 1: 201-210.
- Pérez-Saldanya, M. 1993. Les categories flexives del temps i l'aspecte. Una aproximació sintàctica, semàntica i morfològica. Dins A. Viana (ed.), *Sintaxi: teoria i perspectives*. Lleida: Pagès editors. 197-214.
- Pérez-Saldanya, M. 1994. Gramaticalització i reanàlisi: el cas del perfet perifràstic català. *Actes del X Col·loqui internacional de llengua i literatura catalanes*, vol. 3. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 71-107.
- Pérez-Saldanya, M. 1994-1995. Les expressions temporals com a predicats d'esdeveniments. *Llengua & Literatura*, 6: 277-307.
- Pérez-Saldanya, M. i M. J. Cuenca. 1994. Tense and aspect in non-finite clauses. *Catalan Working Papers in Linguistics*, 4, 1: 121-141.
- Piaget, J. 1926. *La representation du monde chez l'enfant*. París: Alcan.
- Pinker, S. 1989. *Learnability and cognition: The acquisition of argument structure*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Pinkster, H. 1984. *Latijnse syntaxis en semantiek*. Amsterdam: B. R. Gruner.
- Polanyi, L. 1988. A formal model of the structure of discourse. *Journal of pragmatics*, 12: 601-638.

- Pollock, J. Y. 1989. Verb movement, universal grammar and the structure of IP. *Linguistic inquiry*, 20, 3: 365-424.
- Prince, G. 1973. *A grammar for stories*. La Haia: Mouton.
- Prince, E. 1981. Toward a taxonomy of given/new information. Dins P. Cole (ed.), *Radical pragmatics*. Nova York: Academic Press. 223-255.
- Prince, E. 1988. The ZPG letter: subjects, definiteness, and information-status. Dins W. C. Mann i S. A. Thompson (eds.), *Discourse description: diverse analyses of a fund-raising text*. Amsterdam: John Benjamins. 295-325.
- Pustejovsky, J. 1991. The syntax of event structure. Dins B. Levin i S. Pinker (eds.) *Lexical and conceptual semantics. Cognition*, 41: 47-81.
- Reichenbach, H. 1947. *Elements of symbolic logic*. Nova York i Londres: The Free Press i Collier-Macmillan Limited.
- Rigau, G. 1981. *Gramàtica del discurs*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- Rohrer, C. 1986. Pour une semantique du texte: la théorie des représentations discursive illustrée à l'aide du plusqueparfait et passé antérieur. *Linguistique générale et linguistique romane. Actes du XVIIe congrès international de linguistique et philologie romanes (1983)*, 1. 483-493.
- Rosch, E. 1973. Natural categories. *Cognitive psychology*, 4: 328-350.
- Rosch, E. 1978. Principles of categorization. Dins E. Rosch i B. Lloyd (eds.), *Categorization and cognition*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Rosch, E. i B. Lloyd (eds.) 1978. *Categorization and cognition*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Rosch, E. et al. 1976. Basic objects in natural categories. *Cognitive psychology*, 8: 382-439.
- Ross, J. R. 1972. Act. Dins D. Davidson i G. Harman (eds.), *Semantics of natural language*. Dordrecht: Reidel.
- Rothstein, S. D. 1983. *The syntactic form of predication*. Tesi doctoral. MIT.
- Rumelhart, D. E. 1975. Notes on a schema for stories. Dins D. Bobrow i A. Collins (eds.), *Representation and understanding*. Nova York: Academic Press. 211-236.
- Rumelhart, D. E. 1979. Some problems with the notion of literal meanings. Dins A. Ortony (ed.), *Metaphor and thought*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Russell, B. 1921. Words and meaning. Dins B. Russell, *The analysis of mind*. Londres: Allen i Unwin.
- Ryle, G. 1949. *The concept of mind*. Londres: Hutchinson.
- Salvador, C. 1952. *Gramàtica valenciana*. València: Lo Rat Penat.
- Scaliger, J. C. 1540. *De causis linguae latinae libri tredecim*.
- Schank, R. C. i R. P. Abelson. 1975. *Scripts, plans and knowledge*. Advance papers of the Fourth International Joint Conference on Artificial Intelligence. Tbilisi, Georgia, URSS. Cambridge: Artificial Intelligence Lab. 151-157.
- Schank, R. C. i R. P. Abelson. 1977. *Scripts, plans, goals, and understanding: An inquiry into human knowledge structures*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Scheuwly, B. 1995. Diversificació i progressió a DFLM: l'aportació de les tipologies. *Articles de didàctica de la llengua i de la literatura*, 4: 7-16.
- Sgall, R., E. Hajicová i J. Panevová. 1986. *The meaning of the sentence in its semantic and pragmatic aspects*. Dordrecht: Reidel.
- Silva-Corvalán, C. 1983. On the interaction of word order and intonation: some OV constructions in Spanish. Dins F. Klein (ed.), *Discourse perspectives on syntax*. Nova York: Academic Press. 117-140.
- Silva-Corvalán, C. 1991. Invariant meanings and context bound functions of tense in Spanish. Dins J. Gvozdanovic, T. A. J. M. Janssen i Ö. Dahl (eds.), *The function of tense in texts*. Amsterdam: North Holland. 255-270.
- Smith, C. S. 1983. A theory of aspectual choice. *Language* 59, 3: 479-501.
- Smith, C. S. 1991. *The parameter of aspect*. Dordrecht: Kluwer.
- Solà, J. 1977. *A l'entorn de la llengua*. Barcelona: Laia.
- Solà, J. 1987. *Qüestions controvertides de sintaxi catalana*. Barcelona: Ed. 62.
- Solà, J. 1994. *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*. Barcelona: Empúries.
- Sperber, D. i D. Wilson. 1986. *Relevance. Communication and cognition*. Londres: Basil Blackwell.
- Streitberg, W. 1891. Perfective und imperfective actionsart im Germanischen. *Beitraege zur Geschichte der deutschen Sprache*, 15: 70-177.
- Stroik, T. 1990. Adverbs as V-sisters. *Linguistic inquiry*, 21: 654-661.

- Talmy, L. 1975. *Semantics and syntax of motion*. Dins J. Kimball (ed.), *Syntax and semantics*, vol. 4. Nova York: Academic Press.
- Talmy, L. 1978. The relation of grammar to cognition: A synopsis. Dins D. Waltz (ed.), *Theoretical issues in natural language processing*, 2. Nova York: Association for Computing Machinery.
- Talmy, L. 1988. Force dynamics in language and cognition. *Cognitive Science*, 2: 49-100.
- Tannen, D. 1993. *Framing in discourse*. Oxford: Oxford University Press.
- Taylor, B. 1977. Tense and continuity. *Linguistics and philosophy*, 1: 199-220.
- Taylor, B. 1985. *Modes of occurrence; verbs, adverbs and events*. Oxford: Blackwell.
- Taylor, C. C. W. 1965. States, activities and performances 2. *Proceedings of the Aristotelian Society* 39: 85-102.
- Tedeschi, P. J. i A. Zaenen (eds.). 1981. *Syntax and semantics 14. Tense and aspect*. Nova York: Academic Press.
- Ter Meulen, A. 1983. The representation of time in natural language. Dins A. Ter Meulen (ed.) *Studies in modeltheoretic semantics*. Dordrecht: Foris. 177-191.
- Tió, J. 1990. Entre la realitat i la irrealitat: un concepte semàntic. *Zeitschrift für Katalanistik*, 3: 116-129.
- Twaddell, W. F. 1963. *The English verb auxiliaries*. Providence, R.I.
- Vallduví, E. 1987. Sobre el perfet perifràstic del català. *Actes del cinquè col·loqui d'estudis catalans a Nord-Amèrica*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 85-98.
- Vallduví, E. 1991. Text i cohesió. *COM ensenyar català als adults*, suplement 8: 32-36.
- Vallduví, E. 1992a. *The informational component*. Nova York: Garland.
- Vallduví, E. 1992b. L'estructura informacional de l'oració i la dislocació en català. *Actes del 6è. col·loqui d'estudis catalans a Nord-Amèrica*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 155-172.
- Valor, E. 1977. *Curs mitjà de gramàtica catalana referida especialment al País Valencià*. València: Eliseu Climent.
- Vega, M. de. 1984. *Introducción a la psicología cognitiva*. Madrid: Alianza Editorial.

- Vendler, Z. 1957. Verbs and times. *Philosophical Review*, 66: 143-160. Revisat a Z. Vendler. 1967. *Linguistics in Philosophy*. Cornell: Cornell University Press. 97-121.
- Vermazen, B. i B. Hintikka. 1985. *Essays on Davidson: Actions & Events*. Oxford: Oxford University Press.
- Verkuyl, H. J. 1972. *On the compositional nature of aspects*. Dordrecht: Reidel.
- Verkuyl, H. J. 1989. Aspectual classes and aspectual composition. *Linguistics and philosophy* 12: 39-94.
- Verkuyl, H. J. 1993. *A theory of aspectuality. The interaction between temporal and atemporal structure*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vet, C. 1992. Le passé composé: contextes d'emploi et interprétation. *Cahiers de praxématique*, 19: 37-59.
- Viana, A. 1990. La sintaxi de la conjugació en català. *Caplletra*, 8: 81-105.
- Voorst, J. van. 1988. *Event structure*. Amsterdam: John Benjamins.
- Waugh, L. R. 1975. A semantic analysis of the French tense system. *Orbis*, 24: 436-485.
- Weinreich, H. 1964. *Tempus, besprochene und erzählte welt*. Stuttgart: W. Kohlhammer Verlag.
- Werlich, E. 1975. *Typologie der texte. Entwurf eines textlinguistischen modells zur grundlegung einer textgrammatik*. Heidelberg: Quelle und Meyer.
- Werlich, E. 1982. *A text grammar of English*. Heidelberg: Quelle und Meyer.
- Whitehead, A. 1919. *The concept of nature*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Widdowson, H. G. 1978. Discourse. Dins *Teaching language as communication*. Oxford: Oxford University Press.
- Ziff, P. 1972. *Understanding understanding*. Ithaca: Cornell University Press.